

WayScience

3rd International Scientific
and Practical Internet Conference

«Importance of Soft Skills for Life and
Scientific Success»

ISBN 978-617-8293-21-5

WayScience

3rd International Scientific
and Practical Internet Conference

«Importance of Soft Skills for Life and
Scientific Success»

ISBN 978-617-8293-21-5

Editorial board of International Electronic Scientific and Practical Journal «WayScience»
(ISSN 2664-4819 (Online))

The editorial board of the Journal is not responsible for the content of the papers and may not share the author's opinion.

Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference, March 7-8, 2024. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, 239 p.

ISBN 978-617-8293-21-5

3rd International Scientific and Practical Internet Conference "Importance of Soft Skills for Life and Scientific Success" is devoted to the experience of forming and developing competencies needed by the modern world.

Topics cover all sections of the International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience", namely:

- public administration sciences;
- philosophical sciences;
- economic sciences;
- historical sciences;
- legal sciences;
- agricultural sciences;
- geographic sciences;
- pedagogical sciences;
- psychological sciences;
- sociological sciences;
- political sciences;
- philological sciences;
- technical sciences;
- medical sciences;
- chemical sciences;
- biological sciences;
- physical and mathematical sciences;
- other professional sciences.

Dnipro, Ukraine – 2024

FORMATION OF THIN CrSi_2 FILMS BY MAGNETRON SPUTTERING

Bekpulatov I.R.¹

Imanova G.T.^{2,*}

Norbutaev N.E.³

Khaqberdiev E.A.¹

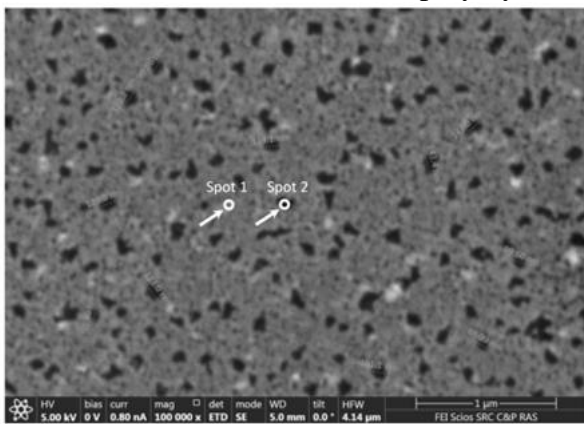
¹Karshi State University, Karshi, Uzbekistan

²Institute of Radiation Problems, Ministry of Science and Education Republic of Azerbaijan,
Baku, Azerbaijan

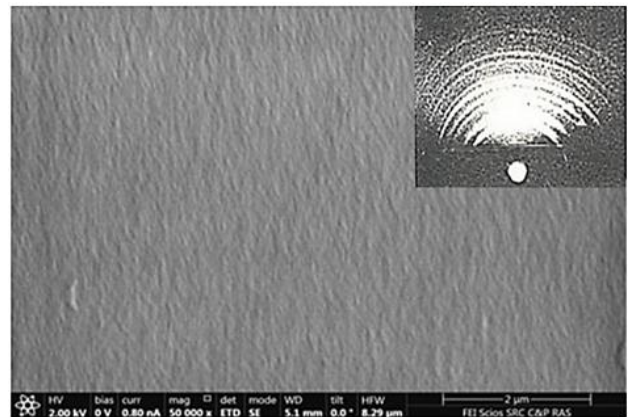
³Gulistan State University, Gulistan, Uzbekistan

*Corresponding author: gunel_imanova55@mail.ru

The SEM image of the CrSi_2 films surface are shown on the fig.1. The films are obtained by magnetron sputtering on the silicon substrate surface during 30 seconds. Fig. 1 it can be seen that the film has separate sections 90-150 nm in size (black phases) not covered with silicide. An analysis of the energy dispersive spectra of the surface of CrSi_2 shows that the concentrations of Cr and Si at the spot 1 are about 34 and 66 at.%, which corresponds to the structure of CrSi_2 . At the spot 2, there is a very low concentration of Cr atoms. Apparently, there are also a certain amount of CrSi_2 molecules on the uncoated Si areas. The Si(111) surface is completely covered with an amorphous CrSi_2 film during the sputtering for 60 sec (~ 400 Å). The SEM image and RHEED pattern (inset) of CrSi_2 thin film formed on the silicon surface by 120-s magnetron sputtering followed by annealed at 750 K during 1 hour are presented in fig. 2. As can be seen from the figure, in this case a smooth and uniform polycrystalline CrSi_2 film is formed.

Fig.1. SEM image of the $\text{CrSi}_2/\text{Si}(111)$ film surface, sputtering time is 30 seconds

Fig. 2. The SEM image and RHEED pattern (inset) of CrSi_2 thin film formed on the silicon surface by 120-s magnetron sputtering followed by annealed at 750 K during 1 hour

Using the method of magnetron sputtering of specially prepared CrSi_2 targets, CrSi_2 thin films of different thicknesses (10 – 200 nm) were obtained on the surface of $\text{SiO}_2/\text{Si}(111)$ single crystals.

It is shown that, up to a thickness $\sim 200 - 250$ Å, the films have had an island character. A homogeneous amorphous film is formed starting from thin 400 Å. After the film annealing at $T = 750$ K during 1 hour, a homogeneous polycrystalline $\text{CrSi}_2/\text{SiO}_2/\text{Si}(111)$ film was obtained. The thickness of the obtained films was estimated.

FIRST-PERSON POINT OF VIEW NARRATION IN FAY WELDON'S *THE HEARTS AND LIVES OF MEN*

Dubytska Oksana

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

orcid.org/0000-0001-9987-7555

Fay Weldon, a New-Zealand-born British writer, wrote about women and their relationships with men and society. She ridiculed society's obsession with female beauty and weight, criticized consumerism and patriarchal marriage, and explored the lot of put-upon women taking spectacular revenge on selfish, unsatisfactory men for their kitchen-sink existences. Even though she was hailed as a feminist writer, Fay Weldon's heroines did not conform to any ideal, battling stereotype. She understood that people do not live politically correct lives; that they get jealous and depressed and vengeful and go off with the wrong people for the wrong reasons. Her women may be oppressed, but they can also be vain, and are prone to different vices – overeating, plastic surgery, divorce, or affairs. What appealed to Fay Weldon's women readers was not her feminism as such, but the feeling that she was on their side [3].

Helen Lally, one of the main characters of *The Hearts and Lives of Men*, Fay Weldon's novel first published in 1987, is in many ways like the heroines of her other literary works. This delightful, tongue-in-cheek fairy tale for grown-ups tells of the lives of two British lovers who get married, have a child, lose their child and each other, and finally are reunited many years later. In this modern adult fable of love, hate, and all that comes in between, true love finally triumphs over hate, lust and greed [3]. What makes the novel special is the use of the first-person point of view (PoV) narration method.

The PoV of a story determines who is telling it and the narrator's relationship to the characters in the story. In third-person PoV, the narrator is invisible – he/she is not part of the story and the characters never acknowledge the narrator's presence. Less common is second-person PoV, in which case the reader is part of the story. In first-person PoV, the narrator is a character in the story telling it from their own perspective and addressing the reader as “dear reader”, “reader”, and/or “you”.

First-person PoV narration is often called “breaking the fourth wall” – an expression borrowed from theatre slang. A traditional stage has three physical walls framing the stage. The “fourth wall” is the invisible one that separates the stage and the action on the stage from the audience watching the play. Occasionally a stage-piece is written to “break the fourth wall”, that is, to communicate directly to the audience. These days, this narration method in literature is somewhat out of style and modern authors often forego this choice, probably because first-person POV, despite how relatively easy it is for the reader to follow the story, can be quite complicated to write due to its inherent limitations [4]. Nevertheless, it undoubtedly has its advantages in creating emotional closeness with characters and establishing a bond between the narrator and the reader.

The latter is especially characteristic of *The Hearts and Lives of Men* by Fay Weldon. The writer often starts a new chapter or episode of the novel with the address “Reader”, engaging the reader in the analysis of the described events, calling attention to important details, sharing the results of her observation, and her philosophical conclusions, e.g. *Reader, I am going to tell you the story of Clifford, Helen and little Nell* [5, p. 1]; *Reader, a marriage that is rapidly put together can rapidly unravel, like a hand-knitted sweater if you snip just one strand and pull...* [5, p. 81]; *Reader, marriage is never over, divorce or not, if love was ever involved, if there is a child of that love* [5, p. 104]; *Those of you who have been paying good attention will have seen how Clifford, in the name of love, deals out misery and disillusion to the women in his life...* [5, p. 184]; *Reader, you know how in real life coincidences happen again and again. [...] Ask yourself, isn't truth even more unbelievable than fiction? Don't the headlines which greet you every day, in your daily newspaper,*

speak of the most extraordinary and unlikely events? [5, p. 188]; *We all live by myth, reader: if only by the myth of happiness around the corner. [...] And how bad we are at facing truth* [5, p. 335].

The first-person PoV narration method utilized by the novelist in the above work of literature definitely makes the reader a close observer of the unfolding drama and then the happy ending, involves them in the psychological analysis of the characters, as well as evokes their emotional responses to both expected events in the story and plot twists.

The entertaining storytelling manner, the abundance of lexical, syntactical and graphic stylistic devices and expressive means, combined with the advantages of first-person PoV narration make *The Hearts and Lives of Men* by Fay Weldon enjoyable to read, informative from the point of view of psychology and social history (given that it covers a lengthy period from the 1960s to the 1980s), as well as valuable material for literary and linguistic research. Regrettably, the highly praised and widely enjoyed novels written by Fay Weldon have not been translated, to our knowledge, into Ukrainian, which, hopefully, will be rectified in the near future.

References:

1. Бехта, Н. Стандартна оповідь від першої особи: визначення, характеристики та контекст використання / Н. І. Бехта // Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. 2010. Вип. 13. С. 33–39. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2010_13_7
2. Fourth Wall. Wikipedia. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Fourth_wall
3. Google Books. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books/about/The_Hearts_and_Lives_of_Men.html?id=qC31-Inxcy4C&redir_esc=y
4. If a story is told in the first person, is the main character aware of the reader? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.quora.com/If-a-story-is-told-in-the-first-person-is-the-main-character-aware-of-the-reader>
5. Merriam-Webster's Dictionary of English Usage. MerriamWebster Inc., 1994. 989 p.
6. Meyer, Michael. Fay Weldon's Short Stories. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.academia.edu/19536343/Fay_Weldons_Short_Stories
7. Philips, Deborah. A Farewell to Fay Weldon. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09574042.2023.2185979>
8. Senturk, Emine. A Cultural Representation of Women in Fay Weldon's The Fat Woman's Joke and The Life and Loves of a She Devil. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.academia.edu/36169735/A_Cultural_Representation_of_Women_in_Fay_Weldon_s_The_Fat_Womans_Joke_and_The_Life_and_Loves_of_a_She_Devil?email_work_card=reading-history
9. Weldon, Fay. *The Hearts and Lives of Men*. Viking Penguin, Inc. New York, USA, 1988. 357 p.

MODELING OF RELIABILITY OF FOUNDATION STRUCTURES**Gorbatyuk Ie.**

PhD, Associate Professor

Kyiv National University of Construction and Architecture

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-8148-5323>**Terentyev O.**

Professor, Doctor of Technical Sciences

Kyiv National University of Construction and Architecture

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6995-1419>**Tyslenko O.**

PhD degree

Kyiv National University of Construction and Architecture

Zubrij I.

PhD degree

Kyiv National University of Construction and Architecture

Recently, the scope of work associated with the comprehensive diagnosis and assessment of the technical condition of building structures, buildings and structures has been growing significantly. Quite often, there is a situation when the performers do not have the opportunity before the examination to study the technical documentation for buildings and structures operated for a long time. Such works are distinguished as an independent direction of construction production, covering a set of issues related to ensuring the operational reliability of buildings, carrying out repair and restoration works, works with reconstruction and development of design documentation.

The survey of buildings and structures includes the following set of tasks:

- preliminary inspection of the object;
- visual examination;
- instrumental examination;
- additional surveys (geology, geodesy, opening of foundations);
- determination of structural bearing capacity and other calculations;
- analysis, comparison and generalization of survey results;
- conclusions and recommendations.

One of the directions in the implementation of a set of tasks for the safe operation of buildings and structures is the survey of foundation structures.

This task includes:

- generalized assessment of specific foundation structures;
- generalization of calculation of partial coefficient over foundation structures.

Based on the analysis, the circuits of the logical output of the foundation building are created. To solve this problem, experts independently give a probabilistic assessment based on their own experience.

The results of the logical output of the knowledge base are presented as a damage tree - a hierarchical classification of damage types.

In the course of logical inference, logical operations are performed over the facts that make up the assumptions of the rules. As a result, complex conclusions are created.

The confidence factor method is based on heuristic observations obtained from the work of experts: first, in traditional probability theory, the sum of the probabilities of an event and its negation is one; but in practice, the assessment of the validity of the event does not mean that the event is simultaneously assessed for falsity; secondly, knowledge of the rules themselves is more important than knowledge of algebra for their calculation.

A measure of confidence is an informal assessment that the expert adds to the conclusion, for example: "probably it is," "perhaps," "for sure," "nothing can be said," and so on.

A measure of confidence describes a human (subjective) assessment of a causal probabilistic measure. System performance is determined by the quality of the rules.

The advantage of the confidence factor method is largely the use of sufficiently short sequences of combined rules and the use of sufficiently simple hypotheses. The disadvantages include the complexity of determining confidence coefficients in many cases, the lack of theoretical justification for the results.

The essence of fuzzy logic, from the confidence factor is use of linguistic variables (instead of numerical variables), relation between variables described by fuzzy statements, complex relations are determined by fuzzy algorithms.

References:

1. Gorbatyuk I.V., Terentyev O.O. Methodology of estimation of imperfection of building constructions on basis of fuzzy sets. The 14th International youth conference "Perspectives of science and education" (January 17, 2020). Slovo\word, New York, USA. 2020. P. 122-128.
2. Terentyev O., Grigorovskiy P., Mikautadze R., Development of the technique of expert assessment in the diagnosis of the technical condition of buildings – Technology audit and production reserves, № 2/2(40)/2018, 2018. P. 10-15.
3. Oleksandr Terentyev, Svitlana Tsiutsiura, Tetyana Honcharenko, Tamara Lyashchenko. Multidimensional Space Structure for Adaptable Data Model. International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-3, September 2019. P. 7753-7758. DOI:10.35940/ijrte.C6318.098319.
4. O.O. Terentyev, P.E. Grigorovskiy, A.A. Tugaj, O.V. Dubynka. Building a System of Diagnosis Technical Condition of Buildings on the Example of Floor Beams Using Methods of Fuzzy Sets. Proceedings of the 2nd International Conference on Building Innovations, June 14, 2020. P. 729-739.

SELF-STUDY ORGANISATION OF STUDENTS IN PREPARATION FOR FOREIGN LANGUAGE CLASSES AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Hurinchuk Svitlana Vasylivna

PhD of Historical Sciences, Associate Professor
State University of Infrastructure and Technologies
shurinchuk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3538-2171>

In modern conditions of the transition to the European system of education in higher educational institutions, the issue of organizing a student's self-study work becomes especially relevant. The new approach to learning a foreign language involves solving additional problems in the preparation of a future specialist – developing skills for independent work, fostering a culture of self-training, rational formation of student training methods in the development of various language skills and in mastering lexical and grammar material.

In view of the strengthening the role of self-study work in the educational and cognitive process, the problem of its rational organization, taking into account the level of readiness of the student for it, has become relevant.

As the analysis of the researched problem is concerned, the strongest are those knowledge, skills and abilities that are acquired by self-study, and the future specialist will be highly qualified, showing cognitive interest and own initiative in learning, accustoming oneself to work systematically, persistently, creatively, independently mastering novel scientific and culture achievements [1, p. 66].

In modern pedagogical practice, students' self-study work is represented by a unity of interconnected forms: individual work in the classroom, performed under the direct supervision of the tutor; non-classroom individual work; creative work, including research.

There is no need to note that the proper and correct organization of students' self-study work stimulates mental activity, thus increasing the effectiveness of learning.

We consider self-study process as an activity that involves maximum activity in relation to the subject of study, namely a foreign language. During this work, the student's creative abilities are activated, thinking, logic, the ability to control, introspection and self-evaluation develop.

For a student, self-study work is a system of meaningful activities which includes searching for sources of knowledge, processing search results, choosing a range of problems, searching for and further working with sources of information thus providing further deepening of the acquired knowledge [2, p. 122].

In present-day pedagogical practice, students' self-study work is represented by a unity of interconnected forms: individual work in the classroom, performed under the direct supervision of the lecture or teacher; extracurricular activities, creative work, including research.

Undoubtedly, students' self-study work has the following characteristics: at each stage of his/her movement from ignorance to knowledge it forms the necessary volume and level of knowledge, skills and abilities to solve cognitive problems; produces in students a psychological attitude to the systematic replenishment of their knowledge and the development of the ability to orientate themselves in the constant flow of scientific information. It is also the most important condition for self-organization of students in mastering the methods of professional activity, cognition, and behaviour,

An important aspect in the organization of a student's self-study work is the practical experience of the teacher and the level of his methodical and professional training. The level of methodical preparation is shown up in delivering lectures, and the special level is shown up in giving practical foreign language classes [3, c. 122].

The special training of the student includes practical language classes. Reserves for the formation of self-study work skills are significant here. One of the directions is the professionally oriented organization of these classes. Based on our own experience, it can be asserted that the professional orientation should become such that professional needs become a source of student activity in classes in particular, the need to organize communication, the manifestation of leadership in communication, the need for controlling activities.

In fact, self-study work is more effective if it is pair share or three people participate in it. Teamwork strengthens the factor of motivation and mutual intellectual activity, increases the effectiveness of students' cognitive activity due to mutual control [4, p. 34-35]. In the case of team individual work, there is a team self-check with the following correction by the teacher. This ensures the efficiency of work as a whole.

Among various types of extracurricular work, doing a homework of various nature such as the study of grammar structures, basic vocabulary on topics, translation and retelling texts, etc. is of particular importance.

It will not be an exaggeration to note that not all students have necessary minimum knowledge and practical skills for the rational organization of their educational work. They also do not have the means of acquiring foreign language knowledge independently and applying it when doing exercises and tasks from the textbook. The majority of students do not have the skills to work with a dictionary, with the grammar guide that is in the textbook, they do not know how to reveal the meaning of new lexical items independently. Homework exercises do not always help the student to see and highlight the main points, to understand, assimilate, generalize and systematize the main and most important grammatical rules and situational thematic vocabulary. Extracurricular individual work also offers ample opportunities for improving the student's independence [5, p. 34-35].

We suppose that main directions for achieving the goals of individual student's work are the use of new educational technologies and increasing its practical significance in order to establish basic competencies. Therefore, the use of various learning forms in the educational process plays a key role in the process of mastering language knowledge. Furthermore, it is extremely important to prepare methodological support for humanitarian disciplines using situational and developmental tasks. The problem of organizing self-study process in universities is rather acute as the majority of students are dissatisfied with the structure of the organization of self-study/individual work, its methodical support, feedback from teachers, control, etc.,

However, within the conditions of rapid changes and IT systems development in the society, there is a pressing need for specialists who are able to work and implement the possibilities of information and communication technologies in their professional activities. Therefore, it is extremely important to emphasize the online study mode of self-study process in preparation for foreign language classes at higher educational institutions. Special attention of foreign language teachers should be focused on self-study and self-control of students, revision and consolidation of the covered material as well as self-preparation for practical classes.

References:

1. Літвінчук С. Б. Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів у вищій школі [Modern approaches to the organization of students' individual work in higher educational institutions] / С. Б. Літвінчук // Наукові праці. Серія: Педагогіка. – 2012. – Випуск 146. – Том 158 – С. 66.
2. Буряк В. К. Умови та засоби самоосвіти студентів [Conditions and means of students' self-education]. Вища школа. 2002. № 6. С. 18–29
3. Підкасистий, І.Ф. Педагогічні технології [Pedagogical technologies]. [Текст]: навч. посібник / І.Ф. Прокопенко, В.І. Євдокимов; за заг. ред. І.Ф. Прокопенко. – Х.: Колегіум, 2006. – 224 с.

4. Шимко І. Проблеми організації самостійної роботи у вищій школі [Problems of organizing independent work in a higher education institution]. І. Шимко // Рідна школа. – 2005. — № 8. — С. 34–35.

5. Бендера І. М. Організація самостійної роботи студентів агроінженерних спеціальностей Organization of students' individual work of agricultural engineering specialties students': монографія. Київ: Наукметодцентр аграрної освіти, 2007. 364 с.

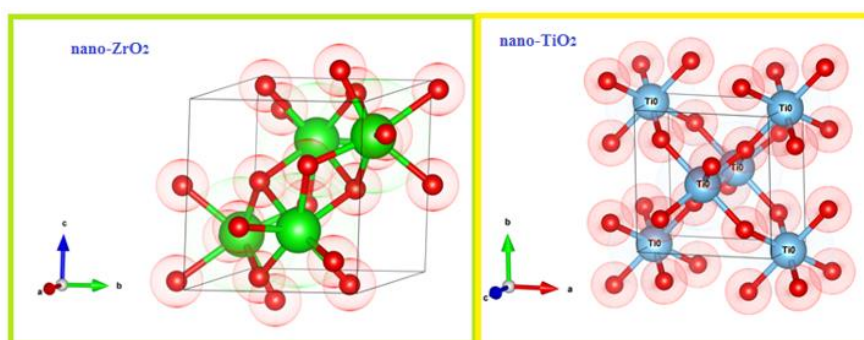
STRUCTURAL ANALYSIS OF n-ZrO₂ AND n-TiO₂ NANOPARTICLES

*Imanova Gunel
Agayev Teymur
Aliyev Anar

Institute of Radiation Problems, Ministry of Science and Education Republic of Azerbaijan,
9 B. Vahabzade str., AZ1143, Baku, Azerbaijan

(*Corresponding author's e-mail: gunel_imanova55@mail.ru)

The X-ray diffraction data were processed using the Full-prof program. Full-profile processing of ZrO₂ X-ray diffraction data showed that the initial sample has a monoclinic structure (space group P 21/c). Full profile processing of TiO₂ X-ray diffraction data showed that the sample has a tetragonal structure (space group P42/mnm), (figure 1).

Figure 1. Crystal structures of n-ZrO₂ and n-TiO₂

The study full-profile processing of ZrO₂ X-ray diffraction data showed that the initial sample has a monoclinic structure (space group P21/c) with the following lattice parameters: $a = 5.1506 \text{ \AA}$, $b = 5.2080 \text{ \AA}$, $c = 5.3293 \text{ \AA}$. X-ray diffraction analysis of ZrO₂ after gamma irradiation showed a change in the structure from the monoclinic (space group P21/c) phase to the triclinic (space group P1). As a result of calculations of the irradiated ZrO₂ sample, the combination (BR = 1.13; RF = 2.52; $\chi^2 = 1.88$) was found. Full-profile processing of TiO₂ X-ray diffraction data showed that the sample has a tetragonal structure (space group P42/mnm) with the following lattice parameters: $a = b = 4.5931 \text{ \AA}$, $c = 2.9592 \text{ \AA}$ and unit cell. As a result of calculations with combination (BR = 1.27; RF = 1.98; $\chi^2 = 2.68$), it was found that the structure of the initial TiO₂ sample is single-phase, tetragonal, and is described by the space group P42/mnm. Full-profile processing of X-ray diffraction data of TiO₂ after gamma irradiation shows that the lattice parameters increase: $a = b = 4.5946 \text{ \AA}$, $c = 2.9609 \text{ \AA}$ and tetragonal showed that it has a structure (space group P42/mnm), unit cell as a result of calculations of the irradiated TiO₂ sample (BR = 1.09; RF = 2.67; $\chi^2 = 1.77$). Crystal structure of ZrO₂ is monoclinic structure (space group P21/c). Crystal structure of TiO₂ is tetragonal structure (space group P42/mnm).

MORPHOLOGICAL PARAMETERS OF THE PROFESSIONAL FOOTBALL PLAYERS OF BUKOVYNA

Karatieieva S.Yu.

Associate Professor, PhD

Department of anatomy, clinical anatomy and operative surgery
BSMU. Chernivtsi

Slobodian O.M.

Professor, Dr. Sci, professor

Head of the Department anatomy, clinical anatomy and operative surgery
BSMU Chernivtsi

Lavriv L.P.

Associate Professor, PhD,

Department of anatomy, clinical anatomy and operative surgery
BSMU. Chernivtsi

Golovachuk O.K.

Associate Professor, PhD,

Gynecologist of the women's consultation of the city clinical hospital №.1
Chernivtsi

It is known that the factor that determines success in sports is the morphological features of the structure of the human body. So, for the purpose to establish the anatomical parameters of the "University" football masters team of Ukraine, a study was conducted on 32 respondents aged from 16 to 18 years. The main group was made up of 16 players of the "University" football team of masters of sports of Ukraine. The control group consisted of 16 young boys that are studying at a higher education institution in Bukovyna (Bukovyna State Medical University).

The representatives of the main group were practically healthy (no history of congenital or chronic pathology was noted), masters of sports of Ukraine, who systematically trained intensively and participated in championships of Ukraine among higher educational institutions, under the leadership of the team coach. Training took place 3-4 times a week, 1.5 hours on average. The subjects of the control group were also practically healthy young men who were loaded with hours of physical education, according to the programs of their specialty, and additionally did not play sports.

Anthropometric examination included determination of total (body length and weight) parameters and partial (length of upper and lower limbs, thigh length, chest circumference during inhalation, exhalation and at rest, pelvic circumference, thigh circumference in the upper third, in the middle and lower third). Statistical analysis of the obtained data was carried out using the licensed program RStudio. A paired t-test (t-test of paired samples) was conducted to compare the indicators of the studied main and control groups.

According to the results, the length of the right upper limbs is on average 78.50 ± 2.02 cm, the left - 78.75 ± 2.02 cm. The length of the right lower limbs is 92.63 ± 2.06 cm, the left - 92.44 ± 2.06 cm. The average length of the right and left thigh is 52.25 ± 2.04 cm. The circumference of the thigh in the upper third on the right is 55.31 ± 2.03 cm, on the left - 54.18 ± 2.03 cm, in the middle third on the right thigh, the indicator was 49.13 ± 2.01 cm, on the left - 52.44 ± 2.01 cm, in the lower third on the right, the average indicator is 44.31 ± 2.06 cm, while on the left - 45.00 ± 2.06 cm. Football players have a lower weight index (± 2.54 kg), in contrast to the studied control group, taking into account the fact that the height in both groups is almost the same. It was established that the upper limbs of football players are longer on the right by ± 2.22 cm, on the left by ± 2.42 cm, than the upper limbs of representatives of the control group. The right lower limbs are longer by ± 4.5 cm, the left by ± 4.35 cm. The excursion of the chest is greater in football players, as it amounted to

± 9.19 cm, in contrast to the respondents of the control group ± 7.76 cm.

The circumference of the pelvis of football players is smaller by ± 2.22 cm from the circumference of the pelvis of the subjects of the control group. The circumference of the thigh in the upper third of football players on the right prevails by ± 2.22 cm, on the left by ± 5.00 cm; the thigh circumference in the middle on the right is greater by ± 4.56 cm, on the left there is almost no difference; the thigh circumference in the lower third is greater on the right by ± 1.12 cm, on the left by 1.6 cm.

THE IMPORTANCE OF SOFT SKILLS BY TEACHING PHYSIOLOGY IN WARTIME CONDITION

Klymenko L.O.

Associate Professor of Department of Physiology
O.O. Bogomolets National Medical University, Kyiv
rfpbvtj@ukr.net
ORCID iD
<https://orcid.org/0000-0002-0591-926>

Soft skills are more than just personal attributes of teacher – they are the key to effective communication with students. The war posed challenges in all spheres of activity of Ukrainian society, including education. This problem is especially acute when teaching students of medical institutions, since there is a need to teach certain subjects only in the classroom, in particular, it concerns the studying of physiology. Therefore, a modern lecturers, professors must have soft skills when they are communicating with students. Soft skills such as creativity, critical thinking, emotional intelligence and problem-solving are especially significant by teacher today. Crossing chasm – from saving a student’s life to successfully teaching physiology – is the biggest challenge facing the modern medical science teacher during the war. The teacher’s task is to eliminate this gap. There is a need to develop means of interactive cooperation between the teacher and the student. Sometimes, students do not want to learn in such circumstances. It can be hard for them to adaptation to real situation. They may be struggling with issues of stressful factor that make it hard for them to focus. So, they may have learning challenges that make the actual studying of the home work more difficult as well as some tasks in classroom. Therefore, teachers need to be able to motivate students, to encourage them to learn in this situation. They need to present the material in an specific manner and assign projects that interest the students.

Naturally, the teacher spends a lot of time preparing lessons for students in such conditions. So, I started making new methodical developments to determine the specific skills of communication with students, which are considered the most important in the field of teaching physiology and will be acceptable in our difficult situation. First of all, I duplicate tasks for students both in paper form and in electronic form. Several factors make these steps especially relevant and crucial to this activity at this time:

1. “Skills of learning” is hard-won. It takes many time for students to acquire the physiology skills and knowledge necessary to become successful in studies
2. This skills is initially developed in auditory then in laboratory, but opportunities that typically lead to successful education do not correlate highly with existing conditions .
3. The laboratory studies are often exceedingly difficult – study of properties of pancreatic juice, for example – and this requires a special approach from the teacher when preparing this element of studying the topic
4. Because the physiology education require laboratory skills, even small improvements in methodical approach will yield significant improvement in closing the in teaching gap.

However, one of the main obstacles standing in the way of both a student who wants to study well and a teacher who needs to prepare additional materials is the lack of time as well as safe conditions. To solve the first problem, when preparing lecture presentations to students, it is more appropriate to use more diagrams, tables, and pictures, which will guide students to better understand the large amount of material in the textbook. But it helps only the student, the teacher does it in his free time, since the time allocated for methodical work is not enough. The lecturer can only solve the problem of ensuring safe conditions for student learning by giving a lecture online or by submitting it to any educational platform.

It is much more difficult to solve the other problems, when the student cannot make the laboratory work during the announced alarm. Most of the teachers of higher educational institutions of Ukraine are people who are fluent in modern information technologies, constantly raise and improve their professional level, like most specialists of the 21st century. But, existing Internet technologies cannot replace research in laboratories. It is here that the soft skills of the teacher should be manifested, combining the understanding of the student and the creativity of the teacher. Solving this complex problem, the teachers of the Department of Physiology of the O.O. Bogomolets National Medical University have developed special presentations and educational films demonstrating certain laboratory studies. They can be sent to students for individual processing with further discussion in the classroom. Of course, it is in the classroom that interactivity is manifested – active communication between the students of the group and the teacher, which significantly increases the motivation to study, improves the assimilation of the material. I believe thus we overcome the lack of a psychological barrier and also discuss the results of laboratory research. It should be noted that students perceive this type of distribution of the educational process well and show good results.

I would also like to note that the employees of the NMU named after O.O. Bogomolets has developed its own educational platform Likar. It is convenient for students to perform control tasks, perform independent situational tasks, as well as conduct exams. This partially solves the problem of students completing educational tasks outside the classroom, and saves time for the teacher.

I believe that this short information is received as a call to action for heads of medical education to actively invest in developing the SOFT skills of their employees and to help employees and students achieve their fullest potential.

SOFT SKILLS IN MEDICAL EDUCATION: FEATURES AND GLOBAL CHALLENGES**Lonchuk Nataliia**

deputy director of academic affairs
 foreign language teacher (in the professional direction)
 of the Communal institution "Kamianske professional medical college"
 of Dnipropetrovsk regional council"

Лончук Н.В.

заступник директора з навчальної роботи
 викладач іноземної мови (за професійним спрямуванням)
 комунального закладу «Кам'янський фаховий медичний коледж»
 Дніпропетровської обласної ради»

Soft Skills, often referred to as social or interpersonal skills, encompass a wide range of abilities and characteristics such as communication, leadership, teamwork, creativity, critical thinking, and emotional intelligence. They complement and enhance technical and professional knowledge, making individuals more adaptable and ready for challenges.

The formation of soft skills begins in childhood, but this process can continue throughout life. Education, training, personality development, and practical experience are all important aspects of soft skills development. In particular, learning cooperation, conflict resolution, stress management, and emotional intelligence can be implemented through various educational and practical programs.

The modern world is constantly changing and demands adaptation to new conditions and challenges. An analysis of the importance of Soft Skills in Ukraine and the world in figures reflects various aspects that highlight the significance of these skills in contemporary society and the business environment. Here are some key indicators:

According to data from the State Statistics Service of Ukraine, over 70% of employers in Ukraine consider soft skills to be among the most important criteria when hiring personnel.

According to the World Economic Forum report, in 2020, soft skills such as creativity, critical thinking, and emotional management were among the most sought-after skills in the global job market.

Research conducted by LinkedIn indicates that soft skills rank prominently among the skills that employees of global companies consider critically important for career development.

In Ukrainian education today more emphasis is placed on developing soft skills among students as they are considered key to future career success.

Global educational trends are centered around the development of Soft Skills among students, including training programs, workshops, and specialized courses. They define success in careers, effective communication, and interaction in both professional and personal life.

In medical education, as in any other field, soft skills are crucial for achieving success. Medical professionals require not only technical knowledge but also skills in effective communication, collaboration, and decision-making in stressful situations.

The medical profession demands a high level of soft skills from healthcare workers. The ability to listen to patients, communicate with them empathetically, collaborate with colleagues and patients' families, as well as manage emotions in stressful situations, are just some of the important aspects of soft skills necessary for medical practice.

In medical practice, successful treatment and patient care depend not only on the professional skills of the healthcare worker but also on their ability to communicate effectively and establish trusting relationships with patients. Soft skills help medical professionals not only in diagnosis and treatment but also in supporting patients in complex life situations.

The formation of soft skills in medical education begins as early as the learning stage. Students in medical colleges gain valuable experience in communicating with patients during their practical training in healthcare facilities.

In the medical field, successful practice and interaction with patients, their families, and colleagues depend on developed soft skills. Medical professionals who can listen, understand, and empathize typically achieve better results in patient treatment and building relationships with colleagues.

Soft skills are a necessary component for success in any profession, especially in the medical field, where communication and emotional connection with patients play a crucial role. Developing these skills in medical education contributes to improving the quality of medical care and patient recovery.

Medical students, like any other future professionals, often focus on acquiring technical knowledge and skills, which are undoubtedly important for successful medical practice. However, in modern medical education, aspiring medical professionals are also required to develop Soft Skills - a set of personal traits and abilities that facilitate successful collaboration with patients and colleagues.

Effective communication with patients and their families is key in medical practice. Medical students must learn to listen, understand, and empathize with patients, showing them that they are understood and supported in their feelings and needs.

Soft Skills play a crucial role in providing quality medical care and supporting patients. To practice successfully in these areas, it is necessary to develop a wide range of soft skills. Here are some of them:

1. **Empathy and Compassion:** The ability to understand and empathize with patients is crucial for building trust and support. Empathy helps create positive communication and effective collaboration.

2. **Effective Communication:** The ability to ethically communicate with patients, their families, and colleagues is important for conveying information, understanding needs, and providing support in complex situations.

3. **Stress Tolerance:** Medical practice can be stressful and emotionally draining. The ability to effectively manage stress and stay focused in challenging situations is an important skill.

4. **Team Building:** In the medical environment, collaboration with other healthcare professionals is key. The ability to work in a team, listen and respond to the needs of others, collaborate, and resolve conflicts are essential.

5. **Professional Ethics and Consciousness:** Medical professionals must adhere to high standards of ethics and professional behavior. This includes confidentiality, respect for patients and their rights, and the ability to make informed moral and ethical decisions.

6. **Creativity and Problem Solving:** Medical practice often presents situations that require finding non-standard solutions. The ability to think creatively and find effective problem-solving solutions is crucial.

These skills help medical professionals become more effective and successful in their professional activities, and also contribute to creating a supportive environment for patients and colleagues.

In the medical environment, stress and pressure can be significant. Medical students must develop emotional intelligence skills to help them effectively manage stress and maintain focus in challenging situations. Additionally, it is important to be able to efficiently allocate time between studies, work, and personal life.

Medical practice requires medical students to work as part of a team with medical personnel and professionals from other fields. The ability to collaborate, listen to the opinions of others, and accept constructive criticism are important aspects of successful teamwork.

In medicine, as in any other field, complex situations may arise that require creative thinking and finding unconventional solutions. Medical students should develop these skills during their education to be prepared for the challenges of practical medicine.

Soft skills play a crucial role in the professional and emotional development of medical students. Developing these skills will help future healthcare professionals become more successful and effective in their future careers, as well as improve the quality of medical care provided to patients.

References:

1. Gupta, R. (2020). Soft Skills in Healthcare: A Critical Component. *Journal of Medical Education and Curricular Development*, 7, 1–3.
2. LinkedIn. (Year). *Soft Skills Trends in Global Companies: A Comparative Study*.
3. State Statistics Service of Ukraine. (Year). *Report on Soft Skills Importance in Ukrainian Labor Market*.
4. World Economic Forum. (2020). *The Future of Jobs Report*. Retrieved from [link to report].

CYBER HYGIENE AND THE FUTURE OF INTERNATIONAL ECONOMICS**Myronchenko Dmytro**

postgraduate

Specialty 292 "International Economic Relations"

National Aviation University, Ukraine

8286196@stud.nau.edu.ua

+380939817857

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9422-961X>

In the rapidly changing landscape of the digital age, the concept of cyber hygiene is gaining importance. This term refers to the practices and measures used to ensure the security and integrity of digital systems and data. But not just a technical issue, cyber hygiene has significant implications for the future of the global economy.

One of the key aspects of cyber hygiene is its role in increasing the resilience of economic systems. When countries, businesses, and financial institutions prioritize security measures, they become better prepared to withstand cyberattacks. A secure digital environment ensures the stability of financial transactions, supply chains and critical infrastructure. This stability, in turn, contributes to overall economic growth.

In the era of globalization, international trade and electronic commerce have become integral components of the world economy. However, the dependence on digital platforms to conduct business creates new challenges and vulnerabilities. Maintaining sound cyber hygiene is essential to facilitating secure online transactions, protecting confidential customer data and intellectual property rights. Countries that prioritize cybersecurity frameworks not only attract more foreign investment, but also create an enabling environment for e-commerce ecosystems to flourish. By ensuring the integrity and security of digital transactions, cyber hygiene builds trust between consumers and businesses, thereby stimulating economic growth and facilitating seamless cross-border trade.

Global supply chains are interconnected and vulnerable to cyber threats. A disruption in one part of the supply chain can have ripple effects around the world. Cyber hygiene practices, such as regular vulnerability assessments and secure communication channels, protect supply chains. Ensuring the integrity of goods and services is vital to economic stability.

Financial institutions process a huge amount of confidential data. Cyberattacks on banks can undermine the economy and erode public trust. Adherence to cyber hygiene principles, such as secure network architecture, regular audits and employee training, protects financial systems. It also prevents financial crimes such as fraud and money laundering.

Countries that invest in cybersecurity research and development gain a competitive advantage. As businesses increasingly rely on digital technologies, advances in encryption, threat detection and incident response are critical to sustaining growth and staying ahead. Additionally, a strong focus on cyber hygiene helps create an environment where businesses can confidently explore new digital innovations such as artificial intelligence, blockchain and the Internet of Things (IoT) without compromising security. This not only increases economic competitiveness, but also fosters a culture of innovation, contributing to long-term prosperity.

The geopolitical landscape of the 21st century is increasingly shaped by digital technologies and cyber security threats. Cyber attacks have become powerful tools of coercion and influence on international relations, capable of destroying the economy and undermining national security. Countries with strong cyber defenses have better opportunities to protect their interests and assert their influence on the world stage. In addition, cyber hygiene plays a crucial role in the formation of diplomatic relations, trade agreements and strategic alliances. Countries that demonstrate a commitment to cyber security not only strengthen their geopolitical position, but also reduce the

risk of cyber-related conflicts and tensions. Thus, cyber hygiene has become a vital component of modern public administration, shaping the dynamics of international politics and security.

Given the development of cyber threats, the development of a skilled workforce in the field of cyber security has become imperative for economic stability and national security. Investing in cyber education and training programs is critical to equipping people with the knowledge and skills they need to defend against cyber attacks and effectively mitigate risks. From elementary schools to universities and vocational training institutes, incorporating cybersecurity education into curricula is developing a talent pool capable of meeting the growing demand for cybersecurity professionals. By developing a skilled cybersecurity workforce, countries not only strengthen their economic competitiveness, but also improve their ability to protect critical infrastructure, intellectual property, and sensitive data. In addition, investments in cyber education promote digital literacy and cyber awareness among the population, empowering people to protect themselves from cyber threats and contributing to a safer and more secure digital ecosystem.

In conclusion, cyber hygiene emerges as a critical factor in shaping the future of the global economy. From bolstering the resilience of economic systems to facilitating secure international trade and commerce, its importance cannot be overstated. By prioritizing cybersecurity measures, nations and businesses can mitigate risks, foster trust, and drive innovation, ultimately contributing to long-term prosperity in an increasingly interconnected world. Additionally, investing in cybersecurity education and training is essential for building a skilled workforce capable of addressing evolving cyber threats and safeguarding economic stability and national security. Embracing cyber hygiene not only protects against potential disruptions but also lays the foundation for a safer and more secure digital ecosystem for all.

References:

1. Cybersecurity Futures 2030 New Foundations 2023. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Cybersecurity_Futures_2030_New_Foundations_2023.pdf
2. Global Cybersecurity Outlook 2024 INSIGHT REPORT. 2024. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Cybersecurity_Outlook_2024.pdf

INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN MILITARY INSTITUTIONS

Pavlova O.

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
of the National Academy of the National Guard of Ukraine
ID <https://orcid.org/0000-0003-4164-5086>
+380970074359
kseniia.pavlova.ngu@gmail.com
National Academy of the National Guard of Ukraine

Learning a foreign language is a key aspect of the professional training of future military personnel. International military operations, cooperation with foreign partners, and participation in international missions require military personnel to be proficient in the languages of other countries. Knowledge of foreign languages expands communication opportunities with representatives of other countries' armed forces and international organizations, contributes to conflict resolution, and enhances the effectiveness of military operations. Additionally, learning foreign languages promotes cultural and international education among military personnel, helping them better understand global processes and engage in intercultural dialogue.

Changes in the nature of warfare and conflicts worldwide, as well as the increasing role of international relations, demand new approaches to teaching foreign languages in military academies. The development of technology and the implementation of innovative teaching methods, such as virtual reality, mobile applications, and interactive programs, offer new opportunities to enhance language learning effectiveness.

Globalization and the growth of international cooperation create a need for military personnel who possess not only language skills but also cultural competence and intercultural communication skills. The characteristics of the military audience and its impact on foreign language teaching methods require careful consideration and adaptation of the educational process. Let's consider some aspects in more detail.

Age characteristics and level of preparation. Cadets may vary in age and level of preparation, including those with prior military service experience. Learning a foreign language can be challenging for those without previous experience or proficiency in other languages. For senior cadets with military experience, it is important to use contextualized materials and examples from their professional sphere to enhance motivation and interest in language learning.

Use of interactive methods. Cadets may be more interested and engaged in learning through the use of interactive methods such as role-playing games, simulations, and group projects. Role-playing games can effectively model real-life situations that cadets may encounter in their professional activities, facilitating the acquisition of language skills in practical contexts. Simulations, such as military exercises or stress scenario simulations, allow cadets to practice communication in real conditions and develop language skills in critical situations [2].

Use of innovative teaching technologies. The use of virtual reality allows for the creation of immersive environments for language learning, where cadets can interact with virtual characters and practice speaking in real scenarios. Interactive programs utilizing artificial intelligence and machine learning technologies adapt to the individual characteristics of cadets and provide personalized tasks and exercises to improve speaking skills.

Utilization of online resources, such as video lessons, interactive exercises, and online conversations, allows cadets to learn the language at their convenience. Mobile applications specializing in language learning provide opportunities for continuous practice using a gamified approach and motivating tasks.

Development of communicative skills through military themes. Incorporating military themes into language learning stimulates cadet interest and enhances their motivation to learn. The use of military terminology and situations helps acquire language skills that they can apply in their professional activities [1].

Assessment and reflection. The application of modern assessment techniques, which consider practical language use, allows for the evaluation of not only language knowledge but also cadets' communicative skills. The use of portfolios, practical tasks, and real-life assessment scenarios facilitates an objective assessment of cadet progress. Continuous reflection on learning outcomes enables instructors to adapt teaching methods according to cadets' characteristics and changes in the language environment.

In conclusion, the use of innovative approaches in foreign language teaching methodology in military institutions is a necessary and effective step in preparing future professionals. Cadets differ from other audiences in their specificity, so it is important to adapt teaching methods, taking into account their characteristics. It is crucial to continue further research and implementation of innovative approaches in foreign language teaching for the military. Only through continuous improvement and the use of modern technologies can effective preparation of future military personnel for international communication and professional activities be ensured.

References:

1. Hubbard P. Computer Assisted Language Learning. In N. Schmitt & M. Marsden (Eds.). *The Handbook of Applied Linguistics*. Wiley-Blackwell. 2016. P. 556-580.
2. Brown H. D. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. Pearson Longman. 2018. p. 491.

BIBLICAL LIBERALISM IN THE WORK «CAIN» BY G. BYRON**Reva Iryna**

post-graduate student of the Department of
 Translation Theory and Practice
 Uzhhorod National University
 (Poltava, Ukraine), rewairinaan@gmail.com
 orcid.org/0000-0003-0753-5326

Problem statement. In hermeneutics, the interpretation of biblical motifs has called biblical liberalism. Biblical liberalism is considered a continuation of rationalism on a modernized basis. In this principle had been born signs of individuality and identity. The romantic era in English literature led to a special combination of the content biblical stories and reality. Romantic writers were one of the first who had realized the relativity of the concepts good and evil. Also, they have heroized a rebel who rises up against any tyranny, violence against the will of others. Thus begins the rehabilitation of Cain in the romantic consciousness.

The aim of the research. Identify the signs of biblical liberalism in the work «Cain» by G. Byron.

In the work «Cain» G. Byron practically did not change the biblical basis. Byron's Cain was a skeptic, an analyst, a proud rationalist who did not need God, who created an imperfect world that allowed death to exist; condemned his creation to live in fear. Only in front of Cain's eyes have done the real face of the truth open up, realizing the real value, unattainability of the fruits knowledge and life. The main character in the work «Cain» is depicted as a man with a split soul, who has permission to create a dramatic and unexpected character in his development. The image of Cain is the subject of numerous interpretations. The problem of canonism is multifaceted and controversial, therefore each new generation illuminates some one perspective that brings understanding and interpretation. A spectrum of interpretations: from a cursed criminal, a fratricide to art and shocking truth. Personality in the art of romanticism is always tragic. She perceives reality, is in disharmony with herself - a rebel and a victim. Therefore, the romantic direction provided for a lyrical violent expression of feelings. G. Byron retrospects his heroes. In the drama «Cain», the artist highlights romantic allegories and personal psychological motivations, which are intertwined with the bitter mental confusion of an average person. The reader will please to bear in mind what few choose to recollect that there is no allusion to a future state in any books of Moses, nor indeed in the Old Testament. It was said in the book «Cain, a Mystery». Byron calls this drama of his a «Mystery» in conformity with an ancient title annexed to dramas upon similar subjects which were styled «Mysteries and Moralities». Holtermann A. in the book «Cain, a Mystery by Lord Byron» said that name of drama «Cain» was for intending to propagate among the lower and ignorant class of population some knowledge of the actual contents of the Bible. For to whatever purposes they have served in course of time this was his original and principal aim. But Byron's Cain has no such purpot nor could have it at time and in a country where religious knowledge was certainly far enough spread at so suppose that everybody the most ignorant only excepted was well acquainted with the first few chapters in Genesis. Besides we shall see that the contents of this Mystery are strictly speaking not biblical at all. It is so in name but not in matter and wemay state here at the very thresshold of our essay that the drama contains essentially nothing else and nothing less than the author's own relation to the theology of his day. It consist of three acts and the three unities of Time, Place, Action, to which Byron, in all other matters so adverse to restriction thought all dramatical compositions ought to be limited are adhered to. But these three are not in unison with a fourth unity, if we may say so, and that it spirit of the drama. This spirit is a child of the 19th century pondering over the time, place and action of an old and mythical past and trying but not successfully to make that past time a present one. For the benefit of the among readers who are not

well acquainted with the drama author will endeavor to give the contents of it by means of quotations and narration, though we have not much confidence in doing it satisfactorily. There is too a little action in the drama and too much reflection of a theological philosophical, and even illogical nature, to allow of a clear and well-connected summary. Therefore, the presented topic is quite large-scale and interesting. This topic can be considered in various aspects, both linguistic and literary. This topic is the main content line of the submitted work.

References:

1. Holtmann A. Cain, a Mystery by Lord Byron. Gent, 2008. 27 p.
2. Lord Byron Cain, a Mystery. Oxford, 2007. 137 p.

MECHANISMS OF ACCOUNTABILITY FOR VIOLATIONS OF INTERNATIONAL LAW IN ARMED CONFLICTS

Syrotiuk A.S.

National aviation university, Kyiv
Faculty of International Relations
Nastia.sirotiuk@gmail.com

*Scientific supervisor: Zaporozhchuk A.V.
Associate Professor*

Introduction. Mechanisms of accountability for violations of international law in armed conflicts are key aspects of modern international law. The relevance of this topic is determined not only in terms of ensuring justice and preventing disorder, but also in the context of protecting human rights and international peace. The purpose of this study is to identify and analyse the main mechanisms of accountability for violations of international law during armed conflicts.

Materials and methods. The object of the study is international armed conflicts and violations of international law in them. The main properties of conflicts and mechanisms for their regulation are analysed using systemic and legal approaches. Analytical and comparative methods, as well as analysis of case law and international treaties are used for the study.

Results. Mechanisms for establishing accountability: An analysis of modern international judicial bodies and tribunals shows that the main mechanisms of accountability are international criminal law, international humanitarian law and the system of international sanctions [1, c.236].

Mechanisms of accountability for violations of international law in armed conflicts can be varied, including trials before international tribunals. In particular, the International Criminal Court (ICC) in the Hague has jurisdiction over crimes against humanity, war crimes and crimes of aggression. It can hold both individuals and states accountable for their actions.

In addition, international courts can be established to deal with specific conflicts or situations. For example, the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia was established to investigate crimes committed during the war in the Balkans in the 1990s. This tribunal has already prosecuted several high-ranking individuals for war crimes and crimes against humanity.

International organisations may use other methods of accountability. For example, the UN Special Commission of Inquiry on Human Rights Violations in Syria is collecting testimonies and documents to identify those responsible for crimes against civilians.

Moreover, accountability mechanisms may include international pressure on violators of human rights and international humanitarian law. This may include sanctions by other countries, condemnation by international organisations and isolation of perpetrators in the international arena [2, c.45].

The mechanisms of national jurisdiction are a vital tool to facilitate accountability for violations of international law in armed conflicts. National courts of states can consider cases of war crimes, crimes against humanity and other violations of international law that occurred on their territory or with the participation of their citizens.

There are also administrative oversight mechanisms, such as international commissions of inquiry into human rights violations or international humanitarian law. These commissions can survey the situation in conflict regions, collect evidence and facts, initiate investigations and make recommendations for further action [3, c.284].

Additionally, an important mechanism is international legal norms and standards that regulate the behaviour of states and other actors in armed conflicts. Such norms include international humanitarian law, which establishes obligations to protect civilians and restrict the use

of certain weapons. Violations of these rules can lead to international condemnation and prosecution.

Conclusion. Thus, mechanisms of accountability for violations of international law in armed conflicts are an integral part of the modern international legal order. The disclosure of their effectiveness and prospects can contribute to the improvement of the legal system and the protection of human rights in conflict situations. The results of the study may be useful for international organisations, human rights groups and states in developing policies and making decisions to ensure international peace and security.

References:

1. Бжезінський З. Велика шахівниця. Львів; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. 236 с.
2. Бисага Ю. М. Міжнародна безпека, національна безпека, конституційна безпека: теоретико-правові Порівняльно-аналітичне право. Ужгород: Ужгородський національний університет. 2020. Вип. 4. С. 43–49.
3. Войціховський, Андрій Васильович. Інформаційна безпека як складова системи національної безпеки (міжнародний і зарубіжний досвід). Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія «Право» Вип. 29. 2020. С. 281-288.

DEVELOPING STUDENTS' COMMUNICATION SKILLS IN PROFESSIONAL TRAINING OF SOFTWARE ENGINEERING

Yudina O.V.

PhD in Pedagogical Sciences. Associate Professor
Zaporizhzhia National University, Ukraine

Lupashku A.D.

Student
Zaporizhzhia National University, Ukraine

The world today is experiencing the times of complexity and crises, from political instabilities around the globe to economic crises and natural disasters. The rapid development of the Internet and investment in services and infrastructure fueled the explosive growth of the information technology industry. Information process moved from the stage of formation and development to the exponential growth of all items: accumulation and growth. In those circumstances, training of qualified software engineers depends on the ability to quickly adapt to rapidly changing processes and synthesis of long trends. At the outset we must address the factor of the human resource element in communications.

Conflict management skills are becoming ever more important due to the rapid changes that are common in the current business environment. Change, cultural misinformation, scarce resources, poor communication skills, contractual ambiguity and complexity are but a few of the reasons that managing conflict is a critical skill for leaders. Crises challenge different actors to think of new effective strategies, new mechanisms of overcoming crises and returning to the state of sustainability through crisis management and communication policy development.

The vulnerability of organizations is growing due to the development of information and communication technologies, rapid informatization of society, and internationalization of markets. Speaking, writing, listening are fundamental attributes of good communications. The objectives are to create and maintain the parity between reality and one's perception of reality. While forming ICT competence, it is necessary to use the following general strategies for solving problems: 1) a problem-based approach; 2) determination of information needs; 3) tactics for collecting information; 4) ability to work with sources of information; 5) the ability to synthesize information obtained from different sources; 6) creative approach to problem solving; 7) critical thinking.

According to Peter Drucker (2000): “what can be learned cannot be taught, and what can be taught cannot be learned.” [1] In the context of education and knowledge transfer, the concept is that tacit knowledge cannot be taught, and explicit knowledge cannot be learned. In communications this concept is critically important for the ability to communicate complex tacit knowledge, like cultural attitudes, cannot be taught. In the global marketplace it is therefore essential that time is available for the translation of explicit information into tacit knowledge.

Carté P. and Fox C. (2004) suggest the following checklist for effective communications: keep an open mind; try to put yourself in the other person's position; ask carefully chosen open questions (ones that start with who, what, why, where, how etc.); really listen to the answers; ask closed questions (ones that invite a Yes or No answer) to check that any deductions you've made are correct [2]. The authors point to the work of Spitzberg and Cupach (1984) and their three components of communication competence: knowledge (cognitive), motivation (affective), and skills (behavioral) [3]. According to Thomas Grisham (2006) communications are conducted differently in different cultures (corporate and social). Some cultures are more gregarious and some more subtle, some prefer logic and some intentions, and some engage in more formality and some less – high context and low context cultures. [4]

Gannon M. (2002) provides a description of the use of cultural metaphors to provide a direct window into other cultures (empathy, communications, trust) [5]. He suggests that cultural metaphors can facilitate a quick general understanding or sensitivity. In this article, Gannon describes his use of experiential exercises, video clips, and discussion to educate people about cross-cultural issues. The author states that social psychologists recognize that there are differences between people, and that the negative connotations relating to stereotypes have led us to deemphasize these differences.

Krauss R. and Morsella E. (2000) contend that communications is critical in conflict management and set forth four paradigms for effective communications: encoder-decoder, perspective-taking, and dialogic [6]. Interpersonal conflicts are clearly more intractable than task/goal conflicts and can lead to imbedded friction short and long term.

Rahim M. (2002) contends that interpersonal conflict diminishes group loyalty, commitment, job satisfaction, and intention to stay in the organization. The author constructed a systematic method of diagnosing conflicts, and of dealing with them. This basic structure must then be extended to consider the cultural individuality of the contestants. Cultural individuality means the psychological, social, and business context each person has. Leaders must consider the use of culture only as a trail marker on the way to understanding an individual [7].

The investigation of the didactic potential of the Internet resources and the design of the mechanism of effective implementation of innovative educational methods and technologies in the bachelor and master programs are stipulated by the social demand and current regulations issued by the Ministry of Education and Science of Ukraine. There are certain conditions to optimize the educational process that we associate with the factors that influence the formation of motivation in professional training the future software engineers at Ukrainian higher educational institutions.

The improving of the professional training process of future software engineers diversity of methods and techniques of teaching business communication in a foreign language, strengthening interdisciplinary connections allow creating the conditions on the basis of which the students have personal and professional interest in the work. Interactive techniques and problem-based learning are the active methods of training for business communication and an effective way to constant stimulation of the students. In problem-based learning, students working in small groups must identify what they know, and more importantly, what they don't know and must learn (learning issues) to solve a problem.

These are prerequisites for understanding the problem and making decisions required by the problem. By working through a combination of learning strategies to discover the nature of a problem, understanding the viewpoints involved, students learn to analyze, synthesize, and evaluate information, as well as to apply that information appropriate to a given context. The problem-based learning emphasizes critical thinking skills, understanding, learning how to learn, and working cooperatively with others. Interactive technologies help the students by developing communication skills and it make teaching and learning more convenient and effective.

References:

1. Drucker, P. F. (2000). *The Age of Discontinuity: Guidelines to our Changing Society*. New Brunswick (USA) Transaction Publishing.
2. Carte, P. and Fox, C. (2004). *Bridging the Culture Gap: A Practical Guide to International Business Communication*. London Sterling, VA Kogan Page.
3. Spitzberg, B. and Cupach, W. (1984). *Interpersonal Communication Competence*. Beverly Hills Sage.
4. Thomas Grisham T. *Cross-cultures leadership School of Property, Construction and Project Management Royal Melbourne Institute Technology University* P. 201 (2006, 315 p)
5. Gannon, M. (2002). *Cultural Metaphors: Their Use in Management Practice and as a Method for Understanding Cultures*. Online Readings in Psychology and Culture.

6. Krauss, R. M. and Morsella, E. (2000). *Communication and Conflict. The Handbook of Conflict Resolution - Theory and Practice.* Deutsch M. and P. T. Coleman. San Francisco, Jossey-Bass.
7. Rahim, M. A. (2002). *Toward a Theory of Managing Organizational Conflict.* *International Journal of Conflict Management.* 13 (3): 206.

TOOLS OF ECOLOGICAL MARKETING IN BIOTECHNOLOGICAL PRODUCTION BASED ON MEDICINAL PLANT RAW MATERIALS

Zaptalova A.

Postgraduate Student

Institute of Agroecology and Environmental Management of NAAS (Kyiv, Ukraine)

e-mail: zap_av@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3221-5498>

In biotechnological production, the marketing management mechanism operates in accordance with the principles of environmental protection and is based on the typology of market methods. At the moment, there are several main groups of marketing management methods at the enterprise, but, taking into account the peculiarities of the assessed industry, it is worth highlighting two main ones: administrative regulation - the introduction of relevant regulatory standards and restrictions that must be observed by manufacturing companies, as well as the implementation of direct control and licensing of environmental management processes and economic incentives aimed at attracting the producer's interest in rational environmental management through a system of quotas, benefits, etc. [1].

The goal of any commercial activity is to make a profit, and making a profit and increasing it during the lifetime of the enterprise is achieved in various ways. At this time, marketing is one of those key points that allows you to navigate the market, not to miss the opportunity to successfully operate on it. The reform of the country's economy, its transition to market relations, inevitably affected the sphere of nature management. The issue of the interaction of entrepreneurship and the natural environment means the greening of innovative and economic activity, as well as the contribution of business structures to the solution of this issue. At this time, marketing activity has acquired universality and affects theoretical approaches to nature management, while research aimed at stimulating all types of nature conservation activities and resource conservation is gaining special importance. The main goal of marketing approaches to the management of environmental protection activities is aimed at ensuring the rational use of the assimilation potential of the natural environment. Thus, to solve many economic and environmental problems, it is worth using a new type of human activity in the field of nature management - ecological marketing [2].

Environmental marketing, also known as "green marketing", involves the creation, promotion and repositioning of goods and services based on their environmental benefits. In the context of biotechnological production, especially production based on medicinal plant raw materials, environmental marketing can play a key role in shaping brand perception, increasing consumer loyalty and improving market competitiveness.

Basic tools of environmental marketing.

Eco-labeling and certification – labeling of products with ecological labels that certify compliance with production processes of certain environmental standards.

Green advertising - the use of advertising messages that emphasize the environmental benefits of products.

Product innovation - development of new or improvement of existing products taking into account environmental requirements and consumer expectations.

Ecologically responsible supply chain - optimization of supply chains with the aim of minimizing the environmental impact at all stages from production to the consumer.

Benefits of ecological marketing:

- *improvement of the brand image* - association with environmental responsibility can increase the attractiveness of the brand among consumers;

- *access to new markets* - environmental initiatives can help the company enter new markets where environmental standards are highly valued;

- *cost reduction* - Effective use of resources and optimization of processes can lead to a reduction in production costs.

Challenges:

- high implementation costs - implementation of environmental initiatives may require significant initial investments;
 - risk of greenwashing - inconsistency of declared environmental benefits with reality can negatively affect the company's reputation.

Ecological marketing in biotechnological production based on medicinal plant raw materials plays an important role in stimulating sustainable development and ensuring competitiveness in the market. However, long-term success requires careful weighing of the potential benefits and challenges. The importance of environmental marketing in biotech manufacturing, especially in the context of the use of medicinal plant raw materials, explores strategies and approaches for achieving long-term success, as well as managing potential benefits and challenges, including:

- **transparency and reporting** - open communication with consumers and other stakeholders about environmental initiatives and their impact. Use of independent audits and certifications to confirm environmental claims;

- **consumer involvement** - educating and informing consumers about the importance of environmental responsibility and how their choices can contribute to sustainable development;

- **innovation and continuous improvement** - development and implementation of new technologies that reduce the environmental impact of production, as well as improvement of existing products;

- **increasing the efficiency of resources** - optimizing the use of natural resources not only reduces costs, but also minimizes the impact on the environment;

- **responsibility to consumers** - providing high-quality, environmentally friendly products strengthens consumer trust and supports brand loyalty;

- **access to new market segments** - environmental responsibility can open doors to markets where sustainable development and environmental initiatives are highly valued;

- **cost balancing - investments in green technologies and processes must be carefully planned** to ensure that the long-term benefits exceed the initial costs;

- **countering greenwashing** - strict adherence to environmental standards and avoidance of exaggerated or false claims about the environmental benefits of products;

- **adaptation to changing regulatory requirements** - flexible response to changes in legislation and standards to remain responsible and competitive.

After all, to achieve long-term success in the field of biotechnological production based on medicinal plant raw materials, and to effectively manage the potential benefits and challenges, it is important to apply targeted strategies and approaches. These strategies should be aimed at ensuring sustainable development, environmental responsibility and economic efficiency. Below is a reasoned overview of key strategies and approaches.

References:

1. Гайдар Аліна Інструментарій екологічного маркетингу в біотехнологічному виробництві. Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал Вип. 3. 2020. С. 7-15. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-3-1>.

2. Садченко О.В. Концепції екологічного маркетингу. Економіка природокористування. Економічний вісник НГУ 2009 № 3. 71-79. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://core.ac.uk/download/pdf/48398988.pdf>

НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Акімочкіна Ю.І.

студентка 4 курсу фак-ту менеджменту

Павлюк Т.С.

к.е.н., доцент

завідувачка кафедри ПМОіЛ

Запорізького національного університету

Євроінтеграція України – це процес поглиблення економічних, політичних та соціокультурних зв'язків країни з Європейським Союзом (ЄС). Євроінтеграція відкриває перед українськими підприємствами нові можливості у зовнішньоторговельних відносинах. Ключовими аспектами, які можуть виявитися переважними для українських компаній в умовах євроінтеграції є: розширення ринків збуту; залучення інвестицій; стандартизація та якість продукції; технологічний обмін; захист прав інтелектуальної власності; підвищення конкурентоспроможності; розвиток логістичної інфраструктури [1, с. 282].

Нові можливості зовнішньоторговельних відносин для українських підприємств в умовах Євроінтеграції є предметом дослідження багатьох вчених, зокрема С. М. Кваша [1, с. 282], О. М. Файчук [1, с. 282], О. В. Файчук [1, с. 282], Є. О. Горюнова [2, с. 224], І. В. Ганза [3, с. 116-121], О. М. Бородіна [4, с. 20-32].

Для українських підприємств процес Євроінтеграції України вносить певні виклики та можливості. Нові можливості зовнішньоторговельних відносин для українських підприємств в умовах Євроінтеграції:

1. Розширення ринків збуту: Україна тепер може взаємодіяти без мит та інших торговельних бар'єрів з країнами Європейського Союзу, що відкриває доступ до великого ринку споживання. Підприємства можуть ефективніше реалізовувати свою продукцію та послуги в країнах ЄС.

2. Залучення інвестицій: євроінтеграція може зробити українські підприємства більш привабливими для іноземних інвесторів. Іноземні інвестиції можуть допомогти розвивати технології, покращувати виробництво та розширювати бізнес [2, с. 224].

3. Стандартизація та якість продукції: українські підприємства повинні відповідати стандартам Європейського Союзу, що може підняти якість продукції. Відповідність стандартам вимагатиме інвестицій у модернізацію технологій та виробничих процесів. Це дозволить підприємствам отримувати довіру з боку споживачів та отримувати конкурентні переваги на міжнародному ринку.

4. Технологічний обмін: взаємодія з європейськими партнерами відкриває можливості для обміну технологіями та інноваціями. Це може сприяти модернізації виробництва та підвищенню конкурентоспроможності [3, с. 116-121].

5. Захист прав інтелектуальної власності: з приєднанням до Європейського Союзу, Україна зобов'язана дотримуватися міжнародних стандартів у сфері прав інтелектуальної власності. Це створює сприятливі умови для розвитку інновацій та захисту ідей.

6. Підвищення конкурентоспроможності: зокрема, українські підприємства можуть отримати доступ до сучасних технологій, найкращих практик управління та інших ресурсів, що підвищить їхню конкурентоспроможність на світовому ринку.

7. Розвиток логістичної інфраструктури: з метою оптимізації зовнішньоторговельних відносин, Україна може вдосконалювати свою логістичну інфраструктуру, що полегшить та здешевить перевезення товарів [4, с. 20-32].

Для того щоб відзначити ці можливості, українські підприємства повинні активно працювати над підвищенням якості продукції, впроваджувати реформи та відповідності європейському законодавству, взаємодіяти з європейськими партнерами.

Узагальнюючи, євроінтеграція вносить як виклики, так і можливості для українських підприємств. Важливо бути готовим до змін, інвестувати в розвиток та вдосконалення, а також враховувати вимоги європейського ринку для досягнення успіху в умовах євроінтеграції.

Список літератури:

1. Кваша С. М., Файчук О. М., Файчук О. В. Європейська економічна інтеграція : навч. посіб. Київ : НУБіП України, 2019. 282 с.
2. Горюнова Є. О. Євроінтеграція : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2013. 224 с.
3. Ганза І. В. Експортний потенціал вітчизняних підприємств АПК в дискурсі інтеграції до європейського ринку. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. С. 116-121.
4. Бородіна О. М. Убезпечення сільського способу життя: європейська політика, орієнтири для України. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 20-32.

АНАТОМІЧНІ ОСНОВИ ПРЯМОХОДІННЯ ЛЮДИНИ**Антіпова Раїса Василівна**

старший викладач

Сак Андрій Євгенович

к.б.н., доцент

Харківська державна академія фізичної культури

Харків, Україна

Вступ. Вертикальне становище біомеханічної системи тіла людини відрізняється крайньою нестійкістю. Для переміщення людини в просторі в умовах дистальної опори потрібна висока узгодженість та точність взаємодії багатьох кінематичних пар та скелетних м'язів. Однак утримати тіло лише рефлекторним скороченням м'язів практично неможливо. Тож збереження ортоградного становища потребує роботи всіх відділів апарату руху.

Крім того, для відповідності осьовому навантаженню відбулися суттєві зміни у структурі тіла людини. Ряд особливостей будови пов'язані як із формуванням нових ознак, так і з рекапітуляцією ознак віддалених предків. Так, зворотному розвитку піддаються ряд структур, притаманних віддаленим предкам людини (хорда, зяброві дуги, глоткові кишені, частина копчикових хребців та інших.). Разом з тим з'являються і закріплюються особливості будови, які притаманні вертикальному пересуванню. До індикаторів прямоходіння відносяться, наприклад, вигини хребетного стовпа і склепіння стопи, що гасять вертикальні навантаження. Наслідком і важливою умовою прямоходіння є об'ємні повітряноносні пазухи, що полегшують вагу черепа, вигнутість ключиці, зміцнення латерального краю кисті (радіалізація) і зміцнення медіального краю стопи (тибіалізація).

Особлива роль вертикалізації тіла належить хребетному стовпу, який завдяки будові хребців, суглобів і дисків адаптований до сприйняття осьових навантажень.

У філогенезі сформувалися функціональні вигини хребетного стовпа, змінилося становище крижів, перемістився вгору загальний центр тяжкості тіла, змінилося положення лопаток із сагітальної площини у фронтальну, S-подібно зігнулася ключиця, центр стопи піднявся над опорою.

Мета дослідження. Дослідити морфофункціональні особливості тіла людини, що забезпечують прямоходіння та білатеральну симетрію.

Методи дослідження. В експериментальному обстеженні брало участь 96 студентів ХДАФК віком від 18 до 20 років. Методами антропоскопії та антропометрії проведено обстеження представників 4 спортивних спеціалізацій: «Футбол», «Важка атлетика», «Баскетбол, волейбол», «Дзюдо, самбо, тхеквондо». Антропометричні вимірювання виконували стандартним інструментарієм з дотриманням уніфікованої методики В.В. Бунака. Вимірювання вигинів хребта проводилися в антропометричній стойці, при вільно випрямленому положенні тіла, з положенням голови досліджуваного в німецькій горизонталі, відповідно до методики Ф.Ф. Огієнко. Ступень сутулуватості визначалась на основі розрахунку плечового показника. Оцінку постави проводили згідно класифікації Л.П. Ніколаєва.

Результати дослідження та їх обговорення. Аналіз власних та літературних даних показує, що забезпечення стійкості вертикального положення тіла є складним завданням. В еволюції включення механізмів, що забезпечують ці процеси, активувалося на етапах, коли верхні кінцівки звільнилися від опорної функції та перетворилися на орган праці.

Важлива роль вертикалізації тіла належить кісткам та його сполукам, які змінюються під впливом тяги скелетних м'язів.

На рівні хребетного стовпа адаптація до осьових навантажень зажадала утримання положення хребта та властивого людині патерну вигинів за рахунок системи зв'язок, мембран, міжхребцевих дисків та, звичайно, скелетних м'язів.

Паравертебральні м'язи, забезпечуючи стійкість хребетного стовпа, функціонують подібно до розтяжок ланцюгової щогли. Вони розслабляються, коли точки прикріплення зближуються і напружуються, коли точки прикріплення видаляються. При відведенні тулуба скорочуються паравертебральні м'язи протилежної від напрямку руху боку тіла. Своєрідно реагують ці м'язи і фази дихання: якщо більшість м'язів напружується при вдиху і розслабляється при видиху, то паравертебральні м'язи реагують протилежно, розслабляючись при вдиху і напружуючись при видиху [1].

Особливої диференціації спіралеподібні поєднання м'язів досягли в людини як адаптація до ускладнення рухів. Саме м'язові спіралі підтримують симетрію тіла людини та забезпечують обертально-поступальні рухи [2,3].

Білатеральна симетрія тіла – один із основних принципів побудови тіла людини. Спільна тяга груп м'язів підсумовується у загальні тяги змінної дії, що допомагає зберігати вертикальне положення тіла під час стояння. Підтримуючи осьовий скелет, м'язові спіралі динамічно фіксують положення голови, зберігають фізіологічні вигини хребта, беруть участь у дихальних екскурсіях грудної клітки, створюють основу становищу, що буде необхідною для наступних рухів.

Висновки. У ході еволюції тіло людини отримало біомеханічно раціональну та адаптовану до сприйняття сил гравітації будову опорно-рухового апарату. Для збереження вертикального положення тіла найважливішими є антигравітаційні системи тулуба та кінцівок, які створюють потужні розгинальні тяги м'язів. Ці м'язи сформувалися у філогенезі для протидії силам гравітації.

Список літератури:

1. Кашуба В.А. Биомеханика осанки. Олимпийская литература, Киев. 2003. 280 с.
2. Козьявкин В.И., Сак Н.Н., Качмар О.А., Бабадаглы М.А. Основы реабилитации двигательных нарушений по методу Козьявкина. НВФ «Українські технології». Львів. 2007. 192 с.
3. Сак Н.Н., Сак А.Е. Этюды о функциональных мышечных объединениях. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків. ХДАФК, 2001, №4. С. 120-125.

ПОБУДОВА ПОЗИТИВНО ВИЗНАЧЕНИХ МАТРИЦЬ В ЗАДАЧАХ МАТЕМАТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Антонюк А.О.

Міжнародний науково-технічний університет ім. Ю. Бугая, Київ, Україна

tolik__@ukr.net

Антонюк Н.Г.

Національний університет «Києво-Могилянська академія», Київ, Україна

tolik__@ukr.net

Белих Т.В.

Інститут кібернетики НАН України, Київ, Україна

krainaz@ukr.net

В багатьох задачах математичного програмування широко застосовуються матричні функції. Зокрема, в [1,2] розглядаються задачі мінімізації матричних функцій. Під задачею мінімізації матричної функції (або матричної оптимізації) розуміється така задача, яку зручно формулювати в термінах матричного обчислення. Багато важливих характеристик матриць (власні числа симетричних квадратних матриць, їх суми, їх визначники) представляють собою негладкі функції від елементів матриць. Тому матричні задачі оптимізації часто виявляються негладкими, що суттєво ускладнює їх розв'язки класичними методами. Одна з перших робіт, в якій вивчалися властивості субградієнтів негладких функцій, що виникають у зв'язку з обмеженнями позитивної визначеності, коли обрані параметри входять лише в діагональні елементи матриць, була робота Флетчера [3]. В роботі [4] описані властивості деяких матричних функцій і наведені алгоритми розв'язку матричних задач математичного програмування. Один з найбільш практично ефективних алгоритмів розв'язання такого роду задач – це r -алгоритм [5].

Розглянемо задачу

$$\min\{f(x) \mid f_i(x) \leq 0, i = 1, \dots, k, x \in M\},$$

де $x \in R^n$, f, f_i – опуклі неперервні функції, M – опукла множина.

Неважко побачити, що до неї зводяться такі матричні екстремальні задачі на графах: знаходження оцінки максимально зваженої внутрішньо стійкої множини вершин графа $G(V,E)$ і побудова оцінки максимального розрізу графа. Наприклад, в першій задачі цільова функція $f(x) = \lambda_{\max}(A(x))$, $\varphi(x) = -\lambda_{\min}(B(x))$, где $\lambda_{\max}$, $\lambda_{\min}$ – максимальні і мінімальні власні значення матриці, $A(x) = W + U(x)$, $B(x) = 2I + U(x)$, W – вагова матриця, $U(x)$ – матриця, в якій елементи, що відповідають E , змінні, інші – нульові (вершини графа з'єднані послідовно), $\varphi(x) = \max f_i(x)$. Тут для перевірки виконання умови позитивної визначеності матриці B використовується критерій $\lambda_{\min} \geq 0$. Так як $\lambda_{\min}(B)$ – вгнута функція від елементів матриці, то $\varphi(x)$ – опукла функція від параметра x , причому цільова функція задачі також буде опуклою. Тому для її розв'язку можна застосовувати вищеописаний алгоритм.

Вищевказані задачі на графах відносяться до задач мінімізації матричних параметричних функцій з обмеженнями на позитивну визначеність. Більшість таких задач, як було зазначено раніше, є негладкими. В роботі [6] побудований алгоритм розв'язку загальної матричної задачі оптимізації, що використовує штрафні функції. Якщо всі функції задачі неперервно диференціюються, то алгоритм індукує послідовність, що сходиться до стаціонарної точки вихідної задачі. Тобто знаходиться точка, в якій виконуються умови Каруша – Куна – Таккера [1].

Використання критерію $\lambda_{\min} \geq 0$ для перевірки виконання умови позитивної визначеності матриці не завжди є зручним і можливим. Зокрема, серед інших оптимізаційних матричних задач є також задачі мінімізації деякої функції $f(A)$, де матриця A порядку n , визначається видом обмежень на елементи цієї матриці – вони повинні бути такими, щоб

матриця A була позитивно визначеною. Але обмеження такого виду неможливо представити в традиційному для оптимізаційних задач вигляді типу, наприклад $g(x) \leq 0$.

Підтвердженням цього є приклади досить розповсюджених важливих математичних моделей, що використовують саме позитивно визначені матриці.

При розробці моделей масопереносу в процесах адсорбції багатоконпонентних сумішей речовин із розчинів найбільш розповсюдженими вважаються два підходи. В першому з них моделі представляються у вигляді системи звичайних диференціальних рівнянь, яка має вигляд [7]

$$\dot{x} = B(\Phi(x) - x),$$

де $x \in E^n$, $\Phi(x)$ – відома вектор-функція рівноважних концентрацій, x – вектор концентрацій речовин, B – матриця $(n \times n)$. Аналіз закономірностей кінетики адсорбції та розробка методів розрахунку технології розділення сумішей речовин вимагають знання чисельних величин елементів саме матриці коефіцієнтів B . Задача ідентифікації матриці B може бути зведена до оберненої задачі, тобто до задачі мінімізації функції нев'язки

$$F(B) = \sum_{i=1}^N \|x_{i \text{exp}} - x(t_i, B)\|^2$$

де $x_{i \text{exp}}$ – експериментально отримані значення концентрацій, $x(t_i, B)$ – значення концентрацій, які отримуються як розв'язок системи рівнянь в моменти часу t_i при певних значеннях матриці B .

Проте елементи матриці B не можна обирати довільно. Це пов'язано з тим, що реальний процес повинен бути стійким в околі точки x^* , для якої $\Phi(x^*) = x^*$. Тобто в процесі мінімізації нев'язки матрицю B слід вибирати таким чином, щоб матриця (похідна правої частини системи) $-B(\Phi'(x^*) - I)$ завжди мала власні числа з позитивними дійсними частинами. Зрозуміло, що якщо вона буде позитивно визначеною, то така вимога буде автоматично виконуватися.

Нехай $\{A\}$ – множина позитивно визначених матриць. Тоді, вважаючи, що існує $(\Phi'(x^*) - I)^{-1}$, для будь-якої матриці $A \in \{A\}$ покладемо

$$B(A) = -A(\Phi'(x^*) - I)^{-1},$$

і бачимо, що матриця $-B(A)(\Phi'(x^*) - I) = A$ буде завжди позитивно визначеною за способом побудови. Отже, задача мінімізації нев'язки тепер звелася до задачі мінімізації функції $F(B(A))$ на множині позитивно визначених матриць.

Інший підхід до моделювання процесів масопереносу пов'язаний із заданням густин дифузійних потоків компонентів суміші у вигляді узагальненого закону Фіка. В цьому випадку рівняння кінетики адсорбції будуть рівняннями з частковими похідними [8]. Тут надамо кінцевий розв'язок такої системи рівнянь

$$\bar{x} = (I - \frac{6}{\pi^2} \sum_{m=1}^{\infty} \frac{1}{m^2} \exp(-\frac{m^2 \pi^2 t}{r_0^2} D))x_0,$$

де $\bar{x}$ – середня по об'єму сферичної частинки радіусу r_0 величина адсорбції, x_0 – початкова концентрація речовин. В подальшому формується функція нев'язки, аналогічна попередній задачі. Але, як бачимо, вона також містить матрицю D , яка також повинна бути позитивно визначеною як умова збіжності наведеного матричного ряду.

В [7,8] пропонується схема побудови такої процедури, яка дозволяє установити взаємнооднозначну залежність між позитивною визначеністю матриці A (тобто змінною цільовою функції) і деяким довільним «довгим» вектором x розмірності n^2 . «Довільність» вектора x означатиме, що в задачі оптимізації на змінну не буде обмежень.

Введемо деякі поняття. Квадратна дійсна матриця називається позитивно (негативно) визначеною [9], якщо $(Ax, x) > 0$ ($(Ax, x) < 0$) для будь-яких $x \neq 0$. Відомо також, що будь-яка дійсна матриця A може бути єдиним чином представлена у вигляді суми симетричної A_c та косиметричної A_k матриць, тобто $A = A_c + A_k$, причому $A_c = (A + A^*)/2$ і $A_k = (A - A^*)/2$. Тут

A^* – транспонована до A матриця. Крім того, матриця A буде позитивно визначеною тоді і тільки тоді, коли її симетрична складова A_c також буде позитивно визначеною.

Далі, як відомо [9], будь-яку дійсну симетричну матрицю A_c завжди можна привести до діагонального вигляду A деяким ортогональним перетворенням U , тобто $U^*A_cU = A$. Таким чином, задаючи матриці A з позитивними елементами і змінюючи ортогональне перетворення U якімось чином, можна завжди отримати позитивно визначені симетричні матриці $A_c = UU^*$. Залишається питання побудови відповідного перетворення U .

Нехай деякий $x \in E^N$, де E^N – евклідів простір і $N = n(n-1)/2$. Якщо A – діагональна матриця, то позначимо через λ вектор з відповідними їй компонентами, причому $\lambda \in E^n$. В [7] якраз і запропоновано спосіб побудови ортогонального перетворення U , за допомогою якого кожному N -вимірному вектору $x \in E^N$ ставиться у відповідність ортогональна матриця $U(x)$. Тоді $A_c(x, \lambda) = U(x)AU^*(x)$. Тобто, стає можливим побудувати матрицю A_c за допомогою довільних векторів x і λ . Далі, розміщуючи елементи N -вимірного вектора z на місцях під головною діагоналлю матриці A_k і ці ж елементи зі знаком мінус над головною діагоналлю, отримаємо кососиметричні матриці $A_k(z)$ з нульовою діагоналлю. Тобто для матриці A отримано наступне представлення $A = U(x)AU^*(x) + A_k(z)$, причому на змінні (x, λ, z) не накладаються ніякі обмеження.

Саме це представлення може використовуватися у відповідних задачах математичного програмування, а саме, функція $f(A)$, яку необхідно мінімізувати, набуває вигляду

$$f(A) = f(U(x)AU^*(x) + A_k(z)),$$

а процес мінімізації буде проходити в просторі змінних (x, λ, z) загальної розмірності n^2 .

Таким чином, дана процедура дозволяє звести задачу мінімізації функції $f(A)$ на множині позитивно визначених матриць $\{A\}$ до задачі мінімізації більшої розмірності. Тобто виявляється, що замість задачі мінімізації матричних функцій отримуємо звичайну задачу математичного програмування. Крім того, при такому підході не виникає проблем з негладкими функціями.

Список літератури:

1. О матричных задачах оптимизации [Электронный ресурс] / Э.И. Ненахов // Теория оптимальных решений. – 2010. – № 9. – С. 79-85. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tor_2010_9_12.
2. Ненахов Э.И. Методы решения негладких выпуклых задач математического программирования и их приложения: Дис... д-ра физ.-мат. наук: 01.05.01 / НАН Украины; Институт кибернетики им. В.М.Глушкова. - К., 2000. - 318 л. - Библиогр.: л. 299-318.
3. Fletcher R. Semidefinite matrix constrains in optimization // SIAM J. Control Optim. – 1985. – 23. – Р. 493–513.
4. Шор Н.З. Задачи минимизации матричных функций и недифференцируемая оптимизация // Обзорение прикладной и промышленной математики. – 1995. – 2, вып. 1. – С. 113–138.
5. Шор Н.З. Методы минимизации недифференцируемых функций и их приложение. – Киев: Наук. думка, 1979. – 199 с.
6. Kanzow C., Nagel C., Kato H., Fukushima M. Successive linearization methods for nonlinear semidefinite programs // Computational Optim. And Appl. – 2005. – 31. – Р. 251–273.
7. Михалевич В.С., Редковский Н.Н., Антонюк А.А. Некоторые методы минимизации на множестве неотрицательно определенных матриц // Кибернетика. - 1986. - № 6. – С. 84-97.
8. Антонюк А.А., Марутовский Р.М., Редковский Н.Н. Численное решение обратной задачи нестационарной массопроводности многокомпонентных смесей // Инженерно-физический журнал. – 1987. – Т. 53, №1. – С.113-117.
9. Гантмахер Ф.Р. Теория матриц. – М.: Наука, 1967. – 576 с.

ТЕХНОЛОГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ШВИДКОСТЕЙ ТА ВІРТУАЛЬНИХ ОПОРНИХ КАДРІВ ДЛЯ ВИСОКОЕФЕКТИВНОГО КОДУВАННЯ ВІДЕО

Арпентій С.П.

провідний науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України
м. Київ, Україна

Широке застосування мультимедійних додатків вимагає більш потужної передачі відео через Інтернет з високою продуктивністю стиснення та низькою складністю. Тому, на даний момент вже впроваджено високоефективне кодування відео (в подальшому - HEVC - High Performance Video Encoding) зі зниженням бітрейту на 50 % при тій же якості сприйняття, що й попередній стандарт H.264/AVC [1]. Незважаючи на це, існує подальший попит на кодування за межами HEVC, щоб задовольняти все нові вимоги вищої роздільної здатності (наприклад, 4K, 8K) і різноманітного вмісту. У цьому контексті в новітньому стандарті стиснення відео H.266 / Versatile Video Coding (в подальшому - VVC), було запропоновано багато інструментів кодування, таких як розділення за допомогою quad-tree та двійкові адаптивні перетворення, нові внутрішні режими, афінна оцінка руху, залежне квантування тощо [2]. Методи оцінки афінного руху, віртуальна система відліку та контроль тимчасової швидкості є активними темами дослідження для покращення продуктивності міжкодування. При цьому, найвище зниження бітрейту забезпечують інструменти інтеркодування, проте дослідження та застосування цих інструментів є актуальною проблемою.

Хоча метод на основі віртуальних посилок забезпечив важливе покращення стиснення для HEVC, все ще є простір для подальшого покращення продуктивності HEVC. Існуючі роботи досліджували віртуальну систему відліку або тимчасовий контроль швидкості окремо. По-перше, попереднє створення віртуальних опорних кадрів (VR), в основному, покладалося на підхід на основі оцінки руху та інтерполяції, який може бути неефективним для вмісту швидкого руху та стиснутий з високими квантованими параметрами (quantized parameter) або низькою швидкістю. По-друге, попередні кадри VR використовуються для всіх В-зрізів, що завжди може бути ефективним з точки зору оптимізації швидкості викривлення (в подальшому - RDO - rate-distortion optimization), особливо для зображень у позиціях низького тимчасового шару. Нарешті, оскільки якість кадрів VR сильно залежить від якості існуючих декодованих посилок, адаптивні квантовані кадри на різних рівнях впливатимуть на продуктивність міжкодування. У цьому контексті пропонується:

- створення нового віртуального опорного кадру, в якому для генерації використовується метод оцінки руху з множинними гіпотезами;
- ефективний алгоритм розподілу швидкості, в якому метод решіткового кодування використовується для вивчення тимчасового розподілу швидкості.

Тому, важливим завданням є розробка простого, нестандартного інструменту кодування відео MPEG шляхом інтеграції рішення для створення віртуальної реальності в HEVC та уточнення існуючої схеми розподілу бітрейту. В ході дослідження автор уникнув відомого підходу попереднього аналізу, який вимагає створення кількох кадрів або групових груп, що згодом створює значну складність і не підходить для ряду застосувань. Щоб досягти цієї мети, автор запропонував підхід евристичного квантування. Взагалі підхід до навчання зазвичай стикається з проблемою величезної обчислювальної складності кодування відео, різноманітних наборів даних, а також нелінійності процесу кодування [3]. Автор вирішив ці проблеми, використовуючи підхід динамічного програмування — розподіл ставок

на основі решітки (TRA).

За результатами дослідження представлений новий алгоритм розподілу бітрейту на основі решітки для міжкодування HEVC, де розглядається віртуальний опорний кадр. Запропонований метод VRF-HEVC спирається на декодовану інформацію, доступну як в кодері, так і в декодері; таким чином, не потрібно змінювати елементи синтаксису в стандартній специфікації, а також бітрейти.

Щоб оптимізувати якість VRF, кадр VRF створюється на основі статистичного навчання. Крім того, для досягнення вищої продуктивності стиснення HEVC, новий набір параметрів квантування введено для структури VRF-HEVC на основі підходу розподілу бітрейту шляхом динамічного програмування.

Результати, отримані для широкого набору тестів показали, що запропоновані рішення HEVC на основі TRA та VRF значно перевершують відповідні стандартні методи покращення HEVC.

Список літератури:

1. Zhao, L.; Wang, S.; Zhang, X.; Wang, S.; Ma, S.; Gao, W. Enhanced Motion-Compensated Video Coding With Deep Virtual Reference Frame Generation. *IEEE Trans. Image Process.* 2019, 28, 4832–4844.
2. Djelouah, A.; Campos, J.; Schaub-Meyer, S.; Schroers, C. Neural Inter-Frame Compression for Video Coding. In *Proceedings of the IEEE International Conference Computer Vision (ICCV)*, Seoul, Korea, 27 October–2 November 2019; pp. 6420–6428.
3. Xu, M.; Canh, T.N.; Jeon, B. Simplified Rate-Distortion Optimized Quantization for HEVC. In *Proceedings of the IEEE 2018 IEEE International Symposium on Broadband Multimedia Systems and Broadcasting (BMSB)*, Valencia, Spain, 6–8 June 2018; pp. 1–6.

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Баштовий М.Г.

к.б.н., доцент кафедри туризму

ID ORCID: 0000-0002-3352-4375

Сумський національний аграрний університет

Борсук К.М.

студентка 4 курсу спеціальності 242 «Туризм»

Сумський національний аграрний університет

Конкурентоспроможність та успішний розвиток підприємств готельного бізнесу залежить не тільки від якості кадрового складу, а й від здатності реалізації потенціалу (професійних знань та умінь, навичок спілкування тощо) кожного працівника для досягнення стратегічних цілей підприємства, тому закладам готельного сервісу доводиться здійснювати постійний пошук ефективних способів формування та розвитку кадрового потенціалу на довгострокову перспективу.

Невирішеність багатьох проблем з формування та розвитком кадрового потенціалу, відсутність єдиної кадрової політики на підприємствах індустрії гостинності стають головними перешкодами стійкого функціонування готельних комплексів у періоди щорічного збільшення кількості туристів [2].

Виникає необхідність розробки практичної методики формування та розвитку кадрового потенціалу готельних комплексів, яка дозволить досягти наступних найважливіших показників:

- стійке функціонування готельних комплексів;
- збільшення надходжень від готельного та туристичного секторів до міських та державних бюджетів;
- підтримка стабільної соціально-економічної ситуації на ринку праці індустрії гостинності;
- створення умов для залучення до готельних комплексів кваліфікованих кадрів з початковою та середньою професійною освітою;
- залучення додаткових інвестицій у формування та розвиток кадрового потенціалу готельних комплексів.

Практична методика формування та розвитку кадрового потенціалу дозволить також консолідувати зусилля всіх сторін, що беруть участь у процесі кадрового забезпечення: готельних комплексів; навчальних закладів усіх рівнів; структур державного управління, що координують та стимулюють розвиток галузі.

Розвиток індустрії гостинності ставить вимоги до потенційно нового готельного працівника, який має добре розвинені управлінські та функціональні компетенції, гнучкий, готовий вчитися, легко змінює напрямок діяльності у межах конкретного готельного підприємства. У зв'язку з цим дуже важливим етапом є впровадження системи перепідготовки кадрів, перевагами якої є [1]:

- відповідність вимог ринку шляхом постійного моніторингу ринкової ситуації;
- тісна взаємодія з готельними підприємствами з метою виявлення їх потреб, узгодження навчальних програм, залучення до викладацької діяльності практиків та спеціалістів галузі;
- створення системи якості фахової освіти, перепідготовки професорсько-викладацького складу профільних навчальних закладів.

Найефективніше робота з перепідготовки співробітників може вестися у власних навчальних центрах готельних комплексів. Цілі організації подібних навчальних центрів на базі готелів можуть бути наступні:

- підвищити ефективність діяльності готельного комплексу через комплексне навчання керівників вищої та середньої ланки;
- підготувати компанію до змін та зняти опір співробітників до нововведень, зробивши їх прихильниками та активними учасниками змін;
- формування єдиної ідеології менеджменту в компанії та загальним поняттєвим апаратом;
- формування єдиних корпоративних цінностей та корпоративної культури;
- генерація ідей, стимулювання безперервного розвитку організації;
- навчити співробітників комплексному підходу до вирішення робочих питань, що виникають у ході господарської діяльності;
- надати навички практичного використання сучасних підходів до ведення бізнесу та реалізувати конкурентну перевагу компанії;
- зміцнити та розвинути міжфункціональні зв'язки всередині закладу;
- розробити в процесі навчання та впровадити зміни на підприємстві, які покликані підвищити його конкурентоспроможність та прибутковість.

Отже, майбутнє бізнесу вирішується людьми, їхньою кваліфікацією, умінням, трудовою мораллю. Тому внутрішньо фірмове навчання, перепідготовка та підвищення кваліфікації набувають вирішального значення і на найближчу перспективу і на далеку перспективу.

Список літератури:

1. Бурак В. Г. Проблеми підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в дослідженнях науковців. Науковий журнал «Інноваційна педагогіка». 2020. Випуск 30. Т. 1. С. 19-23.
2. Коваленко О. В. Аналіз сучасного стану підготовки кадрів сфери туризму та індустрії гостинності в Україні. Туризм : міжнародний досвід та національні пріоритети : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, (Житомир, 15-16 червня 2023 р.). Житомир : Поліський національний університет, 2023. С. 14-17.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

Баштовий М.Г.

к.б.н., доцент кафедри туризму

ID ORCID: 0000-0002-3352-4375

Сумський національний аграрний університет

Кулик А.О.

студентка 4 курсу спеціальності 242 «Туризм»

Сумський національний аграрний університет

Інтенсивний розвиток туризму в цілому, а також екологічного туризму зокрема, передбачає збільшення кількості садиб сільського зеленого туризму, а відповідно і додаткового забезпечення кваліфікованими кадрами сфери туризму та індустрії гостинності.

Потреба у підготовлених кадрах для садиб сільського зеленого туризму індустрії гостинності щороку збільшиться у кілька разів.

Фахову підготовку студентів у галузі екотуризму та індустрії гостинності необхідно здійснювати, максимально враховуючи тенденції, що визначають розвиток підготовки фахівців даної сфери у передовій вітчизняній та закордонній практиці, найбільш важливими з яких є:

- навчання відповідно до найкращих світових стандартів технологій обслуговування;
- пріоритетність клієнтоорієнтованого підходу;
- підвищення значущості навчання, що враховує індивідуальний розвиток особистості слухача;
- впровадження у навчання сучасних інформаційних технологій [1].

Для підбору найефективніших методів підготовки майбутніх фахівців сфери сільського зеленого туризму з урахуванням їхньої індивідуальності, викладачеві необхідно знати про різноманіття індивідуальних відмінностей, які виявляються у пізнавальній та практичній діяльності студентів.

Спостереження викладачів повинні також спрямовуватись на з'ясування деяких психологічних особливостей особистості студента, таких як характер, уважність та волювність, ступінь працьовитості та організованості в роботі, швидкість та точність реакції на поставлені завдання. Всі ці різноманітні прояви індивідуальності студента мають аналізуватись для планування подальшої роботи з ним. Випускник закладу освіти виходить у життя, що потребує винахідливості, творчого підходу до справи, тому необхідна організація навчання творчості, створення ефективних методик розвитку творчого мислення, творчих здібностей, творчого потенціалу, індивідуальних здібностей, унікальних рис особистості [2].

Навчання, що враховує індивідуальний розвиток особистості слухача – це спосіб організації навчання, в процесі якого забезпечується всебічний облік можливостей і здібностей студентів і створюються необхідні умови для розвитку їх індивідуальних здібностей.

Для формування та розвитку творчої активності й здібностей студентів необхідно насамперед піклуватися про збагачення їх системою знань. Міра пізнавальної активності при засвоєнні нових знань залежить від рівня проблемності у навчанні. У проблемному навчанні самостійності та активності відкрито широкий простір, завдяки чому можливості для формування та розвитку творчих сил зростають, зростають і реальні передумови підготовки студентів до ініціативної творчої праці. Істотне значення займає використання навчально-творчих завдань, завдань у процесі технологічної підготовки студентів у галузі туризму та індустрії гостинності.

Сформовані у студентів вміння вирішувати завдання є ефективним показником професійної підготовки молодих спеціалістів для роботи у сфері сільського та зеленого туризму. Особистісно-орієнтовані підходи навчання забезпечують перехід від переважно інформаційних форм до активних методів та форм навчання з включенням проблемності, наукового пошуку обґрунтованих управлінських рішень у даній сфері. Такий перехід може бути здійснений шляхом розробки та впровадження у навчальний процес підготовки майбутніх фахівців сфери туризму та індустрії гостинності рольових ігор, аналізу конкретних виробничих ситуацій [3].

Підвищення значущості навчання, що враховує індивідуальний розвиток особистості слухача, призводить до підвищення успішності студентів, формування позитивного ставлення до процесу навчання, підвищує самостійність, творчий саморозвиток студентів, забезпечує зростання результатів самооцінки та самоконтролю.

Одними з основних тенденцій у розвитку туристичного та готельного бізнесу – є широке впровадження нових засобів комунікації та інформаційних технологій, що дозволяють проводити глибоку та системну економічну діагностику; впровадження нових технологій у ділову стратегію підприємств індустрії гостинності, зокрема широке використання Інтернету з метою просування туристичних продуктів та послуг.

Відповідно до вищесказаного, однією з найважливіших тенденцій, що визначають розвиток підготовки фахівців для сфери сільського та зеленого туризму, а також індустрії гостинності у сучасній вітчизняній та закордонній практиці, є впровадження в навчання сучасних інформаційних технологій на основі використання комп'ютерних мереж. В умовах швидкого старіння предметного змісту дисциплін у зв'язку з новими відкриттями науки та техніки особливого значення набуває підготовка випускників закладів освіти у сфері використання нових способів пошуку знань та методів доступу до віддалених банків даних, що містять актуальну наукову та навчальну інформацію. Студент вже в процесі навчання у закладі освіти має опанувати навички використання інформаційних та, зокрема, телекомунікаційних технологій у своїй навчальній, науково-дослідній та практичній діяльності.

Список літератури:

1. Коваленко О.В., Великодна Є.М. Особливості підготовки майбутніх фахівців сфери туризму та гостинності в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Modern Technologies in Education. Collective Scientific Monograph*. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2018. P. 302-315.
2. Лук'янець А. Підготовка туристичних кадрів. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 25. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-28>
3. Матросова В. О., Перерва П. Г., Матросов О. Д. Кадрове забезпечення галузі туризму та гостинності. Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 23-25 травня 2019 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2019. С.515-516.

ЛІСОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

Беліменко С.В.

аспірант, 1-го року навчання

ORCID: 0009-0008-6873-6133

e-mail: belimenkosergiy@gmail.com

Інститут агроекології та природокористування НААН України

Україна 03143, Київ, вул. Метрологічна, 12

Ліси та людство взаємодіяли протягом всієї історії людства, перші письмові згадки про ліс датуються першим тисячоліттям до нашої ери. Протягом існування писемності людство постійно згадує ліси. Одною з перших літературних згадок про ліс є «Епос про Гільгамеша» [1].

Епос про Гільгамеша відображає взаємодію давніх мешканців Міжріччя з лісами, які колись покривали гірські схили Близького Сходу. Хоча сьогодні це може здатися неймовірним, але на початку третього тисячоліття до нашої ери ці місцевості були заселені масивними кедровими лісами. Проте, згадки про ці ліси зникають за два тисячоліття до Різдва Христового. Епос про Гільгамеша є однією з найдавніших письмових історій, що розповідає про знищення кедрових лісів на цих теренах. У цьому епосі описано, як правителі королівств і імперій використовували ліси для будівництва своїх храмів і палаців, демонструючи свою могутність і багатство. Головний герой, Гільгамеш, мріє побудувати місто Урук величними стінами та храмом Еанни. Для цього йому потрібно велике забезпечення деревини, але ліси захищає від нього Хумбаба, охоронець кедрових садів, боротьба з яким стає важкою випробуванням.

Автор епосу розумів, що коли люди починають експлуатувати ліси, майже ніщо не може їх зупинити у вирубці всіх дерев. Тому Гільгамеш та його товариш Ендіку зробили все можливе, щоб очистити ліс до коренів аж до самого берега річки Євфрат. Вони вирубували кедрові дерева, включаючи найвищі з них, щоб використати їх для створення величезних воріт для міста Урук. Кедрове дерево використовувалось для сплетення плотів, на яких вони попливли по річці Євфрат до міста.

Фінікійці, одна з найдавніших морських торговельних націй у світі, потребували деревини для своїх кораблів і використовували для їх будівництва ліванські кедрі. Такі письменники, як Гомер, Пліній і Платон, а також Старий Заповіт надають нам добре задокументовані описи колись лісистих гір Лівану [3]. Біблія також яскраво описує звичай правителів Стародавнього Близького Сходу рубати кедрі для спорудження масивних пам'ятників. Розповідь про будівництво першого храму в Єрусалимі розповідає нам, що цар Соломон посилав послання до царя Тіру з проханням надати йому деревини: «тож накажи рубати мені ліванські кедрі». Далі є детальна розповідь про те, як дерева знімають з гір Лівану та перевозять на плотях морем до Ізраїлю. Усі ці історії, міфи та історії стародавнього світу підтверджують, що цивілізації стародавнього світу знищували лісові ресурси [1].

Роль деревини в розвитку цивілізації детально описав Перлін Джон, в книзі Лісова подорож. Цей твір розглядає всю історію взаємодії людини і лісу та філософсько осмислює цей симбіоз. Згідно з даними ООН, близько 40 відсотків лісів Центральної Америки було знищено між 1950 і 1980 роками, і за той же період Африка втратила близько 23 відсотків своїх лісів. Зі знищенням лісів пов'язаний цілий ряд екологічних проблем, серед яких сильні повені, прискорена втрата ґрунту, поширення пустель і зниження продуктивності ґрунту. Іноді у нас складається враження, що ці проблеми є унікальними для нашого часу, але величезні ділянки поверхні землі були позбавлені деревного покриву задовго до сучасного періоду [2].

Згідно історичних даних більша частина Стародавнього Близького Сходу втратила свої ліси до кінця третього тисячоліття до нашої ери. Він стверджує, що це знищило одну з основ стародавніх цивілізацій на Близькому Сході, і, як наслідок, центр торгівлі та влади в Середземномор'ї перемістився до областей, які все ще мали достатні запаси деревини: Крит і грецький світ. Королівства та імперії на Близькому Сході почали імпортувати деревину для деревини, палива та бронзи з острова Крит, але в довгостроковій перспективі це було непостійним. На початку другого тисячоліття до нашої ери на Криті розвинулась мінойська цивілізація, економіка якої базувалася на великій кількості деревини. Мінойська цивілізація процвітала близько 600 років, але до 1450 року до нашої ери вона раптово майже повністю зазнала краху. Перлін пояснює це виключно масовою вирубкою лісів на острові. Це дуже малоймовірно, оскільки крах мінойської цивілізації був спричинений потужним виверженням вулкана Тера. Цілком ймовірно, що виверження спричинило тимчасову масову втрату лісів на острові, і в результаті мінойцям довелося звернутися до Греції за деревиною та паливом, і незабаром центр ваги перемістився до грецького світу [2].

За словами Перліна у наступному тисячолітті грецький світ перетворився на один із головних центрів влади Середземномор'я. Дві умови були важливими для зростання впливу цього регіону: перша – це довга берегова лінія Малої Азії та Греції та численні острови, розкидані вздовж цих берегів; по-друге, наявність деревини. Перша умова полегшувала зв'язок морем, а наявність деревини уможлилювала це сполучення, оскільки дозволяла будувати кораблі. Через це ліси Малої Азії, Грецького півострова та Македонії були одним із головних джерел могутності та багатства цього регіону. Доступність деревини перетворила різні цивілізації, що розвивалися в Греції та Малій Азії, на величезні морські та торгові держави. Не дивно, що коли Рим завоював Македонію в 167 році до нашої ери, вони заборонили македонцям рубати ліс. Римляни усвідомлювали, яку роль відіграло дерево в його становленні як великої сили. Заборона була запобіжним заходом, щоб запобігти розвитку Македонії в морську державу, яка могла б конкурувати з Римом, і, звичайно, щоб задовольнити власні потреби в деревині [2].

У пізньому середньовіччі та ранньому Новому часі, коли судноплавство та промисловість в басейні Північного моря почали розвиватися на великій шкалі, дефіцит деревини став проблемою, яка виникала в основному на початку Нового часу. У Англії перші ознаки нестачі деревини стали помітними під час військових конфліктів з Францією в 1620-х роках. Для забезпечення необхідною кількістю деревини для свого флоту, Англія почала імпортувати її спочатку з Балтійського регіону та Скандинавії, а пізніше з колоній Північної Америки. У середині XVIII століття у Європі настала гостра нестача деревини, що викликала енергетичну кризу. Відповідь на цей дефіцит полягала в збільшенні використання менш якісного палива - вугілля.

Перехід на вугілля вперше стався в Англії, де нестача деревини була найбільш гострою. Для того, щоб забезпечити достатню кількість деревного вугілля, в лісах Англії використовували систему сівозміни порослів, але з часом ці ліси не могли забезпечувати достатньо палива для зростаючих потреб внутрішніх споживачів і промисловості, зокрема чорної металургії. Залізо було дефіцитним і дорогим, а виробництво падало, оскільки ліси Англії не могли постачати достатньо деревного вугілля для виплавки руди. Проблема полягала в тому, що мінеральне вугілля було марним для виплавки чавуну, тому промисловість гостро потребувала деревини. Нарешті родині Дарбі на початку 18 століття, після трьох поколінь зусиль, вдалося перетворити вугілля на кокс. Цей оброблений тип вугілля був чистим і тому використовувався як паливо для виплавки заліза. Однак гострота дефіциту істотно відрізнялася від регіону до регіону, а в районах з великою кількістю деревини або торфу перехід на вугілля відбувався повільно. Наприклад, у Шеффільді перехід на вугілля завершився лише в 1820-х роках. Знання про те, як виготовляти кокс, поширювалися повільно, але впевнено, і незабаром виробництво чавуну зросло через велику доступність нового палива в багатьох місцевостях, особливо в Північній Англії та Мідлендсі. Ці розробки поклали край перевазі деревини як будівельного матеріалу та палива,

її замінили сталь як основний будівельний матеріал і вугілля як основне джерело енергії. Вугільна революція в Англії зробила її першою країною, яка вийшла з епохи дерева та вступила в справжній залізний вік та індустріальний період [2].

Список літератури:

1. Сандарс Н. К. Епос про Гільгамеша , англійська версія / Н. К. Сандарс. – Лондон, 1960.
2. Перлін Д. Лісова подорож. Роль деревини в розвитку цивілізації / Джон Перлін. – Лондон, 1989.
3. Пілінг. Природнича історія , під редакцією ЕН Warmington, книга XII / Пілінг. – Кембридж, 1968.
4. Майкеселл, М. В. Знищення лісів гори Ліван / Марвін В. Майкеселл,. // The Geographical Review. – 1969. – №1.
5. Дж. Дональд Хьюз. Середземномор'я: історія навколишнього середовища / Дж. Дональд Хьюз. – Санта-Барбара, 2005. – (ABC-CLIO).
6. Понтінг К. Зелена історія світу / Клайв Понтінг. – Лондон, 1991.

ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА СТРОКАТОГО ТОВСТОЛОБА ОКРЕМИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ЗА ДНК МАРКЕРАМИ

Борисенко Н.О.

кандидат сільськогосподарських наук
старший науковий співробітник лабораторії
молекулярно-генетичних досліджень
Інститут рибного господарства
Національної академії аграрних наук України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5031-5682>

Маріуца А.Е.

кандидат сільськогосподарських наук
старший науковий співробітник
завідувачка лабораторії молекулярно-генетичних досліджень
Інститут рибного господарства
Національної академії аграрних наук України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-5678-2660>

На сьогодні ДНК-маркери активно використовуються у сучасній сільськогосподарській генетиці для вирішення низки теоретичних і практичних завдань: діагностики збудників інфекційних захворювань, вивчення генетичної мінливості, генетичної паспортизації та ін.. Напрямок досліджень знайшов своє застосування при вивченні генофонду різних видів сільськогосподарських тварин і використання специфіки їхніх генотипів у селекційно-племінній роботі. Одним з ефективних для виявлення та дослідження особливостей поліморфізму ДНК риб вважають метод ISSR-PCR аналізу. Результати, одержані за використання останніх, мають як важливе загально-біологічне значення, так і дозволяють контролювати селекційно-племінну роботу в процесі відтворення генофонду наявних популяцій риб. Для підвищення ефективності селекційно-племінної роботи у рибництві доцільно використовувати генетичні маркери які мають високу специфічність до окремих фрагментів ДНК риб. Протягом довгого часу селекційно-племінна робота у рибоводних господарствах ведеться без чітко спрямованої стратегії, селекція спрямована на різні напрямки використання даного виду з метою гібридизації. Отже, така різнопланова селекція накладає відбиток на генетичну структуру популяцій. Для виявлення відмінностей між популяціями користуються основними популяційно-генетичні характеристиками, такі як: частоти алелів, теоретично очікуваної та фактичної гетерозиготності, а також генетичні дистанції.

В результаті проведеної роботи при дослідженні популяцій строкатого товстолоба ДП рибгосп «Галицький» (м. Бурштин, Івано-Франківська обл.), та ДВСРП «Лиманське» Харківської обл., було проаналізовано генотипи особин за використання п'яти праймерів (СТС)₆C, (GAG)₆C, (AGC)₆G, (ACC)₆G, (AGC)₆C.

При аналізі популяційно-генетичної структури, за окремими локусами маркерів, популяцій строкатого товстолоба ДВСРП «Лиманське» (n=15), та ДП рибгосп «Галицький» (n=15) виявлені достовірні відмінності за праймерами (СТС)₆C та (GAG)₆C.

У популяції строкатого товстолоба ДВСРП «Лиманське» за використання праймеру (СТС)₆C сумарно виявлено 18 ампліконів, розмір яких знаходився у межах 2500-750 пар нуклеотидів. Спектри нараховували від 2 до 5-ти ампліконів. За локусом (СТС)₆C у популяції ДВСРП «Лиманське» виявлено вісім бендів. Кількість ампліконів довжиною 1000 п.н., 750 п.н. становила 16,8%. Кількість ампліконів довжиною 2500 п.н., 1900 п.н., та 1500 п.н. становила становила 5,6%. Кількість ампліконів довжиною 1600 п.н., та 900 п.н. становила 11%.

У популяції строкатого товстолоба ДП рибгосп «Галицький» за використання праймеру (СТС)₆C сумарно виявлено 26 продуктів ампліфікації, розмір яких знаходився у межах 1000-500 пар нуклеотидів. Спектри виявили від 1 до 9-ти ампліконів. За локусом (СТС)₆C у популяції виявлено шість бендів. Кількість ампліконів довжиною 1000 п.н., та 700 п.н. становила 23%. Кількість ампліконів довжиною 800 п.н., та 750 п.н. становила 7,69%. З різним відсотковим співвідношенням детектувались амплікони довжиною 850 п.н., та 500 п.н.. Також за даним локусом в досліджуваних популяціях виявлена наявність спільних алельних варіантів – 1000 п.н. та – 750 п.н.

За використання праймера (GAG)₆C при порівнянні двох господарств ДВСРП «Лиманське» та ДП рибгосп «Галицький» нами виявлена специфіка генетичної структури отриманих ампліконів окремих господарств.

За локусом (AGC)₆G в популяціях виявлено десять алелів. У популяції ДВСРП «Лиманське» нами були виявлені алельні варіанти: 450п.н., 500п.н. зустрічалися з однаковим відсотковим співвідношенням 15,2%, алельні варіанти 2000 п.н., 1500 п.н., 1200 п.н., 1000 п.н. – 3%, решта алельних варіантів детектувались з різним відсотковим співвідношенням.

За локусом (AGC)₆G в популяції ДП «Галицький» виявлено десять алелів. Виявлені нами алельні варіанти: 2000 п.н., 1500 п.н., 1400 п.н., 1200 п.н. та 450п.н., 250 п.н. мали зустрічність 2,5%. Найбільша кількість ампліконів була довжиною 750 п.н. і становила 25%.

Таким чином, за використання молекулярно-генетичних маркерів, проведений ISSR-аналіз дозволив виявити генетичну мінливість строкатого товстолоба на популяційному рівні. Молекулярний аналіз дозволив встановити генетичний поліморфізм. Крім специфічних маркерів в ISSR-спектрах були виявлені унікальні поліморфні ДНК-фрагменти, притаманні окремим популяціям.

АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Брацун Інна Леонідівна
кандидат філософських наук
м. Черкаси, Україна

Наше сьогодні є результатом рішень, які приймалися вчора, а наше майбутнє залежить від рішень, які приймаються сьогодні. Будучи орієнтованою не просто на розумінні політичних процесів, а саме на осмисленні політичних процесів, політична філософія, з одного боку, дає раціональні знання про політику, з іншого – формує систему цінностей, яка допомагає людині у політичному житті аргументувати свої ідеї так, щоб вони були зрозумілими та прийнятними для інших.

В контексті політичного процесу одним із завдань політичної філософії є узагальнення, систематизація і дослідження політичної реальності сьогодні на рівні найбільш загальних понять, законів та положень. Політична реальність сьогодні це мультимедійне явище, яке має багато аспектів – соціальний, економічний, культурний, функціональний, концептуальний тощо. Для вірного розуміння сутності політичної реальності та її процесів необхідно мати відповідні знання про ці аспекти. Об'єднуювачем цих аспектів і виступає політична філософія, яка досліджує політичну спільноту і лежить в основі політичного процесу.

Як відомо, в історії політичної думки використовувалися різні парадигми, перш за все – соціальна, релігійна, географічна, раціонально-критична тощо. Потрібно підкреслити, що основні парадигми дають змогу пояснити не тільки зв'язок політологічних теорій із соціально-філософськими дослідженнями, а втілити сутність визначеної концепції в політичну сферу суспільного життя.

Наслідком сучасного політичного процесу постають рішення, які характеризують концептуальну модель державної політики з цінностями, що реалізуються у відповідні трансформації соціально-політичної системи. Крім того, для комплексного розуміння політики, можлива поява нових міждисциплінарних підходів на точці перетину соціології, політології, психології, інформаційних технологій та економіки. Основні питання вивчення – глобальні політичні тренди та їх вплив на окремі країни та регіони.

На сьогоднішній день політична філософія залишається актуальною галуззю дослідження, яка включає в себе дескриптивну, нормативну та критичну теорію. За рахунок дескриптивної теорії (емпірики) політична філософія пояснює альтернативні політичні події та займається пошуком нових підходів для аналізу сучасності, нормативна частина реалізується шляхом надання інструментів для соціально-політичного проектування майбутнього, а критична складова дозволяє рефлексивно оцінювати та краще зрозуміти панівні переконання.

Глобальний характер багатьох питань – демографічних, економічних, екологічних – потребує новітніх підходів і в політичній філософії. Посилюється увага до проблем світоустрою, міжнародних конфліктів, діалогу цивілізацій. Глобальні процеси, суспільно-політичні трансформації та електоральна волатильність вимагають більш поглибленого вивчення та нової інтерпретації традиційних концепцій влади, демократії та держави. Необхідно виражено та уважно підходити до їх визначення. Саме, політична філософія здатна показати, яким може бути справедливе демократичне суспільство при бажаних, а головне, реальних умовах.

Список літератури:

1. Кимлика У. Сучасна політична філософія: введення / У. Кимлика; [Пер. з англ. С. Мойсеєва]. - М: Вид. будинок Держ. Ун-та - Вищої школи економіки, 2010. - 592 с.

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПОРТІВ

Версанова Г.А.

доцент, ОНМУ

strsnnyk2008@ukr.net

orcid.org /0000-0002-7322-3649

Підвищити рівень конкурентоспроможності порту можна шляхом впливу на зазначені вище фактори, що в цілому повинно сприяти зростанню ефективності діяльності порту.

Ефективність виробництва – це економічний результат виробничої діяльності підприємства. Підвищення ефективності виробництва виявляється в рості продуктивності праці і фондovіддачі, зниженні матеріалоємності, поліпшенні якості продукції, що випускається, збільшенні прибутку і рентабельності виробництва. Підвищити ефективність виробництва – означає домогтися більших господарських результатів при менших витратах суспільної праці.

Обґрунтування основних напрямків підвищення конкурентоспроможності і ефективності діяльності порту, ґрунтується на результатах аналізу загальних показників роботи порту. Результати дослідження основних виробничих і фінансових показників роботи порту і поглиблене вивчення собівартості вантажних робіт може служити базою для розробки заходів, які пропонуються з метою підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності порту.[2]

Підвищити ефективність можна збільшивши прибуток, при відносно невеликих витратах коштів, у виробничо-господарській діяльності або збільшити дохідну частину при стабілізації видаткової частини. Це затвердження випливає з формули розрахунку прибутку:

$$F = D - R,$$

де D – доходи;

R – витрати.

Домогтися підвищення ефективності можна також, направивши зусилля порту на реалізацію викладених нижче заходів. [3]

1. Економія ресурсів. У собівартості навантажувально-розвантажувальних робіт значну питому вагу займають витрати на утримання трудових ресурсів, електроенергія, паливо і матеріали. Тому необхідно проведення робіт з упорядкування трудових ресурсів, впровадженню енерго і матеріалозберігаючих технологій. Економія сировини і матеріалів залежить від багатьох факторів. Але головним все-таки є науково-технічний прогрес. Досягнення науки і техніки дозволяє впроваджувати в порту нові економічні і високоефективні перевантажувальні засоби, приймати прогресивні конструкторські та технологічні рішення.

Впровадження нової техніки підвищує рівень механізації і автоматизації праці та виробництва. Тим самим росте продуктивність праці і на виробництво одиниці робіт або послуг потрібно менше робочого часу. І чим швидше підвищується продуктивність праці в порівнянні з ростом середньої заробітної плати, тим істотніше скорочуються витрати основної і додаткової зарплати в розрахунках на одиницю продукції.

2. Зниження фондомісткості. В економічному плані НТП проявляється в тому, що продуктивність устаткування, машин і механізмів повинна підвищуватися швидше, ніж зростає їхня вартість. При цих умовах на вартість кожної одиниці зробленої продукції переноситься менша частина вартості ОВФ. Багато чого залежить від структури фондів портів: чим вище частка активної частини ОВФ (машин і устаткування), тим коротший строк їхньої повної амортизації та швидше проходить заміна на більше продуктивні машини і механізми. А чим напруженіші вони експлуатуються, тим більше з них знімається продукції і дешевше її кожна одиниця.

3. Нормування витрат. Основа для визначення собівартості одиниці будь-якої продукції – техніко-економічні норми і нормативи. У них установлюється, скільки треба затратити сировини і матеріалів, палива і енергії, праці, яке устаткування і як використати, щоб виконати той або інший вид робіт або зробити продукцію. Ці норми повинні бути науково-обґрунтованими, тобто при їхній розробці необхідно враховувати досягнення НТП.

Узагальнюючи результати аналізу діяльності порту і вищевикладеного необхідно продовжити лінію щодо подальшого вдосконалення спеціалізації портів включає переробку вантажів у контейнерах, пакетах, трейлерах, ролл-трейлерах, автотехніки, будівельної і сільськогосподарської техніки, устаткування та інших генеральних вантажів. Будівництво спеціалізованих перевантажувальних комплексів. Необхідно вживати заходів щодо забезпечення повного і ритмічного завантаження порту, для чого підвищити ділову активність порту, проробити маркетингові заходи, використати прямі господарські договори порту із клієнтурою з питань завезення вантажів, із судноплавними компаніями та іншими судновласниками – з питань подачі тоннажу, відділеннями і управліннями залізниці – з подачі вагонів під навантаження-розвантаження. Потрібно створювати умови для функціонування гнучкої системи використання робочої сили, зниження обороту і плинності кадрів. Настійно рекомендується проводити ревізію наявного парку перевантажувальних машин і вивчати можливість заміни морально застарілих машин більше мобільними і універсальними. Доцільно продовжувати роботу з удосконалювання структури контингенту працівників виробничої сфери та створення гнучкого виробництва, що відповідає умовам кон'юнктури ринку транспортних послуг;

Виходячи із загальних напрямків підвищення ефективності діяльності порту, рекомендовано дотримуватись відповідних показників, які характеризують рівень ділової активності портів.

Це означає, що порту необхідно залучати інвесторів для реалізації нових проектів, які дозволять залучити в порт додаткові вантажопотоки, що в свою чергу позитивно вплине на конкурентоспроможність порту на національному ринку портових послуг і дасть порту можливість ефективніше використовувати свій ринковий потенціал. На підставі всього вище викладеного можливо зробити висновок що умовах твердої конкурентної боротьби і швидко мінливої ситуації підприємства повинні не тільки зосередити увагу на внутрішньому стані справ, але і визначити довгострокову стратегію поведіння, що дозволяла б їм устигати за змінами, які відбуваються в їхньому оточенні. У минулому багато фірм могли успішно функціонувати, звертаючи увагу в основному на щоденну роботу, на внутрішні проблеми, пов'язані з підвищенням ефективності використання ресурсів у поточній діяльності. Зараз же, хоч і не знімається завдання раціонального використання потенціалу в поточній діяльності, винятково важливим стає здійснення такого керування, що забезпечує адаптацію підприємства до швидко мінливих умов бізнесу. Зміна прискорення в навколишній середовищі, поява нових запитів і зміна позицій споживача, ріст конкуренції за ресурси, розвиток інформаційних мереж, широке використання сучасних технологій, зміна ролі людських ресурсів, а також ряд інших причин привели до різкого росту значення стратегічного керування.

Список літератури:

1. Котлубай О.М. Економічні механізми розвитку торговельного мореплавання в Україні: Монографія / О.М. Котлубай. Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2004. 453 с.
2. Матвієнко М.В. Основи економіки морського транспорту: Навчальний посібник / Матвієнко М.В., Наврозова Ю.А., Щербина В.В. Одеса. ОНМУ. 2009. 560с.
3. Наврозова Ю.А. Версанова Г.А. Основи економіки морського транспорту: Навч. посіб. / Наврозова Ю.А., Версанова Г.А. Одеса. ОНМУ. 2016. 210 с.

ГРАФІЧНІ ДИЗАЙНЕРИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЇ

Геренко Софія Сергіївна

асистент

Київський національний університет культури і мистецтв

Штучний інтелект (далі – ШІ) швидко змінює різні галузі, включно з графічним дизайном. Інструменти на основі цієї цифрової технології стають дедалі складнішими і переймають на себе завдання, які колись були винятково прерогативою людей-дизайнерів. Деякі експерти та аналітики стверджують, що ШІ може повністю замінити графічних дизайнерів. Однак ця перспектива є недалекою. Хоч ШІ і здатен автоматизувати конкретні завдання, він не в змозі замінити людську творчість, яка має ключове значення для оригінального та ексклюзивного дизайну.

Якщо поглянути на це з іншої сторони, то ШІ спроможний розширити можливості графічних дизайнерів, виконавши повторювані завдання, тим самим дозволяючи сконцентруватися на більш творчих аспектах їхньої роботи. Подібні зміни та зрушення лише сприятимуть появі оригінальних та ефектних дизайн-проектів, які краще резонують з сучасною аудиторією. Крім того, ШІ допомагає дизайнерам досліджувати нові можливості та генерувати ідеї, візуальні концепції та симуляції, навіть перекладати розширюючи творчі горизонти та знаходячи інноваційні рішення.

Разом з тим, використання ШІ у графічному дизайні спричиняє також і проблеми, що наштовхує на думку про необхідність відповідального та етичного використання цієї технології у творчій роботі. Дизайнери мають усвідомлювати обмеження ШІ та втручатися, коли це необхідно. Незважаючи на здатність даної технології автоматизувати завдання, вони поки що не може замінити людську творчість, необхідну для ексклюзивного дизайну. Творчість передбачає такі складні когнітивні навички, як вирішення проблем, критичне мислення та уява, сфери, які ШІ ще не опанував в повній мірі. Люди-дизайнери використовують особистий досвід, знання та уяву, щоб створювати унікальні та привабливі проекти, які відрізняються від продуктів ШІ.

ШІ допомагає графічним дизайнерам визначати тенденції та стилі, аналізуючи соціальні мережі, пошукові системи та інші джерела даних. Завдяки цьому дизайнери та цифрові художники можуть створювати роботи згідно з останніми тенденціями, залишаючись актуальними для своєї цільової аудиторії. Важливо пам'ятати, що ШІ не замінює людське судження: у той час, як ШІ може визначати тенденції, люди-дизайнери інтерпретують цю інформацію в процесі творчості.

Інтеграція ШІ створює можливості та проблеми для графічних дизайнерів. Успіх полягає у відповідальному ставленні до ШІ, розумінні його обмежень й наслідків втручання, коли це необхідно. Завдяки співпраці люди та ШІ можуть створювати інноваційні проекти, які захоплюють аудиторію як візуально, так і емоційно [2].

Швидкі цифрові технології та розвиток ШІ породжують не лише виклики, але й відкривають нові можливості перед професією графічного дизайну, котрі значною мірою формують її майбутнє вже зараз. Це вимагає поступової заміни людей-дизайнерів технологією, чи існує потенціал для симбіозу та розвитку? Спробуємо поміркувати над тим, яким може бути майбутнє професії графічного дизайну, пам'ятаючи про вплив ШІ на галузь.

Стосовно впливу технологічного прогресу на автоматизацію графічного дизайну та інтелектуальні інструменти, то сучасні цифрові інновації дозволяють використовувати інтелектуальні інструменти та програмне забезпечення для розробки для більш швидкого й точного створення завдань, пов'язаних із графічним дизайном. ШІ може допомогти під час

аналізу даних та запропонувати дизайнерам підказки щодо найактуальніших тенденцій, а також прогнозувати замовлення клієнтів на майбутнє.

Експериментальний дизайн та реалістичне моделювання: технологічний прогрес і ШІ відкрили можливості для розробки інтерактивних інтерфейсів, а також надання персоналізованих симуляцій, щоб допомогти клієнтам краще зрозуміти концепції та оцінити потенційні результати, а, отже, підвищити досвід проєктування в цілому.

Персоналізований досвід і оптимізація продуктивності: ШІ має можливість аналізувати дані та поведінку клієнтів, а потім забезпечувати персоналізований досвід проєктування, який відповідає їхнім потребам, покращує результати дизайнерської роботи та підвищує задоволеність клієнтів.

Серед ключових викликів, з якими стикаються дизайнери-люди, наступні. Конкуренція з технологіями. Технології можуть збентежити дизайнерів-людей, оскільки вони є конкурентами на рахунок швидкості та точності. Збереження креативності та унікальності: митці-графіки все більше міркують про унікальні та креативні способи й підходи в роботі, які б перевершували те, що можуть створити технології.

Набуття нових навичок: нові технології та прогрес у галузі вимагають від дизайнерів-людей нових умінь й продовження навчання для підвищення своєї кваліфікації або з метою перекваліфікації, щоб бути добре поінформованими про події та зберігати конкурентоспроможність.

В результаті прогрес у сфері ШІ безперечно принесе багато цінних переваг для фахівців з графічного дизайну. Хоча поява ШІ та алгоритмів може змінити суть дизайну та завдання, яке виконують фахівці у галузі, потреба в творчому та унікальному дизайні все ще залишається, тому співпраця з технологіями є одним з найперспективніших напрямів розвитку графічного дизайну. Дизайнери мають зосередитися на розвитку своїх творчих та унікальних навичок, які забезпечать їм додаткову цінність на фоні зростаючої популярності та потенціалу ШІ [1].

Список літератури:

1. El-Malah A. The Future of Graphic Design, in the Era of Artificial Intelligence Technology. LinkedIn, 20 Feb., 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/future-graphic-design-era-artificial-intelligence-ahmed-el-malah-szi1f>
2. Martinez N. The Evolving Role of Graphic Designers in the Era of Artificial Intelligence. LinkedIn, 14 Jan. 2024. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/evolving-role-graphic-designers-era-artificial-hector-martinez-1vble>

СЛЕНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КУРСАНТІВ

Глушаниця Н.В.

кандидат педагогічних наук
доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу
Національний авіаційний університет

Редько С.О.

курсантка кафедри військової підготовки

Формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності у військовослужбовців ґрунтується на врахуванні специфіки їхньої професійної діяльності, особливостей здійснення комунікації. У контексті нашого наукового дослідження ми розглядаємо військовий сленг як засіб комунікації та як засіб формування означеної компетентності.

Мета дослідження: розкрити зміст поняття «військовий сленг» та визначити його специфіку, довести доцільність використання одиниць військового сленгу військовослужбовцями.

Раніше, передача інформації здійснювалась за допомогою людей, і це насправді забирало багато часу. Наприклад, в 490 році до н. е. відбулась наймасштабніша битва в межах греко-перських воєн. Є писемні згадки про те, що грецький воїн Фідіппід після битви пробіг без зупинок 42 км з Марафону до Афін, аби сповістити про перемогу греків над персами. Шосейний забіг на 42.195 км назвали марафоном на честь грецького містечка Марафон.

Згодом, з розвитком технологій комунікації, процеси передачі інформації спростились завдяки використанню радіостанцій та інших засобів зв'язку, що дало змогу зекономити багато часу. Але для ще більшої оптимізації процесу у багатьох сферах діяльності використовуються сленг та професійні діалектизми, і військова сфера не є винятком.

Військовий сленг — це набір своєрідних слів та фраз, який допомагає ефективно спілкуватися військовослужбовцям між собою. Військовий сленг дозволяє військовим швидко та точно обмінюватися інформацією під час надзвичайних ситуацій, що в свою чергу зменшує час, а час це важливий ресурс на полі бою.

Наприклад, під час битви за Окінаву в 1945 році, американський флот зіткнувся з масовими атаками японських пілотів-камікадзе. Японські військові під час бою віддавали накази, детально пояснюючи підлеглим, як потрібно діяти, в результаті, втрачали дорогоцінний час. На відміну від японських військових, американці використовували стислі та ефективні команди для координації своєї оборони, а також спеціальний сленг для позначення різних типів літаків-самогубців, наприклад, «Бака», «Ока», «Кіку». Саме такий підхід до здійснення обміну інформацією, акцент на економії часу сприяв перемозі США.

Крім того, військовий жаргон має вплив на психологічний стан військовослужбовців: це дає відчуття об'єднання у колективі та підсилює бойовий дух військовослужбовців. Також, для покращення комунікації або прихованої ідентифікації «свій-чужий» військовослужбовці вигадують один одному прізвиська, це допомагає приховувати особисті дані.

Наведемо приклади військового сленгу: Код 4.5.0. означає «все спокійно», або «все добре», «Плюс» - замітник згоди, підтвердження, або фрази «все добре», «Плюс-Плюс» — пречудово, «Трьохсотий»- поранений у бою, «Двохсотий» - вбитий у бою.

ЗСУ відмовилися від радянського формулювання «Вантаж 200» і замінили її виразом «На щиті» що має метафоричне значення. Коли за часів Спарти відправляли воїна

на війну, казали: «З щитом або на щиті». Так спартанців закликали перемогти в бою і повернутися зі щитом у руці або загинути зі славою і повернутися додому як герой на щиті.

«Покемон» — кулемет, «Ведмедики» — танки, «Бобри»- інженерний підрозділ (тому що вони постійно щось будують і не можуть всидіти на місці), «Лимон»-граната, «Таблетка»-медична машина, «Маслята» – патрони, «Поросята»- снаряди, «Нора»- бліндаж, «Нитка ленточка,стрічка» – колона техніки, «База -базувати»- позитивна оцінка чогось, антиросійська заява, «Зрада» — не до кінця зрозуміла справа, підступ, каверза, «Підсніжники» — витягнуті з тіла осколки від мін, «Подарунки» — боєприпаси, які прилетіли з боку противника, «Зальот» — помилка в поведінці військовослужбовця, яка спричинила неприємні наслідки;

Висновок. Отже, використання військового сленгу, особливо в умовах ведення бойових дій, слугує переконливим доказом ефективності та необхідності використання своєрідних фраз та слів, які стисло, лаконічно, чітко та однозначно передають інформацію. Результатом такої комунікації є успішне виконання поставленого бойового завдання та збереження життя людей. Адекватне використання військового сленгу сприяє розвитку іншомовної професійно-комунікативної компетентності військовослужбовців.

МЕТОДИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Гуржій С.В.

старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки
та судових експертиз Служби безпеки України
м. Київ, Україна

З метою забезпечення динамічного та стійкого захисту, системи кібербезпеки потребують безперервної адаптації до еволюціонуючого середовища кіберзагроз, яке характеризується множинними факторами, включаючи зміни в навколишньому середовищі, появу нових загроз та диверсифікацію суб'єктів, задіяних у цифровому просторі. Однак прояви кіберреальності дещо відхиляються від цього ідеалу. Парадигми безпеки часто демонструють схильність до кастомізації у відповідь на визнані загрози, але притаманний їм брак гнучкості та стійкості перешкоджає автономній адаптації до змін у навколишньому середовищі. Примітно, що навіть за умови втручання людини, процеси адаптації, як правило, характеризуються млявістю і неадекватністю [1,2].

Нагальна потреба у забезпеченні універсального та стійкого захисту підкреслює необхідність того, щоб механізми кібербезпеки демонстрували “вроджену” здатність до безперервної еволюції. Кіберпростір за своєю природою є динамічним і характеризується постійною зміною загроз і суб'єктів. Щоб посилити стійкість до цих змінних, системи безпеки повинні не просто реагувати на відомі вектори атак, а проактивно пристосовуватись до мінливого характеру цифрового середовища.

Основний виклик полягає в тому, щоб пом'якшити обмеження, притаманні існуючим системам безпеки, де схильність до індивідуального реагування на знайомі загрози часто призводить до відсутності адаптації до нових і непередбачуваних ворожих сценаріїв. Така негнучкість не лише ставить під загрозу ефективність заходів кібербезпеки, але й робить їх вразливими до застарівання перед обличчям нових загроз.

Більше того, дихотомія між кіберреальністю та ідеалізованою адаптивністю систем безпеки посилюється повільністю людського втручання. Ручні процеси, пов'язані з адаптацією заходів безпеки, ще більше сприяють затримкам і неефективності, посилюючи вразливість цифрової екосистеми.

Останні досягнення в галузі штучного інтелекту (ШІ) відкривають багатообіцяючий шлях до вирішення цих проблем. Інтеграція алгоритмів машинного навчання, нейронних мереж та архітектур глибокого навчання у кіберзахисних системах дозволяє їм автоматизувати рутинні завдання, а також вдосконалювати свої алгоритми на основі аналізу даних, що робить їх більш стійкими до нових та еволюціонуючих загроз. Такі системи на основі штучного інтелекту можуть швидко аналізувати величезні масиви даних, розпізнавати закономірності, що вказують на потенційні загрози, і автономно перекалібрувати захисні механізми в режимі реального часу [3].

В рамках кібербезпеки передові методи ШІ знаходять широке застосування, що детально описується в наступному переліку. Цей перелік окреслює різноманітні напрямки використання ШІ та їхні відповідні переваги:

1. Застосування інтелектуальних агентів у кібербезпеці:

- проактивні агенти з безпрецедентною передбачливістю - ці агенти оперують знаннями та моделями, що дозволяють їм прогнозувати та виявляти потенційні кіберзагрози на ранніх стадіях, ще до їхнього фактичного виникнення. Завдяки цьому, система кібербезпеки може вжити превентивних заходів, мінімізуючи ризик атаки та її наслідки;
- агенти, які оперують мовами для покращеної взаємодії - ці агенти здатні спілкуватися з іншими агентами, системами та людьми, використовуючи різні мови та

протоколи. Це дозволяє їм ефективно координувати дії, обмінюватися інформацією та знаннями, а також отримувати допомогу від людей-експертів;

- реактивні агенти з досконалими механізмами реагування - агенти здатні швидко та ефективно реагувати на кіберінциденти, що вже відбулися. Вони можуть автоматично блокувати атаки, ізолювати заражені системи та мінімізувати шкоду, завдану атакою;

- спеціалізований захист від DDoS-атак - агенти розроблені спеціально для боротьби з DDoS-атаками, які можуть перевантажити та вивести з ладу веб-сайти та інші онлайн-сервіси. Вони можуть виявляти та блокувати шкідливий трафік, а також забезпечувати безперебійну роботу систем під час атаки;

- мобільні агенти, що забезпечують динамічну адаптивність - агенти здатні динамічно адаптуватися до мінливих умов кібербезпеки. Такий механізм дозволяє їм ефективно захищати розподілені системи та мережі, які постійно еволюціонують.

До переваг щодо використання інтелектуальних агентів у кібербезпеці можна віднести:

- підвищення проактивності - завдяки прогнозуванню та ранньому виявленню кіберзагроз, інтелектуальні агенти можуть значно знизити ризик успішної атаки;

- покращення взаємодії - ефективна комунікація між агентами, системами та людьми робить кібербезпеку більш скоординованою та ефективною;

- швидке реагування - автоматизоване реагування на кіберінциденти мінімізує час простою та шкоду, завдану атакою;

- спеціалізований захист - агенти, розроблені для конкретних загроз, таких як DDoS-атаки, можуть значно покращити загальний стан безпеки;

- динамічна адаптивність - мобільні агенти можуть ефективно захищати системи та мережі, що розвиваються, від нових загроз.

2. Застосування нейронних мереж у кібербезпеці:

- висока ефективність у системах виявлення та запобігання вторгненням (IDS/IPS) - нейронні мережі здатні з високою точністю виявляти підозрілу активність та атаки, значно підвищуючи рівень захисту інформаційних систем. Таким чином швидке та точне реагування на кіберзагрози мінімізує ризик пошкодження даних та перешкоджає поширенню атак;

- висока швидкість роботи, що забезпечує швидку обробку даних - нейронні мережі здатні обробляти великі обсяги даних в режимі реального часу, забезпечуючи швидке виявлення та реагування на кіберзагрози. Це робить їх ідеальними для захисту критично важливих систем, де час є критичним фактором.

- набагато ефективніше виявлення DDoS-атак - нейронні мережі здатні з високою точністю виявляти DDoS-атаки;

- вагомий внесок у розслідування кіберзлочинів з акцентом на "гаряче" виявлення - нейронні мережі можуть допомогти слідчим органам у розслідуванні кіберзлочинів шляхом аналізу даних та виявлення закономірностей, які можуть бути не помітні для людей. "Гаряче" виявлення дозволяє виявляти кіберзлочини на ранній стадії, збільшуючи шанси на успішне розслідування та притягнення злочинців до відповідальності.

До переваг щодо використання нейронних мереж у кібербезпеці можна віднести:

- підвищення точності - нейронні мережі здатні з високою точністю виявляти кіберзагрози, мінімізуючи кількість помилкових спрацьовувань;

- швидкість - нейронні мережі можуть обробляти дані в режимі реального часу, забезпечуючи швидке реагування на кіберзагрози;

- адаптивність - нейронні мережі здатні навчатися та адаптуватися до нових кіберзагроз, забезпечуючи постійний захист;

- автоматизація - нейронні мережі можуть автоматизувати багато завдань з кібербезпеки, звільняючи час та ресурси для інших завдань.

3. Застосування експертних систем у кібербезпеці:

- цільове впровадження для підтримки прийняття рішень - знання та аналітика, інтегровані в експертних системах, дають фахівцям з кібербезпеки необхідну підтримку для

прийняття впевнених рішень. Це може включати надання рекомендацій щодо реагування на кіберінциденти, а також прогнозування та оцінки ризиків;

- важлива роль у виявленні мережевих вторгнень - експертні системи відіграють важливу роль у виявленні мережевих вторгнень завдяки використанню розширеної бази знань. Це дозволяє з високою точністю виявляти підозрілу активність та блокувати атаки.

- компоненти - експертні системи складаються з двох основних компонентів:

- розширена база знань - містить інформацію про кіберзагрози, методи атак та методи їхнього виявлення;

- ефективний механізм усунення небезпеки - використовує цю інформацію для аналізу даних та прийняття рішень.

До переваг щодо використання експертних систем у кібербезпеці можна віднести:

- підвищення точності - експертні системи здатні з високою точністю виявляти кіберзагрози, мінімізуючи кількість помилкових спрацьовувань;

- швидкість - експертні системи можуть обробляти дані в режимі реального часу, забезпечуючи швидке реагування на кіберзагрози;

- експортні знання - експертні системи акумулюють знання та досвід провідних фахівців з кібербезпеки, роблячи їх доступними для ширшого кола людей;

- навчання - експертні системи можуть навчатися та адаптуватися до нових кіберзагроз, забезпечуючи постійний захист.

4. Застосування машинного навчання в кібербезпеці:

- використання різноманітних парадигм машинного навчання - ефективна система кібербезпеки повинна використовувати широкий спектр методів машинного навчання для вирішення різноманітних завдань. Це може включати як кероване, так і некероване навчання, а також методи глибокого навчання;

- впровадження керованого та некерованого навчання - кероване навчання використовує набори даних з мітками, щоб навчити модель розпізнавати певні типи кіберзагроз. Некероване навчання використовує дані без міток для виявлення аномалій та атак, які неможливо передбачити заздалегідь.

- інструментарій для виявлення шкідливих програм та вторгнень - алгоритми машинного навчання можуть бути використані для точного виявлення шкідливих програм, злову та інших кібератак. Це може допомогти захистити інформаційні системи від крадіжки даних, порушення роботи та інших негативних наслідків.

- використання карт самоорганізації (SOM) для підвищення когнітивних можливостей.

- нейронна мережа типу SOM може бути використана для візуалізації та аналізу даних кібербезпеки. Та може допомогти фахівцям з кібербезпеки краще зрозуміти складні дані та виявити закономірності, які могли б залишитися непомітними.

До переваг щодо використання машинного навчання в кібербезпеці можна віднести:

- підвищення точності - машинне навчання може з високою точністю виявляти кіберзагрози, мінімізуючи кількість помилкових спрацьовувань;

- швидкість - машинне навчання може обробляти дані в режимі реального часу, забезпечуючи швидке реагування на кіберзагрози;

- адаптивність - машинне навчання може навчатися та адаптуватися до нових кіберзагроз, забезпечуючи постійний захист;

- автоматизація - машинне навчання може автоматизувати багато завдань з кібербезпеки, звільняючи час та ресурси для інших завдань.

Список літератури:

1. Бостром Н. Надрозум: шляхи, небезпеки, стратегії. Київ : Наш формат, 2020, 452 с.
2. Рассел С., Норвіг П. Штучний інтелект. Сучасний підхід. Том 1. Рішення проблем: знання і міркування. Вільямс, 2021, 706 с.

3. B. Fei, J. Eloff, M. Olivier, H. Venter The use of self-organizing maps of anomalous behavior detection in a digital investigation. *Forensic Science International*, v.162, 2006, pp. 33-37.

АСПЕКТИ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО КАНАБІСУ**Гуржій О.Б.**

кандидат технічних наук, завідувач відділу дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, сильнодіючих та отруйних лікарських засобів лабораторії досліджень матеріалів, речовин і виробів
gur2020ndekc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9753-1830

Родигін О.А.

судовий експерт сектору дослідження сильнодіючих та отруйних лікарських засобів відділу дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, сильнодіючих та отруйних лікарських засобів лабораторії досліджень матеріалів, речовин і виробів,
R-O.A@outlook.com, ORCID: 0009-0001-5425-3084

Дніпропетровський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр
Міністерства внутрішніх справ України, м. Дніпро

Канабіс – цілі або різного ступеня подрібнення частини рослини роду коноплі або їх суміш (за винятком, власне, дозрілого насіння), з яких не була виділена смола. Основним критерієм віднесення частин рослин коноплі до наркотичного засобу канабісу є наявність у їх складі психоактивної речовини – тетрагідроканнабінолу [1]. Саме так на сьогодні кваліфікують канабіс у правовому полі України, проте досвід Сполучених Штатів Америки, Канади та деяких країн Європи говорить про те, що канабіс є не лише наркотичною речовиною, а й лікувальним засобом для людей з різними хворобами. Станом на початок 2024 року низка країн запровадили або перебувають у процесі впровадження законодавства та систем для доступу до медицини, і мільйони людей використовують продукти канабісу в медичних цілях у зв'язку з низкою медичних захворювань, серед них є й Україна.

Як відмітили одні з дослідників, одним з основних аргументів для легалізації медичного канабісу в Україні є приклади інших країн та імплементація міжнародних стандартів у сфері медицини в Україні. Та не дивлячись на досвід інших, науковці [2] вважають, що легалізація медичного канабісу в Україні може негативно вплинути на антинаркотичну політику і лише погіршить ситуацію з наркозалежністю в Україні.

Треба зауважити, що введення медичного канабісу в Україні повинно супроводжуватись високим рівнем контролю за рослинами та вмістом в них основних канабіноїдів. В медичному канабісі повинен бути зменшений вміст дельта-9-тетрагідроканнабідіолу (ТГК) до врегульованого законодавством, оскільки основну лікувальну дію буде давати саме канабідіол. Канабідіол (КБД) – один з канабіноїдів, саме його називають «чудодейний наркотик», як зазначають [3], що він є абсолютно безпечним і законним, і його можна використовувати у будь який момент, коли щось турбує або викликає у людини психологічний або фізичний дискомфорт. Країни які дозволили використання медичного канабісу вже зараз зіштовхнулися з проблемою введення системи контролю якості канабісу, оскільки у виробників є певні відхилення від стандартів [4]. Журнал Американської медичної асоціації опублікував лист, що демонструє результати «таємних» закупівель КБД. З 84 протестованих зразків ТГК був виявлений у 21%. Також виявлено проблеми з помилковим відсотковим значенням КБД в продуктів. Лише 30,95% закупленої продукції відображала точну кількість КБД. Дослідниками встановлено, що точність визначення кількості КБД залежить від форми виробу, так достатньо високу помилку виявлено при визначенні кількості КБД в рідинах (87,50% продукції), олійні

продукти мають більш точний вміст і лише 45,0% виробників помилилося з визначенням вмісту канабіноїдів. ТГК (основний психоактивний компонент коноплі) був виявлений (в кількості до 6,43 мг/мл) у 18 з 84 протестованих рослинних зразків, що склало 21,43% від загальної кількості закупленої продукції [5].

Ще однією проблемою при введенні медичного канабісу є відношення канабісу до наркотичних речовин в розрізі проведення судової експертизи матеріалів, речовин і виробів за експертною спеціальністю 8.6 «Дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів». На сьогодні дослідження рослин роду коноплі, канабісу, екстракту канабісу, смоли канабісу під час проведення судових експертиз базується на методах мікроскопії, якісно-хімічних реакціях, тонкошарової хроматографії з метою визначення наявності канабіноїдів, та кількісного визначення сухої маси речовини. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 770 від 6 травня 2000 року «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», канабіс відноситься до списку 1 таблиці I «Особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено» [6].

Тож для судової експертизи може з'явитись нове поняття, як «медичний канабіс», що потребує нового підходу в дослідженні та можливою удосконаленні існуючих методик, що застосовуються на сьогоднішній день. Оскільки після набрання чинності Закону України «Про регулювання обігу рослин роду коноплі (*Cannabis*) в медичних, промислових цілях, науковій та науково-технічній діяльності для створення умов щодо розширення доступу пацієнтів до необхідного лікування онкологічних захворювань та посттравматичних стресових розладів, отриманих внаслідок війни» визнання речовин рослинного походження канабісом буде засновано на визначенні кількісного вмісту ТГК в наданому на дослідження об'єкті. Як зазначено в проекті цього Закону: відсоток вмісту концентрації тетрагідроканабінолу у сухій масі у сортах рослин роду коноплі (*Cannabis*) для медичних цілей визначається Кабінетом Міністрів України [7]. А тому це питання потребує більш конкретного врегулювання та законодавчих пояснень.

Установам судової експертизи, які виконують дослідження за експертною спеціальністю 8.6 «Дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів» необхідно вже зараз оновляти свою матеріальну та інформаційну базу. Подбати про забезпечення стандартними зразками ТГК для кількісного визначення методом газової хроматографії, розробити методику профілювання канабіноїдів, оновити існуючі методики, які будуть враховувати необхідність прив'язки до певних концентрацій ТГК в речовинах, які будуть надходити на дослідження. Система судової експертизи повинна бути заздалегідь підготовлена для проведення судових експертиз, об'єктами яких буде медичний канабіс.

Список літератури:

1. Давидюк П.П., Вартузов В.В., Посольський О.О., Замощець О.П., Кахановський Ф.М., Стальмахович С.І., Мелешко Р.А. Міжвідомча методика дослідження наркотичних засобів з рослин конопель та маку снотворного: метод, посіб. / [П.П. Давидюк, В.В. Вартузов, О.О. Посільський та ін.]; під ред. П.П. Давидюка. К. ДНДЕКЦ МВС України, 2009. 80 с;
2. Алекперова, Н. В., К. Л. Косяченко, and В. О. Усенко. "Огляд світового ринку канабісу та канабіноїдів для медичних цілей та перспективи його розвитку в Україні." (2019);
3. Medical Fraud, Mislabeling, Contamination: All Common in CBD Products. PubMed Central (PMC). URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7723146/>;
4. Giancaspro, Gabriel I., et al. "The advisability and feasibility of developing USP standards for medical cannabis." *Pharmacopeial Forum*. Vol. 42. No. 1. 2016;
5. PhD M. O. B.-M. Labeling Accuracy of Cannabidiol Extracts Sold Online. JAMA Network | Home of JAMA and the Specialty Journals of the American Medical Association. URL: <https://jamanetwork.com/journals/jama/article-abstract/2661569?redirect=true>;

6. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-п#Text>;

7. Картка законопроекту – Законотворчість. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39783>.

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЇХ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

Гурін О.Г.

аспірант Інституту агроекології та природокористування НААН України, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3601-5287>

Виробництво матеріалів і створення оптимальних умов життя людей потребує великих витрат енергії. Галузь техніки та науки, яка забезпечує енергією промисловість, транспорт, сільське господарство і т.д., називається енергетикою.

Щоб енергію можна було успішно використовувати, її потрібно видобувати, транспортувати на далекі відстані і розподіляти між багатьма споживачами. Велика кількість природної енергії міститься в викопному паливі, водних потоках, енергії сонця та радіоактивних елементах. Всі ці джерела енергії містять первинну енергію, яка може бути використана для виробництва вторинної.

Для перетворення різних видів енергії в електричну використовуються установки, які називаються електричними станціями [1].

В нашій країні, в залежності від місцезонашування, виду промисловості, типу сільського господарства, використовується в більшості електроенергія, яка отримується від атомних електростанцій (АЕС) – 51%, теплоелектростанцій (ТЕС) – 27%, теплоелектроцентралей (ТЕЦ) – 9%, гідроелектростанцій (ГЕС) та гідроакмулюючих електростанцій (ГАЕС) – 5%, сонячних електростанцій (СЕС) – 5%, вітрових електростанцій (ВЕС) – 2%, біостанцій – 1% [2].

Більша частина встановленої потужності і виробітку електроенергії приходить на атомні електростанції. На АЕС енергія внутрішньоядерних реакцій урану, плутону, торію супроводжується виділенням великої кількості тепла, перетворюється в механічну енергію, а потім в електричну. ККД сучасної АЕС складає приблизно 30-35%.

В свою чергу ККД ТЕС становить приблизно 40% при виробітку електроенергії, але за рахунок використання відпрацьованої парової суміші в турбіні для опалення житлових будинків, ККД ТЕС зростає до 70%. Працюють вони практично на всіх видах мінерального палива, переважно привізному.

На гідравлічних електростанціях процес генерації електроенергії відбувається по іншому: вода із значною швидкістю спрямовується на лопаті турбін, над якою встановлено генератор. Механічна енергія води за допомогою турбіни передається генераторам, у яких перетворюється в електричну. Після виконання роботи, обертання турбіни, вода витікає в річку тунелем. Затрати на ГЕС великі, але це компенсується тим, що не потрібно в майбутньому платити за джерело енергії – воду. Потужність ГЕС напряму залежить від витрати і напору води. Одним із принципів гідроелектробудування є максимальне використання енергії річок тобто на річках будуються не окремі ГЕС, каскади таких станцій і створюються водосховища для регулювання напору і стоку. ККД сучасної ГЕС складає приблизно 80%. До значних плюсів відноситься екологічність, а до мінусів – велика вартість та строк будівництва, та необхідність затоплення великої площі земель [3].

Але в місцях віддалених від енергетичних систем і електричних мереж ТЕС і ГЕС, особливо в сільській місцевості, використовуються малі електростанції, працюючі на місцевій сировині і забезпечуючі окремі агропромислові комплекси (АПК) електричною енергією.

В даний час в Україні, в області енергетичної політики поставлена задача поступової заміни органічного палива (вугілля, торфа, газу) іншими джерелами енергії [4]:

1. Спалювання органічного палива в його природному вигляді призводить до інтенсивного забруднення навколишнього середовища.

2. Закупівля, транспортування такого палива та його підготовка до спалювання (подрібнення, очищення, і т.д.) потребує вагомих та швидко зростаючих витрат.

Геліоенергетика (геліо- від грецького: “Helios” – сонце) або сонячна енергетика розвивається швидкими темпами в самих різних напрямках. Сонячну енергію можна використовувати як джерело тепла для генерації електроенергії традиційними шляхами або безпосередньо перетворювати сонячну енергію в електричний струм за допомогою сонячних елементів. Сонячними батареями можуть називатись як електричні, так і нагрівальні пристрої. При будівництві окремої будівлі чи цілого фермерського комплексу, потрібно одразу враховувати можливість обладнання цього комплексу сонячними колекторами.

Прості колектори складаються з чорної плити, яка добре ізольована з нижньої сторони. Вона прикрита склом або пластиком, який пропускає світло, але не пропускає інфрачервоне теплове випромінювання. У просторі між плитою та склом розміщують чорні трубки, по яким тече вода, масло, воздух, антифриз і т.д. Сонячне випромінювання, проходячи скрізь скло чи пластмасу, поглинається чорними трубками і плитою, нагріваючи робочу речовину в трубках. Теплове випромінювання не може вийти з колектора, тому температура в ньому значно вище (на 200-500 °C) ніж температура навколишнього середовища. Це має назву – парниковий ефект. Прості колектори сонячного випромінювання — це звичайні парники. Такі колектори, зазвичай, розташовують під певним кутом до півдня.

Більш складним та дорогим колектором є увігнуте дзеркало, яке концентрує падаюче випромінювання в малому об'ємі біля певної геометричної точки – фокуса. Відбивна поверхня дзеркала виконана з металізованої пластмаси. Завдяки спеціальним механізмам колектори такого типу завжди знаходяться повернуті в сторону Сонця — це дозволяє вловлювати найбільшу кількість сонячного випромінювання. Температура в робочому просторі дзеркальних колекторів доходить до 3000 °C та вище. Такі геліоприймачі повинні мати поверхню розміром в 1.5-2 м² для забезпечення гарячою водою однієї людини та приблизно 4.5-9 м² для опалення приміщення площею 15 м². Максимальна продуктивність колектора в літній сонячний день досягає близько 85 літрів води при температурі 55-70 °C з кожного м² площі геліоприймача. При цьому економія умовно палива складає приблизно 0.15т з кожного м² площі геліоприймача в рік [5] [6].

При використанні вітру виникає серйозна проблема: надлишок енергії у вітряну погоду та її брак у безвітряну погоду. Виникає питання як при можливості зберегти та накопичити отриману енергію, а при нагоді користуватися нею? Один із найпоширеніших та простих способів — це коли вітряне колесо рухає насос, який накачує воду в розташований вище резервуар, а потім вода, стікаючи з нього, приводить в дію водяну турбину та генератор постійного чи змінного струму. Також існують інші та більш складніші проекти, де у використанні задіяні акумуляторні батареї для накопичення енергії.

Також одним із способів економії природних та зріджених газів є отримання біогазу в сільському господарстві. Біогаз утворюється при мікробіологічному розкладанні метановим бродінням біомаси чи біовідходів. Плюсом даного підходу є те, що виробництво біогазу дозволяє скоротити кількість викидів метану в атмосферу. Метан суттєво змінює стан атмосфери Землі. Формується так звана “лінза” з різних газів, особливо сполук вуглецю, яка перешкоджає виходу тепла в космос. Через це, тепло концентрується в самій атмосфері, роблячи клімат дедалі спекотнішим. У цьому процесі метан має негативний вплив, який у декілька разів сильніший ніж вплив двоокису вуглецю. Тому виробництво біогазу та його використання для виробництва тепла і електроенергії є найефективнішим способом боротьби з глобальним потеплінням. Біомасу, що залишається після переробки відходів, можна використати в сільському господарстві як добриво. Причому такі добрива, на відміну від штучних, набагато краще та ефективніше впливають на ґрунт, розвиток рослин та ґрунтові води.

Список літератури:

1. Вступ до спеціальності: електричні станції [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. спеціальності 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», освітньої програми «Електричні станції» /уклад.: О. В. Остапчук, Є.І. Бардик, Ю.П. Матеєнко – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 104 с. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/dc054a4d-7949-4571-ae1d-de334a950dec/content>
2. Структура електрогенерації в Україні та її зв'язок із тарифами на електроенергію. URL: <https://tek.energy/news/struktura-elektrogeneratsii-v-ukraini-ta-ii-zvyazok-iz-tarifami-na-elektroenergiyu>
3. Методична розробка на тему: “Електричні станції, принцип дії, особливості, переваги, недоліки”. Король О.О. Херсон — 2018 URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100atej-ee5f.doc.html>
4. Стратегія майбутнього: Україна — це енергетичний хаб, який допоможе Європі позбутися залежності від росії. Міністерство енергетики України. 21.05.2023 URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/stratetiia-maibutnoho-ukraina-tse-enerhetichniy-khab-iakyyi-dopomozhe-ievropi-pozbutysia-zalezhnosti-vid-rosii>
5. Сонячна енергетика: фотовольтаїка. В Литовченко, М Стріха - Світогляд: науково-популярний журнал, 2015, №2 (52) URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitoglyad/svit-2015-10-2/svitoglyad-2015-2-14-litovchenko-striha.pdf>
6. Бедевельський, В. "Енергоефективність існуючої геліотехніки." Збірник тез Міжнародної студентської науково-технічної конференції „Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання “ 1 (2018): 103-104. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/25070/2/MSNK_2018v1_Bedevelskyi_V-Enerhoefektyvnist_isnuiuchoi_103-104.pdf

НЕОБХІДНІСТЬ ПОШУКУ МЕЖІ МОРОЗОСТІЙКОСТІ ФОТОПОЛІМЕРНИХ ДЕТАЛЕЙ

Данилович А.О.

науковий співробітник

Український науково-дослідний інститут
спеціальної техніки та судових експертиз СБ України
м. Київ, Україна

Коли необхідно створити деталь з максимальною точністю або зі складною геометрією використовується фотополімерний SLA друк, що є найпоширенішою та доступною технологією. Процес друку використовує світлочутливу рідинну смолу, здатну затвердіти в тривимірні пластики під впливом ультрафіолетового лазера малої потужності й фотополімеризації, після чого надруковані деталі одразу є функціональними.

На теперішній час існують десятки різновидів фотополімерних смол, кожна з яких має свої властивості, і деякі з них є унікальними. Такий різновид існуючих смол створений, аби перекрити потреби у якомога більших напрямках та галузях людської діяльності. У зв'язку з тим, що вироби з фотополімерних смол мають багатофункціональний характер, тобто можуть застосовуватись у різних сферах, при цьому підпадаючи під вплив навколишнього середовища, у тому числі і низьких температур, дослідження морозостійкості є важливим завданням.

Під морозостійкістю слід розуміти здатність полімерного матеріалу зберігати свої властивості за низьких температур. Так, наприклад, для склоподібних полімерів – це відсутність крихкості, для еластомерів – вона означає збереження еластичності. Тому для них температурною межею морозостійкості є температура, за якої полімер втрачає свою цілісність.

На практиці морозостійкість виражається також здатністю полімеру витримувати без розтріскування разове охолодження до заданої температури протягом певного часу або багаторазові цикли охолодження або нагрівання. Слід пам'ятати, що морозостійкість полімерного матеріалу залежить, передусім, від тривалості випробувань та частоти навантаження на зразок.

Дослідити потрібно якомога більше з існуючих в наявності фотополімерних смол, що не згруповані виробником до однакових груп (наприклад, відрізняються між собою тільки за кольором). Час та температуру постобробки ультрафіолетом для кожної зі смол слід обирати такі, за яких виготовлені зразки набудуть оптимальних механічних характеристик.

Для оцінки морозостійкості зразки будуть виготовлені у формі пластинок розмірами 25x6x6 мм. В процесі охолодження в кріостаті, на кожному рівні температури (5°C), зразки будуть згинатися чи стискатися. Після деформування зразка він вважатиметься зруйнованим. При цьому визначальним показником морозостійкості вважатиметься температура, за якої 50% з досліджуваних зразків будуть зруйновані.

Інформація о теплофізичних характеристиках фотополімерів, а саме дані щодо межі робочих низьких температур, дозволить визначити оптимальні умови експлуатації фотополімерних виробів. Проте, слід пам'ятати, що на кінцеві властивості матеріалу також впливають геометрія деталі, час та температура постобробки ультрафіолетом.

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ З ПЕРФОРАЦІЄЮ ВИРАЗКИ ШЛУНКУ ТА ДВАНАДЦЯТИПАЛОЇ КИШКИ ПОХИЛОГО ТА СТАРЕЧОГО ВІКУ

Данилюк М.Б.

Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

В роботі розглянуто питання перфорації виразки шлунку та дванадцятипалої кишки. Не зважаючи на сучасні фармакологічні досягнення в лікуванні виразкової хвороби, частота ускладнених виразок залишається високою. Особливо ця проблема стосується пацієнтів похилого та старечого віку.

Тому метою нашої роботи стала оцінка результатів хірургічного лікування перфорації виразки шлунку та дванадцятипалої кишки у пацієнтів похилого та старечого віку.

В основу роботи покладено аналіз результатів як хірургічного лікування так і периопераційної консервативної терапії пацієнтів похилого та старечого віку із перфорацією виразки шлунку чи дванадцятипалої кишки. В роботу включено 65 пацієнтів із зазначеним діагнозом.

На основі проведеного аналізу нами було визначено, що хірургічне лікування перфоративної виразки шлунку та дванадцятипалої кишки у осіб похилого та старечого віку є складним завданням. 40,0 % пацієнтів, а це 26 хворих були госпіталізовані пізніше 12 годин з початку захворювання. Такі терміни захворювання негативно впливають на загальний стан пацієнтів та результати лікування. Важливим фактором в лікуванні даної вікової категорії є те, що окрім основного захворювання у 89,2 % є супутні захворювання.

Висновки. Хірургічне лікування перфоративної виразки шлунку та дванадцятипалої кишки у осіб похилого та старечого віку є складним завданням. 40,0 % пацієнтів, а це 26 хворих були госпіталізовані пізніше 12 годин з початку захворювання. Такі терміни захворювання негативно впливають на загальний стан пацієнтів та результати лікування. Важливим фактором в лікуванні даної вікової категорії є те, що окрім основного захворювання у 89,2 % є супутні захворювання.

Тривалість захворювання, важкість загального стану та значна кількість супутньої патології, призводять до великої частоти післяопераційних ускладнень – 72,3 % та смертності у 38,5 % хворих.

Аналізуючи отримані результати, можна зробити висновок: пацієнти похилого та старечого віку являють собою особливу категорію хворих.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЕТАПІВ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Дігтяр Роман Васильович

Аспірант

ВНЗ «Державний університет інфраструктури та технологій», м. Київ

ORCID iD 0000-0001-8000-2548

e-mail: d1r1v000@gmail.com

Roman Dyhtyar

Postgraduate student

Kiev, The State University of Infrastructure and Technologies

Дослідження історичних і архівних документів доводить, що національно-визвольна боротьба українського народу за власну незалежну державу пронизує всю історію України. Упродовж всіх історичних періодів процеси українського державотворення практично не припинялися, а більш коректно досліджувати їх з позицій циклічності та масштабування з урахуванням рівня залучення до такої діяльності інтелігенції та прогресивно налаштованих громадян.

Дослідники українського державотворення дійшли згоди у тому, що в цьому процесі слід виокремити чотири основні часові періоди, а саме княжа доба (Київська Русь), козацька держава (XVI – XVIII ст.), період Української Народної Республіки, Радянська Україна і сучасна Українська держава.

Л. Токар, посилаючись до відомого наукового доробку, зазначає, що нація і народ, які не розуміють значення власної держави, - або небезпечно хворі, або ж ще не сформувалися як такі. І тоді суспільство в особі інтелектуалів і провідників має суттєво втрутитися в цей процес, звернувши особливу увагу на формування суспільної свідомості, визначення мети, розроблення стратегії, принципів, методів і засобів державотворення [1]

С. Плохій, канадський історик українського походження, вказує на те, що модерна українська ідентичність розвинулася з українського/малоросійського проекту Гетьманщини, який витіснив за свої межі росіян і білорусів, а натомість охопив не тільки колишню підпольську Правобережну Україну, а й півдавстрійські Галичину, Буковину, а згодом ще й Закарпаття, легітимізувавши створення однієї нації з історично, культурно та релігійно різних регіонів [2, с. 396].

Водночас слід зазначити, що наведене судження суперечить іншим науковим висновкам, які висловлені науковцями Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Так. О. О. Рафальський, Я. С. Калакура, В. П. Коцур та М. Ф. Юрій у праці «Антропологічний код української культури і цивілізації» вказують на те, що ...нація українського народу формувалась і це в деталях описали українські історики, які спиралися в дослідженнях на відому книгу Мирослава Гроха, де йдеться про особливості і становлення націй у Європі... Український народ, відстоюючи ті самі права, що й інші європейські народи, завдяки модернізаційним процесам, ...крок за кроком створював себе уже не «уявною», а «реальною спільнотою і почав називатися на рубежі XIX-XX ст. українською нацією [3, с. 36, 38, 42].

Історичний досвід є переконливою ілюстрацією того, що внутрішня руйнація держави завжди починається з деформації національної свідомості її громадян, поширення національної індиферентності, байдужості до перспектив розвитку нації. Як правило, це відбувається шляхом підміни національних цінностей та національних інтересів цінностями та інтересами іншої нації або якоїсь однієї соціальної групи [4, с. 67].

Проте, у сучасному (модерному) розумінні українська нація як ініціатор через участь у національно-визвольних рухах представників інтелігенції та студентства у процесах українського державотворення, почала формуватися лише у ХІХ ст. Підтвердження такого судження знаходимо у науковому доробку Е. Хобсбаума: «Щодо появи модерної (тобто сучасного змісту) ідеї української нації, в теоретичному її осмисленні, можна говорити про її генезу (тобто зародження) лише у ХІХ ст.» [5].

На наш погляд, коректним буде зробити висновок про те, що паростки народження української нації проявилися у ті періоди, коли майже всі народи Європи пройшли стадію феодалізму і набули розуміння власної значущості в масштабах власних національних держав.

Список літератури:

1. Токар Л. Українознавство і побудова національної держави в Україні. URL : https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/tokar_ukrainoznavstvo.pdf. Дата звернення 06.07.2023 року.
2. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, росії та білорусі. Київ, 2015. 456 с.
3. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О. О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ: ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 2. – 536 с.
4. Пірен М. І. Національна ідея – стрижнева основа утвердження цінностей громадянського суспільства в Україні. Зб. наук. пр. УАДУ. Кол. авт.; За заг. ред. В. І. Лугового, В.М. Князева. Київ, 2001. С. 65–78.
5. Хобсбаум Е. Вік революції. Європа 1789-1848. Пер. з англ. Якуніна Л. 1999. 480 с.

РЕГУЛЮВАННЯ КРИСТАЛІЧНОЇ СТРУКТУРИ НАНОКОМПОЗИТІВ НА ОСНОВІ ФЕРИТУ ВІСМУТУ ШЛЯХОМ ЗАМІЩЕННЯ В НИХ КАТІОНІВ Bi НА КАТІОНИ La

Долгошей В.Б.

к.ф.-м.н., доц.

доцент кафедри прикладної фізики НТУ України КПІ ім. І.Сікорського

Шкриль О.О.

д.т.н., проф.

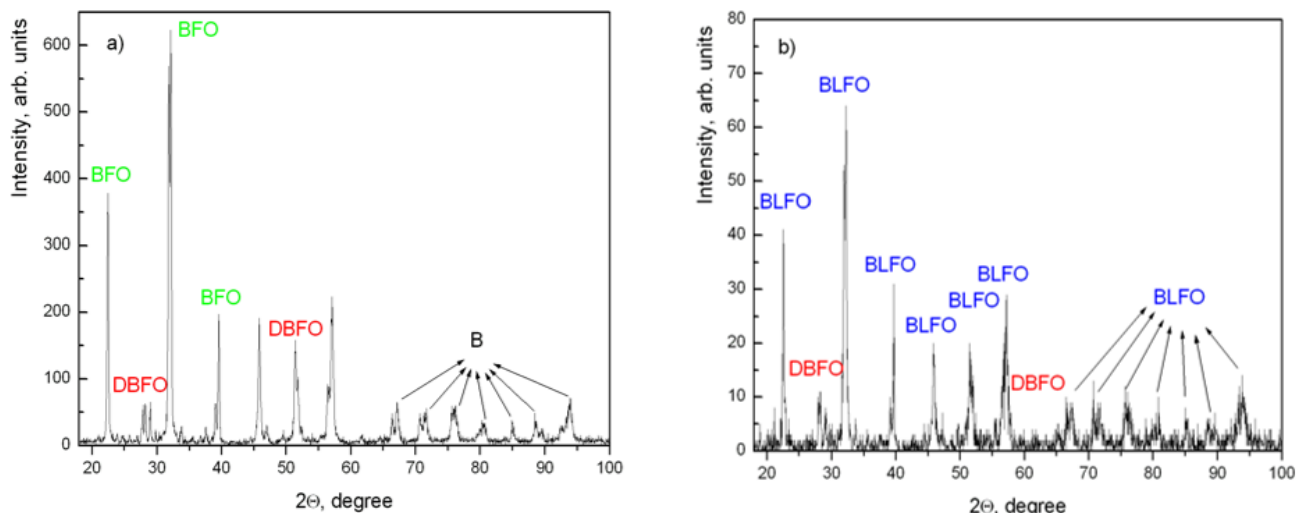
професор кафедри будівельної механіки КНУБА

За останнє десятиліття значна увага була присвячена вивченню феритів вісмуту як таких матеріалів, що характеризуються як магнітними, так і сильними фероелектричними властивостями при кімнатній температурі.

Найбільш унікальними властивостями феритів вісмуту є їх високі магнітні та електричні характеристики при кімнатній температурі [1, 2]. Сьогодні для покращення сегнетоелектричних та магнітоелектричних властивостей наноконкомпозитів на основі феритів вісмуту широко досліджують ефекти заміщення катіонів Bi на катіони інших рідкісноземельних елементів з близьким радіусом іона, близьким типом та розміром кристалітів тощо.

В даній роботі представлено дослідження впливу легування фериту вісмуту невеликою кількістю катіонів La на кристалічну структуру наноконкомпозитів на основі BiFeO_3 (BFO).

Для з'ясування кристалічної структури проводили ширококутове рентгенівське дослідження BFO і BLFO в області кутів розсіяння 2θ від 10,04 до 100,0 градусів з кроком 0,04 градуса (рис. 1) на дифрактометрі Ulnima4, що відповідають шкалі розмірів від 0,88 нм до 0,001 нм.

Рис. 1. Експериментальні криві рентгеноструктурних даних для досліджених зразків. BiFeO_3 підписано як BFO, $\text{Bi}_2\text{Fe}_4\text{O}_9$ підписано як DBFO, вісмут підписано як B і BiLaFeO_3 підписано як BLFO

Рентгеноструктурний аналіз та розподіл компонентів у зразках проводили з використанням внутрішнього програмного забезпечення та баз даних Ulnima4. Ця програма була використана для ідентифікації кожного піку на кривих рентгенівського розсіювання та визначення усереднених параметрів кристалітів (табл. 1).

Таблиця 1. Параметри усереднених кристалічних решіток

Назва фази	n*	a(нм)	b(нм)	c(нм)	α (град)	β (град)	γ (град)	Об'єм, (нм ³)	Кристалічні системи (сингонія)
Зразок BFO									
BiFeO ₃	18	0.57	0.57	1.39	90.0	90.0	120.0	0.452	гексагональна
Bi ₂ Fe ₄ O ₉	14	0.79	0.84	0.60	90.0	90.0	90.0	0.398	ромбоєдрична
Вісмут	14	0.47	0.47	0.47	90.0	90.0	90.0	0.104	ромбоєдрична
Зразок BLFO									
BiLaFeO ₃	15	0.56	0.56	1.38	90.0	90.0	120.0	0.432	гексагональна
Bi ₂ Fe ₄ O ₉	11	0.79	0.84	0.60	90.0	90.0	90.0	0.398	ромбоєдрична

* кількість піків

На кривій розсіювання рентгенівських променів BFO можна побачити три типи кристалітів (рис. 1 а). Це піки, що зафіксовані при малих кутах розсіювання, відповідають кристалітам BiFeO₃, які характеризуються найбільшим усередненим об'ємом кристалічної решітки (Табл. 1), піки при кутах розсіювання 2θ від 32 до 56 градусів відповідають кристалітам з Bi₂Fe₄O₉ з дещо меншим об'ємом кристалічної решітки, ніж в кристалітах BiFeO₃ (Табл. 1), і піки з кристалітів вісмуту з найменшими розмірами кристалітів [3].

Рівень розсіювання рентгенівських променів на фериті вісмуту, легovanому лантаном, значно нижчий, ніж на вихідному (див. масштаб по ординаті на рис. 1 б). Для цього зразка ми виявили лише два типи кристалітів, що відповідають BiLaFeO₃ та Bi₂Fe₄O₉ відповідно. Крім того, було виявлено, що усереднений об'єм кристалітів BiLaFeO₃ дещо нижчий від усередненого об'єму BiFeO₃ (Табл. 1) у результаті термодинамічно сприятливого заміщення катіонів вісмуту катіонами лантану з меншим іонним радіусом [4].

Програмне забезпечення дифрактометра Ulma4 дозволило також побудувати діаграми розподілу компонентів у зразках (рис. 2), які показують, що в результаті ізовалентного заміщення катіонів лантану катіонами вісмуту зникають кристаліти чистого фериту і фериту вісмуту. Це супроводжується збільшенням відносного вмісту біфериту вісмуту. Основна кристалічна фаза зразка BLFO припадає на кристаліти BiLaFeO₃.

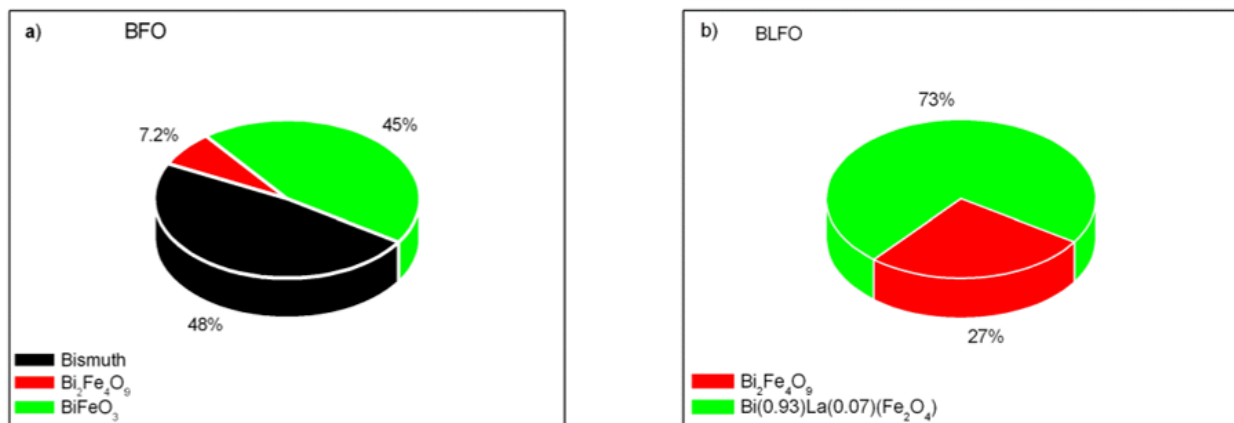

Рисунок 2. Діаграми розподілу компонентів у досліджуваних зразках

З аналізу отриманих даних розсіювання рентгенівських променів можна зробити наступні висновки:

1. Зразок BFO є неоднорідним за структурою і характеризується трьома типами кристалітів: кристаліти BiFeO₃, кристаліти Bi₂Fe₄O₉ та залишкові кристаліти вісмуту.
2. Кристаліти BiFeO₃ відповідають найбільш інтенсивним пікам (див. рис. 1 а).
3. Кристаліти Bi₂Fe₄O₉, які характеризуються піками меншої інтенсивності.

4. Додавання катіонів лантану призводить до значного зниження гетерогенності нанопорошків, ймовірно, через заповнення структурних дефектів катіонами La в кристалах BiFeO_3 та/або заміщення катіонів Bi на катіони La (рис. 1 б).

Список літератури:

1. Alia Z, Atta A, Abbas Y, Sedeek K, Adam A, Abdeltwab E (2015) Multiferroic BiFeO_3 thin films: Structural and magnetic characterization. *Thin Solid Films* 577:124-127. <https://doi.org/10.1016/j.tsf.2014.09.021>
2. Kossar Sh, Amiruddin R, Rasool A, Giridharan NV, Dhayanithi D, Santhosh Kumar MC (2020) Ferroelectric polarization induced memristive behavior in bismuth ferrite (BiFeO_3) based memory devices. *Superlattices and Microstructures* 148 : 106726. <https://doi.org/10.1016/j.spmi.2020>
3. Boldon L, Laliberte F, Liu L (2015) Review of the fundamental theories behind small angle X-ray scattering, molecular dynamics simulations, and relevant integrated application. *Nano Rev.* 6. DOI:10.3402/nano.v6.25661.
4. V. Gerbaud et al., *Chemical Engineering Research and Design* 154, 316 (2020). <https://doi.org/10.1016/j.cherd.2019.10.037>.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ТА СУМІЖНИХ ПРАВ

Дьяченко Д.О.

аспірант Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності
Національна академія правових наук України

Наразі Україна продовжує свій стрімкий євроінтеграційний розвиток. Суттєвих змін зазнають усі сфери діяльності суспільства, в тому числі й сфера інтелектуальної власності. Проблеми, що виникають на практиці, зокрема пов'язані з неможливістю забезпечення реалізації деяких прав інтелектуальної власності, потребують додаткового правового регулювання та врахування досвіду зарубіжних країн. Підписавши Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію), наша держава взяла на себе зобов'язання здійснити поступову адаптацію національного законодавства до *acquis* ЄС [1]. Так, відповідно до ст. 157 зазначеної Угоди про асоціацію визначено, що цілями глави 9 «Інтелектуальна власність» є «а) спрощення створення і комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території Сторін; і b) досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності» [1]. У свою чергу, зобов'язання, які сторони на себе беруть, полягають у тому, що вони «забезпечують належне та ефективне виконання зобов'язань за міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності, учасниками яких вони є, зокрема за Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, що міститься в Додатку 1С до Угоди СОТ (далі - Угода ТРІПС). Положення цієї Глави доповнюють та уточнюють права і зобов'язання Сторін згідно з Угодою ТРІПС та іншими міжнародними договорами у сфері інтелектуальної власності» [1]. Крім того, одним з основних напрямів реалізації Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні є «удосконалення національного законодавства та його гармонізація до законодавства ЄС» [2].

У свою чергу, вдосконалення правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності зумовлює необхідність внесення відповідних змін у чинне національне законодавство та створення нових правових норм. Так, у січні 2023 р. набув чинності новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» [3], який передбачає посилення відповідальності за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності. Слід зазначити і таку позитивну новелу в цьому нормативно-правовому акті, як розширення положень законодавства у сфері авторського та суміжних прав, які раніше не мали достатньої деталізації, а також конкретизацію регулювання окремих правовідносин у цій сфері. Наприклад, зазначений закон регулює: питання, пов'язані з веденням реєстру окремих видів творів, зокрема сирітських творів, творів, щодо яких діє право слідування; визначення правил пропорційного розподілу права на справедливую винагороду між суб'єктами, спільною творчою працею яких створено об'єкт авторського права та суміжних прав; особливості авторського права на службові твори; особливості здійснення авторами та спадкоємцями права слідування щодо оригінальних художніх творів; форми, порядок та способи захисту авторського права і суміжних прав у випадку посягання на них, їх оспорення або невизнання, у тому числі з використанням мережі Інтернет; випадки та умови правомірності вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав; умови та особливості використання об'єктів авторського права та суміжних прав, які набули статус «сирітських»; умови визнання об'єктів авторського права та суміжних прав такими, що перейшли у суспільне надбання; особливості розподілу прав на твори, створені за договором творчого

замовлення, службові твори; особливості здійснення майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав та розпоряджання правами; особливості регулювання відносин між авторами аудіовізуальних творів, складених творів, похідних творів тощо. Таким чином, цей закон встановлює особливості здійснення авторських та суміжних прав та їх захисту, строк чинності таких прав, суб'єктів авторського права та суміжних прав, у тому числі на окремі види об'єктів з урахуванням норм законодавства Європейського Союзу, перелік об'єктів авторського права, суміжних прав та творів, які не є об'єктами авторського права з урахуванням норм законодавства Європейського Союзу; реєстри щодо окремих видів об'єктів авторського права і суміжних прав, зокрема сирітських творів, творів, оригінальних художніх творів, щодо яких поширюється дія права слідування тощо.

Не зважаючи на наявність у зазначеному законі значної кількості позитивних новел, слід відмітити, що в ньому містяться й недоліки, які можуть призвести до виникнення проблем у правозастосовній діяльності.

З метою удосконалення правового регулювання питань стосовно захисту прав інтелектуальної власності здійснюється гармонізація положень Цивільного кодексу України [4] до норм законодавства Європейського Союзу в частині, що стосується забезпечення надійної правової охорони прав інтелектуальної власності.

Окрім того, слід зазначити, що при вдосконаленні національного законодавства варто орієнтуватися не лише на положення Угоди про асоціацію, але й враховувати сучасні законодавчі рухи, що містяться на рівні нормативних актів ЄС насамперед регламентів та директив, які відносяться до писаних вторинних джерел права ЄС і відображають сучасний стан *acquis* ЄС. Адже це дозволить Україні бути більш підготовленою до швидкого інтегрування у єдиний (європейський) ринок об'єктів права інтелектуальної власності. Так, на імплементацію деяких положень Директиви 2004/48/ЄС про захист прав інтелектуальної власності в 2023 році був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» [5]. У результаті чого було змінено не тільки норми вищезазначених Закону «Про авторське право і суміжні права» та Цивільного кодексу України, але й низки інших нормативних актів України у сфері права інтелектуальної власності.

Отже, аналіз окремих аспектів новел законодавства у сфері права інтелектуальної власності дає можливість говорити про позитивні зміни в цій сфері, зокрема стосовно авторського права та суміжних прав. Досягти максимального наближення до стандартів європейського рівня можливо шляхом імплементації норм *acquis* ЄС. Удосконалення законодавства України в частині вирішення питань, що виникають на практиці та пов'язані зі здійсненням та захистом прав інтелектуальної власності вбачається у подальшому усуненні прогалин, що перешкоджають реалізації окремих положень чинного національного законодавства.

Список літератури:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 04.03.2024).
2. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 01.06.2016 р. № 402-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/402-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 04.03.2024).
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 04.03.2024).
4. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 04.03.2024).

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності: Закон України від 20.03.2023 р. № 2974-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20#Text> (дата звернення: 04.03.2024).

ВИДИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК ДЛЯ УСПІШНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В ХХІ СТОЛІТТІ

Жовнич Олеся

<https://orcid.org/0000-0001-6430-7341>

olesia.zhovnych@vspu.edu.ua

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант

Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Тривалий час успішність людини у багатьох сферах забезпечувала якісна освіта. Проте нині, як зазначають більшість науковців і практиків, модель навчання, що забезпечувала грамотну робочу силу для індустріальної епохи, більше не актуальна для життя чи роботи в складному глобальному суспільстві [9; 10].

Сьогодні ми стикаємося з безпрецедентними викликами – соціальними, економічними, технологічними та екологічними – зумовленими прискоренням глобалізації і швидкими темпами технологічного розвитку. Майбутнє також невизначене, і ми повинні бути відкритими і готовими до цих викликів.

У сучасному світі, що глобалізується, все більше і більше людей стверджують, що академічних знань недостатньо для успіху людини в житті. Щоб сучасні учні досягли успіху в світі, який усе частіше зазнає неймовірних метаморфоз, вони мають уміти керувати життям (планувати, передбачати, контролювати, оцінювати). Міцну основу для цього забезпечують, так звані, надпрофесійні або життєві навички (англ. life skills), які ще називають «навичками характеру», «навичками 21 століття», «соціально-емоційними навичками» або «м'якими навичками» (англ. soft skills).

Знайдені в науковій літературі набори життєвих навичок для успішної життєдіяльності в ХХІ столітті порівнювалися нами щодо їх визначення, основного обґрунтування та цілей, рекомендованих стратегій для формування та оцінювання цих навичок в освітній практиці.

Аналіз наукових досліджень показав, що в країнах з низьким рівнем життя до найбільш важливих життєвих навичок відносять навички, пов'язані зі здоров'ям [2; 5; 8]. У країнах з високорозвиненою економікою до важливих життєвих навичок відносять ті, що сприяють успіху в особистому та професійному житті [7].

Життєві навички – це низка психологічних і соціальних компетентностей, які допомагають людині бути успішною в житті, незалежно від того, яку сферу життєдіяльності вона обрала. Життєві навички (також відомі як «життєві компетенції») – це знання та навички, які потрібні для ефективного функціонування в суспільстві. Вони включають у себе такі навички, як планування та керування часом, здатність до спілкування, креативність, адаптивність, здатність до розв'язування проблем, лідерство, роботу в команді та інші. Життєві навички є важливими для успіху в будь-якій сфері життя і можуть допомогти досягти особистих і професійних цілей.

Ці навички часто називають навичками ХХІ століття, щоб вказати, що вони більше пов'язані з поточним економічним і соціальним розвитком, ніж з тими, що відбулися в минулому столітті, яке характеризується як індустріальний спосіб виробництва. Загалом, навички ХХІ століття включають співпрацю, спілкування, цифрову грамотність, громадянську позицію, вирішення проблем, критичне мислення, креативність і продуктивність[9].

Сьогоднішнім учням потрібно буде в майбутньому застосувати свої знання в невідомих обставинах, що постійно змінюються. Для цього їм знадобиться широкий спектр навичок, включаючи когнітивні та метакогнітивні навички (наприклад, критичне мислення, творче мислення, самонавчання і саморегулювання); соціальні та емоційні навички

(наприклад, емпатія, самоефективність і співпраця); і практичні (наприклад, використання нових пристроїв інформаційно-комунікаційних технологій тощо). Використання цього ширшого діапазону знань і навичок опосередковуватиметься ставленням і цінностями (наприклад, мотивація, довіра, повага до культурної різноманітності тощо).

Науковці багатьох країн одностайні в тому, що навички ХХІ століття можуть допомогти фахівцям постійно вчитися та адаптуватися до змін. Володіння навичками ХХІ століття стало основним чинником успішної життєдіяльності громадян сучасності. Щоб учні досягли успіху як громадяни та працювали в глобальній економіці, вони повинні володіти цими навичками в ХХІ столітті.

У педагогічній літературі знаходимо визначення життєвих (англ. life skills), жорстких/твердих (англ. hard skills), і м'яких/гнучких навичок (англ. soft skills).

Жорсткі навички (англ. hard skills) – це специфічні здібності, якими володіє працівник певної сфери. Як правило, їх можна розвинути, відвідуючи курси, семінари, читаючи книги і отримавши специфічний досвід у конкретній галузі. З точки зору працевлаштування, найчастіше саме ці навички є основними, адже фахівець в певній сфері має володіти спеціальними вміннями. Проте науковці прогнозують, що скоро Hard skills (тверді навички), які відносяться до суто професійних, відійдуть на другий план. На них попит буде поступово зменшуватись.

До «м'яких» навичок відносять: лідерські якості та вміння працювати у команді, вміння навчати та проводити переговори, вміння ставити та досягати поставлених цілей, управління часом, цілеспрямованість, презентаційні навички, навички ефективної комунікації, стресостійкість, креативність, творчий підхід до вирішення завдань та аналітичні здібності, тощо [3].

Термін «м'які навички» (soft skills) використовується в педагогічній теорії та практиці також у контексті компетенцій. Вони є частиною ключових компетенцій для успіху людини на кожному етапі її розвитку. М'які навички включають: спілкування, толерантність, стресостійкість, взаємодопомогу, емпатію, роботу в команді, лідерство, ведення переговорів, прийняття рішень, креативність тощо. М'які навички визначаються як поєднання соціальних навичок, комунікативних навичок, характеру, ставлення, емоційного інтелекту тощо. Вони можуть допомогти людям орієнтуватися в оточенні, добре працювати з іншими, досягати своїх цілей [4, с.911].

Отже, до м'яких навичок можна віднести соціальні навички, емоційний інтелект, силу волі, завзятість, креативність, вміння протидіяти стресам і знаходити спільну мову з іншими, здатність адаптуватися до змін в умовах життя й праці, здатність до навчання та інші. Але головною складовою таких навичок є здатність до подальшого саморозвитку. Саме такі навички можуть бути основою для успішності людини, її комфортного та щасливого життя.

Вважаючи м'які навички сукупністю навичок управління людьми, важливими для багатьох професій, науковці [6, с.72] зазначають, що концепції м'яких навичок бракує визначення, обсягу, інструментарію та систематичного дослідження. Автори статті порівнюють навички з пов'язаними поняттями, такими як риси особистості, погляди, переконання та цінності; пропонують набір типологій м'яких навичок [6, с.80].

М'які навички більшість науковців визначають як соціальні навички або навички міжособистісних взаємин. Це навички, пов'язані з міжособистісними взаєминами, такі як комунікація, співпраця, слухання інших, емпатія, вирішення конфліктів, лідерство, толерантність тощо. Ці навички є важливими для успіху в особистому та професійному житті, оскільки вони допомагають побудувати здорові взаємини з іншими людьми.

Низка дослідників відносять «соціальні навички» до класифікації «soft skills» як групу спеціальних навичок, які забезпечують успіх у комунікації, роботі в команді, веденні переговорів, розв'язанні конфліктів. До цієї групи належать комунікативні навички, міжособистісні навички, навички групової роботи, лідерство, соціальний інтелект, відповідальність, етика спілкування [1]. М'які навички також пов'язані з особистісним розвитком.

Ми знайшли різні підходи до визначення життєвих і м'яких навичок, але науковці єдині в тому, що обидва види навичок є важливими для успіху в особистому та професійному житті, тому їх потрібно розвивати. Якщо врахувати, що життєві навички передбачають креативність, критичне мислення, проблемне мислення, аналітичність, вміння приймати рішення, вміння працювати в команді, керування часом, організаційні навички та інше, тобто все те, що допомагає підвищити продуктивність, ефективність і творчість у різних сферах, то робимо висновок, що різниця між життєвими та м'якими навичками не є кардинальною. М'які навички як система особистісних якостей, є підсистемою життєвих навичок.

У визначенні життєвих і м'яких навичок ми пропонуємо застосовувати поняття «система», оскільки всі види навичок у цих сукупностях взаємопов'язані, розвиток однієї навички впливає на розвиток інших і на розвиток особистості в цілому. Крім того, не варто вважати, що м'які навички відірвані від твердих. М'які навички, будучи підсистемою життєвих, суттєво впливають на процеси формування та розвитку твердих навичок, спонукаючи особистість до неперервної самоосвіти та саморозвитку.

Здійснений нами системний аналіз наукової та академічної літератури показав, що в країнах Європи найбільше уваги приділяють розвитку саме м'яких навичок, зокрема навичкам спілкування. У той самий час у США пріоритет надають навичкам прийняття відповідальних рішень та ініціативності. Проте в усіх країнах визнано, що економічні, технологічні, політичні й соціальні процеси ХХІ століття вимагають розвитку додаткових і специфічних навичок.

Навички ХХІ століття в багатьох дослідженнях визначені як система, в структурі якої основними є когнітивні навички вищого рівня, жорсткі та м'які навички, цифрові навички та навички виживання. Останні пов'язані з метанавичками, які дозволяють ефективно реагувати на мінливість ситуації, вести за собою колективи та забезпечувати ефективну життєдіяльність у мінливому світі.

Отже, на основі аналізу праць науковців з різних країн світу нами було визначено різні концептуалізації, які описують навички, необхідні в ХХІ столітті. Найбільш прийнятними концепціями для нашого систематичного огляду визначаємо такі: (1) концепції життєвих навичок; (2) концепції навичок ХХІ століття; (3) концепції м'яких навичок ХХІ століття; (4) концепції цифрових навичок ХХІ століття; (5) концепції метанавичок (метакомпетенцій).

Незважаючи на певний консенсус щодо того, що таке навички ХХІ століття та як їх можна набути, результати міжнародних досліджень показують, що стратегії формування навичок ХХІ століття недостатньо впроваджуються в реальну освітню практику.

Тому до подальших напрямів дослідження відносимо вивчення європейського досвіду організації освіти з використанням програм розвитку життєвих навичок учнів та вироблення українського досвіду формування в учнів навичок виживання в умовах воєнного стану.

Список літератури:

1. Демченко О. П., Казьмірчук Н. С., Жовнич О. В., Стахова І. А. Підготовка студентів до використання театралізованої діяльності для розвитку у дітей soft skills: європейський контекст. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. 2022. Вип. 64, С. 181-192.
2. Chirwa G., Naidoo D. Structural and social constraints in the teaching of Life Skills for HIV/AIDS prevention in Malawi primary schools. *South African Journal of Childhood Education*, 2014. 4(1): 61-79.
3. Demchenko O., Kazmirchuk N., Zhovnych O., Stakhova I., Podorozhnyi V. Baranovska I. Preparing students for the use of theater activities for children's development soft skills : European context. *Society. Integration. Education*. 2022. Volume I, P. 31-46.

4. Dimitrova K. Formation of soft skills in preschool and primary school age - an important factor for success in a globalizing world. *Knowledge International Journal*. 2018. 28(3). P.909-914.
5. Erawan P. Developing Life Skills Scale for High School Students through Mixed Methods Research. *European Journal of Scientific Research*. 2010. 47(2), P.169-186.
6. Matteson M., Anderson L., Boyden C. «Soft Skills»: A Phrase in Search of Meaning. *Portal: Libraries & the Academy*. 2016, Vol. 16 Issue 1, P.71-88.
7. Parvathy V., Renjith R.R. Impact of Life Skills Education on Adolescents in Rural School. *International Journal of Advanced Research*, 2015. 3(2), P.788-794.
8. Sharma S. Measuring life skills of adolescents in a secondary school of Kathmandu: An experience. *Kathmandu University Medical Journal*, 2003. 1(3), P.170-176.
9. Voogt J., Erstad O., Dede C., Mishra, P. Challenges to learning and schooling in the digital networked world of the 21st century. *Journal of Computer Assisted Learning*, 2013. 29(5), P.403–413.
10. Zhao Y. Preparing globally competent teachers: A new imperative for teacher education. *Journal of Teacher Education*, 2010. 61(5), P. 422–431.

ДОРОЖНЯ КАРТА РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Завальнюк О.І.

завідувач сектору науково-економічних досліджень
Український інститут експертизи сортів рослин
51381@i.ua

Основою інноваційної моделі розвитку всіх сфер суспільного життя України має стати наука і використання її результатів на практиці. Більшість наукових рішень у всіх галузях економіки пов'язано з результатами інтелектуальної діяльності, особливо це стосується сільського господарства. Інтелектуальний потенціал, сконцентрований у науково-дослідних установах повинен відігравати вирішальну роль у розвитку виробництва.

Проаналізуємо основні напрями, пріоритети, завдання, заходи, методи діяльності наукової сільськогосподарської бюджетної установи на прикладі Українського інституту експертизи сортів рослин (далі – УІЕСР). Все це зумовлено необхідністю впровадження дієвих механізмів, спрямованих на розвиток УІЕСР з метою забезпечення належного проведення науково-технічної експертизи сортів рослин відповідно до чинного законодавства України, норм Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин, європейських вимог та стандартів через забезпечення якості досліджень, компетентності персоналу, застосування передових технологій та досвіду, здійснення інноваційної діяльності.

Інноваційний шлях формується на основі порівняльної оцінки сучасного стану експертизи сортів рослин в Україні з іншими державами-учасницями Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин (УПОВ) та перспективному плануванні розвитку, вдосконалення науково-технічної експертизи сортів рослин.

Визначимо пріоритетні напрями, завдання, очікувані результати і механізми розвитку УІЕСР як багатопрофільної наукової установи експертного органу, здатного своєчасно, компетентно та якісно виконувати завдання, які перед ним виникають.

Для досягнення цієї мети можуть бути поставлені наступні завдання:

- внести відповідні зміни до нормативно-правових актів, що регулюють науково-технічну експертизу сортів рослин;
- удосконалити існуючі та розробити нові методики експертизи сортів рослин, зокрема з традиційних та новітніх методів біохімічного та молекулярно-генетичного аналізу;
- оновити офісну техніку з врахуванням переходу експертизи на формат електронного документообігу, враховуючи загальнодержавне значення цього питання;
- впровадити механізми підвищення об'єктивності, неупередженості при виконанні науково-технічної експертизи сортів рослин;
- автоматизувати інтеграцію в міжнародні бази даних сортів рослин UPOV, CPVO;
- закупити сучасне лабораторне обладнання необхідне для експертизи сортів рослин;
- модернізувати обладнання для забезпечення функціонування сховища довготривалого та короткотривалого зберігання офіційних зразків загальновідомих сортів рослин;
- оновити матеріально-технічну базу, в тому числі машино-тракторний парк шляхом придбання сільськогосподарської малогабаритної техніки, селекційних сівалок, комбайнів та інших машин і механізмів, необхідних для забезпечення якісного технологічного процесу польових досліджень сортів рослин;
- здійснювати науково-дослідну роботу відповідно до чинного законодавства, відомчих планів, програм, рішень Вченої ради УІЕСР;

- удосконалити процес впровадження результатів наукових досліджень у практичну діяльність експертного закладу і його філій;
- активізувати редакційно-видавничу діяльність;
- встановлення позитивного міжнародного іміджу УІЕСР шляхом організації та проведення міжнародних конференцій, семінарів, презентацій і круглих столів з актуальних питань науково-технічної діяльності, наукових публікацій у фахових вітчизняних і наукових міжнародних виданнях, виступів у засобах масової інформації;
- забезпечити участь працівників УІЕСР в робочих групах, нарадах науково-практичних заходах, організованих вітчизняними науковими та зарубіжними експертними установами.

Критеріями оцінювання результатів інноваційного шляху розвитку наукової сільськогосподарської бюджетної установи можуть бути:

- нормативно-правове врегулювання експертизи сортів рослин й створення умов для належного та ефективного прийняття рішень по сорту за заявкою на сорт рослин;
- удосконалення існуючих і розробка нових методик, методів експертизи;
- дієве покращення матеріально-технічної бази та ресурсного забезпечення;
- відповідність наукових здобутків науковців УІЕСР новітнім напрямкам наукового пошуку в сфері охорони прав на сорти рослин;
- удосконалення процедури проведення нових типів наукових досліджень на замовлення суб'єктів господарювання;
- розширення форм співпраці працівників з науковими установами країни, фахівцями вітчизняного та європейського наукового простору;
- підвищення рівня професійної компетентності наукових працівників і фахівців УІЕСР;
- ефективна міжнародна співпраця;
- якісно новий рівень управління УІЕСР, підвищення якості підготовки висококваліфікованих фахівців на засадах інтеграції освіти, науки та інновацій.

Фінансове забезпечення реалізації вказаних вище напрямків розвитку УІЕСР як наукової сільськогосподарської бюджетної установи здійснюватиметься за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на відповідний рік та інших джерел, не заборонених законодавством.

ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ СИСТЕМ

Іваненко Руслан Олександрович

старший науковий співробітник

Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз

Діордіца Ірина Миколаївна

Національний технічний університет України

“Київський політехнічний інститут”

імені Ігоря Сікорського

При проектуванні технологічних процесів і роботи виробничого обладнання основний комплекс задач пов'язаний з вибором найкращого варіанта виробничої системи по сукупності техніко-економічних показників. Ці задачі мають кілька різновидів, яким відповідають три рівні оптимізації. Перший рівень оптимізації полягає в виборі найкращої технічної ідеї або принципу дії об'єкта, що проектується; другий – в пошуку найкращої структури або схеми в рамках обраного принципу дії; третій – у визначенні найкращих значень параметрів для обраної структури (схеми) [1].

Поділ на три рівні є умовним. Доцільність такого розподілу викликана необхідністю розмежування більш простих від більш складних і трудомістких задач, які належать до різних етапів проектування технології й у той же час істотно відрізняються методами розв'язання. Задачі першого рівня характерні для етапів зовнішнього проектування й розв'язуються з використанням підходів та методів евристичного програмування. Сучасні системи автоматизованого проектування технологічних процесів орієнтовані на етапи внутрішнього проектування. У цьому випадку характерними є задачі другого й третього рівня, які відповідно називаються задачами структурної та параметричної оптимізації.

При розв'язанні даних задач під терміном виробнича технологічна система є система, метою якої є виготовлення певної кількості виробів за певний час, за допомогою чітко визначеної кількості обладнання. Власно кажучи, в даному випадку будемо описувати виробничу систему у термінах теорії масового обслуговування [1-2].

Вивчення будь-якої реальної системи проводиться на моделі, що представляє собою більш просту систему, ніж вихідна, зі збереженням її істотних рис. Моделі поділяються на фізичні й абстрактні. Останні в свою чергу поділяються на концептуальні і математичні. Концептуальні моделі характеризують лише причинно-наслідкові зв'язки, істотні для опису функціонування системи; при цьому залишаються осторонь кількісний і якісний аспекти зазначеного опису. Математична модель базується на концептуальній і характеризує функціонування системи з кількісної і якісної сторони.

Задача структурного моделювання та оптимізації полягає в тому, щоб дослідити математичний апарат, який би адекватно описував структуру виробничої системи і давав би можливість алгоритмізувати процедури розрахунку найважливіших параметрів цієї системи. Зазвичай при детальному розгляді, ця проблема має декілька задач: а)проаналізувати роботу виробничого обладнання за різними структурами й дослідити особливості моделювання кожної із них; б)вибрати методіку моделювання роботи обладнання виробничої системи, яка б якнайбільш повно описувала параметри системи та дозволяла б отримати її адекватну модель; в)вибрати метод оптимізації роботи обладнання, який би задовольняв заданим обмеженням та мав би по можливості якнайкращу збіжність.

Аналіз технологічних процесів складання дозволив визначити основні задачі автоматизації проектування технології механоскладальних робіт та формалізації процесу проектування технології складання виробів.

Виконаний аналіз інформаційних зв'язків та враховуючи особливості технології складання виробів приладобудування дозволив розробити основи класифікації та

групування, створити алгоритм класифікації та інформаційну модель технологічних процесів механоскладальних робіт.

Розроблені інформаційні моделі виробів приладобудування та технології їх складання дозволяють створити узагальнені маршрути складання приладів відповідної класифікаційної групи та представити алгоритм формування операцій складання конкретного приладу.

Список літератури:

1. Глоба О.В., Вислоух С.П., Іваненко Р.О. Комплексна оптимізація процесу фрезерування на верстатах з ЧПК. //Розвиток транспорту № 2(9), 2021, – С. 7-19. <https://doi.org/10.33082/td.2021.2-9.01>

2. Комп'ютерне моделювання процесів та систем. Чисельні методи [Електронний ресурс] : підручник для здобувачів ступеня бакалавра за спеціальністю «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології» / С. П. Вислоух, О. В. Волошко, Г. С. Тимчик, М. В. Філіппова ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. – Електронні текстові дані (1 файл 37,37 МБайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. – 228с. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/42195>

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ

Іващенко Тетяна Олександрівна

студентка, бакалавр
Київський університет культури

Організація Об'єднаних Націй (ООН) є маяком надії на міжнародну співпрацю, мир і дипломатію в сучасному світі. Однак ООН виникла не ізольовано; вона має багатий історичний контекст, що сягає корінням у більш ранні спроби міжнародної організації. Основні принципи ООН, закріплені в її Статуті, включають принципи суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи, мирного врегулювання спорів та колективної безпеки. Ці принципи керують діями організації та слугують основою для міжнародного співробітництва протягом багатьох років.

Однією з найважливіших ролей ООН є її участь у вирішенні міжнародних конфліктів. За допомогою дипломатії, посередництва, миротворчих місій та санкцій ООН відіграє ключову роль у запобіганні та припиненні конфліктів по всьому світу. Хоча її ефективність у різних ситуаціях була різною, ООН залишається життєво важливим форумом для міжнародного співробітництва у вирішенні конфліктів. Партнерство та співпраця Організації Об'єднаних Націй (ООН) з іншими міжнародними організаціями стали важливим фактором у здійсненні глобальних зусиль для досягнення миру, стійкого розвитку та забезпечення прав людини на всій планеті. ООН, яка була створена з метою збереження миру та сприяння співпраці між націями, давно розуміє, що виклики, з якими стикається сучасний світ, вимагають колективних зусиль та глобальної координації. Партнерства з ООН можуть посилити спроможність інших організацій і навпаки. Менші або більш спеціалізовані організації можуть скористатися глобальним охопленням та досвідом ООН, в той час як ООН може використовувати спеціалізовані знання своїх партнерів. У світі, де жодна організація не може вирішити глобальні проблеми самотужки, роль ООН як організатора та фасилітатора міжнародного співробітництва є життєво важливою як ніколи. Завдяки спільним зусиллям ми можемо прагнути до світу, де переважатимуть колективні дії, а бачення ООН щодо більш мирного та процвітаючого світового співтовариства стане реальністю.

ООН через свої спеціалізовані установи перебуває на передовій боротьби з голодом і забезпечення продовольчої безпеки для всіх. Її зусилля в цих сферах привернули увагу до проблем, які виходять за межі національних кордонів і вимагають колективних дій, та ініціювали відповідні заходи. Тероризм, постійна проблема нашого часу, став об'єктом консолідованих зусиль ООН, що підкреслює її значення як платформи для держав-членів, які об'єднуються для боротьби зі спільними загрозами.

Виклики та критика на адресу ООН свідчать про складнощі, притаманні глобальному управлінню. Звинувачення в бюрократії, неефективності та занепокоєння щодо порушення суверенітету постійно спонукають ООН до переоцінки та перекалібрування своїх стратегій і методологій. Тим не менш, ця критика пропонує цінні перспективи, які можуть прокласти шлях до реформ і вдосконалення, дозволяючи ООН залишатися адаптивною і актуальною в постійно мінливому глобальному ландшафті.

Впровадження сучасних реформ ознаменувало собою трансформаційний період для Організації Об'єднаних Націй (ООН), спрямований на те, щоб зробити організацію більш впорядкованою, підзвітною та ефективною у виконанні її численних функцій. ООН розпочала значну інституційну реструктуризацію, коригування політики та операційні реформи, які в сукупності почали давати помітний вплив на її діяльність. Завдяки цим ініціативам ООН покращила своє реагування на глобальні кризи, більш ефективно

співпрацює з широким колом зацікавлених сторін і розширила свої можливості для вирішення складних, багатогранних глобальних проблем. Незважаючи на це, шлях до всеосяжної реформи триває, що вимагає від держав-членів і міжнародної спільноти в цілому постійної відданості та зусиль, спрямованих на консолідацію і розвиток досягнутих на сьогодні успіхів.

Майбутнє ООН нерозривно пов'язане з еволюцією глобального геополітичного ландшафту та новими викликами і можливостями, що виникають у зв'язку з цим. Щоб залишатися актуальною та ефективною, організація повинна постійно адаптуватися, впроваджувати інновації та реформуватися відповідно до динамічного міжнародного контексту. Незважаючи на численні виклики, перспективи сильнішої, гнучкішої та впливовішої ООН цілком досяжні, але для цього потрібні узгоджені зусилля, відданість та співпраця всіх держав-членів та зацікавлених сторін, які беруть участь у благородній справі сприяння миру, безпеці та сталому розвитку в усьому світі.

Список літератури:

1. Перевалова Л. І., Окладна М. Г., Самусєва К. В. Превентивна дипломатія ООН як інструмент попередження конфліктних ситуацій // *Право та інноваційне суспільство*. 2021.
2. Голопатюк Л. С., Іващенко А. М., Розумний О. Д. Аналіз змін стратегії миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй // *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*. 2016. С. 48-53.
3. Величко Д. М. Міжнародна організація праці та Організація Об'єднаних Націй як основні суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці (історія та сучасність)
4. Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/en/>
5. Вонсович О. С. Організація Об'єднаних Націй в умовах сучасних викликів і загроз міжнародній безпеці // *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2016.
6. Ржевська В. С. ООН-етап у розвитку концепції колективної безпеки // *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2011

ВПЛИВ ІОНІЗУЮЧОГО ОПРОМІНЕННЯ НА ТКАНИНИ ПЕЧІНКИ ПРИ ЛІКУВАННІ ОНКОПАТОЛОГІЙ

Каньовська Людмила Володимирівна

доцент кафедри внутрішньої медицини,
клінічної фармакології та професійних хвороб

Андреева Софія Сергіївна

студентка 5 курсу, спеціальність “медицина 222”

Буковинський державний медичний університет
м. Чернівці, Україна

Вступ: Радіаційне захворювання печінки (РЗП), також відоме як радіаційний гепатит, є серйозним побічним ефектом променевої терапії (ПТ) гепатоцелюлярної карциноми. Терапевтична доза променевої терапії може пошкодити нормальну тканину печінки, а токсичність, яка накопичується, пов'язана з численними фізіологічними та патологічними процесами. РЗП на тлі неправильного лікування може погіршитися до фіброзу печінки. Аналіз та оцінка змін тканин печінки при дії іонізуючого випромінювання має важливе значення для запобігання виникненню, розвитку та подальшого вивчення можливого лікування радіаційного захворювання.

Основна частина: Статистика Міжнародного агентства з дослідження раку показує, що гепатоцелюлярна карцинома (ГЦК) стала шостим видом раку з третім за показником захворюваності та смертності в усьому світі, становлячи 8,3% від загальної кількості смертей від раку. Гепатоцелюлярна карцинома має складний патогенез, високий ступінь злоякісності, легке метастазування та рецидивування [1, с. 12]. У більшості пацієнтів рак печінки діагностується на пізній стадії захворювання. Це, в свою чергу, значною мірою обмежує лікування даного захворювання. Іонізуюче випромінювання (ІВ) широко використовується в медичній діагностиці, лікуванні і, особливо важливо, в ядерній медицині та променевої терапії. Лікування включає внутрішню променевою терапію і радіоізотопи, застосовується на всіх стадіях раку печінки і, таким чином, набуло поширеності серед методів виліковування цієї злоякісної пухлини [2, с. 8-9]. Однак, оскільки печінка чутлива до радіації, радіотоксичність зазвичай накопичується в нормальних тканинах навколо пухлини, що призводить до того, що у 24,7% пацієнтів розвивається радіаційне захворювання печінки різного ступеня протягом 22 місяців після променевої терапії. Радіаційне захворювання печінки є формою підгострого ураження органу, викликаного променевою терапією. Дози опромінення 50–70 Гр вважаються ефективними для боротьби з більшістю солідних злоякісних пухлин; однак, приблизно у 5–10 % пацієнтів розвивається класична картина РЗП, коли вся печінка піддається впливу кумулятивної дози 30–35 Гр [3, с. 10-11]. На додаток до гепатоцелюлярної карциноми, деякі пухлини верхньої частини черевної порожнини з поганою селективністю хіміотерапевтичних препаратів можуть спричинити радіаційне захворювання печінки через променевою терапію. Враховуючи, що печінка прилягає до шлунково-кишкового тракту, вона також піддається впливу іонізуючого випромінювання під час лікування раку органів травлення. Після отримання неoad'ювантної хіміопроменевої терапії у 10% пацієнтів із раком стравоходу в печінці утворюються метастази та розвивається радіаційне захворювання [4, с. 4-6]. Гемопоетичні стовбурові клітини і трансплантація кісткового мозку також сприяють виникненню вищезгаданого захворювання.

Накопичення токсичності в незмінній тканині печінки після іонізуючого випромінювання, може обмежити використання цього методу лікування або ж спричинити серйозні хронічні побічні ефекти, такі як радіаційно-індуковані ефекти спостерігача у параканцерогенних клітинах, радіаційна адаптивна відповідь та геномна нестабільність, втрата клітин паренхіми та надмірне утворення фіброзної тканини і, як наслідок, радіаційно-

індукований фіброз печінки і цироз печінки на пізніх стадіях [5, с.12]. Таким чином, ураження тканини печінки є важливим фактором, який обмежує променевою терапію пухлин, і тісно пов'язане з високою смертністю від раку печінки [6, с. 4].

Крім того, деякі дослідження виявили, що взаємодія між гепатоцитами та печінковими непаренхіматозними клітинами може призвести до пошкодження клітин печінки. Наприклад, радіочутливими є клітини Купфера, зірчасті і синусоїдні ендотеліальні клітини печінки. Радіаційне пошкодження яких може викликати запалення та апоптоз і сприяти виробленню відповідних цитокінів. Така ситуація призводить до аномальної структури та порушення функції органу під час променевої терапії, і з часом радіаційне захворювання печінки трансформується у її фіброз. Крім того, непаренхіматозні клітини спонукають виробляти велику кількість факторів росту та хемокінів, що призводить до накопичення макрофагів, лімфоцитів та інших запальних клітин для формування сприятливого пухлинного мікрооточення для проліферації та інвазії клітин пухлин. Радіаційне захворювання печінки зазвичай супроводжується змінами мікрооточення пухлини [7, с. 13-15] та кишкової мікрофлори; пошкодженням ДНК; відповідями імунної системи, такими як вивільнення пов'язаних з мікробами молекулярних структур після пошкодження тканин. Мікроорганізми можуть контролювати прямий ядерний ефект або ефект спостерігача іонізуючого випромінювання, запускаючи серію клітинних відповідей. На додаток до активації імунної системи променева терапія може індукувати імуносупресію та рекрутувати імуносупресивні Т-регуляторні клітини та асоційовані з пухлиною макрофаги до ТМЕ [8, с. 9-12].

Радіаційно-індуковане пошкодження генетичного матеріалу клітини в основному включає пряме пошкодження молекул ДНК, викликане взаємодією між зарядженими частинками (електронами або іонами) і ланцюгами ДНК в ядрі, а також окислювальним стресом, зумовленим активними формами кисню та азоту і їх зв'язуванням з пероксинітрид-аніонами, таким чином завдаючи непрямой шкоди через різні процеси, як-от індукція основного окислення, видалення пуринового сайту та розкручування спіралі [9, с. 2-4]. ІВ-індуковане розкладання позаклітинної води призводить до значного збільшення екзогенних активних форм кисню (АФК). Пошкодження генетичного матеріалу внаслідок АФК становить 65% радіаційно-індукованого пошкодження ДНК. Тому внутрішньоклітинні антиоксиданти можуть зменшити здатність іонізуючого випромінювання викликати пошкодження ДНК [10, с. 5-7]. В організмі існують антиоксидантні системи для відновлення пошкоджень ДНК, які спричинені утворенням активних форм кисню. Функція яких – це адаптація до навколишнього середовища, що здійснюється за рахунок активності глутатіонпероксидази, каталази, супероксиддисмутази і детоксикаційного ферменту цитохром-Р450, а також блокування ланцюга окислення шляхом підвищення рівня глутатіону, поглинання молекул вільних радикалів та інгібування перекисного окислення ліпідів для регулювання дисбалансу системи відновлення/окислення [11, с. 13].

Крім того, уражені клітини викликають запальні реакції, вивільняючи білок групи високої мобільності, аденозинтрифосфат, білок теплового шоку, запальні тільця та інші молекули після ІВ-індукованої запрограмованої загибелі клітин, наприклад апоптозу, смерті від опіку та аутофагії. Перенесення цитокінів і хемокінів до сусідніх клітин або органів призводить до активації запальної відповіді, таким чином викликаючи окисне пошкодження та ураження ДНК у неопромінених клітинах. Порівняно з іншими тканинами, дослідження механізму радіаційного ураження тканини печінки недостатні [12, с. 1-3].

Висновок: Токсичність променевої терапії для здорових тканин є основною причиною, що обмежує її клінічне застосування. Накопичення токсинів призводить до аномальної структури та порушення функції печінки, і, в деяких випадках, до радіаційного захворювання печінки та цирозу, що має серйозний вплив на подальше лікування та прогноз. З огляду на те, що радіаційне захворювання печінки є багатоетапним динамічним процесом, який з'єднує серію відповідей через складну каскадну систему, у якій РНК, окислювальний стрес, запалення, старіння, фіброз та імунні відповіді взаємодіють під регулюванням

сигнальних шляхів. Зменшення пошкодження тканин, відновлення гомеостазу клітин, усунення запалення та зниження цитотоксичності є важливими для лікування радіаційного захворювання печінки.

Список літератури:

1. Sung H, Ferlay J, Siegel RL та ін. Глобальна статистика раку 2020: gLOBOCAN оцінює захворюваність і смертність у всьому світі від 36 видів раку в 185 країнах . *CA Cancer J Clin* . 2021 рік; 71 (3):209–249. [PubMed] [Google Scholar]
2. Fan X, Shan S, Wu P та ін. Опромінені та оброблені CCl₄ макрофаги печінки, отримані з кісткового мозку, демонструють різні моделі експресії генів і фенотипи . *Scand J Immunol* . 2020 рік; 92 (5):e12916. [PubMed] [Google Scholar]
3. Xiao Z, Shen J, Zhang L та ін. Терапевтичне націлювання некодуючих РНК у гепатоцелюлярній карциномі: останні досягнення та майбутні перспективи . *Oncol Lett* . 2018 рік; 15 :3395–3402. [Безкоштовна стаття PMC] [PubMed] [Google Scholar]
4. Джун Б.Г., Кім Ю.Д., Чеон Г.Дж. та ін. Клінічне значення радіаційно-індукованого захворювання печінки після стереотаксичної променевої терапії гепатоцелюлярної карциноми тіла . *Корейська J Intern Med* . 2018 рік; 33 :1093–1102. [Безкоштовна стаття PMC] [PubMed] [Google Scholar]
5. Treiber T, Treiber N, Meister G.. Регуляція біогенезу мікроРНК та її взаємозв'язок з іншими клітинними шляхами . *Nat Rev Mol Cell Biol* . 2019 рік; 20 (1):5–20. [PubMed] [Google Scholar]
6. Voncken FEM, Aleman BMP, van Dieren JM та ін. Strahlungsinduzierte Leberschäden ähneln Lebermetastasen im FDG-PET-CT nach Radiochemotherapie beim Ösophaguskarzinom . *Strahlentherapie Und Onkologie : Organ der Deutschen Röntgengesellschaft [Et Al]* . 2018 рік; 194 (2):156–163. [PubMed] [Google Scholar]
7. Du S, Chen G, Yuan B та ін. Відчуття ДНК і пов'язана передача сигналів інтерферону 1 типу сприяють прогресуванню радіаційно-індукованого ураження печінки . *Cell Mol Immunol* . 2021 рік; 18 (7):1718–1728. [Безкоштовна стаття PMC] [PubMed] [Google Scholar]
8. Cao Y, Yin Y, Wang X та ін. Сублетальне опромінення сприяє метастатичному потенціалу клітин гепатоцелюлярної карциноми . *Cancer Sci* . 2021 рік; 112 (1):265–274. [Безкоштовна стаття PMC] [PubMed] [Google Scholar]
9. Chatzipapas KP, Papadimitroulas P, Emfietzoglou D, et al. Іонізуюче випромінювання та комплексне пошкодження ДНК: кількісна оцінка радіобіологічного пошкодження за допомогою моделювання Монте-Карло . *Раки (Базель)* . 2020 рік; 12 (4):799. [Безкоштовна стаття PMC] [PubMed] [Google Scholar]
10. Тайсі С., Таскан А.С., Угур М.Г. та ін. Радикали, окислювальний/нітрозативний стрес і преєклампсія . *Mini Rev Med Chem* . 2019 рік; 19 (3):178–193. [PubMed] [Google Scholar]
11. Taysi S, Algburi FS, Mohammed Z, et al. Тимохінон: огляд його фармакологічної важливості та зв'язку з окислювальним стресом, COVID-19 і променевою терапією . *Mini Rev Med Chem* . 2022; 22 (14). DOI: 10.2174/1389557522666220104151225 [PubMed] [CrossRef] [Google Scholar]
12. Qin H, Zhang H, Zhang S та ін. Захисна дія sirt1 проти радіаційно-індукованих пошкоджень . *Радіаційна рез* . 2021 рік; 196 :647–657. [PubMed] [Google Scholar]

МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА (1991 - 2023 РР.): ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Капсамун І.Ю.

студент магістратури
Київський Університет Культури
+380677493738
Capsamun.ivan@gmail.com

Історія стосунків між Україною і Республікою Молдова налічує сотні років, і вона багата на події, які вплинули на сучасний стан відносин між цими двома країнами. Давні історичні зв'язки між цими народами допомагають зрозуміти, як склалася сучасна динаміка відносин.

Перші згадки про території, на яких розташовані сучасна Україна та Молдова, відносяться до середньовіччя. У той час ці землі були частиною Великого князівства Київського, а пізніше - Литовської Русі, що включала в себе багато сусідніх територій. З часом вони стали об'єктом окупації різних імперій, включаючи Османську імперію, Польсько-Литовську Річ Посполиту, а також Російську імперію.

Після Першої світової війни та революційних подій в Росії та Україні, області, що зараз становлять частину Молдови, були анексовані Румунією, а пізніше, під час Другої світової війни, СРСР офіційно включив їх до складу Молдавської РСР.

Періодично між Україною і Молдовою виникають суперечки в економічній сфері. У лютому 2011 року джерелом претензій України стало стягування Молдовою імпортного збору за забруднення навколишнього середовища. Збір у розмірі від 0,53 грн. до майже 2 грн. стягувався з кожної упаковки товару із пластику, крім молочної продукції. Із цього приводу Україна подала до секретаріату СОТ запит про консультації з Молдовою. Своєю чергою, замість консультацій, Республіка Молдова повідомила Секретаріат СОТ про те, що Україна дискримінує імпорт молдовського бренді, застосовуючи до нього вищу ставку акцизу, ніж до аналогічного продукту – коньяку. Незважаючи на розбіжності в позиціях, сторони домовилися про підписання мирової угоди.

Політична співпраця України та Республіки Молдова

Політична співпраця між Україною та Республікою Молдова відзначається давніми історичними зв'язками, що базуються на спільних цілях та відносинах. Ця співпраця розвивалася в різні періоди історії обох країн та вплинула на їхні політичні, економічні та культурні відносини. У цьому есе ми розглянемо ключові аспекти політичної співпраці між Україною та Республікою Молдова та їхній вплив на обидві держави.

Довгі роки спільної історії України та Молдови визначили особливий статус цих країн як сусідів. Обидві країни розташовані в східній Європі і були частиною колишнього Радянського Союзу, а потім стали незалежними державами. Це спільне минуле створило основу для подальшого розвитку дружніх відносин.

Україна та Молдова ведуть активний політичний діалог на багатьох рівнях. Обидві країни є членами різних міжнародних організацій, таких як Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Спільна Україна-Молдова-Румунія-Грузія (GUAM), де вони обговорюють спільні інтереси та виклики. Україна та Молдова зацікавлені у створенні та розвитку "Єврорегіону" через взаємну економічну зацікавленість у створенні потужних пунктів перетину кордону та будівництві сучасних автомобільних та залізничних доріг. Єврорегіон був створений лідерами двох штатів Румунії, шести областей Молдови та Чернівецької області України.

Процес створення єврорегіону здійснювався не знизу, через місцеві органи влади та управління, а зверху, через вище керівництво сторін-учасниць. Це важливо як для

децентралізації адміністративних процесів в обох країнах, так і для встановлення добросусідських відносин між державами. Створений Європейський регіон має характеристики регіону співробітництва, а також Європейський регіон як регіон транскордонного співробітництва. Прикордонний регіон є домом для близьких народів України та Молдови, які потребують вирішення схожих економічних, культурних, правових та соціальних питань.

Сучасний стан та перспективи врегулювання

На сьогоднішній день Придністровський конфлікт продовжує бути "замороженим" і нерозв'язаним, що створює складність для Молдови та регіону загалом. Офіційно придністровська територія визнана Республікою Молдова, але у фактичній практиці контролюється владою, що має підтримку Російської Федерації. Основні питання конфлікту включають в себе статус Придністров'я, його майбутнє, відносини з центральною владою Молдови, а також безпекову ситуацію на контрольованій Придністров'ю території. Довгостроковий план для статусу Придністров'я, участь громадян та підтримка міжнародних партнерів є ключовими елементами вирішення конфлікту. Проте конфлікт залишається складним і вимагає терпимості та надзвичайних зусиль для досягнення миру та стабільності в регіоні. Вирішення Придністровського конфлікту є важливим завданням для всіх сторін та міжнародної спільноти, оскільки це може сприяти розвитку демократичного та стабільного майбутнього для всіх жителів Молдови та регіону загалом.

Список літератури:

1. Важинський Ф.А. Українсько-молдовський транскордонний регіон: інституційно-правові засади функціонування та сучасний стан субрегіональної співпраці / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. - 2015. - Вип. 6. - С. 37-41. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepsru_2015_6_10.
2. Коцур В.В. Етнополітичний конфлікт у Придністров'ї: українсько-молдовські взаємини в гуманітарній сфері / В. В. Коцур // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса. - 2011. - Вип. 6. - С. 421-432. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzipiend_2011_6_40.
3. Сушко О. Стратегічні інтереси України щодо Республіки Молдова [Електронний ресурс] / Олександр Сушко // Євроатлантична Україна. – 2009. – 25 листоп. – Режим доступу: http://www.ea-ua.info/main.php?parts_id=5&news_id=10775&news_show_type=1
4. Маклаков А. Молдовський бумеранг // День. — 1992. — № 44.
5. Україна-Молдова: проблеми та перспективи двосторонніх відносин (90-ті рр. ХХ — початок ХХІ ст.). Галина Мельничук, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, політології та державного управління Буковинської державної фінансової академії. (укр.)

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Карпосюк Т.Г.

заступник директора з НВР
Шепетівський професійний ліцей
e-mail: tkarposuk@gmail.com

Коли ми говоримо про «освіту», то зазвичай маємо на увазі навчання молоді, діяльність шкіл, закладів професійної освіти чи університетів. Але є ще такий вид освіти, як освіта дорослих. Це означає, що з отриманням диплома професійний та особистий розвиток не закінчується, навпаки, тільки починається. Ми вже звикли до того, що педагогів та лікарів періодично обов'язково посилають на курси підвищення кваліфікації, і це теж один із видів освіти дорослих, але не єдиний. Навчання протягом життя стає світовим трендом.

Освіта дорослих є складовою загальної освітньої системи, яка забезпечує постійний і безперервний процес підвищення рівня освіченості населення. Увага до освіти дорослих з боку міжнародних організацій та урядів розвинених країн свідчить, що її розглядають як одну з механізмів зміцнення суспільства та підвищення якості життя[3].

У 1976 році фахівцями UNESCO було дано таке визначення дорослої людини: «Доросла – будь-яка людина, визнана такою в суспільстві, до якого він належить».

У сучасному світі, як правило, дорослим називають людину, яка досягла фізіологічної, психологічної та соціальної зрілості, що володіє певним життєвим досвідом, сформованим і постійно зростаючим рівнем самосвідомості, який виконує ролі, традиційно закріплені суспільством за дорослими людьми, і приймає на себе повну відповідальність за своє життя (у тому числі економічне та моральне) та поведінку.

Поняття «освіта дорослих» (adult education) можна трактувати як сукупність безперервних процесів навчання (від формального до повного набору всіх його неофіційних форм і видів, за допомогою яких дорослі люди задовольняють свої освітні інтереси та потреби). Таким чином, ми можемо констатувати, що *професійне навчання – це всі дії, які виконуються людьми з метою зміни своїх знань, навичок, оцінок та розвитку відносин з оточуючими, для того, щоб адекватно та повною мірою виконувати професійні завдання.*

Процес освіти має тривати протягом усього життя людини (lifelong education). Тільки так людина не відстане від технологічних та соціальних змін, зможе підготувати себе до змін у житті, повністю реалізувати потенціал.

Шепетівський професійний ліцей – це заклад, який надає можливості дорослому населенню, здобути професії актуальні сьогодні на регіональному ринку праці. Творчі викладачі - майстри своєї справи, прекрасна матеріально-технічна база, сучасні аудиторії та майстерні, які обладнанні всім необхідним для якісного навчання, затишний гуртожиток – це реальний освітній заклад. Колектив ліцею завжди готовий перелаштуватись і вносити зміни в свою діяльність, якщо цього потребує ринок праці. Шепетівський професійний ліцей йде в ногу з часом, приймає виклики сьогодення та шукає оптимальні рішення.

Заклад освіти здійснює професійну підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації дорослого населення з видачею свідоцтва державного зразка та сертифікатів з опанування програми часткової професійної кваліфікації за ліцензованими професіями:

«Слюсар-ремонтник», «Електрогазозварник», «Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування», «Перукар (перукар-модельєр)». В основу професійного навчання громадян покладено впровадження прогресивних форм і методів професійного навчання, серед них модульно-компетентнісний підхід та дуальна система навчання з використанням індивідуального підходу до кожної особи та взаємозв'язок професійного навчання громадян із загальною системою неперервної професійної освіти.

Курси орієнтовані на доросле населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб та безробітних. Вони навчаються за короткостроковими програмами або модулями, частковими кваліфікаціями, що містять теоретичну та практичну підготовку за обраною професією. В залежності від складності професії тривалість навчання становить від 1 до 9 місяців. Переважну більшість професій можна опанувати за 3-6 місяців. Для дорослих людей, більшість з яких вже мають власні сім'ї, це дуже важливо.

Для створення сучасного закладу освіти, де комфортно всім учасникам освітнього процесу в Шепетівському професійному ліцеї постійно оновлюється освітнє середовище, потужно працює навчально-практичний центр з професії «Електромонтер з ремонту та обслуговування електроустаткування». Тут проводяться короткострокові курси для дорослого населення за сприяння Програми розвитку ООН(ПРООН) в Україні в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки уряду Німеччини через Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Ефективність та результативність навчання гарантована, адже воно передбачає врахування особливостей та специфіки виробництва, а весь освітній процес супроводжують досвідчені педагогічні працівники та наставники від роботодавця, а поєднання отриманих теоретичних знань з практичним досвідом роботи підприємства, дає змогу громадянину адаптуватися на робочому місці, а роботодавцю - отримати кваліфікованого конкурентоспроможного робітника.

До навчання незайнятого населення залучаються фахівці, що мають як педагогічний досвід, так і значний практичний досвід роботи за професіями, які викладають. В освітньому процесі використовуються новітні технології (спеціалізованих програмних засобів навчального призначення, відео уроків, інтерактивних технологій, елементів дистанційного навчання), що дають можливість підвищити рівень засвоєння матеріалу.

Навчання за обраною професією проводиться відповідно робочих навчальних планів та програм. Всі робочі навчальні плани складені на основі Державних стандартів професійно-технічної освіти, з максимальним врахування вимог роботодавців. Доросле населення проходить навчання на замовлення роботодавців, а отже є гарантія працевлаштування, та надається можливість пройти індивідуальне навчання. Основним замовниками кваліфікованих робітників є ТОВ «Шепетівський ремонтний завод», ТОВ «Шпон Шепетівка», ТОВ ППУК «Житлофонд», Шепетівське ПП «УК Управдом», ТзОВ «Т-стиль», ПП «Вогнетрив-комплект» та інші підприємства та організації, ФОП міста, району та області. Для організації професійного навчання дорослого населення укладаються у письмовій формі договори між: роботодавцем та/або замовником, закладом освіти.

Навчання дорослих є загальним та суспільним благом, що трансформує як життя так й суспільство:

- кожна доросла людина має право і можливість отримати якісне навчання;
- кожен може навчатися незалежно від віку та попередньої освіти;
- всі здобувачі освіти заохочуються до участі, особливо ті, хто має тільки базові навички;
- ключовим завданням освіти дорослих є допомога соціально незахищеним верствам населення;
- здобувач освіти є ключовою фігурою під час розробки, вибору методів, визначенні процесу та результатів навчальних програм, що пропонуються;
- неформальні методи, що застосовуються, спираються на креативність, наявні знання та навички слухачів і надихають у подальшому навчанні;
- участь професійних педагогів необхідна для застосування відповідних методів та досягнення високої якості результатів навчання учнів;
- зміцнення потенціалу та інновації у сфері організації освіти дорослих необхідні для адаптації та змін у процесі навчання і формуванні потреб слухачів, а також з метою соціального та економічного розвитку;

- співробітництво (регіональне, європейське, глобальне та інституційне) має вирішальне значення для результатів навчання дорослих, а також для взаємного навчання та передачі інновацій[3].

Суть навчання дорослих можна висловити відомою цитатою Бенджаміна Франкліна: «Dime y lo olvido, enséñame y lo recuerdo, involúcrame y lo aprendo». Скажи мені, і я забуду. Покажи мені, і я запам'ятаю. Дозволь мені зробити, і це стане моїм назавжди.

Список літератури:

1. Волярська О.С. Розвиток професійної компетентності економічно активного населення: андрагогічний аспект: практичний посібник / О. С. Волярська. – Київ: ШКОЛА НАПН України, 2018. – 160 с.

2. Захарін С.В. Глобальні виклики часу освіти дорослих в Україні. URL: [https://lib.iitta.gov.ua/734636/1/3\(17\)2023_Наука_i_техніка-327-334_Стаття_Захаріна_С.В..pdf](https://lib.iitta.gov.ua/734636/1/3(17)2023_Наука_i_техніка-327-334_Стаття_Захаріна_С.В..pdf)

3. Маніфест про навчання дорослих у XXI столітті Сила та радість від навчання. URL: https://eaea.org/wp-content/uploads/2019/05/eaea_manifesto_ukraina_2019_web.pdf

ДЕРЖАВНИЙ БРЕНДІНГ УКРАЇНИ

Каштан Інна Олександрівна

студент

кафедра журналістики та міжнародних відносин

ПВНЗ «Київський університет культури»

За останнє десятиліття сучасний світ зосередився на стрімкому розвитку інформаційних технологій у політичній сфері, особливої популярності набули маркетингові прийоми.

Європейські країни активно використовують сучасні маркетингові методи для покращення національного іміджу, залучення інвесторів, туристів, потенційних іноземних споживачів експортних товарів, виховання національної самосвідомості місцевого населення. Застосовуючи сучасні маркетингові методи, цей імідж може закріпитися у свідомості людей в країні та за кордоном.

Таким чином, на стику політології та маркетингу народилася нова область знань про національний національний брендинг. Спочатку давайте уточнимо визначення брендингу та його основні характеристики. Термін брендинг має багато визначень, але розглянемо деякі з них.

Брендинг – це діяльність, спрямована на створення бренду, відмінного образу в суспільному сприйнятті. Наприклад, бренд не тільки чітко помітний; Він є не тільки товаром конкурента, але й формує лояльність споживачів до нього [1].

Під брендингом розуміється весь маркетинговий процес створення бренду, його реєстрації та управління [2].

Брендинг – це процес, за допомогою якого конкретна ідея чи фірмовий стиль мають на меті створити довгострокову перевагу продукту на основі спільного ефекту, який бренд, упаковка, рекламні звернення, рекламні матеріали та інші маркетингові елементи мають на споживачів. Це діяльність відрізняє товар від конкурентів і створює його імідж (імідж бренду) [2].

Бренд держави є потужним інструментом для встановлення та підтримки національного авторитету. Майбутнє нації залежить від того, наскільки добре це буде використано. В умовах глобалізації успішний бренд створює позитивну репутацію країни.

Україна має дуже вигідне географічне положення з виходом до відкритого моря.

Вона межує з сімома сусідніми країнами, чотири з яких є членами Європейського Союзу. Країна займає величезну територію (є найбільшою країною Європи) і багата на природні та рекреаційні ресурси. Це держава з величезною кількістю унікальної історії, культури та інтелектуального капіталу.

Наявність культурно-історичних пам'яток архітектури, унікальних пам'яток природи, вихід до двох морів, Карпатські гори - все це приваблює туристів в цю країну.

Розвиваються такі сектори, як гастрономія, пляжі, лижний і медичний туризм. Завдяки розширенню авіамаршрутів Україна стала більш відкритою та доступною для туристів з усього світу.

Сьогодні зрозуміло, що бренди в міжнародних відносинах стають важливим нематеріальним ресурсом держави – конкурентною перевагою. Бренд сприяє поширенню національної культури, цінностей і досягнень країни та сприяє закріпленню її політичного успіху на світовій арені.

Збройна агресія Російської Федерації негативно вплинула на авторитет України.

У країнах із військовими конфліктами туризм занепадає, а інвестиційний клімат менш привабливий. Світ отримав неповну і часто спотворену інформацію про події в Україні. Мінінформполітики доручили розробити проект плану заходів щодо реалізації концепції.

Серед інших заходів цього плану було передбачено створення єдиного бренду для просування України. Для цього створено експертну комісію, до складу якої увійшли представники профільних органів, громадські експерти, бренд-експерти та представники громадськості. Дослідження розпочалося з визначення реального сприйняття України іноземною аудиторією. Асоціація з Україною була невдала: «революція», «корупція», «війна».

Нам потрібен був бренд, який би нас захопив і позиціонував цю країну як відкриту, перспективну, сучасну, з якою ми хотіли познайомитися.

Через дев'ять місяців після оголошення конкурсу Комітет Мінінформполітики визначився з переможцем і вибрав фірмову версію, створену українською агенцією Banda. 10 травня 2018 року уряд затвердив єдиний бренд України «Ukraine Now».

Головний логотип бренду – це поєднання назви країни, комунікаційним повідомленням NOW і символу UA. Ви можете вільно змінювати положення елементів логотипу. Шрифт Ermilov Bold був розроблений спеціально для цього бренду. Це сучасний, величезний геометричний гротеск з особливими скосами на кутах літер.

У новому іміджі бренду слово «Україна» використано без кольорової заливки, а слово "NOW" зображено жовтим кольором, ніби виділене маркером.

Кампанія була започаткована у 2018 році та стала наймасштабнішою маркетинговою кампанією українського уряду для просування України у світі.

Сприйняття бренду неоднозначне, є багато критики та похвали.

Логотип розроблено таким чином, щоб його було легко використовувати не лише для презентацій, але й як наліпку.

Ukraine NOW — відкритий бренд, доступний для всіх креативних індустрій, компаній і громадян. [3]. Він не лише зумів завоювати прихильність самих українців, які використовують його в оздобленні одягу та предметів побуту, а й отримав одну з найпрестижніших нагород у сфері дизайну – Red Dot Design Award. Цим ми отримали визнання від міжнародної спільноти. Відноситься до категорії «Фірмовий стиль» і входить до версії добірки кращих зразків і напрямків у дизайні логотипів авторитетного сайту Fast Company [3]. Протягом року бренд Ukraine Now організував промо-вікторини та флешмоби, спрямовані на популяризацію України та її потенціалу. Одним із таких заходів став флешмоб «Мандруй Україною». Під час заходу учасники ділилися світлинами найкрасивіших регіонів України [4]. Бренд був представлений на міжнародних форумах, конференціях, акціях та різноманітних заходах за участю іноземних гостей. Цей бренд був присутній у всіх повідомленнях українських державних установ. У 2020 році відбулося перезапуск бренду Ukraine-Now. Змінилися компоненти логотипу. Фокус змістився з України, сучасної країни, про яку хочеться знати, на країну, яка є житницею, яка забезпечує їжею для всіх. Влада прокоментувала, що це «не ребрендинг, а відновлення його роботи» і що «протягом року роботи з брендингу держави не проводилися у зв'язку зі зміною уряду, яка призвела до розпуску міністерства» тих, хто брав участь у розробці бренду, та через поширення COVID-19» [4]. Таким чином була повністю знищена вся робота зі створення та просування бренду.

Отже, Україна має всі географічні, історичні, ресурсні, культурні та інтелектуальні умови для економічного зростання та соціального добробуту. Іноземні військово-територіальні конфлікти та внутрішня корупція негативно впливають на імідж країни. Необхідно працювати над зміцненням національної безпеки та створенням сприятливого інвестиційного середовища. Політики та українська влада не дуже зацікавлені у проведенні брендингових кампаній. Тому що брендингові кампанії – процес досить складний і до того ж довгостроковий. Це означає, що результати слід очікувати протягом тривалого періоду часу. Важливим елементом національного брендингу України є довгостроковий, єдиний, стратегічний та комплексний підхід, спрямований на формування позитивного ставлення та інтересу у цільовій групі за адекватної фінансової підтримки.

Список літератури:

1. Поняття "брендинг". Stud.

URL:https://stud.com.ua/63283/marketing/ponyattya_brending (Дата звернення: 05.03.2024).

2. Полішко Г.Г. ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА. НАЦІОНАЛЬНИЙ БРЕНДИНГ У ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ. Дніпропетровськ .2016.

URL: <https://kneu.edu.ua/userfiles/d26.006.02/2016/Polishko.PDF> (Дата звернення 05.03.2024.)

3. Полішко Г. Національний брендинг у глобальній економічній системі. Дисертація./Дніпропетровськ: ДНУ, 2016. 206 с.

4. Стадник Р. Укрінформ/ Мультимедійна платформа іномовлення України./ 29.08.2019. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2768427- uspisna-kampania-ukraine-now.html>.

АНАЛІЗ СТАНУ КІБЕРБЕЗПЕКИ В ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Керекеша Ірина Станіславівна

студентка, бакалавр

Національний авіаційний університет, м. Київ

Кіберпростір стає важливою частиною життя будь-якої сучасної нації. Це сприяє вирішенню соціальних проблем і має великий потенціал з точки зору економічного зростання та інноваційної діяльності, світове співтовариство вважає його стимулом для розвитку, який надає можливості для здійснення комунікацій та реалізації суспільних відносин. З огляду на це, кібератаки на інформаційну інфраструктуру стали реальною загрозою і є однією з пріоритетних проблем національної безпеки та управління ризиками. Постановка проблеми. Нові руйнівні практики розвиваються в кіберпросторі, включаючи злочинне використання Інтернету (кіберзлочинність), шпигунство з політичними або економічними цілями, а також напади на критичну інфраструктуру (транспорт, енергетика, зв'язок тощо) з метою саботажу.

Виходячи з урядових чи неурядових гравців, ці кібернапади:

- не обмежуються кордонами або відстанню;
- є анонімними, і дуже важко дійсно визначити справжнього винуватця, який часто діє під прикриттям бот-мереж або посередників (проксі);
- можуть здійснюватися з відносною легкістю, з невеликими витратами або ризиком для зловмисника.

Вони мають на меті поставити під загрозу безперебійне функціонування інформаційних та комунікаційних систем (ІКС), що використовуються громадянами, підприємствами та адміністраціями, і навіть фізичну цілісність інфраструктури, що має вирішальне значення для національної безпеки. Кібербезпека охоплює всі заходи безпеки, які можуть бути вжиті для захисту від цих нападів.

Національний кібербезпековий арсенал Франції. Стратегічні позиції, прийняті в останні роки на найвищому політичному рівні, закріпили місце кібербезпеки як пріоритет роботи уряду. Франція провела глибокий перегляд своєї політики оборони та національної безпеки у 2008 та 2013 роках, а нові пріоритети були визначені та затверджені тодішнім Президентом Французької Республіки. До них відносяться запобігання та реагування на кібератаки, які були визначені як головний пріоритет в організації національної безпеки. У липні 2009 року було створено Французьке агентство мережевої та інформаційної безпеки (ANSSI, Національна агенція з питань інформаційної безпеки) для вирішення все більшого виклику кібератак, відповідно до рекомендацій Білої книги з питань оборони та національної безпеки – це міжміністерське агентство, приєднане до кабінету прем'єр-міністра. Значення ANSSI було піднято на початку 2011 року, коли Агентство стало національним органом захисту інформаційних систем. Після створення Агентства Франція опублікувала національну стратегію оборони та безпеки інформаційних систем у 2011 році. Біла книга 2013 року підтвердила кіберзагрозу і конкретно визначила загрозу саботажу проти критичної інфраструктури. В Європейському Союзі стратегія кібербезпеки була презентована у лютому 2013 року Європейською Комісією та Європейською службою зовнішньої діяльності (EEAS).

Франція активно сприяє впровадженню п'яти основних напрямків:

- загальна стійкість ЄС (включаючи органи ЄС);
- боротьба з кіберзлочинністю;
- питання кіберзахисту в рамках Спільної політики безпеки і оборони;
- промислові питання;
- міжнародна політика у сфері кіберпростору.

В країнах НАТО кіберзахист є основним аспектом оновлення Альянсу та його адаптації до нових загроз. Після прийняття нової стратегічної концепції під час Лісабонського саміту в листопаді 2010 року, 28 червня 2011 року було затверджено політику НАТО щодо кіберзахисту, а у вересні 2014 року «розширено» під час саміту у Ньюпорті (Уельс). В умовах швидкого розвитку інтернету та концепції IoT (Internet of Things), атаки стають все більш віртуозними та складними у передбаченні та протидії. То ж Франція приділяє багато уваги, сил та коштів, щоб перейняти світовий досвід та застосувати його у себе вдома, таким чином створивши одну з найбільш вдалих систем протидії кіберзлочинності. Важливо зазначити, що така серйозна система та такі суттєві заходи безпеки не обмежують основних прав громадян, організацій та ЗМІ. Хоч і не існує зараз доскональної системи захисту від усіх можливих кіберзагроз, Франція впевнено розбудовує власний захист кіберпростору, що дозволяє їй без зайвих загроз проводити внутрішню та зовнішню політику та утримувати провідні позиції у вирішенні світових викликів.

Стан кібербезпеки в Японії. Японія є країною, яка позиціонує себе однією з найбільш розвинених інформаційних країн світу і для того, щоб зберегти свою репутацію, вона повинна забезпечити гідний рівень кібербезпеки. Діапазон груп, які постраждали від кібератак (від фізичних осіб та окремих сімей до складних підприємств соціальної інфраструктури) швидко розширюється. Незважаючи на всі зусилля японського уряду, ризик інформаційної атаки збільшується. Цей ризик впливає на такі сфери, як національна безпека, управління ризиками та конкурентоспроможність японської економіки. Японська промисловість відстає від своїх американських та європейських аналогів щодо оцінки кіберзагроз. Згідно з державною статистикою лише 55 відсотків японських компаній проводять оцінки ризиків кібербезпеки, порівняно з приблизно 80 відсотками в США і 65 відсотків у Європі.

10 червня 2013 року Рада з політики інформаційної безпеки Японії прийняла Стратегію кібербезпеки. Японський уряд раніше використовував формулювання «інформаційна безпека» для своєї політики і основоположних планів. Однак у зв'язку зі зростаючим числом кіберзагроз, які виходять за рамки інформаційної безпеки, таких, наприклад, як диверсія щодо об'єктів життєзабезпечення населення, в Токіо було прийнято рішення використовувати термін «кібербезпека» для того, щоб вперше розглянути всі ці проблеми. Стратегія спрямована на розвиток «провідного в світі», «сталого» і «динамічного» кіберпростору і перетворення Японії у світового лідера в області кібербезпеки. Для реалізації цих цілей в документі передбачені чотири основні принципи: забезпечення вільного обміну інформацією; забезпечення нових заходів у відповідь на те, що ризики стають більш серйозними; прийняття адекватних заходів щодо кіберзагроз на підставі оцінки ризиків; вжиття заходів і взаємодія з іншими державами на підставі їх власної соціальної відповідальності. Державним органом, що регулює взаємовідносини в галузі кібербезпеки є Національний центр інформаційної безпеки (NISC), який розробляє проекти урядових стандартів щодо заходів з інформаційної безпеки, формулює рекомендації на основі результатів оцінки стану кібербезпеки та сприяє впровадженню заходів щодо покращення стану кібербезпеки.

Китай. Китай є вразливим, бо не має єдиної об'єднаної стратегії. Основні завдання в сфері кіберзахисту, які ставить перед собою Китай:

1. Захист суверенітету кіберпростору
2. Захист критичної інформаційної інфраструктури (ICI)
3. Створення здорової онлайн-культури
4. Боротьба з кіберзлочинністю, шпигунством і тероризмом
5. Поліпшення кібер-управління
6. Підвищення базової кібербезпеки
7. Підвищення можливості захисту кіберпростору.

Зміцнення міжнародного співробітництва. Протягом наступних одного-двох років Китай продовжуватиме здійснювати контроль над інформацією та технологіями через CSL та пов'язані з ними положення. Локалізація даних, особливо для "важливих" даних, буде потрібна для всіх компаній, що працюють в Китаї. Регулятори також зобов'язуються використовувати технологію, яка відповідає їхнім вимогам, щоб бути «безпечними та керованими» (наприклад, шифрування). Заходи правозастосування здебільшого продовжуватимуть зосереджуватись на системах та інформації, що знаходяться у розпорядженні китайських урядових установ та державних і приватних підприємств, які ставляться до таких кіберзагроз цілком серйозно, про що свідчать ухвалені ними нормативні документи, що регулюють політику із захисту власного кіберпростору та основних напрямів протидії діяльності ворожих груп.

Сьогодні головною темою обговорення у світі має стати зміцнення кібербезпеки та скорочення кількості кібератак в кіберпросторі. Дана проблема потребує якнайшвидшого вирішення, оскільки створені зразки кіберзброї вирізняються глобальною досяжністю, практично миттєвим впливом без будь-якого способу отримання попередження про її застосування. Кіберзахист – це єдине, що може запобігти втратам інформації та втручанням одних країн в безпеку інших. В ході аналізу стану кібербезпеки в розвинених країнах світу були визначені основні напрямки захисту від кіберзагроз, захисту суверенітету кіберпростору та національної безпеки в провідних країнах світу.

Список літератури:

1. Cybersecurity strategy (2018) [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://www.nisc.go.jp/eng/pdf/cs-senryaku2018-en.pdf>
2. China publishes first national cybersecurity-strategy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.usito.org/news/china-publishes-first-national-cybersecurity-strategy>.
3. Cyberspace Administration of China [Електронний ресурс]. –Режим доступу: http://www.cac.gov.cn/2016-12/27/c_1120195926.htm
4. China's Cyber Security Law: how prepared are you? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.controlrisks.com/campaigns/china-business/chinas-cyber-security-law>.
5. Welcome to GCHQ.Pioneering a new kind of security for an ever more complex world [Електронний ресурс]. –Режим доступу: www.gchq.gov.uk.
6. Equities process Publication of the UK's process for how we handle vulnerabilities.[Електронний ресурс]. –Режим доступу: www.ncsc.gov.uk/blog-post/equities-process.
7. Tencent Xuanwu Lab Security [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://blogstechnet.microsoft.com/msrc/2018/04/20/recognizing-q3-top-5>

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Кисла Тетяна Віталіївна
студентка, спеціаліст
Київський університет культури

Війна вже спричинила глобальний негативний вплив, особливо через товарні ринки. Війна погіршує найближчі глобальні економічні перспективи. Вона має значні економічні наслідки через товарні та фінансові ринки, торгівлю та міграційні зв'язки, а також довіру інвесторів і споживачів..

Більше того, оскільки Росія та Україна є великими експортерами сировинних ресурсів, які займають перші позиції в багатьох глобальних ланцюжках створення вартості, дефіцит цих товарів може серйозно вплинути на широкий спектр галузей промисловості в усьому світі, включаючи харчову, будівельну, нафтохімічну та транспортну.

Війна збільшила ризики для глобального зростання. Це збільшило ймовірність гострого фінансового стресу в країнах з ринками, що розвиваються, і економіками, що розвиваються, відміною інфляційних очікувань і широко поширеною продовольчою та енергетичною безпекою. Затяжна війна може посилити глобальну політичну невизначеність і призвести до тривалої фрагментації глобальних фінансових, торговельних та інвестиційних мереж. Людський капітал також постраждав би ще більше, в тому числі в сусідніх країнах, таких як країни Центральної Азії та інших, які постраждали від сплесків продовольчої безпеки, особливо для вразливих домогосподарств. Серйозні втрати освіти також матимуть довгострокові наслідки для формування людського капіталу в Україні. Матеріалізація будь-якого з цих ризиків може ще більше погіршити основні рушійні сили зростання, обтяжуючи довгострокові перспективи зростання та посилюючи бідність і нерівність.

Озираючись на вищесказане вважаємо тему нашого дослідження актуальною у контексті сучасних реалій.

Мета публікації – теоретично дослідити особливості впливу російської військової агресії проти України на світову економіку.

Війна вже впливає на регіон і глобальну економіку через значні та непередбачені зміни в пересуванні людей і товарів, що призводить до серйозних соціальних наслідків. Якщо конфлікт затягнеться, він вплине на країни через значні потоки боргу та капіталу, спричинені політикою стримування макроекономічних наслідків першого раунду. Ці зміни можуть мати серйозні фіскальні та фінансові наслідки.

В Європі знадобляться колективні зусилля для розробки регіонального підходу до справедливого розподілу відповідальності за житло, засоби до існування та можливе поселення біженців, переміщених через конфлікт [1].

Необхідність захисту вразливих груп населення та забезпечення базових послуг, таких як охорона здоров'я та освіта, також є надзвичайно важливою.

Тим часом світове співтовариство може розширити підтримку міжнародних установ, які працюють над полегшенням тягаря зростання цін на продовольство, включаючи Всесвітню продовольчу програму ООН, яка стикається з різким зростанням операційних витрат [2].

Коли війна вщухне, знадобиться широкомасштабна мобілізація ресурсів для відновлення України та початку відновлення людського капіталу. Серед багатьох рекомендацій економічні результати реконструкції можна покращити, пропонуючи гранти, а не позики, і тісно узгоджуючи міжнародну підтримку з інтересами України [3].

Пріоритети національної політики включають управління наслідками війни та підготовку до можливості фрагментації глобальних торгових, енергетичних та інвестиційних

мереж. Успіх залежатиме від впровадження надійних і належним чином відкаліброваних заходів фіскальної та монетарної політики, які будуть чітко повідомлені. Необхідні структурні заходи для пом'якшення довгострокової шкоди та, якщо необхідно, зменшення збоїв, викликаних коригуванням міжнародної торгівлі та інвестиційних мереж.

Війна матиме глобальний відгомін через товарні та фінансові ринки, а також через потоки біженців. Це вже спричинило найбільшу кризу біженців у Європі з часів Другої світової війни, різке зростання цін на товари, перебої у світовій торгівлі та нестабільність фінансових ринків. Війна спричинила величезну гуманітарну кризу в Україні. Міські центри в багатьох частинах країни сильно пошкоджені, морський, автомобільний і залізничний транзит серйозно порушено, а життєво важлива економічна та соціальна інфраструктура, включаючи виробництво електроенергії, цифрову інфраструктуру, мости та порти, зруйнована або виведена з ладу. Вторгнення РФ на територію України поклато край глобалізації у тому форматі, що спостерігався останніми десятиліттями. Світ все більше буде поділятися на регіональні блоки, де країни будуть намагатися захищати власні інтереси, передусім економічні, через створення торгових бар'єрів. Так, більшість країн знову покладатимуться на власне виробництво, тож спричинить зниження конкуренції і призведе до особливо негативних наслідків для країн із перехідною економікою. Все це сприятиме сильній зміні руху капіталу, ланцюжків постачання, а також структур енергоринків, вплине на ринки сировини й ціни на нього.

Усе зазначене вище свідчить про те, що російська військова агресія проти України вже має і продовжує мати серйозний негативний вплив на глобальну економіку. Потенційні ризики включають зміни у регіональних та глобальних торговельних відносинах, соціальні та гуманітарні кризи, а також фіскальні наслідки. Вирішення цих проблем потребує спільних зусиль міжнародної спільноти, регіональних і міжнародних організацій та національних урядів. Заходи повинні бути націлені на зменшення страждань людей, відновлення економічних інфраструктур та забезпечення стабільності у світовій економіці.

Список літератури:

1. OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development). 2022. "OECD Economic Outlook, Interim Report March 2022: Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine." OECD Economic Outlook. Paris.
2. WFP (World Food Programme). 2022. "Food Security Implications of the Ukraine Conflict. URL: <https://www.wfp.org/publications/wfp-annual-review-2022>
3. Becker T., Eichengreen B. A Blueprint for the Reconstruction of Ukraine. CEPR Rapid Response Economics, Center for Economic Policy Research, London. 2022.

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПОТЕНЦІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: БІАС ТА НЕДОЛІКИ АЛГОРИТМІВ

Ключник О.А.

студент

Хмельницький національний університет

У сучасному розумінні термін “штучний інтелект” – це науковий напрям, в рамках якого ставляться і розв’язуються завдання апаратного і програмного моделювання тих видів людської діяльності, які традиційно вважаються інтелектуальними, тобто потребують певних розумових зусиль. Штучний інтелект і можливі наслідки його виходу з-під контролю людини сьогодні є однією з найактуальніших тем сучасної філософії та інших наук. У зв’язку з заявою фізика-теоретика, космолога Стівена Хокінга про небезпеку створення штучного інтелекту для людства, дискусії щодо цієї проблеми активізувалися останнім часом. Деякі вчені занепокоєні тим, що в результаті розвитку технологій виникнуть нові ризики, які поставлять під загрозу існування людського виду у цілому. Серед таких небезпек виокремлюють штучний інтелект (ШІ), біотехнології і нанотехнології [1,5].

Недоліки у навчанні алгоритмів ШІ можуть призвести до прийняття несправедливих рішень та посилення соціальних нерівностей. Наприклад, алгоритми можуть робити несправедливі рішення у сферах судочинства, кредитування та працевлаштування через біас даних, на яких вони навчалися. Біас та недоліки алгоритмів можуть мати серйозний вплив на різні аспекти нашого життя. Ось деякі з них: соціальні нерівності. Алгоритми можуть відображати соціальні нерівності та дискримінацію через використання недостатньо репрезентативних даних. Наприклад, алгоритм для прийняття рішень у сфері працевлаштування може приймати рішення на підставі стереотипів про певні соціальні групи. Проблеми з приватністю. Деякі алгоритми можуть порушувати приватність, особливо в контексті збирання та обробки особистих даних. Це може призвести до витоку конфіденційної інформації та порушень прав людини. Вплив на здоров'я та безпеку. Недоліки алгоритмів можуть мати серйозні наслідки для здоров'я та безпеки людей. Наприклад, неправильно навчений алгоритм для медичної діагностики може призвести до неправильних діагнозів та лікування. Економічні наслідки. Використання алгоритмів у фінансовій сфері може призвести до нестабільності на фінансових ринках та навіть до фінансових криз. Вплив на довіру до технологій: Недоліки та біаси алгоритмів можуть підірвати довіру до технологій та штучного інтелекту загалом, що може ускладнити їх впровадження та прийняття громадськістю.

Для мінімізації цих ризиків важливо вдосконалювати методи навчання алгоритмів, забезпечувати репрезентативність та прозорість даних, а також розробляти ефективні механізми контролю та відповідальності за використання алгоритмів. Також важливо включати різні соціальні групи у процес розробки та оцінки алгоритмів, щоб забезпечити їхню справедливість та ефективність.

Одна з головних небезпек, яку приховує в собі штучний інтелект, полягає в тому, що чат-боти на основі ШІ можуть вводити в оману й маніпулювати і водночас здаватися реальними та переконливими [2].

Отже, штучний інтелект вже зараз створює ризики для безпеки, а в майбутньому подібні загрози лише зростатимуть. Однак співзасновник Apple Стів Возняк оптимістично ставиться до розвитку ШІ, вважаючи, що роботи не зможуть витіснити людей [4]. На його думку, “ключове слово в понятті “штучний інтелект” – не інтелект, а штучний. Інтелект – це не те саме, що людський мозок. Для нас поки загадка, як запрограмований наш мозок і як він ухвалює рішення”. За його словами, ШІ потребуватиме людського втручання, тож не варто хвилюватися, що колись роботи замінять людей чи витіснять з їхніх робочих місць.

Список літератури:

1. https://ippi.org.ua/sites/default/files/boypnsi_14_2_2015.pdf (дата звернення: 04.10.2023).
2. <https://itechua.com/articles/218436#:~:text=Втрата%20робочих%20місць%3A%20автоматизація%20штучного,серйозними%20соціальними%20та%20економічними%20проблемам> и. (дата звернення: 04.10.2023).
3. <http://svodka.net/poslednie-svodki/svodki/201323>
4. <https://matrix-info.com/zagrozy-i-spodivannya-vid-shtuchnogo-intelektu/>
5. Ключник О.А. Щодо потенційної небезпеки штучного інтелекту / О.А. Ключник // Збірник праць XV Міжнародна науково-практична інтернет-конференції «MODERN MOVEMENT OF SCIENCE», м. Дніпро, Україна 19-20.10.2023 р. С.263-264

НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ЗАХИСТ ВІД РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ

Книш Марина Михайлівна

магістр

029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
Київський національний університет культури і мистецтв

Науковий керівник: Кочубей Л.О.

доктор політичних наук, професор

Київський національний університет культури і мистецтв

У сучасному світі, де доступ до інформації є надзвичайно багатоспрямованим та безперервним, національний культурно-інформаційний простір стає важливою складовою національної ідентичності та суверенітету.

Роль і вплив інформаційного простору на формування та збереження національного самосприйняття не можна переоцінити.

Адже саме він формує світогляд теперішнього і майбутнього покоління українців і визначає їх розуміння подій, що відбувалися, відбуваються і будуть відбуватися з українською нацією. Саме тут виявляється актуальність дослідження національного культурно-інформаційного простору в Україні та необхідність його захисту від російської пропаганди. Адже перебуваючи тривалий період своєї історії під впливом інших країн Україна не змогла повною мірою створити культурно-інформаційний базис для відстоювання своєї національної ідентичності, але і за період незалежності під впливом проросійських політиків українська нація знову не була здатна створити дієві та повноцінні інструменти для відстоювання своєї національної ідентичності та захисту національних інтересів нашої держави.

Метою дослідження є проаналізувати питання російської пропаганди в Україні й світі та запропонувати механізми захисту національного культурно-інформаційного простору.

Предметом дослідження є захист від російської пропаганди в рамках національного культурно-інформаційного простору сучасної України. Це дослідження спрямоване на вивчення впливу російської пропаганди на культурний та інформаційний простір України та розробку механізмів та стратегій захисту національної ідентичності та інформаційної безпеки країни.

Концепція культурно-інформаційного простору - це теоретична та аналітична модель, яка описує і пояснює важливі аспекти культурного, інформаційного та комунікативного оточення суспільства або країни. Концепція культурно-інформаційного простору визначає способи сприйняття та обміну інформацією, цінностями, ідеями та культурою в суспільстві й саме вона найбільша залежить від впливу ворожої пропаганди.

Одним з найбільш значущих періодів історії, коли Україна перебувала під сильним впливом російської пропаганди й який досі дає про себе знати є початок ХХ сторіччя, коли Україна була частиною Російської імперії, розпочався роквіт російської пропаганди на наших теренах. Українське суспільство було піддане інтенсивному культурному та інформаційному впливу росії через цензуру, систему освіти та масові тогочасні медіа. Із метою розширення російської ідентичності серед українців, уряд російської імперії вживав заходів для пригнічення української культури, включаючи обмеження української мови в публічному просторі та освіті. Надалі практику російської імперії повною мірою перейняв СРСР й продовжив пригнічення української нації з різною інтенсивністю, до самого свого розпаду.

На сьогодні, ми знову під потужною агресією з боку росії, як безпосередньо військовою так і інформаційною та особливо від 24 лютого 2022 року, коли відбулося повномасштабне вторгнення в Україну. Тому величезну роль в цьому протистоянні відіграє державна політика у сфері культури та інформаційної безпеки, вона є важливим компонентом суверенітету кожної країни і визначається її здатністю забезпечити доступ до культурних цінностей та достовірну інформацію для громадян. Дана політика включає в себе: регулювання культурної діяльності, захист від негативного впливу іззовні, а також розвиток суспільства через культурний обмін і свободу інформації.

Важливим є розглянути основні аспекти державної політики України у сфері культури та інформаційної безпеки, а також заходи, спрямовані на її забезпечення і збереження.

Тож головним завданням дослідження було визначення впливу інформаційних процесів на національну безпеку, виявлення ключових тенденцій, які можуть становити загрозу для інформаційної безпеки держави та розробку відповідних методів захисту. Для досягнення цього завдання було проведено огляд методів інформаційного аналізу та джерел даних. У ході дослідження було використано різні методи аналізу інформаційного простору, включаючи контент-аналіз медіа, моніторинг соціальних мереж, і вивчення інформаційних ресурсів. Виявлені під час дослідження тенденції та ризики підкреслюють необхідність розвитку і вдосконалення стратегій та політики інформаційної безпеки для забезпечення стійкості та захисту держави в умовах інформаційних загроз.

Список літератури:

1. Горбулін В.П. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / За заг. ред. В.П. Горбуліна. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
2. Antonova A., Kovalova A. Investment model of foreign countries: the opportunity of the succession for Ukraine // International scientific journal "Internauka". 2019. №18. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2019-18-5519> (дата звернення: 28.02.2024)
3. Himka Jon-Paul. The History behind the Regional Conflict in Ukraine // Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History. Т.16, 1 (Winter 2015). P. 12–36.
4. The Ukrainian Crisis and History // Kritika: Explorations in Russian and Eurasian History. Т.16, 1 (Winter 2015). P. 1–5.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Коваленко А.Ю.

асистент кафедри психології та здоров'я людини
Білоцерківський національний аграрний університет

Збереження та зміцнення здоров'я молодого покоління є стратегічним завданням будь-якої держави, адже саме молодь уособлює майбутнє нації та визначає подальший соціально-економічний розвиток суспільства. В умовах сучасності спостерігається стійка тенденція до погіршення стану фізичного і психічного здоров'я молоді, зокрема студентства, що зумовлено цілою низкою чинників: обмеженою руховою активністю, інформаційними переважаннями, хронічним стресом, нездоровим способом життя тощо. Одним із засобів фізичної культури є фізичні вправи, які своєю чергою сприятливо впливають на людину протягом усієї історії людського суспільства.

Сучасний навчальний процес у закладах вищої освіти характеризується поєднанням високих розумових і психоемоційних навантажень. Навчальна діяльність студентів супроводжується значним емоційним та інтелектуальним напруженням, гіподинамією, стресовими ситуаціями. Успішно реалізовувати освітні вимоги за таких умов можуть лише здобувачі міцного здоров'я, високої розумової і фізичної працездатності, стійкі до психоемоційних стресів [1; 2].

Результати досліджень [2; 3] свідчать, що обмеження останніх років призвели до суттєвих змін у повсякденному житті учасників освітнього процесу. Фахівці відзначають, що карантин у багатьох спровокував стреси через перебування в замкненому просторі, постійний страх за життя та здоров'я. У таких умовах під загрозою опинилося як фізичне, так і психічне здоров'я. Тому регулярні і раціонально організовані фізичні вправи особливо важливі. В умовах дистанційного навчання важлива самостійна активність студентів, здатність працювати над собою. В науковій літературі постійно наголошується на необхідності залучення здобувачів до самостійних занять спортом. Їх організація повинна забезпечувати оптимальну рухову активність, комплексний розвиток функціональних систем та фізичних якостей [4].

Фізична культура виступає органічною частиною загальнолюдської культури. Вона активно впливає на життєво важливі сторони людського організму, отримані у вигляді задатків, які розвиваються в процесі життя під впливом навколишнього середовища. У своїй основі фізична культура має доцільну рухову діяльність у формі фізичних вправ, що дають змогу ефективно формувати необхідні фізичні здібності, оптимізувати стан здоров'я.

Основними показниками фізичного здоров'я є фізичний розвиток, фізична працездатність, фізична норма та фізична активність.

Фізичний розвиток студентів впливає на їхню успішність у навчанні та майбутній кар'єрі. Через велику кількість часу, проведеного за заняттями, у багатьох формується сидячий спосіб життя, що негативно позначається на фізичному стані й здоров'ї. Тому студентам важливо розуміти цінність фізичної активності та здорового способу життя, включно з правильним харчуванням.

Щоб підтримувати фізичний розвиток, варто регулярно займатися спортом - фітнесом, бігом, плаванням, йогою тощо. Також важливо забезпечити себе здоровим харчуванням та достатнім рівнем фізичних навантажень. Це допоможе зберегти фізичне й психічне благополуччя.

Регулярні фізичні вправи та здорове харчування підвищують фізичну працездатність і знижують ризик розвитку хронічних хвороб, котрі негативно позначаються на навчанні.

Крім того, належний рівень фізичної працездатності покращує психічне здоров'я студентів – допомагає зменшити стрес, підвищити самооцінку. Це поліпшує якість життя загалом і сприяє досягненню вищих результатів як у навчанні, так і в інших сферах.

Фізична активність студентів позитивно впливає не лише на фізичне здоров'я, але й на розумову працездатність. Регулярні тренування сприяють поліпшенню кровообігу та насиченню мозку киснем, що підвищує увагу, концентрацію та когнітивні функції. Крім того, вправи допомагають зменшити стрес і покращити настрій, що позитивно позначається на роботі мозку та знижує ризик депресії й тривоги.

Отже, фізична активність корисна не лише для тіла, але й для підвищення розумової дієздатності та загального добробуту студентів. Фізичне здоров'я є комплексним поняттям, що охоплює фізичні, духовні та соціальні аспекти. Їх збалансованість важлива для підтримки та покращення здоров'я, підвищення якості життя і успішності навчання. Тому важливо продовжувати розвивати систему фізичного виховання молоді та сприяти формуванню у неї здорового і активного способу життя. Водночас, надмірне фізичне і психологічне навантаження негативно позначається на здоров'ї та самопочутті. Хоч інтенсивні тренування й корисні, занадто великі навантаження можуть спричинити травми чи виснаження.

Список літератури:

1. Belikova N.O., Kolesnyk S.V., Rudyk O.P. Motor activity of students before the quarantine due to COVID-19. Materials of the International Scientific and Practical Conference "Physical Culture and Sports in the Educational Space: Innovations and Development Prospects"), Poland, March 5-6, 2021. P.32–36.

2. Gillian S., Ray J. The relationship between organised recreational activity and mental health. 2022. URL: <https://www.dlgsc.wa.gov.au/department/publications/publication>

3. Konakova O., Rokutov S., Tabinska S., Polyakova A., Medvedska O. Comparative analysis of the impact of online and offline activities on indicators of the cardiovascular system of women in the first period of adulthood. Sports Bulletin of the Dnieper Region. 2021. № 1. P. 128 – 135.

4. Krutsevich T., Marchenko O., Kholodova O. Critical periods in the formation of motivation to engage in motor activity of schoolchildren taking into account their gender characteristics. Sports Bulletin of Dnipro Region. 2020. № 1. P.268–277.

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ ПО ДАКТИЛОСКОПІЧНИМ ОБЛІКАМ

Ковальова Анастасія

старший судовий експерт сектору дактилоскопічних досліджень
відділу судової експертизи №1 (м. Кривий Ріг)
лабораторії судової експертизи (м. Кривий Ріг)

Дніпропетровського науково - дослідного експертно – криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України

Після повномасштабного вторгнення росії на територію України життя кожного поділилося на До та ПІСЛЯ. Внаслідок воєнних дій, збільшилась кількість вбивств. Вбивств, мирного населення, військовослужбовців та інших, збільшилась кількість невпізнаних трупів, які потребують ідентифікації.

Наразі велика група осіб, які у зв'язку із виконанням своїх професійних обов'язків і не тільки, щоденно ризикують своїм життям, а саме це військовослужбовці, медики, працівники правоохоронних органів, рятувальники, журналісти, пересічні громадяни та інші. Такі особи перебувають у великій групі ризику. Для встановлення їх місця знаходження іноді потребується дуже багато часу, що призводить до труднощів їх ідентифікації. Всі ці чинники підтверджують доцільність загальнообов'язкового державного дактилоскопіювання, яке дозволило б значно оперативніше та ефективніше розкривати злочини та встановлювати осіб, які втратили пам'ять, або ідентифікувати невпізнаних трупів.

Сьогодні в криміналістиці широко використовується такий її розділ як дактилоскопія (від грец. палець – дивлюся, спостерігаю) – спосіб пізнання (ідентифікації) людини за відбитками пальців та долоней рук, заснований на неповторності малюнка шкіри. За допомогою даної науки можливо ідентифікувати людину за відбитками її пальців та долоней рук. Зазначимо, що малюнок на шкірних покриттях пальців у кожної людини унікальний.

Тому вилучення слідів рук з місця злочину для подальшого порівняння з відбитками конкретної особи, що підозрюється у його вчиненні, може зі стовідсотковою гарантією довести її причетність до скоєного злочину або для встановлення певної особи [1; 45].

В Україні питання дактилоскопічної реєстрації залишається дискусійним. Останнім часом в Україні висловлювалися пропозиції науковцями, зокрема В.І. Галаганом, А.В. Іщенко, М.Я. Сегаєм, В.П. Бахіним, В.І. Бояровим, В.К. Лисиченком, А.В. Старушкевичем, щодо необхідності введення системи загального обов'язкового дактилоскопіювання та створення відповідного банку даних [2; с. 45].

На даний час дактилоскопічна реєстрація населення ґрунтується на: Конституції України, законах України «Про Національну поліцію» та «Про біженців» і інших нормативних актах правоохоронних, прикордонних, міграційних служб України, Державного департаменту виконання покарань. Основним нормативно-правовим актом взяття осіб на дактилоскопічний облік є «Інструкція про порядок функціонування дактилоскопічного обліку Експертної служби МВС України», яка затверджена наказом МВС України від 11.09.2001 р. № 785, і зареєстрована у Міністерстві юстиції України 25.12.2001 р. На сьогодні зроблено лише перший крок на шляху до втілення у життя ідеї обов'язкового загального дактилоскопіювання населення України. Комп'ютерну обробку дактилоскопічних даних активно використовують для організації розшуку [4].

З 2000 року функціонує автоматична дактилоскопічна ідентифікаційна система (АДІС «ДАКТО – 2000»), яка призначена для автоматизації дактилоскопічних обліків. За допомогою цієї системи проводиться перевірка слідів/відбитків пальців (долоней) рук, дактилокарт за масивом даних дактилокарт, встановлення невпізнаних трупів, розшук осіб, що зникли безвісти, встановлення особи, причетної до вчинення кримінального

правопорушення, та інше. Шляхом аналізу ознак в закодованих слідах, проводиться їх перевірка по сотнях тисяч відбитків, внесених до масиву, видається список найбільш схожих відбитків, які потім перевіряються експертом особисто. Для ефективної роботи даної системи, потрібне постійне оновлення програмного забезпечення, а також формування та актуалізація бази даних.

Необхідність більш широкого застосування дактилоскопічних обліків в Україні диктується низкою факторів. По-перше, це нагальна потреба для активізації міжнародного співробітництва для протидії тероризму, організованій транснаціональній злочинності, нелегальній міграції, торгівлі людьми, відмиванні коштів, здобутих злочинним шляхом. Слід також враховувати, що Україна бере участь у миротворчих міжнародних операціях та запобігає перетинанню державного кордону іноземцями, які намагаються дестабілізувати ситуацію на території нашої країни. По-друге, велика кількість невпізнаних трупів під час війни, природних та техногенних катастроф (особи які раптово померли чи стали жертвою катастрофи або стихійного лиха, встановлення осіб, які раптово захворіли, наприклад, осіб у стані амнезії), або дітей, які не можуть себе назвати, забезпечення ефективності розшуку безвісти зниклих громадян та ін. В Україні у правоохоронних органів є достатня кількість аргументів для реального запровадження обов'язкової дактилоскопічної реєстрації громадян.

При запровадженні системи обов'язкового дактилоскопіювання необхідно чітко визначити нормативно-правові основи, які б забезпечували не тільки її створення, а й ефективність її використання з безумовним дотриманням при цьому прав і свобод людини і громадянина з урахуванням вимог закону України «Про захист персональних даних». Створення єдиної державної системи дактилоскопічної реєстрації зумовлює прийняття закону «Про дактилоскопічну реєстрацію» з метою закріплення правових гарантій дотримання прав і свобод людини та громадянина, принципів законності і гуманізму, конфіденційності, добровільності та обов'язковості при отриманні та використанні дактилоскопічної інформації, правових засад дактилоскопічної ідентифікації особи, а також низки нормативних актів, які визначають певні механізми реалізації положень зазначеного закону. Крім того, слід вирішити низку завдань організаційного, фінансового, інформаційного, технічного, кадрового та іншого забезпечення створення і функціонування такої системи [3, с. 74].

Таким чином, в умовах сьогодення, при вирішенні питання стосовно ідентифікації осіб є необхідним створення єдиної державної системи дактилоскопічної реєстрації. По-перше – визначити шляхи прийняття закону «Про державну дактилоскопічну реєстрацію в Україні» з подальшим внесенням змін в інші нормативно - правові акти, що регулюють дане питання; по-друге - створити єдину державну систему дактилоскопічної реєстрації; по-третє – забезпечити при цьому права і свободи людини і громадянина з урахуванням вимог чинного Закону України «Про захист персональних даних».

Список літератури:

1. Аверьянова Т.В. Содержание и характеристика методов судебно- экспертных исследований. М., 1991. 85с.
2. Береговец Я. Б. Роль загальнообов'язкового дактилоскопіювання населення в розкритті злочинів і встановленні осіб невпізнаних трупів. Криміналістичний вісник.2018. №2. С. 40-45.
3. Полонська Ю.В. Теоретико-правові аспекти вдосконалення дактилоскопічної реєстрації. Кримінальний вісник. 2014. № 1 (21). С. 70-74.
4. Наказ №785 від 11.09.2001 Офіційний портал Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua>

**ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ ПІД ЧАС ВИБОРЧИХ
КАМПАНІЙ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО):
ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ІНТЕРНЕТУ**

Коркішко Ю.С.

студентка IV курсу

факультету PR, журналістики та інформаційної політики
кафедри зв'язків з громадськістю і журналістики,

Київський національний університет культури і мистецтв,

Тел.: +380667736434,

E-mail: iamkorkishko@gmail.com

Сучасний політичний ландшафт визначається не лише високим рівнем конкуренції між політичними партіями, але й постійним зростанням інформаційного шуму в соціальних мережах. Завдання формування позитивного іміджу політичних лідерів стає вкрай важливим у цьому контексті. Імідж не лише відображає особистість політика, а й впливає на його відносини з громадськістю та результативність політичної кар'єри.

У зв'язку з інформаційною перенасиченістю та високим рівнем взаємодії в соціальних мережах, необхідно ретельно розглянути теоретичні аспекти формування позитивного іміджу політичних лідерів для забезпечення успішної комунікації з виборцями.

Метою цього дослідження є аналіз та узагальнення напрацювань українських дослідників, які визначають формування позитивного іміджу політичних лідерів за допомогою соціальних мереж.

Сучасний політичний пейзаж має непередбачувані виклики та можливості завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій та поширенню соціальних мереж. Під час виборчих кампаній, вони стали невід'ємною частиною стратегій політичних лідерів для формування іміджу та взаємодії з виборцями.

Вважаю за потрібне проаналізувати вплив соціальних мереж на політичний імідж В. Зеленського в процесі виборчої кампанії — представники нового постмодерністського політичного покоління, яке змінило старі способи і почало діяти за своїми (новими) схемами ведення виборчого протистояння.

Образ В. Зеленського був створений не тільки завдяки медійній продукції, зокрема серіалу «Слуга народу», в якому В. Зеленський брав участь до своєї політичної кар'єри. Бренд особистість В. Зеленського була створена за рахунок грамотної цифрової-стратегії, в тому числі, і через соціальні мережі Facebook, Youtube, Instagram та офіційний сайт В. Зеленського — <https://ze2019.com>.

Цифрова стратегія президентської кампанії Зеленського була добре розроблена і орієнтована на максимальне залучення виборців і, в той же час, залучення молодого виборця, що було проігноровано опонентами кандидата. Вона включала в себе кілька основних цифрових тактик, а саме:

- розробку онлайн-платформи для взаємодії з активним електоратом, виборцями, що вагаються, і прихильниками Партії «Слуга народу» В. Зеленського і кандидата;
- спілкування кандидата з електоратом в соціальних мережах через 58 акаунтів в Instagram, Facebook і YouTube шляхом створення цікавого, легкого текстового і відеоконтенту.

Перш за все, вважаємо за необхідне проаналізувати цифрову стратегію політичного бренду Зеленського на президентських виборах 2019 року з платформи-сайту для взаємодії з виборцями. Основна ідея такої платформи – зібрати команду лояльних виборців, які продовжили б і посилили дії невеликого офіційного штабу президентської кампанії. Ця ідея була реалізована таким чином: кожен бажаючий міг зареєструватися на сайті, заповнити

анкету, де вказав особисті демографічні характеристики (вік, стать, місце проживання) і як він міг би допомогти В. Зеленському на виборах: бути волонтером на виборчих дільницях, допомагати вести офіційні сторінки і так звані фан-акаунти Зеленського в соціальних мережах. Після цього кожен отримував зворотний зв'язок від Штабу, який давав зареєстрованій особі певні рекламні функції відповідно до обсягу його бажання брати участь у кампанії. По суті, цей сайт був формою рекрутингу менеджерів з числа людей, які займалися просуванням кандидатів. Платформа В. Зеленського була неординарною ідеєю політичного кандидата, а те, як було прийнято рішення спілкуватися з виборцями, показало, що команда В. Зеленського стурбована проблемами народу і для неї важлива громадська думка.

Вкрай важливою діджитал-тактикою політичного бренду В. Зеленського стала комунікація з виборцями безпосередньо через соціальні мережі – Фейсбук, Інстаграм та Ютуб. Основний акцент політичної комунікації через даний медіум був спрямований на двосторонній симетричний обмін інформацією між політичним кандидатом та користувачами.

Завдяки соціальним мережам В. Зеленський формував власну бренд-особистість як простого, чесного, позаполітичного та близького звичайному виборцю президента на посаду нового глави держави. У свою чергу, це сприяло утворенню й утвердженню бренд-ідентичності, яка мала на меті бути ототожненою з ідентичністю електорату.

Інтерактивність, з якою велися акаунти В. Зеленського у соціальних мережах, робили його незвичною й неординарною фігурою серед решти політичних кандидатів, що спиралися на традиційні канали комунікації (телебачення та преса), або ж вели свої сторінки одноманітно, без залучення користувачів.

Висновки. Імідж В. Зеленського став продуктом свого роду «народної творчості». Такий акцент на створенні президентської кампанії разом з виборцями був, як показали результати виборів, виграшним. На противагу, опоненти Зеленського не мали такого непрямого доступу до електорату, їхня політична комунікація, як і до нинішнього часу, обмежувалася рекламними щитами, офіційними заявами та стандартними політичними повідомленнями на сторінках кандидатів у соціальних мережах.

Результат очевидний, завдяки політичній кампанії через контент поширений соціальними мережами Інтернет В. Зеленському вдалося за короткий проміжок часу з початку президентських перегонів у січні 2019 року встановити швидкий і тісний контакт зі своїм потенційним виборцем.

Проте нинішньому президенту України варто проаналізувати не лише майбутні технології свого позиціонування у соціальних мережах, а й проводити порівняльний аналіз власного рейтингу провідними соціологічними службами. А найголовніше: робити висновки щодо подальших кроків, які б сприяли перемозі України у війні з росією та відновленню і процвітанню нашої країни.

Список літератури:

1. Бучельнікова М. Клікай, лайкай, голосуй: як соцмережі допомагали у виборчих кампаніях. *Вибори і ЗМІ*. URL: <https://vybory.detector.media/2019/04/09/klikaj-lajkaj-holosuj-yak-sotsmerezhi-dopomahaly-u-vyborchuh-kampaniyah/>. (дата звернення: 12.02.2024).
2. Данько Ю. Соціальні мережі як засіб політичної комунікації / *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. Volume 2. Issue 2. С. 204–209.
3. Дорош С. В. Чому і як перемагають технології на виборах-2019. *Бі Бі Сі*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-47851688>. (дата звернення: 12.01.2024).
4. Іващук Л. Соціальні мережі Інтернету в сучасній політичній комунікації / *Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України*. Київ, 2011. Вип. 32. С. 63–70.
5. Пекар С. О. Феномен Зеленського. Препаровано, під мікроскопом... *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-elections/2670208-fenomenzelenskogopreparovano-pid-mikroskopom.html>. (дата звернення: 10.01.2024).

6. Роль соціальних мереж (Facebook) у виборчих кампаніях. Опора. URL: <https://www.opora.ua.org/vybory/rol-sotsialnikh-merezh-facebook-u-viborchikh-kampaniiakh-17987> (дата звернення: 12.02.2024).
7. Савчук Т. П. Про перемогу Зеленського. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29896421.html>. (дата звернення: 12.10.2024).
8. Тихомирова Є. Корпоративні комунікації: посіб. для студ. вищ. навч. закл. Луцьк: ФОП Захарчук В. М., 2013. 216 с.
9. Україна напередодні президентських виборів 2019, Пресреліз. SOCIS. URL: <http://socis.kiev.ua/ua/2019-01/> (дата звернення: 30.08.2024).
10. Щербина В. Сітьова кіберкомунікація як соціальний феномен. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2002. № 1. С. 109–116.

ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Коров'янку В.С.

студентка Національного авіаційного університету
тел. +(380) 63 710 9052, email: vikakorovanko@gmail.com

Процес становлення та розвитку інтеграції держав у рамках Європейського Союзу можна охарактеризувати як складний та тривалий шлях, який за змістом включає кілька основних етапів. За час свого існування Європейські спільноти зазнали суттєвих змін, як у кількісному, так і якісному відношенні: з організацій, у межах яких розвивалися переважно господарські та економічні зв'язки, вони перетворилися на унікальну освіту нового типу, що характеризується розвитком співпраці країн-членів у різних сферах суспільних відносин.

Прийнятий у 1992 році Маастрихтський договір, який заснував Європейський Союз, передбачив як один із пріоритетних напрямків європейської інтеграції співпрацю органів внутрішніх справ та юстиції. Розвиток цього напрямку взаємодії країн було обрано не випадково. Незвичайна правова природа Європейського Союзу, що включає свободу пересування товарів, осіб, послуг, капіталу, єдине громадянство та розширення чисельного складу держав-членів, стала фактором, що негативно вплинув на зростання транснаціональної злочинності та загострив проблему забезпечення внутрішньої безпеки. За деякими даними, напередодні розширення Європейського Союзу на схід у Чехії, Данії, Литві, Ірландії налічувалося до 100 організованих злочинних груп, у Греції та Латвії – до 200, а у Німеччині, Італії, Румунії, Великій Британії – понад 5001[1].

Вирішення проблеми зростання злочинності у країнах ЄС стало можливим шляхом передачі державами-членами низки правоохоронних та юрисдикційних повноважень на наднаціональний рівень, що було передбачено в Амстердамському договорі 1997 року. Цей документ вніс великі корективи до початкового Договору про Євросоюз, особливо у частині, що стосується кримінально-правового співробітництва держав-членів.

Спільні заходи щодо припинення незаконного обігу наркотичних засобів, торгівлі людьми, зброєю, краденими автомобілями, іншими цінностями, шахрайства, нелегальної імміграції, фальшивомонетництва у сукупності утворюють один із пріоритетних напрямків протидії транснаціональній злочинності з перспективою. Проведення подібних заходів передбачає тісну взаємодію правоохоронних, митних та прикордонних структур, а їх ефективність багато в чому залежить від злагодженості дій конкретних органів та служб держав.

Таким чином, актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю вивчення досвіду держав ЄС, його інститутів у сфері боротьби зі злочинністю, виявлення позитивних сторін даної діяльності з метою взаємної адаптації позитивного досвіду європейських держав в умовах регіонального співробітництва України як безпосередньо з країнами Європейського Союзу, так і з іншими заінтересованими державами, а також необхідністю вдосконалення взаємної співпраці країн Євросоюзу з Україною у зазначеній сфері.

Науці європейського права відомі глибокі доктринальні дослідження історії виникнення, становлення права Європейського Союзу, застосування правових норм, що характеризують специфіку ЄС, взаємодію внутрішньодержавного та наднаціонального права, норм первинного та вторинного права, а також взаємовідносин з третіми країнами щодо боротьби зі злочинністю. Такими є роботи В.А. Астапенко, М.М. Бірюкова, Ю.А. Борко, О.В. Буторін, А.Я. Капустіна, С.Ю. Кашкіна, А.В. Клеміну, Є.Г. Ляхова, О.Ю. Потьомкіної, Ф.М. Решетнікова, Н.А. Сафарова, В.Г. Шем'ятенкова, Л.М. Ентіна, та ін. У зарубіжній правовій науці досліджуваній тематиці присвячені роботи В. Бовена, К. Борхардта, В. Вайденфельда, В. Вессельса, Л. Вернер, Д. Десмонда, А. Сінна, Є. Стаплеса, Т.Х. Хартлі та ін.

Метою роботи є висвітлення генезису становлення політики ЄС у сфері боротьби зі злочинністю.

У 1950-х – 70-ті роки під егідою ЄС організації держави підписали низку конвенцій: про видачу від 13 грудня 1957 року; про взаємну правову допомогу у кримінальних справах від 20 квітня 1959 року; про боротьбу з тероризмом від 27 січня 1977 року[2].

Створення в 1952 і 1957 роках Європейських співтовариств, окрім безперечного зміцнення інтеграційних процесів країн континенту та розвитку економіки, спричинило низку негативних наслідків. Єдиний внутрішній ринок без кордонів, у якого забезпечується вільне пересування товарів, осіб, послуг і капіталів, став сприятливим чинником глобального зростання транснаціональної злочинності.

Першим кроком на шляху розвитку кримінально-правової політики у Співтовариствах стало заснування міжурядової групи ТРЕВІ (TREVI – terrorism, radicalism, extremism, violence international – тероризм, радикалізм, екстремізм, насильство) у складі міністрів внутрішніх справ держав-членів. Діяльність групи спиралася на норми міжнародного права.

14 червня 1985 року державні секретарі від імені урядів п'ятьма країнами (Франція, Німеччина, Бельгія, Люксембург і Нідерланди) скріпили своїми підписами Угоду про поступове скасування перевірок на внутрішніх кордонах, коротко звану Шенгенською угодою[3].

З підписанням цієї Угоди організація співробітництва держав Співтовариств у сфері внутрішніх справ помітно просунулась уперед. Документ вказав на необхідність у короткостроковий період досягти гармонізації законодавства держав-учасниць у сфері запобігання злочинам та пошуку злочинців, застосувати угоди про процедуру видачі, а також здійснювати боротьбу зі злочинністю шляхом наділення поліцейських правом переслідування за допомогою механізмів комунікації та міжнародної правової допомоги.

Пізніше, 1990 року, представники тих самих п'яти країн Європейських спільнот знову у Шенгені уклали новий договір, який мав міждержавний характер – Конвенцію про застосування Шенгенської угоди від 14 червня 1985 року про поступове скасування перевірок на загальних кордонах.

Наступним щаблем на шляху розвитку правової співпраці в галузі кримінального права стало заснування в 1989 році Європейського комітету боротьби з наркотиками (Комітету CELAD). Ця організація була покликана займатися боротьбою зі зростаючою торгівлею наркотиками та іншими психотропними речовинами.

Для об'єднаних у Спільноти країн катастрофічно не вистачало організованої спільної внутрішньої безпеки.

Із укладанням на європейському континенті в 1992 році Маастрихтського договору та виникнення Європейського Союзу країни Європейських спільнот утворили триопорну систему. Таким чином, саме третя опора і передбачила співпрацю європейських держав у галузі юстиції та сфері внутрішніх справ за допомогою розробки: політики надання притулку; правил, що регулюють перетинання особами зовнішніх кордонів держав-членів, та здійснення відповідного контролю; імміграційної політики та політики щодо громадян третіх країн; боротьби з поширенням та вживанням наркотиків; митного співробітництва; співпраці поліцій з метою запобігання та боротьби з тяжкими злочинами міжнародного характеру[4].

Розділ VI Маастрихтського договору «Співробітництво в галузі правосуддя та внутрішніх справ» у сфері боротьби зі злочинністю визначив ролі Ради ЄС, Комісії, Європарламенту та функції Європейського Суду у цій частині.

Договір про ЄС у ст. К.1 вперше згадує про Європоль як про систему, яка здійснюватиме обмін інформацією між державами-членами у сфері боротьби зі злочинами, що виходять за межі національного рівня.

Амстердамський договір 1997 року повністю переструктурував Розділ VI Маастрихтського договору, було визнано формулювання «простір свободи, безпеки та правосуддя». Головна умова створення такого простору полягала в тому, що надання

політичного притулку та імміграція, порядок перетину зовнішніх кордонів було переведено зі сфери міждержавного співробітництва у компетенцію Співтовариства.

Окрім тісної співпраці поліцейських сил, Амстердамський договір передбачав співпрацю інших компетентних органів, у тому числі митних та судових.

З метою запобігання, виявлення та розслідування кримінальних Амстердамський договір розширив поняття поліцейського співробітництва[5].

Договір 1997 року Європейському поліцейському відомству надав особливого значення. Він наділив його повноваженнями, що дозволяють вільно проводити та координувати розслідування конкретних справ та розробляти спеціальну методику надання допомоги національним правоохоронним органам у розслідуваннях організованих злочинів.

Активне співробітництво у сфері кримінального судочинства включило: сприяння компетентним органам держав-членів у здійсненні екстрадиції; запобігання конфліктам у міжнародній юрисдикції; забезпечення сумісності норм, що застосовуються державами-членами. Зближення норм кримінального права та процесу держав ЄС у відповідності до Договору 1997 року було вирішено здійснювати у рамках Ради ЄС. Держави Євросоюзу були наділені повноваженням ухвалювати нормативні акти, але вже на наднаціональному рівні. Амстердамським договором передбачався поступовий перехід від одноголосного прийняття рішень до ухвалення питань внутрішніх справ та правосуддя більшістю голосів. Однак на практиці поширене голосування кваліфікованою більшістю, коли за проект правового акта було зібрано не менше 62 голосів за 87 членів Ради[6].

Причиною реформування третьої опори також став той факт, що у право Європейського Союзу впровадилися право Шенгенських угод, а також ухвалені на їх основі нормативні акти та інші джерела. Інкорпорування Шенгенської угоди було закріплено у Протоколі про включення Шенгенської системи до рамок Європейського Союзу. Відповідно до цього Протоколом Шенгенський Виконавчий комітет було замінено Радою Європейського Союзу.

З ухваленням державами Євросоюзу Шенгенських угод розширилися повноваження національних поліцейських органів, скасувався прикордонний контроль. Крім того, всім поліцейським службам відкрився доступ до Шенгенської інформаційної системи, яка складається з розшукових даних.

Отже, Розширення кордонів Союзу сприяє зростанню транснаціонального злочинності, злочинні операції стає виявляти дедалі складніше. Для вирішення цієї проблеми країни-учасниці створили нову установу, яка має співпрацювати з Європол. Таким чином, ніцський договір, ухвалений у 2001 році, знову змінив розділ VI Договору про Європейський Союз. Наразі статті цього розділу містять положення про Європейську юстицію.

Список літератури:

1. Kaunert C. The European Union and the Fight Against Terrorism: Legal and Political Limits to Security Policy / C. Kaunert, S. Leonard. – London, 2022. – 256 с.
2. Філянїна Л.А. Міжнародне співробітництво у боротьбі з організованою злочинністю. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 417–425.
3. Полянська В.С. Питання європейського співробітництва в протидії транснаціональній організованій економічній злочинності. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 3 (108). С. 67–79.
4. Перепьолкін С.М. Правовий статус Агентства Європейського Союзу зі співробітництва правоохоронних органів (Європол). Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2020. № 5. С. 270–274.
5. Нуруллаєв І. Основні загрози транснаціональної організованої злочинності для національної безпеки України: міжнародно-правові питання дефініції та співробітництва щодо протидії. European Political and Law Discourse. 2020. Vol. 7. Issue 2. С. 39–45.

6. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом від 27 січня 1977 р. Конвенція,
Міжнародний документ від 27.01.1977 № ETSN90. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_331#Text (дата звернення 06.03.2024).

ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ ПЗ ДО ОНЛАЙН-РЕСУРСУ ЩОДО СФЕРИ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ОДЯГУ ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ

Кравчук О.А.

ст. викладач

<https://orcid.org/0000-0001-6937-5001>

Хмельницький національний університет

Монастирський Т.А.

студент

Хмельницький національний університет

В сучасному інформаційному просторі, зокрема в сфері комерційної торгівлі існує надзвичайно велика кількість різноманітних платформ, ресурсів, майданчиків для ведення бізнесу. Торгівля одягом не стала виключенням, адже в мережі Інтернет існує дуже багато інтернет-магазинів для продажу одягу [1].

При порівнянні різних інтернет-магазинів одягу спрямовується увага на такі фактори [2,3,4,5]:

- безпосередня робота ресурсу, тобто наскільки зручно користуватись, чи доцільна та продумана навігація, розміщення різноманітних елементів;
- наявний асортимент товарів та послуг – чи є великою кількістю товарів та послуг, а також їх доступність для споживача;
- ціни – порівняння вартості товарів з конкурентами, наявність спец-пропозицій;
- підтримка та консультації – швидкість відповідей на звернення покупця, опрацювання замовлення, допомога у вирішенні труднощів;
- зручність оплати – великий вибір способів оплати, можливість розтермінування та кредиту;
- доставка – швидкість опрацювання, кількість способів доставки;
- акції, знижки, розпродажі – можливість купити дешевше в інтернет-магазині;
- гарантійні зобов'язання – повернення товару, ремонт та обслуговування.

Створення інтернет-магазину одягу розпочинається з аналітики та визначення стратегії. Щоб створити якісний робочий проект, необхідно чітко розуміти, до чого йти і, що буде отримано в результаті. Аналітика дозволяє оцінити конкурентів, зрозуміти сильні та слабкі сторони, вивчити цільову аудиторію, її потреби. За підсумками зібраних даних розробляється стратегія. У результаті формується чітке бачення концепції, завдань та методів реалізації проекту.

Далі за допомогою графічного дизайну створюються елементи ресурсу та його повна промальовка. Підбираються потрібні кольори, форми, шрифти, визначається розміри елементів. Особлива увага приділяється зручності використання ресурсу. Він має бути зрозумілим, цікавим, простим, але водночас стильним та актуальним на довгий період часу.

Для наглядності створюється прототип, який допомагає побачити, як виглядатиме онлайн-ресурс у результаті. Він включає дизайнерські елементи, кольори, форми, вид інтерфейсу, технічні можливості. По суті сайт повністю створюється схематично, визначаються всі ідеї. Для цього використовуються спеціальні програми. Після затвердження прототипу створюється технічне завдання, далі відбувається реалізація проекту за створеним технічним завданням, тобто за допомогою кодингу відбувається технічне розроблення інтернет-магазину меблів. Враховуються всі особливості сфери бізнесу, впроваджуються необхідні інструменти, за необхідності інтегруються сторонні послуги. Після розробки проводиться тестування, запуск та можлива додаткова підтримка та просування ресурсу.

В ході розробки програми повинні бути підготовлені: текст програми, опис програми, програма і методика випробувань, керівництво користувача, техніко-економічне обґрунтування.

З огляду на обсяг проекту завдання передбачається вирішувати поетапно. При цьому модулі ПЗ, створені в різний час, повинні передбачати можливість нарощування системи і бути сумісні один з одним, тому документація на прийняте експлуатаційне ПЗ повинна містити повну інформацію, необхідну для роботи з ним програмістів.

Написання програмного продукту – це багатоетапний, складний процес. Він складається з певних стадій. Стадії розробки програмного продукту описано у таблиці 1.

Після виконання всіх цих стадій, у результаті буде готовий сайт інтернет-магазину одягу. Продукт буде повноцінним та готовим до експлуатації.

Таблиця 1. Стадії та етапи розробки програмного продукту

Стадія	Етапи робіт	Опис робіт
Дослідження предметної області	Аналіз предметної області. Огляд існуючих рішень. Розробка ТЗ	На цій стадії виконуються роботи які передують проектуванню програмного забезпечення. Розробляється технічне завдання та визначаються основні вимоги до системи. Виконується аналіз схожого існуючого ПЗ.
Проектування системи	Проектування архітектури, інтерфейсу, бази даних. Вибір технологій.	Ця стадія передуює кодуванню програмного забезпечення. Виконується детальне проектування всіх компонентів системи, на основі якого створюється проект.
Кодування	Кодування всіх елементів системи.	Після виконання цієї стадії, результатом є готовий, повнофункціональний програмний продукт.
Тестування програмного продукту	Ручне тестування. Модульне тестування.	Тестування виконується для перевірки на помилки чи неточності при роботі з сайтом. Після чого ці недоліки виправляються та проводиться тестування до тих пір, поки всі елементи системи не будуть працювати правильно.
Оформлення програмної документації		Документація формується у вигляді детального звіту, де описується кожний крок чи етап роботи над програмним продуктом. Для кращого сприйняття окремих етапів будуються діаграми, на яких зображено принципи функціонування системи.

При виборі теми для проекту головним і найважливішим фактором є інтерес користувача до даного виду продукту. Покупки в Інтернеті стають все більш поширеними і популярними. На це є багато причин, оскільки інтернет-магазини одягу пропонують масу переваг.

По-перше, це економить час. Наприклад, якщо ви йдете на ринок, магазин чи торговий центр, вам потрібно враховувати, скільки часу знадобиться, щоб дістатися до потрібного магазину. Далеко не факт, що потрібний товар є в наявності в конкретній торговій точці - продавець може відправити покупця в іншу частину міста. Все це займає

багато часу. Щоб вибрати саме те, що підходить саме вам, вам доведеться відвідати кілька магазинів і ознайомитися з їх асортиментом. Завдяки таким послугам, як інтернет-магазин, усе доступне лише за декілька кліків.

По-друге, можна значно заощадити. Слід враховувати, що для відкриття магазину вам потрібно буде орендувати приміщення, склади, найняти продавців, усе це потребує капітальних вкладів від власника, тому ціна товару буде вищою. Для інтернет-магазину достатньо онлайн-середовища та складу.

Звичайно, велика різноманітність є головним плюсом, і все це допомагає швидше знайти одяг, який вам подобається та підходить. Шукати товар в Інтернеті набагато зручніше, ніж у торговому центрі.

Третя перевага полягає в тому, що це не має нічого спільного з місцем, часом і погодою, тому що інтернет-магазин працює цілодобово, на відміну від інших магазинів. Ви навіть можете замовити доставку кур'єром за вказаною адресою, нікуди не їздячи за своїми покупками.

Перевагою є ексклюзивність товару. В Інтернеті можна знайти рідкісні та унікальні речі - торгові центри більше орієнтуються на актуальні речі, які часто розкупаються. При необхідності інтернет-магазин може запропонувати товари, замовлені з-за кордону (якщо товару немає в наявності в країні). Через усі ці фактори багато хто насторожено ставиться до таких покупок.

Упередженість проти онлайн-шопінгу існує в основному серед тих, хто ніколи не робив онлайн-шопінг, тому що їм важко уявити, як купувати, не побачивши і не помацавши продукт. Велику роль у цьому відіграє моральне небажання людей робити покупки в Інтернеті та невіра в те, що Інтернет – це щось нове й незвідане.

Ще однією причиною небажання звертатися в інтернет-магазин є те, що процес купівлі анонімний і немає прямого спілкування покупця з продавцем, тому будь-які проблеми, що виникають під час покупки або експлуатації товару, покупець не бачить гарантії, що магазин зможе їх вирішити. Люди бояться купувати в інтернет-магазинах, мабуть, тому, що у них сформувався стереотип, що їх обов'язково обдурять: не відправлять те, що замовили і заплатили.

Щоб потенційні покупці не сумнівались, що в магазині є постійна підтримка покупців після здійснення покупки/продажу, необхідно надати детальну інформацію про те, куди звертатися у разі виникнення проблем чи питань. Частота купівлі товарів через Інтернет безпосередньо пов'язана з видами товарів, які пропонує магазин, і конкретними умовами попиту на товари.

Список літератури:

1. Монастирський Т.А. Аналіз наявного програмно-технічного забезпечення сфери купівлі-продажу одягу через інтернет С.328-331 <http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2023/09/Conference-Proceedings-September-14-15-2023.pdf>
2. Все про Е-шопінг. URL: <https://elnews.com.ua/uk/moda-onlajn-61-vsih-internet-prodazhiv-u-sviti-prypadaye-na-odyag-i-vzuttya/> (дата звернення: 15.02.2023).
3. Ivanka Menken Cloud Computing – The Complete Cornerstone Guide to Cloud Computing Best Practices: Concepts, Terms, and Techniques for Successfully Planning, Implementing and Managing Enterprise IT Cloud Computing Technology, Australia, 2008. – 203 с.
4. Jon Duckett Beginning HTML, XHTML, CSS and JavaScript. Wiley Publishing, Canada, 2020. – 834 с.
5. Rajkumar Buyya, James Broberg, Andrzej Goscinski Cloud computing Principles and Paradigms. John Wiley & Sons, Inc., New Jersey, Canada, 2021. – 637 с.
6. Плахтій П. Д., Мендерецький В. В, Болібрух Б. В., Юхименко А. П., А. М. Савчук. Інформаційні системи та технології для роботи з ними: Навчальний посібник / Під ред. П.Д. Плахтія. – Кам'янець-Подільський: видавець М.І. Мошак (агенство «ІНФО»), 2013. – 374 с.

STEM-ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Красовська В.В.

фахівець КУ «Інклюзивно-ресурсний центр»
Авдіївської військово-цивільної адміністрації
Покровського району Донецької області

Фатьянова Т.О.

асистент кафедри початкової освіти
Бердянський державний педагогічний університет

Сучасні діти живуть і розвиваються в епоху нових технологій, в умовах динамічних змін у всіх сферах життєдіяльності. Від сучасного здобувача початкової освіти вимагається не стільки володіння знаннями, скільки, насамперед, уміння отримувати, переробляти й практично використовувати отриману інформацію, самостійно та критично її оцінювати, бути гнучким, готовими до змін, володіти розвиненими комунікативними навичками, уміти працювати в команді. Саме на формування таких особистісних компетентностей і здібностей орієнтований освітній процес Нової української школи.

Серед провідних технологій сучасної школи на особливу увагу заслуговують STEM-технології. STEM – це унікальний підхід до освіти дітей з різними освітніми потребами (у тому числі з особливими), заснований на зв'язку дисциплін, винесених в аббревіатуру: Science (природничі науки), Technology (технології), Engineering (інжиніринг, проектування, дизайн), Mathematics (математика) [2].

Дослідженню стану впровадження STEM-освіти в Україні присвятили свої праці вітчизняні науковці: І. Василяшко, С. Горбенко, О. Барна, І. Савченко, І. Стеценко, Г. Войтків, І. Чернецький та ін. На основі аналізу теоретико-методологічної літератури визначено, що більшість науковців однастайні в тому, що технологія STEM ґрунтується на використанні ігрових технологій, дослідженні як провідному типі навчальної діяльності у здобувачів початкової освіти, даючи змогу інтегрувати знання з різних освітніх галузей у межах виконання міждисциплінарних проєктів. Перед учнями ставиться певна проблема, яку вони цілеспрямовано розв'язують, досягаючи індивідуальних і колективних успіхів [4].

Однак реалізація STEM-технології з дітьми з особливими освітніми проблемами потребує особливого педагогічного та методичного підходу до створення варіативного модульного середовища, до врахування освітніх можливостей і потреб учнів, до яких зазвичай відносяться труднощі сприйняття й перероблення інформації, труднощі в комунікативній і моторній сферах, особливості пізнання навколишнього світу та формування понять [2].

Під час реалізації STEM-технології в інклюзивному середовищі педагог повинен у такий спосіб спланувати освітню діяльність, щоб максимально задіяти сильні сторони кожної дитини і тим самим забезпечити їй можливість реалізувати себе, відчути себе успішною, розкрити свої здібності й таланти. Описана технологія поряд із корекційно-розвивальними заняттями має величезний ресурс для розвитку та навчання, задоволення індивідуальних потреб дітей з особливими освітніми потребами, для розширення можливостей їхньої комунікації та соціальної адаптації, професійного визначення та діяльності [1].

Діяльність вчителя з впровадження STEM-технологій у навчанні дітей з особливими освітніми потребами в початковій школі має включати в себе:

- проведення прикладних досліджень щодо визначення особливостей організації та реалізації навчання з використанням STEM-технологій в умовах інклюзивного навчання, аналіз актуальних практик;

- розробку модульних різнорівневих STEM-програм для дітей з різними освітніми потребами;
- підбір методичних матеріалів щодо реалізації STEM-технологій для фахівців і батьків (законних представників);
- організацію майданчика для професійного спілкування та обміну досвідом;
- адаптацію та впровадження STEM-технологій в інтерактивному (у т.ч. дистанційному) форматі [3].

Для того, щоб залучити дітей з особливими освітніми потребами до досліджень, варто використовувати гейміфікацію. Після досягнення мети поставленого завдання учні можуть отримувати та накопичувати різноманітні сюрпризи та нагороди. Адже для дітей молодшого шкільного віку такі нагороди є набагато цікавішими та мотивують до подальшого навчання[1].

Під час впровадження STEM-технологій педагогу необхідно ретельно спланувати заняття, грамотно сформувати групи, включивши до їх складу дітей з особливими освітніми потребами, і в такий спосіб організувати освітню діяльність, щоб максимально задіяти сильні сторони кожної дитини, забезпечити можливість реалізувати себе та розкрити свої здібності й таланти.

Отже, уроки з впровадженням STEM-технологій залучають широкі групи дітей до науково-технічної творчості, сприяють популяризації природничо-наукових знань, формуванню компетентностей, універсальних гнучких навичок, забезпечуючи успішність кожного учасника незалежно від його освітніх потреб і можливостей. STEM-освіта як новий підхід у навчанні дітей з особливими освітніми потребами потребує особливої уваги до створення середовища та відбору змісту, матеріалів, адаптованих до використання дітьми, які мають різні освітні потреби.

Список літератури:

1. Колупаєва А. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі: навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с.
2. Плужник О. Впровадження STEM-освіти в інклюзивне середовище Нової української школи. Особлива дитина: навчання і виховання, 2020. № 1(90). С. 61-66. URL: <https://doi.org/10.33189/ectu.v1i90.18> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Талалаєва О., Заболотний В. Stem-освіта як технологія інклюзивного навчання на уроках природничо-математичного циклу. Грааль науки, 2021. № 10. С. 381-386. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.11.2021.076> (дата звернення: 02.03.2024).
4. Фролов Д. Розвиток STEM-освіти природничих дисциплін в умовах дистанційної освіти. Viae Educationis: Studies of Education and Didactics, 2022. № 3. Р. 79-87. URL: <https://doi.org/10.15804/ve.2022.03.08> (дата звернення: 02.03.2024).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЮСТИЦІЇ ТА ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ

Куненко Ірина Сергіївна

кандидат юридичних наук, доцент

e-mail: i.kunenko@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1919-9198>

У науковій літературі можна виділити декілька підходів щодо визначення поняття «юстиція». Так, в одних джерелах поняття юстиції пов'язують з діяльністю спеціальних судів, квазісудових органів держави, які наділені відповідними повноваженнями стосовно вирішення правових конфліктів, зводячи поняття юстиції до процедури вирішення у судово-процесуальній формі судових справ, діяльності із забезпечення вирішення спорів; в інших – розглядають як діяльність держави у встановлених межах, спрямовану на запобігання, виявлення та усунення порушень права, або як систему органів та установ держави, основним завданням яких є реалізація державно-правової політики, спрямованої на підтримання законності, захисту прав і свобод людини й громадянина, забезпечення функціонування системи правосуддя.

Дослідивши дане поняття та методологічні підходи щодо його визначення, ми звернули увагу, що воно значною мірою перетинається з поняттям правоохоронної функції держави, пов'язується з діяльністю тих органів, які традиційно відносять до правоохоронних.

Зважаючи на це, слід, очевидно, більш ретельно розглянути поняття правоохоронної функції держави та визначити її взаємозв'язок з таким феноменом як юстиція.

Р. Ботвінов досліджуючи зміст правоохоронної функції та напрями державного управління в зазначеній сфері зазначає, що «зміст досліджуваної функції утворюють стійкі закономірні складові державного управлінського впливу на правову сферу суспільного життя. Державне управління в цій сфері не зводиться тільки до боротьби з посяганнями на правопорядок і покарання винних у їх скоєнні, а втілюється в єдності різноманітних державних заходів щодо забезпечення, охорони, захисту та відновлення правового порядку. У єдності цих моментів і треба вбачати зміст правоохоронної функції» [1].

Також існує точка зору, що правоохоронна функція держави – це самостійний комплексний напрямок діяльності держави, обумовлений її соціальним призначенням, який реалізується системою суб'єктів (державних та недержавних), що уповноважені виключно в рамках закону з використанням відповідних форм та методів вживати юридичних заходів впливу (в тому числі примусових) з метою досягнення бажаного соціального ефекту – охорони права в цілому, забезпечення охорони законності і правопорядку, прав і свобод громадян зокрема. Поруч із державними суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави, активно діють і недержавні органи, діяльність яких спрямована на забезпечення, охорону, захист та підтримання правопорядку в державі. До їх числа належать адвокатура, нотаріат, законні представники, громадські експерти, аудитори тощо. Практика передачі недержавним суб'єктам певних повноважень держави, зокрема у правоохоронній сфері, дозволяє залучити більш широкі верстви населення до виконання нагальних завдань, які стоять перед державою, що в результаті має привести до підвищення ефективності реалізації правоохоронної функції держави. Крім того, слід звернути увагу, що тенденція до розширення кількості суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави (звісно, мова йде, в першу чергу, про недержавних суб'єктів) є свідченням демократизації суспільства, переорієнтації держави не на задоволення власних потреб, а на охорону та захист прав і свобод людини та громадянина [2].

На нашу думку, найбільш ґрунтовним є підхід до розуміння сутності правоохоронної функції через усвідомлення її як необхідної в системі функцій держави, а саме, визначення правоохоронної функції як цілеспрямованої діяльності апарату держави, зміст якої становить

здійснення державних заходів по встановленню, забезпеченню та охороні правопорядку, а також владне розв'язання суперечностей між законними і незаконними інтересами, що виступає як заперечення правопорушень та утвердження правопорядку. У такому розумінні правоохоронна функція держави розглядається у широкому сенсі, в аспекті забезпечення правоохоронними органами режиму законності та правопорядку для реалізації громадянами своїх прав, свобод і інтересів, а також охорони цих прав і свобод, захисту та відновлення порушених прав людини.

Реалізація державою правоохоронної функції передбачає створення судової системи та системи правоохоронних органів, що мають забезпечити ефективне виконання правоохоронної функції держави, а їх організація та діяльність має здійснюватися відповідно до принципу верховенства права.

Правоохоронна функція держави відповідно реалізується спеціально уповноваженими органами апарату держави через нормативно регламентовану правоохоронну діяльність, яка спрямована на захист прав і свобод людини, охорону прав та законних інтересів держави і недержавних організацій, боротьбу із злочинами та іншими правопорушеннями.

Здійснення правоохоронної функції держави, вказує О. Ющик, «є завершальним моментом у реалізації цілі діяльності державного апарату, в якому законодавство як реальна ціль знаходить свою дійсність». Справді, пише він, в адміністративній функції держави законодавство специфікується у множині підзаконних правових актів, завершуючись в одиничності компетенції і повноважень окремих представників державного апарату. Тут закон перестає існувати в своїй формі загальності, а законодавство ніби занурюється в стихію одиничного життя суб'єкта управління. Навпаки, у правоохоронній функції одиничне втілення закону повертається до його загального значення владним визнанням законної сили інтересу окремого суб'єкта. Тут особливі інтереси співвідносяться з законодавством остаточно, в останній інстанції і лише тоді отримують державну санкцію як дійсні інтереси, коли вони є інтересами законними, втілюючись у праві суб'єкта, або суб'єктному праві [3, с. 22].

Отже, дослідивши сутність правоохоронної функції держави, на нашу думку, поняття юстиції необхідно розглядати у зв'язку з діяльністю держави, пов'язаною так чи інакше з порушенням права, на відміну від творення та реалізації (запровадження) права. Це процес, що починається із запобігання порушенням права, далі включає виявлення таких порушень, їх фіксацію, забезпечення права та надання належного захисту особі, чиї права були порушені, або ж відновлення її порушених прав, застосування покарання тощо.

Межі юстиції визначаються межами правоохоронної функції, зміст якої складає діяльність усіх органів і посадових осіб держави, підпорядкована приведенню у відповідність до закону усіх актів суб'єктів правових відносин [4].

Таким чином, для визначення того, належить чи ні та або інша функція органу чи посадової особи до сфери юстиції, належить з'ясувати, чи є змістом правових актів владного суб'єкта саме приведення у відповідність до закону актів суб'єктів правового відношення. А для цього необхідно передусім дати відповідь на питання: чи має місце у конкретному правовідношенні відхилення від закону? [4]

З урахуванням сказаного, можна скласти попереднє уявлення про юстицію як особливу сферу (галузь) державного управління, в якій на основі принципу законності реалізується в сукупній діяльності публічно-владних органів та їх спеціалізованих установ правоохоронна функція держави.

Список літератури:

1. Ботвінов Р. Особливості реалізації правоохоронної функції держави в сучасному українському суспільстві. Ефективність державного управління. 2016. ВІП. 4 (49). Ч. 1. С. 156-163. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2016_4_19.
2. Безпалова О. І. Методологічні засади адміністративно-правового механізму реалізації правоохоронної функції держави. Development and modernization of the legal

systems of Eastern Europe: experience of Poland and prospects of Ukraine. Vol. 2. Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. 336 p. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/64602137-e0c1-4176-b0a2-a48c901750c6/full>

3. Ющик О. І. Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні. – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1997. 192 с.

4. Ющик О.І. До філософії юстиції (чого не вистачає концепціям реформування правосуддя) URL: <https://www.pravotriada.com> <http://surl.li/nlauj>

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Кучмілова Т.С.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Грабовська К.А.

здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

В сучасних економічних умовах проблеми економічного управління підприємством стають все більш актуальними. Зростання конкуренції, зміни в економічному середовищі та швидка технологічна революція ставлять перед підприємствами нові виклики. В умовах глобалізації та швидкісних змін на ринку, ефективне економічне управління вимагає уваги до стратегічного планування, фінансової стійкості, оптимізації процесів та ефективного використання ресурсів. Успішне протидіяння цим проблемам дозволить підприємствам досягти стійкого розвитку в умовах сучасного ринкового середовища.

Управління підприємством – це комплекс різноманітних функцій та процесів, спрямованих на керування діяльністю підприємства з метою досягнення поставлених цілей та оптимізації його ресурсів[2].

Економічне управління підприємством включає широкий спектр функцій та завдань, спрямованих на забезпечення ефективності його діяльності та досягнення фінансових цілей. Серед ключових аспектів економічного управління можна виділити наступні[1]:

1. Фінансове планування: це визначення фінансових цілей, розробка стратегій та дій для досягнення цих цілей, а також формування фінансових планів і бюджетів.

2. Управління обіговим та основним капіталом: це забезпечення ефективного використання грошових та матеріальних ресурсів, управління оборотним капіталом для забезпечення платоспроможності підприємства та оптимізація управління основними активами.

3. Фінансовий аналіз: це оцінка фінансового стану підприємства, виявлення сильних та слабких сторін, аналіз показників рентабельності, ліквідності та платоспроможності.

4. Управління ризиками: це ідентифікація, вимірювання та управління фінансовими ризиками, пов'язаними з кредитуванням, валютними ризиками, ризиками процентних ставок та іншими факторами.

5. Управління звітністю: це складання, аналіз та звітування фінансової звітності для внутрішніх та зовнішніх потреб, включаючи створення звітів про прибуток, збалансовану звітність та інші фінансові звіти.

Управління підприємством в економічному контексті означає керування фінансовими та господарськими процесами з метою забезпечення стабільного фінансового стану та ефективного використання ресурсів підприємства. [1]. Сучасні економічні умови включають в себе ряд складних факторів, які впливають на глобальну та місцеву економіку, а саме [3]:

1. Глобалізація призводить до зростання конкуренції та інтеграції ринків у всьому світі через зростаючу інтернаціоналізацію торгівлі та інвестицій.

2. Швидкий темп технологічних інновацій перетворює промисловість, послуги та ринки праці, вимагаючи постійної адаптації.

3. Зростання глобальних дисбалансів, нестабільність цін на енергоресурси та проблеми грошово-кредитної політики створюють макроекономічні виклики.

4. Кризи на фінансових ринках, дефіцит грошово-фінансових ресурсів та нестабільність обмінних курсів призводять до фінансової нестабільності.

5. Високе безробіття, нерівність доходів, демографічні зміни та сталий розвиток створюють соціально-економічні виклики. Зазначені фактори створюють складні умови для підприємств та вимагають управлінської стратегії, яка поєднує в собі ризиковий менеджмент, технологічну інноваційну стратегію та постійний пошук вигідних ринкових можливостей [3].

На сьогоднішній день значною проблемою економічного управління є постійні зміни в законодавстві. Ці зміни можуть вплинути на стратегічне планування та фінансовий стан підприємства, створюючи додаткові виклики для управління. Ще однією проблемою є швидкий темп технологічних змін, який ставить підприємства перед завданням постійного впровадження нових технологій для збереження конкурентоспроможності. Управління підприємствами потребує постійної адаптації до складного економічного середовища і пошуку інноваційних рішень для успішного функціонування.

Отже, у сучасних економічних умовах, підприємства стикаються з рядом складних проблем у сфері управління, серед яких є глобалізація ринків, тобто збільшення конкуренції на ринках, підприємства мають бути гнучкими, швидкими та мають реагувати на зміни в міжнародному середовищі. Людські ресурси, тобто залучення, утримання та розвиток талановитих співробітників є однією з ключових проблем, оскільки кваліфікований персонал є важливим ресурсом для успішної діяльності підприємства). Підприємства мають навчитись управляти ризиками (ефективно управляти фінансовими, ринковими та операційними ризиками, для того, щоб запобігати негативного впливу на їх діяльність).

Список літератури:

1. Saranza, C., Paqueo-Patosa, L., Gegona, D., Rey Sulapas, R., Love Gorde, P., & Villanueva, M. (2024). Enterprise Risk Management on Business Performance: A Quantitative Analysis of Local Businesses in Surigao del Norte, Philippines. *IJBTSR International Journal Of Business And Technology Studies And Research*, 5(2), 15 pages. doi:10.5281/zenodo.10526702
2. Загальні принципи управління підприємством URL: <https://buklib.net/books/25321/> (дата звернення: 25.02.2024)
3. Пархоменко, Л., Фротер, О., & Осіпова, А. (2022). Сучасний розвиток економічної думки в Україні. *Економіка та суспільство*, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-38>

ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ТРЕНД НА СВІТОВОМУ ІТ-РИНКУ

Лазебний В.М.

старший науковий співробітник
Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України
<http://orcid.org/0000-0002-2597-8203>

Хмарні технології – парадигма, що передбачає віддалену обробку та зберігання даних. Ця технологія надає користувачам мережі інтернет доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервіса. Тобто якщо є підключення до інтернету, то можна виконувати складні обчислення, опрацювати дані, використовуючи потужності віддаленого сервера [1, с. 7]. Говорячи про хмарні технології, мають на увазі зручне середовище для обробки та зберігання інформації, використання хмарного сервісу передбачає послуги високого рівня. Хмарні технології ще називаються «розподіленими», адже дані обробляються з використанням не тільки одного комп'ютера, опрацювання розподіляється одночасно по кількох комп'ютерах, підключених до інтернет-мережі.

Є 2 типи робочих моделей для розподілених обчислень: моделі розгортання і сервісні моделі. Перші характеризують тип доступності хмарного середовища. Хмара поділяє доступність на 4 типи: 1) приватна (налаштована спеціально для організації в межах власного центру обробки даних; контролюється асоціацією і обслуговується виключно нею; хмара може існувати всередині або поза периметром організації); 2) публічна (призначена для вільного використання широким загалом, доступна для всіх зовнішніх клієнтів через інтернет, які можуть зареєструватися у хмарі та використовувати її ресурси за моделлю оплати за використання); 3) колективна (кілька організацій разом створюють і пропонують подібну хмарну інфраструктуру, а також політики, вимоги та цінності; хмарну інфраструктуру може підтримувати сторонній постачальник або одна з організацій у колективі); 4) гібридна (група публічних, приватних та колективних хмар; моделі гібридної хмари залежать від внутрішньої ІТ-інфраструктури, тому важливо тут гарантувати надлишок центрів обробки даних) [2, с. 93-94].

Щодо застосування хмарних технологій, то спектр сфер, у яких вони знаходять застосування, є доволі широким: вони використовуються в ІТ, бізнес-сегменті, в освітніх установах.

Існує багато визначень поняття «хмарні обчислення». Зазвичай під хмарними обчисленнями (від англ. *cloud computing*) розуміють надання користувачеві комп'ютерних ресурсів у вигляді інтернет-сервісів. Користувач при цьому не завжди розуміє, під керівництвом якої з операційних систем обробляються запити, власне які комп'ютери можуть їх обробляти.

Розвиток глобальної мережі, зростання контенту дали поштовх для створення нових гнучких систем, які дозволили підлаштуватися під нові запити, а також надали нові, якісні, шляхи розбудови інфраструктур. Ринок хмарних технологій продовжує стрімко розвиватися і характеризується тяжінням до ще більш якісних змін у бік застосування різних моделей хмарних сервісів.

Власне хмарні технології вирізняються багатьма позитивними моментами. Вони дають змогу вирішити проблеми швидкого розгортання додатків, розширення кількості замовників, залучення клієнтів. Хмарні технології є ефективним інструментом економії для підприємств, яким тепер немає чого витратитися на обладнання, інформаційну інфраструктуру, адже оплачується використаний «реальний» обсяг ресурсів. Серед переваг слід виокремити такі: економічність, гнучкість, мобільність, зручність, доступність, високий

рівень безпеки. Через численну кількість переваг хмар підвищується конкурентоспроможність технологій, які, без сумніву, є інвестицією в майбутнє.

Список літератури:

1. Вакалюк Т.А. Хмарні технології в освіті : навч.-метод. посібник для студ. фіз.-мат. ф-ту. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2016. 72 с.
2. Лемешко А. В., Антоненко А. В., Слюсар В. О., Бахуринський Д. В., Куценко М. О. Технології хмарних обчислень та динаміка їх розвитку. Науковий журнал «ITSynergy», (1). 2023. С. 89-108. URL: <https://doi.org/10.53920/ITS-2023-1-6>

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ ЗМІСТУ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «STEM 5-9 КЛАСИ»

Левченко Ф.Г.

кандидат педагогічних наук, доцент
провідний науковий співробітник відділу STEM освіти
Інституту педагогіки НАПН України
ORCID ID 0000-0003-4295-2934
grigorina_apn@ukr.net
+380953160204

На сучасному етапі розвитку освіти вплив STEM-орієнтованого підходу варто переоцінити. Адже цей інноваційний підхід оснований на інтеграційних механізмах, які сприяють оновленню предметних галузей природничої, математичної, технологічної та найголовніше сприяють формуванню ключових компетентностей, що так необхідно у сучасному світі.

На рівні базової середньої освіти технологія STEM-освіти має завдання сформувати в учнів і учениць стійкий інтерес до природничо-математичних предметів, оволодіння технологічною грамотністю та навичками розв'язання проблем, залучення до дослідництва, винахідництва, проєктної діяльності, що дасть змогу збільшити частку тих, хто прагне обрати науково-технічні, інженерні професії [1].

У освітній процес закладів загальної середньої освіти, зокрема, гімназії були впроваджені визначені педагогічні умови, такі як: 1) обґрунтування контент-орієнтованого виду міжпредметної інтеграції як засобу інтегрування змісту природничої галузі на основі STEM підходу; 2) формування цілісності змісту освітньої галузі природничої разом із освітніми галузями технологічної, математичної та суміжними з ними проєктуванням, інженерією і дизайном шляхом оновлення дидактичних підходів і включенням до відповідних освітніх документів; 3) розроблення змісту модельної програми, що міститиме комплекс освітніх компонентів (предмети освітньої галузі природничої, математичної, технологічної, проєктування, інженерія, дизайн), що забезпечуватимуть досягнення учнями результатів навчання, визначених у державному стандарті; 4) інтегрування навчального матеріалу в підручниках на основі STEM підходу, що дозволить здійснювати сутнісну інтеграцію знань освітніх галузей природничої, математичної, технологічної; 5) поєднання внутрішньопредметної (в межах кожного предмету зазначених галузей природничої, математичної, технологічної) та міжпредметної інтеграції (на рівні міжпредметних зв'язків) шляхом встановлення зв'язків та залежностей між основними поняттями та термінами; б) розкриття у методичних рекомендаціях для вчителів методики реалізації STEM підходу.

Кожна педагогічна умова, у визначеній сукупності, сприяла доповненню, розширенню, насиченню змісту, організації, методичному супроводу освітнього процесу на засадах STEM-орієнтованого підходу закладів загальної середньої освіти.

Працюючи за модельною програмою, розробленою співробітниками відділу STEM-освіти, визначальною рисою якої став такий принцип побудови освітнього процесу, щоб якомога більше учнів задіяти у здобутті STEM-освіти на рівні базової середньої освіти. Для цього співробітниками відділу STEM-освіти було запропоновано дві моделі упровадження STEM в освітній процес 5-9-х класів закладів загальної середньої освіти. Де перша модель є самостійним інтегрованим курсом STEM, тоді як друга забезпечує інтеграцію STEM в процес навчання окремих предметів/інтегрованих курсів. У вчителів закладів освіти був вибір, яку модель курсу STEM обрати. Так переважна більшість шкіл, що були задіяні в експерименті, обрали першу модель, де STEM представлений окремим інтегрованим курсом. За результатами впровадження даної моделі можна зробити такі висновки, що збільшився

інтерес учнів до природничо-математичних предметів, що сприяло оволодінню технологічною грамотністю та навичками розв'язання проблем учнями 5-9 класів, сприяло розвитку у них дослідництва, винахідництва, проєктної діяльності, що, відповідно у старшій школі сприятиме зростанню кількості випускників, які будуть обирати науково-технічні, інженерні професії, що надважливо на сучасному етапі змін у соціально-економічній і виробничій сферах суспільства.

Тоді як школи, що обирали другу модель упровадження STEM в освітній процес, мали свою позитивну динаміку щодо покращення освітніх результатів учнів 5-9 класів з предметних галузей природничої, математичної, технологічної, а також сформованості в останніх ключових компетентностей.

Отже, визначена у ході експериментального дослідження педагогічна умова: розроблення змісту модельної програми, що міститиме комплекс освітніх компонентів (предмети освітньої галузі природничої, математичної, технологічної, проєктування, інженерія, дизайн), що забезпечуватимуть досягнення учнями результатів навчання, визначених у державному стандарті, є ефективною, що підтверджують результати проведеного дослідження.

Список літератури:

1. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898).

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЦБС ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА ДЛЯ ДОРОСЛИХ)

Любарська Ю.В.

здобувачка освітньо-кваліфікаційного рівня "Магістр"
спеціальності 029 "Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
групи ІБАС – 112-м

*Науковий керівник: Збанацька О.М.
д-р наук з соціальних комунікацій, доц.
ПВНЗ «Київський університет культури»*

Актуальність теми дослідження. Дипломна робота є змістовним і комплексним науковим дослідженням, яке присвячено актуальній темі – організації роботи Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва (на прикладі Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих).

Централізована бібліотечна система Шевченківського району м. Києва відіграє ключову роль у формуванні культурного простору та підтримці освітніх та культурних ініціатив.

Дослідження теми дозволить визначити роль публічних бібліотек у розвитку культурної сфери місцевості; організацію роботи ЦБС в контексті технологічних та соціокультурних тенденцій, стан читацької культури місцевої громади; мережевий вплив ЦБС Шевченківського району на бібліотечну інфраструктуру в цілому.

Стан наукової розробки теми. Теоретичним підґрунтям стали праці науковців та практиків, що досліджують діяльність публічних бібліотек України. Загальні питання проблеми організації роботи ЦБС досліджували такі науковці як К. С. Бережна [1-2], Г. Г. Бородіна [3-4], Т. І. Вилегжаніна [5-7], Л. В. Лагута [8-9], О. С. Онищенко [10-11] та інші.

Проте, незважаючи на значний доробок вітчизняних науковців і практиків бібліотечної галузі, маємо констатувати відсутність комплексних робіт, присвячених діяльності Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва загалом, і Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих, зокрема.

Метою дослідження є комплексний аналіз діяльності Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва (на прикладі Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих).

Сутність дослідження. Поставлена мета обумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- з'ясувати стан розробленості теми;
- дослідити нормативно-правове забезпечення діяльності публічних бібліотек України;
- висвітлити історію та сучасний стан публічних бібліотек України;
- розглянути історію, структуру, функції та організацію роботи Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва;
- здійснити комплексний аналіз діяльності Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих.

Об'єктом дослідження є Централізована бібліотечна система України.

Предметом дослідження є діяльність Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих як складової Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва.

Методи дослідження ґрунтуються на системному та соціокомунікативному підходах, оскільки Централізована бібліотечна система Шевченківського району м. Києва

розглядається як система з багатьма взаємодіючими між собою елементами, серед яких провідне місце займають бібліотеки, бібліотекарі, обладнання, користувачі.

Соціокомунікативний підхід дозволив уточнити зміст, визначити місце і роль публічної бібліотеки, та довести комунікаційну сутність їхньої діяльності, як елемента бібліотечної сфери та системи комунікацій, створенні та використанні інформаційних ресурсів, задоволенні потреб користувачів публічних бібліотек.

Застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, які визначалися специфікою даної роботи. Серед загальнонаукових методів аналіз і синтез, індукція і дедукція. За допомогою аналізу розкрито діяльність Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих.

Поряд із загальнонауковими використано спеціальні методи дослідження, зокрема, емпіричні.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в роботі вперше висвітлено історію, структуру, функції та організацію роботи Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва; здійснено комплексний аналіз діяльності Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих як складової Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва; визначено перспективні напрями роботи Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих.

Джерельною базою слугували: нормативно-правові документи України, що регулюють бібліотечну галузь; дисертації, присвячені організації діяльності публічних бібліотек України, навчальна та наукова література з бібліотекознавства, статті періодичних фахових видань, присвячених бібліотекознавству України, зокрема діяльності публічних бібліотек України; порівняльне бібліотекознавство; фахові електронні ресурси.

Важливим напрацюванням у дослідженні є вивчення досвіду Національної бібліотеки ім. Ярослава Мудрого як координаційного центру публічних бібліотек України, діяльність Публічної бібліотеки ім. Лесі Українки м. Києва, досвіду роботи бібліотек ЦБС Шевченківського району м. Києва, Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих, світовий досвід організації публічних бібліотек.

Практичне значення результатів магістерської роботи полягає в узагальненні кращого досвіду роботи публічних бібліотек, оптимізації діяльності Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих та використання теоретичних знань у практичній діяльності колективу бібліотеки.

Основні висновки. Таким чином, у результаті дослідження:

1. З'ясовано стан розробки теми. З початком наукової розробки проблеми публічних бібліотек України, спостерігається поступове розкриття окремих важливих аспектів даного питання. На жаль, на сьогодні розгляд даної теми не набув широких масштабів у вітчизняній історіографії. Крім того, не існує спеціального комплексного дослідження по даній проблемі. В загальному масиві досліджень з бібліотекознавства, питання публічних бібліотек України залишається найменш вивченим фрагментом, що й обумовило вибір теми нашого дослідження.

2. Досліджено нормативно-правове забезпечення діяльності публічних бібліотек України. Аналіз нормативно-правового забезпечення є важливим для розуміння фреймворку, в якому функціонують публічні бібліотеки в Україні. Визначення цих правил та вимог дозволяє зрозуміти обов'язки та можливості бібліотек. Нормативно-правове забезпечення діяльності публічних бібліотек України базується на ряді законів та нормативних актів, які визначають їхні функції, права та обов'язки. Основним є Закон України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», що визначає статус бібліотек, правові та організаційні засади діяльності бібліотек і бібліотечної справи в Україні, гарантує право на вільний доступ до інформації, знань, залучення до цінностей національної та світової культури, науки та освіти, що зберігаються в бібліотеках. Потребує нової редакції у зв'язку із процесами децентралізації, перерозподілом функцій між центральними та місцевими органами влади. Закон України

"Про культуру" (1992 р.) визначає загальні принципи культурної політики в Україні, включаючи роль бібліотек у збереженні та розвитку культурної спадщини.

3. Висвітлено історію та сучасний стан публічних бібліотек України.

Історія публічних бібліотек України є багатошаровою і цікавою. З аналізу історичного розвитку виділяється роль бібліотек у формуванні освітньої, культурної та національної ідентичності. Починаючи з ранніх століть, публічні бібліотеки в Україні відзначалися своєрідністю, виступаючи не лише як місця зберігання знань, але й як центри культурного обміну та освіти.

У ХХ столітті в Україні відбувалися великі зміни в організації бібліотечної системи, і централізація бібліотек була однією з важливих реформ. Централізація бібліотек в цей період спрямовувалася на підвищення ефективності та контроль над роботою бібліотечної системи, але водночас викликала обмеження у самостійності та місцевій ініціативі. Було введено практику створення обласних центральних бібліотек, які обслуговували регіон та взаємодіяли з місцевими бібліотеками. Ці центральні бібліотеки часто ставали центром координації та допомоги для інших бібліотек у своїй області. Діяльність бібліотек піддавалася суворому контролю з боку центральних органів влади, що сприяло єднанню структур і стандартизації роботи. Центральні публічні бібліотеки, такі як Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого, відігравали важливе значення як центри зберігання національної культурної спадщини.

Сучасні публічні бібліотеки України переживають трансформацію в умовах цифрової епохи. Збільшення доступу до онлайн-ресурсів та впровадження інноваційних технологій стають важливими елементами їхньої діяльності. Публічні бібліотеки активно взаємодіють з громадськістю, стаючи центрами культурного життя та освіти.

4. Розглянуто історію, структуру, функції та організацію роботи Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва.

Історія Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району м. Києва свідчить про еволюцію бібліотечної інфраструктури в даному районі. Розвиток системи відображає зусилля спільноти та владних структур для забезпечення доступу до знань та культурних ресурсів.

Структура та функції Централізованої бібліотечної системи Шевченківського району визначаються для найкращого задоволення потреб місцевого населення. Організація служить центром для об'єднання ресурсів та надання різноманітних послуг – від книжкового обслуговування до організації культурних та освітніх заходів.

5. Здійснено комплексний аналіз діяльності Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих.

Історія Бібліотеки ім. Т. Шевченка для дорослих є багатошаровою та значущою. Організація бібліотеки має своє коріння в далекому минулому та пов'язана з іменем видатного українського поета Тараса Шевченка. Розвиток бібліотеки відзначається тим, як вона стала центром культурно-освітнього життя та зберігачем національної культурної спадщини для дорослої аудиторії.

Бібліотека ім. Т. Шевченка для дорослих активно працює у різних напрямках. Забезпечення доступу до книжкового фонду, проведення літературних заходів, лекцій, культурних подій та інші форми роботи націлені на задоволення різноманітних потреб та інтересів дорослої аудиторії.

Розглядаючи перспективи роботи бібліотеки, можна визначити важливі напрями. Інтеграція новітніх технологій у бібліотечну сферу, розвиток віртуальних ресурсів, розширення послуг з інформаційної грамотності та підтримка місцевих культурних ініціатив можуть бути ключовими аспектами для майбутнього.

На нашу думку, можна виділити такі перспективні напрями роботи:

- Розвиток цифрових ресурсів: впровадження та покращення електронних ресурсів та онлайн-послуг для дорослих. Створення віртуальних колекцій, електронних книг, аудіокниг, та інтерактивних навчальних матеріалів.

- Програми інформаційної грамотності: організація тренінгів та семінарів для дорослих щодо навичок роботи з інформацією та цифровими технологіями. Поширення знань щодо критичного мислення та оцінювання інформації в Інтернеті.

- Літературні та культурні заходи: організація літературних вечорів, клубів читачів, та дискусійних груп. Проведення культурних заходів, виставок, та взаємодія з місцевими художниками та літераторами.

- Розширення партнерств: встановлення співпраці з іншими культурними та освітніми установами. Розвиток партнерств з місцевими громадськими організаціями та підприємствами.

- Підтримка освітніх ініціатив: організація лекцій, майстер-класів, та навчальних курсів для розвитку нових навичок та компетенцій. Співпраця з місцевими навчальними закладами для надання додаткових освітніх ресурсів.

- Адаптація до потреб користувачів: здійснення опитувань та аналіз запитань користувачів для визначення їхніх потреб та очікувань. Гнучкість у форматі та часі надання послуг для відповіді на різноманітні потреби аудиторії.

Ці напрями можуть допомогти бібліотеці стати активним центром для освіти, культури та розвитку дорослих в місцевій громаді.

Список літератури:

1. Бережна К. Інформаційний сервіс публічних бібліотек України : напрями розгортання в комунікаційному просторі. Вісник Книжкової Палати. 2016. № 11. С. 9-12
2. Бережна К. С. Організаційні трансформації публічних бібліотек України. Вісн. Харків. держ. акад. культури. Харків, 2016. Вип. 49. С. 68–76
3. Бородіна Г. Г., Одинока Л. П. Культурно-просвітницька значимість книгозбірень в історико-краєзнавчому контексті Півдня України. Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України. Київ, 2014. С. 8–11.
4. Бородіна Г. Г. Приватні бібліотеки та приватні зібрання Півдня України (XIX ст.). Архівознавство. Археографія, Джерелознавство. К., 2000.
5. Вилегжаніна Т. Інновації визначальний фактор розвитку бібліотек України. Бібліотечна планета. 2009. № 3. С. 6–9
6. Вилегжаніна Т. Публічні бібліотеки на зламі століть. Київ, 2015. 272 с.
7. Вилегжаніна Т. Публічні бібліотеки України в інформаційному просторі : правові аспекти діяльності. Бібліотечна планета. 2005. № 4. С. 4–6
8. Лагута Л. Зразок Положення про публічну бібліотеку об'єднаної територіальної громади. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. 09.06.2017. URL : <https://oth.nlu.org.ua/?p=1009>
9. Лагута Л. Установчі документи та локальні акти публічних бібліотек. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. 05.10.2018. URL : <https://oth.nlu.org.ua/?p=2088>
10. Онищенко О. С. Бібліотечний фонд України в контексті другої світової війни та її наслідків. Державна архівна служба України. URL : <https://old.archives.gov.ua/Archives/Publication/Onischenko.ph>
11. Онищенко О. Розвиток бібліотечної справи в Україні наприкінці 1950-х – у 80-х роках ХХ ст. Бібліотечний вісник. К. : Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2006. № 3. С. 24-38

БУДУЄМО РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ТА ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Ляска О.О.

соціальний педагог

Шепетівський професійний ліцей

e-mail: elenalyaska@ukr.net

Діти все частіше стають жертвами війни та подій подібних до війни. Жахлива війна в нашій країні зруйнувала не одну дитячу долю. На сьогодні гостро постає питання супроводу дітей та родин, які втратили рідних. Діти проти власної волі стають свідками трагічних подій. Вони разом з батьками переймаються тривогою за життя та долю України. На превеликий жаль, таких дітей в Україні чимало, тому необхідно знаходити нові способи допомогти їм. Вони почуваються розгубленими, наляканими, вразливими перед викликами життя. Хоча такі події певним чином впливають на кожного, можливі реакції та емоції дітей на них можуть бути дуже різними. В більшості випадків діти можуть відчувати страх, тривогу або відчуженість [1].

Саме зараз гостро відчувається необхідність об'єднання зусиль дорослих осіб, які б сприяли природному переживанню дитиною горя та сприяли подальшому її розвитку. Рання допомога дітям у тому, як впоратися зі стресом від воєнних дій та жити як біженець, може бути корисною і дозволить запобігти розвитку проблем надалі.

Тому завданням психологічних служб закладів освіти є створення корекційних програм для оновлення та удосконалення знань щодо природи та специфіки виникнення стресу, особливостей діяльності в ситуації стресу, оволодіння навичками ефективного подолання стресу і саморегуляції емоційного стану, вироблення резильєнтності та життєстійкості в умовах сьогодення.

Окрім цього постає необхідність організації соціально-педагогічної діяльності у цьому напрямі. Роль координатора процесу належить саме соціальному педагогу, який вивчає цю проблему, аналізує її, доводить важливість її вирішення, для чого координує взаємодію родини та закладу освіти, для об'єднання зусиль у напрямі протидії цьому явищу.

Сьогодні всі учасники освітнього процесу більше ніж будь-коли потребують психологічної підтримки й допомоги. Головним поточним пріоритетом діяльності закладів освіти є забезпечення психологічної стійкості учасників освітнього процесу, які постраждали від російської збройної агресії.

Соціально-психологічний супровід дитини, яка знаходиться у стані стресу та тривоги внаслідок нещодавно пережитої складної кризової події.

Проблема дитячих стресів та тривог є надзвичайно актуальною та важливою для вирішення цілої низки як педагогічних, так і психологічних питань. Кожна дитина має якісь власні маячки стресу – це те, що дитина припиняє робити, коли стрес наростає, а також те, що діти починають робити, коли у них з'являється сильний стрес (це може бути як алкоголь, так і наркотики).

Діти схильні імітувати, «заражатися» їх емоціями, почуттями, ставленнями до оточуючого світу, до самого себе тощо. Дивна поведінка дитини у такий період є способом виразити пережите.

Стрес і тривога є частиною однієї реакції організму і мають схожі симптоми. Це означає, що їх важко відрізнити. Становлення емоційно-вольової сфери, з якою тісно пов'язано формування особистості – складний і тривалий процес, що характеризує психічний розвиток. Воно протікає під безпосередньою дією з боку оточуючих, в першу чергу дорослих, що виховують дитину. Своєчасне виявлення і корекція тривожних станів є однією з умов формування повноцінного члена суспільства у дорослому житті.

Основні завдання, які постають перед педагогічним колективом та психологічною службою:

- зниження тривожності та скутості здобувачів освіти;
- розвиток уміння контролювати рівень тривожності;
- розвиток самооцінки та самопізнання;
- розвиток стресостійкості та життєстійкості

Супровід психологічної служби, психолого-педагогічна підтримка педагогів та співчуття рідних покликані створити умови для осмислення і прийняття дитиною пережитої складної кризової події.

У боротьбі з кризами та стресами нам допомагає психічна властивість, а саме – **резильєнтність** (життєстійкість, стресостійкість, психологічна пружність). Вона є необхідною властивістю, яка дозволяє зберегти фізичне та психічне здоров'я.

Резилентність – це відповідь психіки на різні труднощі, починаючи від поточних повсякденних неприємностей до важливих життєвих подій і сприймається як процес, а не як особистісна риса на відміну від твердості [2].

Відновлення – це процес поступового повернення здатності людини до благополучного функціонування, а також підвищення адаптаційних можливостей людини після впливу травматичного стресу.

Тому перед нами постає завдання навчити здобувачів освіти розвивати резильєнтність, вміння вистояти перед складними життєвими подіями та відновлюватися після труднощів чи стресу.

Незалежно від того, чи дитина переживає складний період у житті, чи хоче бути більш готовими до нових викликів, пропонуємо декілька способів, які можуть допомогти «наростити» резильєнтність та посприяти життєстійкості це психолого-педагогічні поради та впровадження авторської корекційно-розвиткової програми «Будуємо резильєнтність та життєстійкість в умовах воєнного стану в закладах професійної (професійно-технічної) освіти».

В подоланні досвіду пережитої психотравмуючої події психологічна служба Шепетівського професійного ліцею пропонує такі кроки, які, сподіваємося, допоможуть чітко бачити ситуацію та розвинути резильєнтність та життєстійкість.

1. Навчитись слухати. Всім учасникам освітнього процесу важливо знати, що з фахівцями психологічної служби вони можуть говорити про все пережите, ділитися почуттями, спогадами, думками і при цьому мають бути впевнені що їх почують.

2. Вміння підтримати. Відчуття підтримки є ключовим для відчуття безпеки. Важливо підтримувати добрі і близькі взаємини взаєморозуміння, повагу, довірливі стосунки зі всіма учасниками освітнього процесу. Допомогти отримати розуміння або нові ідеї, які можуть бути помічними, щоб впоратися з проблемами.

3. Розвивати навички управління емоціями та ресурсами. Навчившись керувати своїми емоціями, психолог і соціальний педагог зможе зрозуміти, як керувати емоціями і почуттями інших людей. Щоб допомогти учасникам освітнього процесу необхідно покроково та практично, впроваджувати навички та методи, які допомагають подолати психологічні наслідки катастрофічних подій, розвивати **резильєнтність**.

Авторська корекційно-розвиткова програма «Будуємо резильєнтність та життєстійкість в умовах воєнного стану в закладах професійної (професійно-технічної) освіти».

Корекційно-розвиткова програма розроблена як метод комплексного впливу на підлітка для зміни його життєвих установок і навичок поведінки і передбачає формування нових конструктивних змін. Дана програма направлена на здобувачів освіти, які переживають стрес, тривожність, стикаються із труднощами та складними життєвими обставинами.

Метою корекційно-розвивальної програми є: зниження в підлітків рівня тривожності до стану норми; сприяти розвитку та вдосконаленню вербальних і невербальних засобів

спілкування; створення позитивної атмосфери взаємодії; зниження психологічного дискомфорту, емоційної напруженості; підвищення самооцінки здобувачів освіти.

Алгоритм проведення корекційно-розвивальної програми ПІДГОТОВЧИЙ ЕТАП

Діагностика: Метою діагностики є вивчення рівня тривожності й основних видів страхів та рівня їх вираження.

Опитувальник CRIES-8. Дитяча шкала впливу подій (вхідне тестування)

Базова психологічна оцінка IAPT. PHQ-9 (вихідне тестування)

Тест BASIC Ph

Оцінка стійкості до стресів

ЗАНЯТТЯ № 1 «Що таке стрес. Види стресу»

Інформаційне повідомлення «Стрес – це...», «Види стресу...»

Техніка на визначення усвідомленості

Вправа «Щоденник-зобра»

Вправа «Що допомагає мені жити у важкий період часу»

Вправа «Стирання інформації»

Вправа «Чарівний ярмарок»

ЗАНЯТТЯ № 2 «Як подолати стрес»

Інформаційне повідомлення «Як подолати стрес...»

Вправа «Ти молодець тому, що...», «Як подолати стрес»

Дихальна вправа «Обійми метелика»

Вправа «Чарівна скринька порад»

Інформаційне повідомлення «Страх – це...»

Вправа «Розслаблююче дихання»

ЗАНЯТТЯ № 4 «Як подолати тривожність»

Вправа правила групи

Інформаційне повідомлення

Вправа «Подолаємо тривожність»

Вправа «Метод Екрана»

Вправа «Відпускання каміння»

ЗАНЯТТЯ № 5 «Будуємо резильєнтність та життєстійкість в умовах воєнного стану»

Вправа «Сейф»

Вправа «Створення безпечного місця»

Рефлексія «Сухий душ»

ЗАНЯТТЯ № 6 «Зміцнення резильєнтності»

Інформаційне повідомлення

Вправа «Квадратне дихання»

Вправа «Зняти напругу і збільшення відчуття спокою»

Релаксація «Морозиво»

Опанування технік тілесного усвідомлення, дихання, заземлення, центрування та їх регулярне впровадження може дати такі результати:

- Відкриває доступ до внутрішніх ресурсів дитини.
- Підвищує «опірність», внутрішню стійкість, розвиває енергоємність.
- Дає змогу бути в адекватному зв'язку з реальністю.
- Допомогає досягти станів спокою і внутрішньої рівноваги.
- Є інструментом дієвої, ефективної і швидкої стабілізації.

Список літератури:

1. Томчук М.І., Яцюк М.В. «Соціально-психологічна підтримка дітей, які переживають батьківську втрату» Вінницька академія неперервної освіти., 2016
2. Як плекати у собі резильєнтність та чому це важливо? URL: <http://surl.li/notwp>

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОРТАЛІВ В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

Макушенко Анастасія Петрівна

студентка магістр

029: Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
Київський університет культури

*Науковий керівник: Дніпренко В.І., доцент
Київський університет культури*

В сучасному світі глобальної інформатизації змінюється роль та розширюються функції бібліотек. Надання максимально повної інформації в мінімально короткий термін викликає необхідність об'єднання зусиль, кооперації ресурсів, забезпечення можливості взаємного доступу до інформаційних джерел. Для бібліотек як інформаційних центрів, корпоративний інформаційний портал є необхідним інструментом для забезпечення доступу до інформації та комунікації з користувачами [1, с. 1].

Створення та розвиток корпоративних інформаційних порталів в бібліотеках України є актуальною темою в сучасному інформаційному суспільстві, адже вони відіграють важливу роль у поліпшенні якості обслуговування користувачів, підвищенні ефективності роботи бібліотеки та забезпеченні доступу до актуальних даних. Функціонування корпоративного порталу в бібліотеці дає змогу обслуговувати користувачів на високому рівні, дозволяючи зменшити час на пошук необхідної інформації. Також, це дає змогу ефективно координувати роботу бібліотекарів, організувати швидкий обмін інформацією між структурними підрозділами бібліотеки, а також забезпечувати високий рівень обслуговування користувачів.

Про актуальність та важливість теми свідчить значна кількість наукових праць, присвячених створенню та розвитку корпоративних інформаційних порталів. Можна відзначити роботи таких вітчизняних науковців, як: Т. Вилегжанина, О. Збанацька, В. Ільганаєва, І. Лобановська, В. Корнієнко, Н. Зоріна, Т. Павленко, М. Сенченко, О. Волохін, Р. Щербан, В. Білоус, Л. Шпукал, Л. Рудзьський та ін.

Так, у свої працях, відомі науковці висвітлюють особливості формування корпоративної інформаційної бібліотечної системи, досліджують стан міжбібліотечної корпорації, з'ясовують переваги та проблеми створення корпоративних інформаційних порталів, наводять успішні приклади їх функціонування в Україні та світі.

На основі інформаційно-комунікаційної взаємодії бібліотечних установ, відбувається становлення корпоративної бібліотечної співпраці. Яскравими проявами цього є: корпоративна каталогізація; корпоративне формування фондів; створення повнотекстових електронних колекцій, спільних баз даних, каталогів та інших корпоративних інформаційних продуктів; спільне інформаційне обслуговування користувачів; участь у роботі професійних асоціацій. Розвиток і зміцнення саме цих форм взаємодії бібліотечно-інформаційних установ стає основою для формування бібліотечних об'єднань та започаткування корпоративних бібліотечних систем. [3, с. 38]

Питання створення центрів корпоративної каталогізації в Україні давно стоїть на порядку денному. Ця тема знаходить своє відображення в законах України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів, програмах, створених на державному та регіональному рівні. У Законі України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” зазначається, що корпоративна взаємодія бібліотек неможлива без корпоративної каталогізації [5].

Однак, напрями інноваційного розвитку бібліотечних мереж та окремих книгозбірень, задекларовані в зазначених документах, сьогодні, на жаль, залишаються лише протоколом

про наміри, натомість на практиці спостерігаємо розбалансованість бібліотечно-інформаційних систем [3, с. 38].

Саме через упровадження корпоративних проєктів у великих інформаційних центрах, якими і є бібліотеки, стають можливими більш широкий обмін інформацією, збільшення потенціалу однієї, окремо взятої інформаційної установи, ефективнішою допомогою користувачеві у пошуку інформації та у використанні віддалених інформаційних джерел [2, с. 15].

Варто зазначити, що питома вага корпоративних бібліотечних проєктів в Україні відбувається на рівні регіону. Серед вдалих прикладів можна виокремити: Центрально-Український Кооперативний Каталог, ініціатором якого виступила Кропивницька обласна універсальна наукова бібліотека; зведена база даних дисертацій з питань освіти, педагогіки та психології, який було започатковано в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; зведений електронний каталог періодичних видань медичного фаху, який координує Національна наукова медична бібліотека України; у Рівненській області функціонує проєкт "Регіональна корпоративна бібліотечна інформаційна система"; у Миколаївській області існує "Корпоративна система бібліотек вищих навчальних закладів м. Миколаєва", "Зведений електронний каталог бібліотек м. Миколаєва"; у Тернопільській області розроблено проєкти: "Електронна бібліотека краєзнавчих видань Тернопільської області", "Корпоративний пошуковий каталог "СКІФ". Приміром, у Рівненській області функціонує проєкт "Регіональна корпоративна бібліотечна інформаційна система". [4, с. 24].

Можна зробити висновок, що перспективи розвитку корпоративних інформаційних порталів в бібліотеках України є досить великими. З одного боку, впровадження корпоративних порталів може допомогти бібліотекам забезпечити більш ефективну комунікацію та співпрацю між співробітниками та користувачами. З іншого боку, корпоративні портали можуть допомогти бібліотекам збільшити ефективність своєї роботи та забезпечити більш швидкий та зручний доступ до різних видів інформації. вдосконалювати її діяльність, тим більше на часі це питання зараз, коли внаслідок ворожого вторгнення порушено зв'язки надходження та передплати літератури, загострилися фінансові та інші проблеми.

Список літератури:

1. Білоус В. Наугольник С. Корпоративна каталогізація в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів. [Електронний ресурс]. URL: <https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2018/09/bilous.pdf>
2. Вилегжаніна Т. До питання створення Центру корпоративної каталогізації: підходи і перспективи. Бібліотечна планета. 2005. № 1. С. 15-18.
3. Корнієнко В. Корпоративна діяльність бібліотек зі створення реферативних ресурсів. Вісник Книжкової палати. 2019. № 10. С. 37-40.
4. Мар'їна О. Розвиток корпоративних бібліотечних проєктів. Вісник Книжкової палати. 2010. № 1. С. 22-25.
5. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.95 № 33/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 7. Ст. 45

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РЕКЛАМІ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Мандра В.В.

доктор економічних наук
професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Національний авіаційний університет

Козачук В.О.

студентка Національного авіаційного університету

***Анотація.** У статті проведено дослідження впливу сучасних інформаційних технологій на рекламну діяльність у міжнародному бізнесі в умовах цифрових трансформацій. Розглянуто використання віртуальної та доповненої реальності в рекламі, які сприяють створенню унікальних інтерактивних просторів і виявляються особливо важливими для компаній, що конкурують на глобальному ринку.*

***Ключові слова:** інформаційні технології, комунікаційні технології, комп'ютерні технології, міжнародний бізнес, електронний обмін даними, електронні послуги.*

Сучасний світ проживає в ері цифрових трансформацій, де інформаційні технології стають визначальним фактором в усіх сферах діяльності, зокрема в сфері міжнародного бізнесу. Однією з найважливіших галузей, де відчутно вплив інформаційних технологій, є реклама. Під сучасною інформаційною технологією розуміють сукупність методів обробки інформації для обґрунтування управлінських рішень, метою яких є задоволення певних вимог, що залежать від практики обробки та умов експлуатації.

Сучасний стан міжнародної економіки та теоретичні аспекти сфери інформаційних технологій давно відзначені видатними вітчизняними та зарубіжними економістами, такими як В.В. Тронько, І.О. Седікова, В.В. Поповський, К.О. Танащук та інші. Питання впливу інформаційних технологій на ефективність діяльності підприємств є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, зокрема В.І. Ананьїн, Р. Вайз, Д. Вебстер, А. Слівотські та ін. Інформаційна сфера є джерелом нових ідей для організації та реалізації бізнесу, менеджменту, нових організаційних рішень тощо. За темпами зростання є одним із світових лідерів. Однак питання ефективності моделей, які використовують ІТ-технології для бізнес-процесів, недостатньо висвітлено.

Метою даної роботи є дослідження ролі інформаційних технологій у міжнародному бізнесі та перспектив їх розвитку в міжнародному вимірі.

Із зростанням ролі технологічних інновацій у світі значно зросла роль інформації як одного з ключових факторів забезпечення конкурентоспроможності в сучасних економіках. Інформаційні технології стали невід'ємною частиною міжнародного бізнесу, забезпечуючи внутрішній та міжнародний потік інформації в процесах прийняття бізнес-рішень [1]. Провідна роль цієї країни на міжнародному рівні визначається не лише наявністю природних ресурсів, рівнем розвитку сільського господарства та промисловості, а й якісними та кількісними показниками потоку інформації, зосередженого в її економіці. це. Сьогодні інформаційні ресурси країни, регіону чи організації мають стратегічне значення, таке ж важливе, як і запаси сировини, енергії, корисних копалин та інших ресурсів, а інформація є найважливішим фактором економічного зростання сучасного суспільства. Під інформаційною технологією розуміють сукупність територіально відокремлених термінальних систем, об'єднаних інформаційними мережами, які забезпечують взаємодію прикладних процесів, активованих на термінальних системах, і їх колективний доступ до ресурсів мережі [2].

Інформаційні технології в даний час позитивно впливають на підприємства та

організації в усіх секторах економіки та національного життя. Підприємства прагнуть отримати конкурентну перевагу та отримати якомога більшу користь від відповідних інформаційних та Інтернет-технологій. Використання Інтернет-технологій розширює межі, створює нові ринки збуту, прискорює та покращує прозорість бізнес-процесів, створює нові сфери діяльності.

З розвитком комп'ютерів і телекомунікаційних технологій формується глобальне інформаційне суспільство завдяки накопиченню величезних обсягів інформації та надзвичайно високій швидкості обміну інформацією. Це змусило компанії переключити свою увагу з технологій на споживачів. Комп'ютерне обладнання та технології використовуються для автоматизації збору й обробки даних, а також для реалізації нових ідей і нових методів досягнення конкурентної переваги.

За допомогою технологій світ зменшився до розміру робочого столу та екрану монітора, забезпечивши швидкий і легкий доступ до величезних обсягів інформації та інструментів для роботи з нею, тим самим збільшуючи можливості для бізнесу [3].

Ринок комп'ютерних технологій структурно складається з ринку підтримки комп'ютерної та оргтехніки, ринку ІТ-послуг (ІТ-аутсорсинг, розробки готових програмних комплексів та інших ІТ-послуг) і ринку програмного забезпечення [4].

Серед стратегічних напрямків розвитку ІТ особливе місце займають хмарні технології, аналіз великих обсягів даних, інтеграція мобільних пристроїв і технологій соціальних мереж у корпоративний сектор. За останні п'ять років технологія хмарних додатків набула широкого поширення в організаціях і підприємствах усіх галузей. Хмарні рішення широко використовуються в системах управління CRM або взаємодії з клієнтами, управління проектами, людських ресурсів і програмного забезпечення для бухгалтерського обліку [5].

Для визначення конкурентоспроможності країни в ІТ-галузі використовується Індекс розвитку ІКТ. Цей індекс характеризує показники країн світу щодо розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Індекс був розроблений у 2007 році на основі 11 показників, які використовуються Міжнародним союзом електрозв'язку для оцінки розвитку ІКТ. За допомогою цього індексу ці показники об'єднані в єдиний стандарт для порівняння успіхів країн у всьому світі в розвитку ІКТ і можуть бути використані як інструмент для порівняльного аналізу на глобальному, регіональному та національному рівнях.

Завдяки цифровим технологіям компанії конкурують за клієнтів і пропонують кращі умови для онлайн-покупок. При цьому перевагу отримують ті, хто, окрім низьких цін, може гарантувати надійне обслуговування та зручність у придбанні продукції.

У дослідженні We Are Social і Hootsuite йдеться: "Доступ до Інтернету розподілений по всьому світу нерівномірно. Найменше користувачів Інтернету у Центральній Африці та Південній Азії. Проте країни цих частин світу минулого року мали найвищі темпи зростання.

В Україні ІТ-галузь є однією з найбільш динамічних і перспективних галузей ІТ-сектору займає третє місце серед найбільших галузей економіки України [6]. Проте на глобальному рівні Україна залишається невеликим гравцем з великим потенціалом.

Таким чином, подальший розвиток інформаційних технологій у сфері міжнародного бізнесу цієї країни має залежати в першу чергу не від просування інформаційної індустрії як самостійної частини економіки, а від поступового розвитку кожного з її секторів. Потенціал пропорційного та сталого розвитку загальної економіки країни. Оскільки кожна сфера міжнародного бізнесу є невід'ємною частиною більшого механізму, розвиток однієї з них має супроводжуватися необхідністю розвитку інших сфер, у тому числі сфери інформаційних технологій.

У світі міжнародного бізнесу сучасні інформаційні технології стають невід'ємною частиною рекламної стратегії. Вони не тільки роблять рекламу більш ефективною, але й надають можливість підходити до споживачів із різних куточків світу з урахуванням їхніх унікальних потреб і особливостей. Міжнародний бізнес отримує нові можливості завдяки

інноваціям у рекламі, що сприяє збільшенню конкурентоспроможності та розширенню глобального впливу.

Список літератури:

1. Аналітичні матеріали на тему: «Ринок телекомунікацій, його форми та властивості». Київ, 2017. URL : http://www.dut.edu.ua/uploads/n_5242_39693430.pdf
2. Синєокий О.В. Інформаційне право України та електронне право високих технологій : електронний курс лекцій українською мовою ; Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2010. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
3. Види інформаційних технологій. Інтернет-енциклопедія. URL: https://studopedia.com.ua/1_221033_vidi-informatsiynihtehnologiy.html
4. Роль інформаційних технологій в економіці та бізнесі. URL: <https://studfile.net/preview/5115/page:8/>
5. Сардак С.Е., Ставицька А.В. Дослідження структури і тенденцій розвитку світового ринку інформаційних технологій. Технологический аудит и резервы производства. 2015. № 4/5 (24). С. 96–100
6. Гончаренко Н.І. Особливості функціонування світового ринку інформаційних технологій в умовах трансформаційних змін глобального економічного середовища. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2018. Вип. 7. С. 95–100.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ВЕНТИЛЬНО-ІНДУКТОРНИХ ДВИГУНІВ

Міхальчук М.М.

б/ст, б/зв, здобувач освіти другого (магістерського) рівня, група ЕТ2312
Український державний університет науки та технологій

Васильєв В.Є.

б/ст, б/зв, ст. викладач кафедри «Електрорухомий склад залізниць»
Український державний університет науки і технологій

Від традиційних конструкцій електричних машин вентильно-індукторні двигуни (ВІД) відрізняються різко вираженою зубчатістю статора і ротора і розташуванні обмотки тільки на зубцях статорів, які в цьому випадку перетворюються на розташовані в певній послідовності фазні полюси. Оскільки електромагнітний момент в такому двигуні створюється за рахунок втягування під збуджений фазний полюс статора найближчого пасивного зубця ротора, то його миттєве значення визначається поточним значенням струму в обмотці збудження і законом зміни індуктивності цієї обмотки при зміні кутového положення зубця ротора щодо збудженого зубця статора, тобто зміною енергії магнітного поля обмотки відповідно до відомого співвідношення:

$$M_E = \frac{dW_M}{d\Theta} = \frac{1}{2} \cdot i^2 \cdot \frac{dL}{d\Theta} \quad (1)$$

Та обставина, що форма кривої моменту фази $M_E(\Theta)$ при постійності струму в даному випадку визначається законом зміни індуктивності, або магнітної провідності, такі двигуни одержали за кордоном назву "двигуни зі змінною реактивністю".

Специфіка проектування ВІД обумовлена, з одного боку, особливостями заданої граничної тягової характеристики, з іншою - особливостями конструкції крупних ВІД. На рисунку 1 показана типова характеристика максимального тягового зусилля.

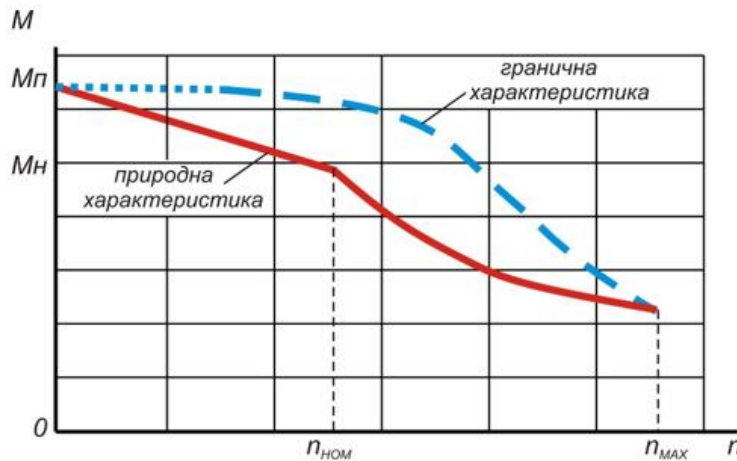

Рисунок 1. Тягові характеристики ВІД

У діапазоні частот обертання від номінальної до максимальної вона повинна задовольняти критерію постійності потужності, з можливістю деякого зниження на кінцевій ділянці. Кратність пускового моменту по відношенню до номінального складає близько 1,4. Слід зазначити, що природна тягова характеристика ВІД, що має місце при одноімпульсному живленні фазної обмотки (природна форма фазного струму), на відміну від гіперболічної залежності при $P = const$ носить зворотньокуватичний характер (показана пунктиром). У зв'язку з цим вибір числа витків ВІД слід проводити по режиму роботи при n_{max} . В цьому випадку при правильному виборі електромагнітних навантажень він може забезпечити

роботу по граничній характеристиці у всьому діапазоні зміни частоти обертання за рахунок обмеження амплітуди фазного струму за допомогою перетворювача.

У пусковому режимі тривалість імпульсу напруги приймається рівною 180 ел.град., при цьому імпульс подається у фазну обмотку при взаємному положенні «зубець-паз». Таке живлення дозволяє ВІД реалізувати максимально можливий обертаючий момент. При малих частотах живлення обмоток під час пуску відбувається деяке "розвантаження" насиченого ярма статора за рахунок часткового відгалуження магнітного потоку ярма в масивну станину.

Крім числа витків і параметрів живлення на величину комутованого струму впливає величина зазору, ширина коронки зубців статора (ротора), ступінь насиченості зубцевого шару і ярма. Зменшення повітряного зазору веде до зменшення комутованого струму і підвищення ККД. Мінімальне значення зазору обмежується технологічними можливостями виготовлення і підвищенням рівня вібрацій і шуму.

Для попереднього визначення розмірів активної частини тягового ВІД можуть бути рекомендовані наступні значення питомого тангенціального зусилля $F_{уд}$:

- для номінального моменту 3-4 Н/см²;
- для пускового моменту 4,5-5,5 Н/см².

Тоді об'єм активної частини ВІД ротора може бути визначений по формулі:

$$V = \frac{\pi}{4} \cdot D^2 \cdot l_{\delta} = \frac{M}{2F_{уд}} \cdot 10^{-4}. \quad (2)$$

Важливим чинником при виборі числа фазних полюсів статора ВІД є залежність магнітного шуму від порядку деформації статора. В цьому відношенні доцільно збільшувати полюсність статора. Найбільш несприятливим слід вважати ВІД з числом полюсів, рівним 6.

Практично важливим є питання величини пульсацій обертаючого моменту при пуску. Розрахункові і експериментальні дослідження показують, що пульсації можуть бути понижені 3% за рахунок оптимізації геометрії зубців. Проте найбільш ефективним в цьому напрямі є зниження пульсацій за рахунок регулювання величини фазних струмів засобами мікропроцесорного управління. Проведені розрахункові дослідження показують, що ширину коронки зубців статора і ротора доцільно вибирати в межах 0,33 - 0,38 від зубцевого кроку ротора.

До особливостей проектування ВІД слід також віднести і необхідність врахування додаткових втрат в котушках від полів пазового розсіяння. Фазна котушка виготовляється з шинної міді, як правило, намотуванням «на ребро». Прагнення понизити додаткові втрати за рахунок зменшення висоти шини обмежено гранично допустимим співвідношенням сторін шини 1:15. Для забезпечення бажаної висоти шини необхідно варіювати в можливих межах полюсність і число паралельних гілок. Для зниження додаткових втрат в ВІД, особливо для трифазних конструкцій з шістьма фазними полюсами, доцільно між фазними котушками в пазу з боку ярма статора виконувати феромагнітний виступ, що забезпечує паралельність стінок паза з котушкою. Внаслідок цього формується сприятливий для зниження додаткових втрат характер поля пазового розсіяння. Силові лінії в цьому випадку паралельні більшій стороні шини. Виконання виступу також збільшує площу контакту пазової частини котушки з магнітопроводом статора і цим покращує тепловіддачу котушки на залізо статора. Крім того, за рахунок збільшення площі перетину ярма в зоні виступу знижується ступінь насичення ярма. Слід звернути увагу на необхідність забезпечення достатньої відстані від пазової частини обмотки до поверхні розточування щоб уникнути виникнення додаткових втрат від робочого поля в крайніх витках котушки.

При проектуванні ВІД як методику перевірконого розрахунку доцільно використовувати програмне забезпечення для розрахунку електромагнітних процесів.

Початковими даними для розрахунку електромагнітних процесів при проектуванні ВІД є: його номінальні дані; основні геометричні розміри магнітної системи; число фаз і фазних полюсів; число зубців статора і ротора; обмотувальні дані; характеристика намагнічення і питомі втрати сталі; перехідні характеристики зубцевого шару; параметри

живлення; параметри вхідного фільтру інвертора. За результатами розрахунку електромагнітних процесів визначаються: миттєві значення напруги і струму фазних обмоток; миттєві значення магнітних потоків у фазних полюсах і ділянках ярма статора і ротора, а також відповідні їм магнітні напруги на ділянках; миттєві значення електромагнітного моменту. Надалі зміни індукції в сталі представляються у вигляді гармонійного ряду, після чого визначаються вихрова і гістерезисна складові втрат. Графік фазного струму також розкладається в ряд Фур'є для визначення коефіцієнтів додаткових втрат по кожній гармоніці з урахуванням реальних розмірів шини і паза. В результаті перерахованих розрахунків визначається ККД ВІД.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Мулярчик А.М

здобувачка вищої освіти 3 курсу
освітнього ступеня «бакалавр»
факультету №2 КННІ ДонДУВС

Науковий керівник:

Гранкіна В.І.

доктор філософії, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін,
факультету № 2 КННІ ДонДУВС

Домашнє насильство є одним із найдавніших проявів насильства. Напевно кожна людина в своєму житті чула про домашнє насильство, а дехто навіть був свідком цього ганебного та аморального явища. Однак не кожен розуміє сутність та зможе сформулювати остаточне визначення даного поняття. Адже слово «домашнє», може спонукати до асоціації із чимось суто сімейним, до чого не можуть бути долучені сторонні особи. Але чи ця думка відповідає дійсності ?

Статтею 126¹ Кримінального кодексу України поняття домашнього насильства визначено як умисне вчинення фізичного, економічного або психологічного насилля однієї особи до іншої, які перебувають чи перебували у сімейних або близьких відносинах, що призводить до психологічних чи фізичних страждань, розладів здоров'я, емоційної залежності, втрати працездатності або погіршення якості життя потерпілої особи [1]. Якщо ж звернутись до закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» то визначення домашнього насильства є більш конкретизованим, а саме «домашнє насильство - діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь»[2].

Найрозповсюдженішими проявами фізичного насильства є: нанесення ударів, ляпасів, штовхання, припикання цигарками, пороття ременем, спроби задушити, а також залучення до вживання алкоголю, нікотину та наркотиків. До проявів психологічного насилля належать: постійні крики та сварки, маніпуляції та брехня, словесні образи або погрози. Сексуальне насилля включає в себе статеві зносини, контакт зі статевими органами, анальний чи оральний секс, а також сексуальне розбещення дитини [3].

Загалом домашнє насильство не має гендеру, від домашнього насильства може постраждати будь-хто: жінки, діти, чоловіки. Нажаль, найбільше страждають саме діти. Вони потерпають або стають свідками домашнього насильства в сім'ях. Здебільшого діти рідко звертаються за допомогою з багатьох причин: банальне незнання куди звертатись, нерозуміння дитини, що дії спрямовані проти неї є протиправними, страх, що все стане тільки гірше. Тому помітити та допомогти жертві домашнього насильства у кризовій ситуації можуть інші люди. До суб'єктів, які здійснюють допомогу особам, постраждалим від домашнього насильства належать: загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, органи та установи, на які покладаються функції із здійснення

заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству або громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. До інших органів та установ, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належать прокуратури, суди, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України та служби у справах дітей [4]. Окрім правоохоронних органів в Україні діє достатня кількість громадських організацій, які надають допомогу жертвам домашнього насильства, проводять консультації, забезпечують захист потерпілим тощо. Однією із найвідоміших громадських організацій у цій сфері є «La Strada Україна», яка протягом 23 років надає допомогу жертвам домашнього насильства. Головною метою організації є сприяння тому, щоб жертви насильства мали більше каналів для отримання допомоги [5].

Проблема домашнього насильства виявилася настільки поширеною у світі, що необхідність запровадження законодавчого регулювання та методів протидії такому явищу стала вкрай важливою. Задля ефективної протидії проявам домашнього насильства в нашій державі було запроваджено Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Відповідний нормативно-правовий акт визначає основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству. Хоча чинне українське законодавство має організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, необхідно працювати над вдосконаленням системи запобігання домашнього насильства.

На нашу думку, задля удосконалення системи запобігання та протидії домашнього насильства наразі необхідне акцентування уваги на наступних заходах: всебічному інформуванні суспільства про їх права та можливі наслідки їх порушення (Інформування дітей має відбуватись у школах. Діти повинні знати, в які органи чи куди вони можуть звернутись, якщо вони стали жертвою насильства; посилення відповідальності за вчинення відповідних деліктів. із встановленням більш суворого покарання.

Список літератури:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. ст.131) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.01.2024).
2. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07 груд. 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 20.01.2024).
3. Види проявів домашнього насильства. URL: <https://www.solor.gov.ua/info/19/7045> (дата звернення: 20.01.2024).
4. Роз'яснення щодо захисту від домашнього насильства. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/zahyst-vid-domashnyogo-nasylstva.pdf> (дата звернення: 20.01.2024).
5. La Strada Україна: домашнє насильство – щось більше, ніж просто сварка. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/opinion/lastrada-ukraine-domestic-violence-is-more-than-just-a-quarrel-between-twopeople/> (дата звернення: 20.01.2024).

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Натеса Д.М.

аспірант лабораторії технологій професійного навчання

Інституту професійної освіти НАПН України

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-1744-3209>

study.natesa@gmail.com

+380500211779

Професійна діяльність у будь-якій сфері здійснюється відповідно до нормативно-правових актів, котрі забезпечують якісну та результативну роботу. Нинішні тенденції організації та провадження навчально-пізнавальної діяльності в закладах освіти засвідчують зростання вимог до педагогів, що мають знання, уміння, навички та компетентності з організації освітнього процесу з дотриманням гарантованих державою прав і свобод здобувачів освіти. Означене актуалізує потребу підготовки педагогів до здатності до економічних, психологічних та педагогічних аспектів діяльності [1], але й здійснювати правову навчально-пізнавальну діяльність, працювати в систематично поновлюваних правових умовах, а отже визначає необхідність наявності в них сформованої правової компетентності

Загальновизнано, що правові знання ототожнюються з послуговуванням законами, правовими положеннями, статутами, розпорядженнями, іншими нормативними документами та джерелами пізнання правової інформації. Оскільки обізнаність у сфері чинного законодавства не забезпечує належну діяльність, якісний рівень правосвідомості та правової культури загалом, значущості набуває права компетентність педагогів, а відтак і здобувачів освіти.

Нами було проаналізовано та систематизовано праці українських вчених з питань визначення сутності поняття «правова компетентність педагога» в таблиці 1.

**Таблиця 1. Визначення терміну «правова компетентність педагога»
в працях українських учених**

Автори-дослідники	Визначення поняття
О. Армейський	«складне інтегральне утворення, що характеризується сукупністю професійно-правових знань, умінь і якостей особистості, які забезпечують реалізацію загальносоціальної, загальнопрофесійної й спеціальнопрофесійної діяльності фахівцем у межах правового поля з усвідомленням соціальної значимості та особистої відповідальності за результати цієї діяльності, необхідність її постійного вдосконалення» [2, с. 6–7].
О. Іваній	«складне інтегративне особистісне утворення, що включає загальноправові й професійно-педагогічні знання, вміння й професійні якості, необхідні для здійснення правового виховання учнів та організації власної професійної діяльності в межах правового поля» [3].
Д. Коваленко	«особистісно-професійна якість, що виявляється у здатності до пізнання професійно-правової дійсності, усвідомленні ціннісного впливу права на фахову діяльність, спроможності відповідально здійснювати професійно-правові функції в інженерно-педагогічній діяльності» [4, с. 72].

Г. Лазарчук	«інваріантну (необхідну) характеристику інженера-педагога економічного профілю, яка відображає рівень засвоєння правових знань, вмінь, навичок (компетенцій), необхідних для інженерної, педагогічної та економічної діяльності фахівця, його готовність та здібності до застосування правових норм при розв'язанні трудових задач, виконанні трудових функцій, при вирішенні завдань, що виникають у повсякденному житті, здатність, бажання та наявність мотивації інженера педагога економічного профілю до постійного підвищення рівня своєї правової компетентності шляхом самонавчання, підвищення кваліфікації» [5].
Н. Янчук	«важливий компонент професійної компетентності, що забезпечує формування правових інтересів; цілісне оволодіння нормами професійно-правової культури; розвиток правового світосприйняття та правової свідомості, правової регуляції професійних відносин; професійно-правової освіченості; правової поведінки тощо» [8, с. 167].

Аналіз дефініцій свідчить про усвідомлення поняття «правова компетентність педагога» як складного інтегрального утворення [2, 3]; особистісно-професійної якості [4]; інваріантної (необхідної) характеристики [5]; важливого компонента професійної компетентності [8].

Найважливішими ознаками правової компетентності педагога науковці назвали:

- забезпечення діяльності фахівцем у межах правового поля (О. Армейський [2]);
- здійснення правового виховання учнів (О. Іваній [3]);
- усвідомлення ціннісного впливу права на фахову діяльність (Д. Коваленко [4]);
- готовність та здібності до застосування правових норм під час розв'язання трудових задач (Г. Лазарчук [5]);
- розвиток правового світосприйняття та правової свідомості, правової регуляції професійних відносин (Н. Янчук [8]).

Нині заклади професійної освіти – професійні училища, ліцеї, центри, навчально-курсівні комбінати тощо – перебувають в умовах інтенсивної модернізації самої професійно-технічної освіти [9]. У планах – прискорення передачі закладів професійної освіти в комунальну власність, розроблення стратегічних планів розвитку регіональних мереж закладів професійної освіти для закріплення управління закладами на місцях та розвитку їхньої автономії. Серед новацій – реалізація реформи децентралізації, осучаснення змісту та якості освіти, розвиток партнерства, а також популяризація професійної освіти. Усі названі новації потребують педагогів зі сформованою правовою компетентністю для реалізації поставлених перед галуззю завдань.

Педагогами професійного навчання є такі працівники, які покликані організовувати та здійснювати педагогічну діяльність у закладі професійної (професійно-технічної) освіти, безпосередньо підпорядковані керівникові установи, мають документ про вищу освіту ступеня не нижче бакалавра за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» галузі знань Освіта / Педагогіка або за спеціальностями інших галузей знань з присвоєнням професійної кваліфікації педагогічного працівника.

Професійну педагогічну компетентність педагогів професійного навчання ототожнюють зі складною інтегративною якістю особистості педагога, пов'язаною із засвоєнням ним професійних знань, набуттям умінь, навичок, готовністю та спроможністю реалізовувати потенціал під час креативної результативної діяльності завдяки професійному й особистісному самовдосконаленню.

Правова як частина професійної компетентності педагогів професійного навчання є таким системним утворенням, що інтегрує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості щодо їхньої здатності володіти правом у професійно-педагогічній діяльності відповідно до переліку трудових функцій (професійних

компетентностей за трудовою дією або групою трудових дій); усвідомлювати дієвість законів і підзаконних актів для реалізації навчальних і виховних функцій; розуміти принципи права учасників освітнього процесу та способи правового регулювання їхніх стосунків, формувати в здобувачів освіти правову компетентність.

На думку О. Іваній, значущим у процесі формування правової компетентності є навчальний компонент, котрий передбачає виконання трьох головних завдань, ототожнених із розвитком її теоретичного компонента для опанування педагогами знань із права (загальноправових, фахових, політичних, управлінських, виховних, психологічних тощо) та сприяння результативному організуванню фахової поведінки, виконання правового виховання, «озброєння» сучасним правовим мисленням, генерування актів правосвідомості, зокрема системи ставлення до морально-правових норм завдяки опанування правом як соціальним явищем; розвитком практичного компонента як сукупності спеціальних умінь і навичок для набуття функціональної готовності педагогів із вирішення завдань правової діяльності, що пов'язане з інформаційно-інтелектуальними, прогностично-проективними, організаційно-регулятивними, виховними, рефлексивними, емоційно-вольовими уміньми і навичками; розвитком особистісного компонента через наявність фахових і особистісних якостей: професійно-світоглядних (інтересу й дієвості в професійно-правовій підготовці), професійно-поведінкових (вимогливості до додержання правових норм), індивідуально-значущих (гуманістичної спрямованості особистості, адекватної самооцінки тощо) [3].

Розвинена правова компетентність є базою для більш широкого поняття – правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти, яку науковець О. Радкевич ототожнює з інтегративним утворенням особистості, котрому властиві ціннісне ставлення до права, розвинена правосвідомість і правоосвіченість, потреба в постійному поповненні обсягу правових знань, виконання функції морального регулятора професійно-педагогічної діяльності завдяки здійсненню свідомої правомірної (законослухняної) поведінки особи та кваліфікованому формуванню комплексу правових цінностей, навичок і звичок правомірної поведінки в учнівської молоді [6, с. 8].

Тож правова як складова фахової педагогічної компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти є значущою з точки зору правомірності здійснення ними освітнього процесу, правового виховання учнів, розвитку правового світосприйняття, правової свідомості та культури, правової регуляції професійних відносин.

Список літератури:

1. Borodiyenko, O., Malykhina, Ya., Kalenskyi, A., Ishchenko, T.: Economic, psychological and pedagogical preconditions of implementation of result-based management Financial and credit activity: problems of theory and practice, vol. 2 (33), 2020, pp. 535–546, doi.org/10.18371/fcaptp.v2i33.207237
2. Армейський О. С. Розвиток правової компетентності вчителів технологій у післядипломній педагогічній освіті: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2018. 20 с.
3. Іваній О. М. Інтегрований спецкурс з формування правової компетентності у професійній підготовці майбутніх учителів. Науковий вісник Донбасу. 2014. № 1. URL: file:///D:/Downloads/nvd_2014_1_8.pdf
4. Коваленко Д. В. Професійно-правова компетентність майбутнього інженера-педагога як результат професійно-правової підготовки фахівця. Наукові записки. Серія: педагогіка. 2015. № 1. С.
5. Лазарчук Г. В. Правова компетентність інженера-педагога економічного профілю. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. 2012. № 36 URL: file:///D:/Downloads/Pipo_2012_36_11.pdf
6. Курок Р. О. Напрями розвитку правової компетентності педагогічних працівників економічних коледжів. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 83. С. 92–96.

7. Радкевич О. П. Теоретичні і методичні основи розвитку правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Глухів, 2020. 41 с.

8. Янчук Н. Д. Правова компетентність як складова професійного росту сучасного педагога. Професійна компетентність сучасного педагога: методологія, теорія, методика, практика : монографія. Одеса.: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2019. 286 с. С. 159–173.

9. Каленський, Андрій. Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка. 2018. Вип. 16. С. 27-33. doi.org/ 10.32835/2223-5752.2018.16.27-33

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ**Нікульнікова Г.В.**к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки,
організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет**Омельченко О.О.**

механік у кар'єрі, АТ «ПВДГЗК»

У процесі свого зародження та подальшої еволюції наука і практика управління персоналом відбулася перехід від переважно технократичного підходу до гуманістичного. З'явилося усвідомлення того, що як член соціально-економічної системи організації людина діє так, ніби вона є її єдиним об'єктом управління. Цей атрибут є похідним як від систематичного сприйняття самої особистості, так і від специфічного характеру факторів, які становлять стан особистості як частини навколишнього контексту соціально-економічних питань.

Зміни в системі виробничих відносин, гуманізований характер процесів управління змінили цілі та пріоритети компанії, крім того, вони вимагали, щоб рішення керівництва організації узгоджувалися з персоналом.

«Людиноорієнтований» підхід використовується вже давно. Він за своєю суттю обмежений і може працювати лише за умов повної ринкової зайнятості та передбачуваних економічних умов для конкретного підприємства. Навіть із прийняттям жорсткої організаційної структури він наразі не в змозі підтримувати ефективний розвиток підприємства. Потрібні нові моделі управління, спрямовані на [1, с.57]:

1) створення умови для сталого розвитку організації з урахуванням розвитку її персоналу;

2) використання змінних планів стимулювання, які не тільки залежать від поточної (оперативної) результативності конкретних працівників, а й враховують колективний характер роботи при активному наданні повноважень працівникам щодо прийняття управлінських рішень;

3) формування нових організаційних цінностей та норм, які поділяють персонал компанії;

4) гнучка організаційна структура дозволяє максимально ефективно використовувати творчий потенціал «людських ресурсів» компанії, підвищити їх життєздатність, розвинути здібності до самолідерства.

У той же час не можна ігнорувати процеси, що відбуваються в сучасному суспільстві. Покращення якості життя в основному відбивається на поліпшенні задоволення різних матеріальних та духовних потреб, а також торкається виробничої сфери. Співробітники позиціонують себе не тільки як частина системи, а й як особистості. І тут неможливо мотивувати співробітників не враховуючи їхніх вимог до якості трудового життя.

Окрім вищесказаного, необхідно також враховувати, що сучасна теорія і практика менеджменту виділяють три основні рівні управління персоналом підприємства: стратегічний, тактичний і оперативний. Тому при моделюванні систем управління персоналом необхідно враховувати не тільки поточні аспекти управління (поточне заохочення, поточне оцінювання тощо), а й забезпечувати стратегічну спрямованість організаційної діяльності та інтереси працівників (перспективне заохочення, персонал розробка стратегії тощо) [2, с. 148].

Стратегічний рівень спрямований на підвищення конкурентоспроможності організації, інвестиційної привабливості та підтримку бізнес-стратегії компанії. У зв'язку з цим стратегічне управління персоналом має насамперед зосереджуватися на довгостроковій

консолідації працівника та формуванні організаційного середовища, яке дозволяє йому чітко планувати своє майбутнє та майбутнє компанії. Більшість авторів вважають, що тактичний рівень визначає принципи та інструменти роботи з людьми не тільки виходячи із загальної стратегії управління людьми, а й з урахуванням завдань, які в даний момент стоять перед підприємством [3, с. 82]. Нарешті, рівень роботи безпосередньо впливає на роботу співробітників. Тому на цьому рівні реалізуються всі функції управління персоналом підприємства.

Тактичний рівень пов'язаний з формуванням і функціонуванням власне системи управління персоналом. До визначення системи управління персоналом та її структури різні автори ставляться по-різному. Проте можна виділити деякі загальні компоненти, які виділяють практично всі автори: фахівці з управління організаціями, технічні засоби систем управління персоналом, інформаційні бази управління персоналом, методи і прийоми організації праці, правова основа, набір інструментів управління процесами вирішення задач управління персоналом.

Стратегічний рівень спрямований на підвищення конкурентоспроможності організації, інвестиційної привабливості та підтримку бізнес-стратегії компанії. У зв'язку з цим стратегічне управління персоналом має насамперед зосереджуватися на довгостроковій консолідації працівника та формуванні організаційного середовища, яке дозволяє йому чітко планувати своє майбутнє та майбутнє компанії [4, с. 132; 5, с. 81]. Більшість авторів вважають, що тактичний рівень визначає принципи та інструменти роботи з людьми не тільки виходячи із загальної стратегії управління людьми, а й з урахуванням завдань, які в даний момент стоять перед підприємством. Нарешті, рівень роботи безпосередньо впливає на роботу співробітників. Тому на цьому рівні реалізуються всі функції виробничого підприємства, такі як управління персоналом, управління каналом закупівель, забезпечення технічним оснащенням.

На оперативному рівні метою системи управління персоналом є сприяння побудові професійних команд і забезпечення на підприємстві трудового ентузіазму та доброї соціально-психологічної атмосфери. Серед них реалізація функцій управління персоналом має сприяти реалізації інших функцій управління підприємством.

Перевагою такого підходу є те, що модель дозволяє побачити взаємозв'язок функції управління персоналом з іншими функціями управління, її важливість і вплив на загальний процес управління підприємством. При цьому функції плавно переходять від довгострокових стратегічних планів до поточних оперативних дій, що сприяє успішному веденню бізнесу. На рисунку 1 наведена модель системи управління персоналом на підприємстві.

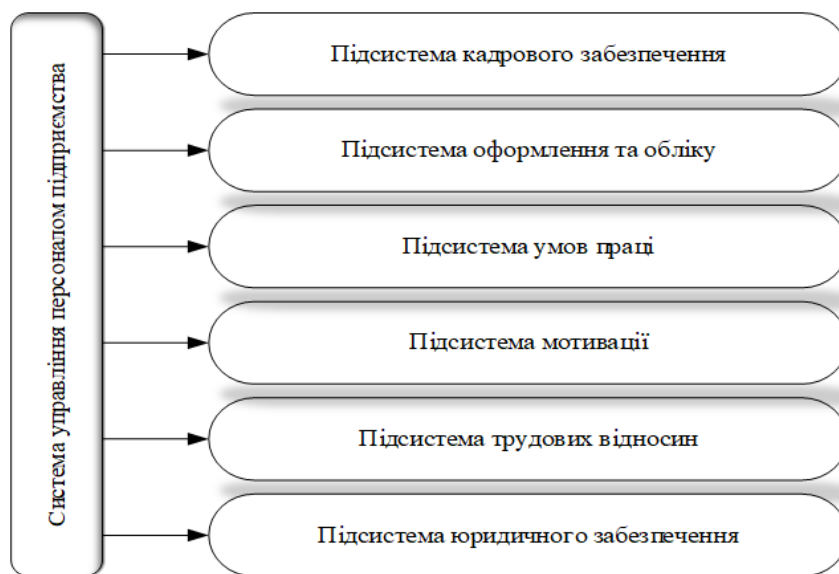

Рисунок 1. Модель системи управління персоналом на підприємстві

Ця модель розглядає системи управління персоналом як сукупність шести основних підсистем, які можуть бути додатково структуровані відповідно до системних принципів.

Підсистема кадрового забезпечення включає заходи щодо планування персоналу, розвитком та оцінкою персоналу. Ця підсистема визначає статус працівників у виробничому процесі та професійну виробничу структуру підприємства. Ця підсистема визначає ефективність трудового процесу.

Підсистема оформлення та обліку передбачає ведення особової справи, кадрову статистику, прийом працівників, звільнення, реєстрацію переведення тощо.

Підсистема умов праці є набір елементів робочого середовища, які впливають на продуктивність, здоров'я, ставлення до роботи та особистісний розвиток людини.

Підсистема трудових відносин – це сукупність лінійних, функціональних та неформальних відносин, що становлять внутрішній мікроклімат підприємства та впливають на ефективність праці працівників підприємства.

Підсистема мотивації є комплекс заходів щодо управління стимулами, визначальними ставлення людини до праці.

Швидкий розвиток факторів виробництва (праці, капіталу, інформації) та їх перехід у новий стан, на який насамперед впливають технології (насамперед інформаційні технології), диктують необхідність зміни технології управління. Людський капітал також суттєво змінюється як основне джерело зростання економічної ефективності. Перехід до використання концепції «управління людським капіталом» вимагатиме зміни структури та змісту системи управління персоналом, зміни механізму її функціонування, реформування концептуальних підходів, зміни філософії та архітектури побудови моделі системи управління персоналом.

Список літератури:

1. Сембер С. Трудовий потенціал обласного центру в умовах перехідної економіки (на матеріалах міста Ужгорода). НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Ужгород, 2001. 162 с.
2. Лук'янченко Н.Д., Антонюк В.П., Шаульська Л.В., Шамільова Л.Л. Регіональні проблеми формування трудового потенціалу і шляхи їх вирішення: монографія. Донецьк, ін-т економіки промисловості НАН України, 2004. 340 с.
3. Антохова І.М. Підвищення ефективності використання трудового потенціалу (регіональні аспекти): дис. на здобуття наукового ступеня канд. економ. наук, 08.09.01. Львів, 2000. 173 с.
4. Касич А.О., Бурба О.А. Інноваційні підходи в практиці управління персоналом конкурентоспроможного підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2017. Вип. 16. Ч. 1. С. 130-134.
5. Laurent A. The Cultural diversity of western conception of management. *International Studies of Management and Organization*. 1983, Vol. 13. № 1-2. P. 75-96.

ЗНАЧЕННЯ БРЕНДИНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГКТС СФЕРИ**Павлюк Т.С.**

к.е.н., доц. каф. ПМОіЛ

Запорізький національний університет

Тимцьо Є.П.

студентка 4го курсу

Запорізький національний університет

Тема брендингу, яка викликала неабиякий інтерес навіть тоді, коли поняття не існувало, сьогодні зберігає свою історичну основу та вносить нові сучасні ідеї.

Саме слово «бренд» походить від слова «brande», що означає «клеймити». З давніх-давен тільки якісні товари позначалися знаком (клеймом). Вироби з печаткою виділяються серед аналогічних товарів, або іншими словами отримували індивідуальність. Товари з торговими марками завжди продаються за вищими цінами. Бренди додають додаткову вартість загальним продуктам (тобто продуктам без бренду).

Бренд являє собою «сукупність реальних і віртуальних ідей, виражених у вигляді торгової марки, яка за належного управління може створити вплив і цінність». Також бренд є «добре відомою торговою маркою або назвою компанії, яка має добру репутацію та виробляє якісні продукти та послуги» [3].

Бренд-менеджмент – це креативність, яка базується не лише на глибокому розумінні ринку, а й на розумінні основних правових питань, таких як захист інтелектуальної власності компанії, людська психологія, географічні характеристики тощо. Результатом є бренд як набір матеріальних і нематеріальних категорій, які створюють позитивний імідж продукту, послуги або компанії серед споживачів і викликають у споживача бажання придбати продукт з відповідним маркуванням і таким чином зробити вибір серед безлічі інших продуктів.

Сьогодні бренди увійшли в повсякденне життя майже кожного, хто бере участь у процесі купівлі-продажу товарів. Вони використовуються торговими компаніями в усіх країнах як засіб ідентифікації своїх товарів і послуг. Бренди стають глобальними. Кожна продукція повинна мати торгову марку, яка відповідає її природі, щоб весь ринок, тобто весь світ, побачивши це, впізнав і зрозумів, що це за продукт.

На відміну від звичайних товарів, бренди впливають на споживачів у трьох аспектах. З самого початку - функціональність - бренд пропонує максимальну корисність і гарантує постійну споживчу якість. З іншого боку, встановить стабільні, довгострокові позитивні стосунки (лояльність) зі споживачами емоційно та психологічно. Третій аспект — це культура — основа, основа існування бренду, оскільки вона відображає цінності, традиції та нормативні системи, які поділяють цільова група споживачів і компанія-виробник або продавець.

Для розробки ефективної системи управління брендом важливо вибрати західну (британську та американську) або східну (японську) моделі. Для західних моделей часто важливо формувати імідж різних брендів однієї компанії, що ще не відомий більшості споживачів. Модель управління брендом Dongfang базується на корпоративному брендингу. Найголовніше – це формування авторитетного іміджу компанії. У разі успіху компанія матиме стабільну та надійну репутацію, а споживачі будуть мати можливість віддати перевагу покупкам у цієї конкретної компанії. Саме таку політику – корпоративного брендингу використовують найчастіше підприємства ГКТС сфери.

Формуючи бренд-менеджмент, важливо враховувати низку економічних, соціальних і культурних факторів. Завдяки системному та витонченому підходу можна буде створити потужну модель управління брендом. Сильний бренд підприємства готельної індустрії в основному будується трьома елементами: 1) фактичним брендом самого підприємства

готельної індустрії; 2) маркетинговим планом створення інституційного бренду; 3) вторинними асоціаціями, сформованими під час створення інституційного бренд [1].

У процесі розробки успішного бренду в готельній індустрії основними заходами менеджерів можна назвати:

- проведення аналізу ситуації на ринку;
- розробка та удосконалення унікальної концепції створення конкурентоспроможного сервісного бренду;
- проведення аналізу конкурентів та вивчати досвід лідерів бізнесу в готельній індустрії;
- аналізування попиту на готельні та ресторани послуги на основі опитувань споживачів;
- визначення цільових груп споживачів готельно-ресторанних послуг;
- формування конкурентоспроможного підприємства готельного господарства;
- підбір стратегії, яка відповідає умовам ринку ГКТС - сфери.

Як суттєвий інструмент розвитку готельного бізнесу, бренд – це переважно інвестиція, яка реалізується для отримання високої економічної вигоди. Його ідеальне середовище розвитку – це інтернет-простір, який збирає цільову аудиторію для будь-яких товарів і послуг, можна фільтрувати різними способами (процес «таргетування»).

Просування готелю через Інтернет включає в себе наступні елементи системи: медійна та контекстна реклама, пошуковий маркетинг та SEO, просування в соціальних мережах: SMO та SMM, прямий маркетинг за допомогою електронної пошти, RSS, інтернет-брендування тощо.

Онлайн-спілкування – це можливість вести прямий і відкритий діалог зі споживачами послуг, відповідати на їхні запитання та бути вчасно поінформованим про будь-які інноваційні чи рекламні заходи, що відбуваються. Крім того, просування бренду в Інтернеті набагато дешевше, ніж просування оффлайн, а то й зовсім не вимагає фінансових витрат (в залежності від обраного способу).

Розглядаючи стратегії розвитку готельного бізнесу, варто відзначити, що найважливішим є стратегія позиціонування бренду, яка забезпечить його успіх у галузі. Т. Окландер поділяє інструменти стратегії позиціонування на дві категорії:

- широке проникнення та інтенсивна маркетингова стратегія. Стратегія широкого проникнення реалізується шляхом просування готелів і ресторанів швидкого харчування (це низькі ціни та інтернет-комунікації), а саме в наступних напрямках:

1) підвищення впізнання бренду – рівень обізнаності потенційних споживачів про бренд. Високі показники впізнання (понад 50%) вказують на те, що бренд є явним лідером у сприйнятті споживачів і що категорія продукту асоціюється з брендом;

2) формування стійких асоціацій, які виникають у свідомості споживачів як суб'єктивні емоції та ціннісні уявлення про бренд: готель, що відрізняється від своїх конкурентів як за якістю, так і за рівнем обслуговування [2].

Згідно з результатами проведеного аналізу, можна зауважити, що основою формування та функціонування бренду ГКТС-сфери є маркетингова стратегія підприємств готельного господарства. Одним з найважливіших напрямків створення бренду є формулювання стратегії.

Список літератури:

1. Рябенка М., Лук'янець А. Формування бренду закладів індустрії гостинності. Економіка та суспільство. № 5. 2023. URL : <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2842/2766> (дата звернення: 29.02.2024)
2. Oklander T.O., Osetian O.M., Khydyrov S. Komunikatyvni stratehii pidpriemstv hotelno-restoranoi sfery. Prychornomorski ekonomichni studii. 2019. № 37. S. 112–117.

3. Гриценюк В. В., Руснак А. В., Надточій І. І., Сутність брендингу та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2019. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2019/158.pdf (дата звернення: 29.02.2024)

СТРАТЕГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ПОБУДОВАНОГО ВИКЛЮЧНО НА ТЕХНОЛОГІЯХ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Піменов В.В.

аспірант

Поліський національний університет

Pimienov Volodymyr*

Polissia National University

ORCID ID: 0009-0006-2238-1547

Науковий керівник: Зінчук Т.

д-р екон. наук, проф.

Штучний інтелект – це концепція нелюдських сутностей (наприклад, комп'ютерів), що володіють інтелектом на рівні людини та виконують інтелектуальні завдання. Загалом, це розумний комп'ютер, який здійснює такі самі розумні операції, як і людина. ШІ має можливість вчитися на досвіді, пристосовуватися до нових даних і виконувати завдання, подібні до людських. Штучний інтелект робить більше, ніж просто надає підприємствам віртуальних особистих помічників – він змінює маркетинг, яким ми його знаємо. Цифрові маркетологи нині мають неймовірну хвилю інформації, що надходить з доступних, просунутих інструментів аналізу даних, забезпечуючи глибоке розуміння не лише споживачів, а й того, що, як і кому продавати [1].

Розглянемо підхід до управління малим бізнесом, що базується виключно на технологіях штучного інтелекту. Замість традиційної команди з людей, власник бізнесу спирається на диджитал-помічників – роботів, побудованих на основі штучного інтелекту, наприклад, на моделі Chat GPT або Claude. Кожен з цих диджитал-помічників виконує певну функцію, забезпечуючи різноманітні аспекти бізнесу.

Дизайнерська робота, спілкування з клієнтами у форматі чат-бота, керування документообігом та звітність, взаємодія з підрядниками і партнерами бізнесу, виставлення та оплата рахунків, а також генерація маркетингових активностей виконується штучними інтелектуальними системами.

Такий підхід спрямований на максимальне автоматизоване управління бізнесом, мінімізуючи роль людей у процесах прийняття рішень та виконання рутинних завдань. Основна ідея полягає в тому, щоб забезпечити оптимальну ефективність та продуктивність діяльності підприємства за допомогою штучного інтелекту. Власник може мати за плечима два, п'ять або десять диджитал-помічників, кожен з яких виконує свою роль з максимальною точністю та ефективністю.

Очевидна перевага такого підходу є постійна доступність та безперервна робота диджитал-помічників, що дозволяє підприємству працювати 24/7 без необхідності відпочинку чи відпусток. Крім того, штучний інтелект може аналізувати великі обсяги даних та приймати швидкі та обґрунтовані рішення, що сприяє підвищенню продуктивності та ефективності бізнесу.

Це, звісно, може допомогти власнику бізнесу зменшити витрати на оплату праці, оскільки він не потребує широкої команди співробітників. Замість цього, він може інвестувати у розробку та підтримку штучного інтелекту, що в довгостроковій перспективі може призвести до значних позитивних економічних результатів діяльності.

Однак, слід також враховувати потенційні виклики та обмеження, пов'язані з використанням штучного інтелекту в стратегічному менеджменті, такі як проблеми безпеки даних, можливість помилок в алгоритмах та недостатня гнучкість системи у порівнянні з

людським фактором. Переналаштування проблемних алгоритмів займає час, і зазвичай зміна запрограмованих завдань та процедур може займати значно більший час ніж, як приклад, переказати нове завдання та нову стратегію на робочих зібраннях з живими людьми.

Штучний інтелект у поєднанні з людськими здібностями та навичками дійсно може зробити компанію універсальним інструментом отримання прибутку та розвитку. Але цей шлях не буде безперешкодним. Алгоритми, що закладені в основу функціонування штучного інтелекту, фактично представляють собою "чорну скриньку", оскільки алгоритм завжди прийматиме оптимальне рішення, але ніколи не зможе пояснити, які саме критерії оптимальності було ним застосовано у конкретному випадку [2].

Як висновок – розбудова бізнесу, який виключно базується на технологіях штучного інтелекту, може стикатися з рядом серйозних проблем і викликів.

1. Недосконалість технологій: Навіть найсучасніші системи штучного інтелекту можуть містити помилки та не враховувати всі можливі сценарії. Це може призвести до неправильних рішень та помилок у виконанні завдань, що може негативно позначитися на діяльності підприємства. Станом на лютий 2024-го року всі інструменти, які доступні людству в категоріях штучного інтелекту й досі потребують як мінімум подвійної перевірки правильності викладення матеріалів, зміни завдань.

2. Безпека даних: Зберігання та обробка великого обсягу даних в системах штучного інтелекту може стати об'єктом кібератак та порушень безпеки. Втрата конфіденційної інформації або її неправильне використання може призвести до серйозних проблем для бізнесу та його клієнтів.

3. Етичні питання: Використання штучного інтелекту може породжувати етичні дилеми, особливо коли йдеться про автоматизоване прийняття рішень, взаємодію з клієнтами та вплив на суспільство. Дискримінація за ознаками, що видані людиною як технічне завдання може спричинити відтік потенційних клієнтів та партнерів, постачальників, а не навпаки залучити нові операційні рішення в загальну стратегію. Наприклад, людина може проігнорувати рамки в яких діє першочергова стратегія підприємства задля отримання нових конкурентних переваг, для ефективних змін в операційній діяльності, а штучний інтелект може і не побачити ці аномалії як корисні..

4. Потреба у постійній підтримці та оновленні: Технології штучного інтелекту постійно розвиваються, і для того, щоб бути конкурентоспроможним, підприємству доведеться постійно оновлювати свої системи, навчати персонал і впроваджувати нові технології. Це може бути витратно та часово-затратно.

Штучний інтелект в маркетингу

ШтІ спрощує персоналізацію для маркетологів, що сприяє перетворенню маркетингового бюджету в збільшення продажів і загалом поліпшення обслуговування клієнтів. Раніше доступна маркетологам інформація про споживачів значною мірою складалася з демографічних даних, як-от: вік, місце розташування, стать тощо. Хоча ці дані є корисними, проте вони досить загальні. Завдяки штучному інтелекту маркетологи мають можливість зрозуміти свою цільову аудиторію на найглибшому рівні. У звіті Sales force State of Marketing зазначено, що понад половини (51 %) маркетингових лідерів у Великобританії використовують ШтІ, а 28 % ще тестують його або планують це зробити протягом подальших двох років. Серед маркетологів, які його застосовують, 64 % відзначають, що штучний інтелект значно або суттєво підвищив загальну ефективність їхнього маркетингу, і 57 % вважають, що це важливо для створення маркетингу «один на один» у кожній точці контакту [3].

Штучний інтелект в управлінні персоналом

На сьогодні вже існують системи керування додатками, які можуть частково автоматизувати відбір, відфільтровуючи заявки без ключових слів, що мають відношення до посади, ШІ обіцяє, що нові функції систем зможуть шукати та рекламувати вакансії для нових груп кандидатів (виконуючи роботу без залучення консультантів, що для фірми буде значно дешевше та у масштабах виконаної роботи значно ефективніше), також можлива

подальша автоматизація ранніх етапів відбору за допомогою комбінацій найскладнішого алгоритмічного аналізу резюме та заявок, тестування претендентів та співбесіди з роботами, які відбирають кандидатів із відповідними рисами та навичками, що відповідають вимогам провідних співробітників бізнесу [4].

Щодо ризиків, засновник такого бізнесу може зіткнутися з такими самими проблемами як і будь-який бізнес, що використовує сучасні інформаційні технології:

1. Технологічні ризики: залежність від технології.
2. Безпека даних: конфіденційність, захист від кібератак.
3. Етичні питання: у взаємодії з клієнтами та прийнятті рішень.

Однак, переваги перед конкурентами можуть включати швидкість та точність реакції на запити клієнтів, постійну доступність послуг та здатність до швидкого масштабування діяльності. І ключове - швидкість масштабування. Бо в такого бізнесу немає проблеми з потужностями. Всі, або майже всі проблемні питання вирішуються чисто технологіями та пере-формулюванням завдань та процедур.

Виходячи з проведеного дослідження можемо стверджувати, що бізнес може і повинен вже сьогодні використовувати ШІ для покращення рентабельності та загального успіху своїх стратегій. Але станом на лютий 2024, навіть малі підприємства потребують все ще багато часу на налаштування і, особливо, контроль результатів роботи ШІ помічників.

Висновок

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні впливу штучного інтелекту на різні сфери малого бізнесу, розробці нових методик впровадження технологій ШІ та вивченні можливостей оптимізації бізнес-процесів за допомогою інноваційних підходів. Крім того, важливо досліджувати способи вирішення етичних, правових та соціальних проблем, які виникають у зв'язку з розвитком штучного інтелекту в малому бізнесі.

Список літератури:

1. Проскурніна, Н. В. "Штучний інтелект у маркетинговій діяльності." (2020). URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/24950/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BD%D1%96%D0%BD%D0%B0_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%A8%D0%A2%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%86%D0%9D%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%9A%D0%A2%20%D0%A3%20%D0%9C%D0%90%D0%A0%D0%9A%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%9D%D0%93%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%99%20%D0%94%D0%86%D0%AF%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%A2%D0%861.pdf
2. «Зможе і вбивати, і керувати вашим життям»: колишній топ менеджер Google розкрив головні загрози ШІ. Фокус. 17.09.2021. URL: <https://focus.ua/uk/digital/493007-smozhet-i-ubivat-iupravlyat-vashey-zhiznyu-byvshiy-top-menedzhergoogle-raskryl-glavnye-ugrozy-ii>
3. Mullan E. The Uses of Artificial Intelligence to Marketers. URL: <https://blog.hurree.co/blog/what-is-artificial-intelligence-marketing>
4. Чеславський Л. Штучний інтелект: питання етики та моралі. Громадська платформа «Спільно». 2019. URL: <https://bit.ly/3O4GC2a>

ПРЕВЕНТИВНА РОБОТА З ВАЖКИМИ ДІТЬМИ**Пліско Є.Ю.**доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри соціальної роботи ДВНЗ «ДДПУ»**Рулло К.В.**здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 231 «Соціальна робота»
педагогічного факультету ДВНЗ «ДДПУ»

Аналіз історії розвитку соціального виховання в Україні встановив, що окрема категорія дітей – «важковиховувані», з'явилася в педагогічній термінології в другій половині XIX – початку XX ст. й застосовувалася поряд із поняттям «важкі діти», до яких належали діти, які некритично сприймають власні відхилення в поведінці, жорстокі, байдужі до страждань навколишніх і вже в ранньому віці деякі з них стають на злочинний шлях.

Розглядаючи питання «важковиховуваних», вчені минулого підкреслюють, що основна мета роботи педагогів з такими дітьми полягає в перетворенні їх на гідного громадянина (П. Блонський), раціональній побудові життя дітей (А. Макаренко). Це класичні концепції трудової педагогіки, організації шкільного самоврядування дітей, їх духовного розвитку та громадського виховання, що спрямовані на формування соціальної моралі та суспільних цінностей у неповнолітнього.

На кінець XX століття термін «важковиховуваний» актуалізується як прояв девіантної поведінки. Девіантна поведінка дітей це одна із форм їх поведінки, яка характеризується відхиленням від встановлених соціальних норм і правил поведінки у суспільстві на мікро та макро рівнях соціальних відносин – в сім'ї, школі, під час спілкування з однолітками та ін.

В сучасній термінологічній концепції, «важковиховуваний» розуміють як: 1) стан підлітка, породжений неприйняттям запропонованих установок; 2) вияв негативних якостей у поведінці; 3) поведінка, яка виходить за межі соціальної норми внаслідок неправильного вибору шляхів самоствердження [2, с. 15].

Більшість вітчизняних науковців (А. Денисенко, В. Лютий, Н. Юзікова та ін.) до категорії «важких» зараховують дітей із проявами девіантної поведінки, дітей, яких вважають «морально запущеними», «морально дефективними», «порочними».

Девіантна поведінка – поведінка індивіда чи групи осіб, що не відповідає суспільним нормам та наносить шкоду особисто людині, оточенню, суспільству взагалі [2, с. 22].

Найбільш несприятливими прогностичними ознаками девіантної поведінки можна назвати такі: відсутність сумління і почуття провини, зневага до загальноприйнятих норм і законів держави, нівелювання правосвідомості та правової відповідальності, злочинна діяльність як норма життя [7, 136].

У сучасній педагогічній практиці активно організовується профілактична, психолого-корекційна та реабілітаційна робота з неповнолітніми; запроваджуються інноваційні технології попередження та подолання девіантної поведінки підлітків; активізується розвиток соціально-педагогічної науки та практики виховання неповнолітніх. Простежується нове бачення соціальної проблеми «важкі діти» [1].

Нині виділяють такі прийоми превентивної роботи із «важкими» дітьми: стимулювання мотивації до позитивної зміни поведінки, корекція негативних емоцій, саморегуляція, когнітивне реструктурування [3]. Основний напрям – попередження протиправних вчинків дітей за допомогою інформування про їхні права та обов'язки. Таке інформування можна здійснити через засоби масової інформації та систему соціального навчання з метою розвитку правосвідомості, підвищення освіченості й засвоєння морально-етичних норм поведінки в суспільстві.

Методами профілактики девіантної поведінки можуть бути: спостереження, опитування, бесіда, анкетування, тестування, переконання, метод дилем (обговорення ситуацій), а також інформаційно-просвітительська робота, індивідуальні та групові консультації, психокорекція [3, с. 45 – 46].

Сучасна превентивна робота здійснюється на підставі диференційованого підходу до особистості з урахуванням її вікових особливостей, рівня соціалізації, реальних чи потенційних причин деструктивної поведінки [6; 8, с. 343].

Існує три види профілактики девіантної поведінки дітей: первинна профілактика, вторинна профілактика, третинна профілактика.

Первинна профілактика містить: діагностику особистості дитини; раннє попередження потенційного ризику розвитку різних форм девіацій.

Вторинна профілактика реалізує комплекс заходів спрямованих на: усунення впливу негативних чинників на особистість дитини; попередження прояву девіантної поведінки дітей та підлітків.

Третинна профілактика проводиться з дітьми, які вже мають аргументовані ознаки девіантної, делінквентної поведінки, або вчинили правопорушення, злочин.

Окремо, ми виділяємо:

- загальну профілактику девіацій неповнолітніх – виявлення та усунення загальних чинників ненормованої поведінки, що впливають на дітей та підлітків;

- спеціальну профілактику – нейтралізацію негативних чинників, що підвищують ризик прояву девіацій дітей;

- індивідуальну профілактику – індивідуальна превентивна робота з неповнолітніми, які мають труднощі в соціальній адаптації [5, с. 58].

Превентивне виховання важких дітей включає ідейно-політичний, трудовий, моральний, правовий напрями соціально-педагогічної роботи [6]. Містить: елементи формування правової свідомості у неповнолітніх; організацію комплексу соціальних, економічних, адміністративних, виховних, медичних та інших заходів, що зменшують ризик скоєння неповнолітніми протиправних дій або недотримання встановлених суспільством норм поведінки [6; 7, с. 136 – 137]. А для більш повної та комплексної роботи запроваджуються зусилля всіх державних і громадських інститутів: центрів соціальних служб для молоді (ЦССМ), служб у справах неповнолітніх (ССН), навчальних і медичних закладів, громадських організацій. Будується система взаємозв'язків та взаємодії фахівців різних установ та організацій [4, с. 38 – 39].

Отже, превентивна робота забезпечує: діагностичну, прогностичну, виховну, освітню, трудову, правозахисну, соціально-медичну, профілактичну, соціально-побутову, координаційну функції. Її спрямована на застереження від потенційно можливих девіацій особистості дитини, формування її правової обізнаності, надання морально-психологічної допомоги «важким» підліткам та їхнім батькам; усунення ризиків прояву девіантної поведінки та скоєння потенційно можливого правопорушення.

Список літератури:

1. Plisko Y. Social and pedagogical work with juvenile offenders in Ukraine. Slovak international scientific journal. Bratislava, 2018. №14, Part 2. Pp. 28 – 31.

2. Вокабуляр соціального педагога / упорядкування Л. Письмак. Київ: «Вид. група «Шкільний світ»», №1(63), 2016. 104 с.

3. Денисенко А. А. Отклонения в поведении несовершеннолетних: профилактика и диагностика: учебное пособие / Южноукраинский национальный педагогический университет К. Д. Ушинского. Институт Психологии. Одесса: «Фенікс», 2011.

4. Інновації в роботі з ресоціалізації неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі: методичні матеріали / за заг. ред. В. П. Лютого. Київ: Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді, 2005. 104 с.

5. Лютий В. П. Соціально-педагогічна профілактика адитивної поведінки. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2012. №2. С. 54–61.
6. Пліско Є. Соціальне виховання неповнолітніх правопорушників засуджених до покарання шляхом не позбавлення волі. Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». Київ: Національний університет біоресурсів і природокористування України. 2021. Т. 12, №12(2). С. 73–81.
7. Соціально-психологічні та кримінологічні аспекти впливу заходів виховного характеру на формування правової свідомості неповнолітніх: монографія / Г. В. Гребеньков та ін.; Донец. юрид. ін-т Луган. держ. ун-ту внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Донецьк, 2008. 188 с.
8. Юзікова Н. С. Злочинність неповнолітніх: особливості, сучасні тенденції та заходи запобігання і протидії їй: монографія. Дніпро: Біла К. О., 2016. 510 с.

КОНКРЕТИЗАЦІЯ ВИМОГ ДО АУДИТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЩОДО ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ

Проскуріна Н.М.

д.е.н., професор
завідувач кафедри обліку та оподаткування
Запорізький національний університет

Кириченко Р.Л.

заступник директора з питань розвитку та маркетингу
ТОВ «Штанц-технологія», м. Харків

Документування є необхідною передумовою формування інформаційного ресурсу. Використання інформації, як ресурсу в сфері комунікацій починається з процесу закріплення інформації на певному матеріальному носії. Подібна процедура документування необхідна для того, щоб забезпечити передачу інформаційних потоків між користувачами і бізнес-процесами, розміщуючи інформацію в просторі і в часі.

В аудиторській практиці, як правило, актуальними стають питання достатнього набору робочої документації, необхідної для формування думки про достовірність фінансової звітності та підготовки звіту незалежного аудитора. Як правило, процес документування вимагає значних витрат робочого часу, при цьому, відображення в документах аудитора всіх проведених процедур не завжди вбачається своєчасно можливою. У зв'язку з цим виникає проблема визначення оптимального складу та змісту робочих документів. Тільки правильно оформлені і згруповані робочі документи дозволяють оптимізувати процес аудиту та збільшити продуктивність праці аудиторів.

Кількісний та якісний склад аудиторської документації повинен бути сформований таким чином, щоб при необхідності аудитор зміг продемонструвати, що отримані докази є достовірними, достатніми і своєчасними і що звіт незалежного аудитора узгоджується з результатами перевірки.

У зв'язку з тим, що аудиторські документи відображають процес виконання аудиторської процедури, їх зміст у першу чергу повинен дозволяти ідентифікувати отриманий аудиторський доказ.

З точки зору теорії організації управління, до документів пред'являють вимоги щодо чіткості мети, визначення обсягу та повноти інформації, яка має бути задокументована. У зміст документа включають відібрані і класифіковані факти, судження і висновки, рекомендації, які спонукають виконавців і керівників до необхідних дій.

Виходячи з вимог, що пред'являються до аудиторських доказів, нами пропонується конкретизувати вимоги до аудиторської документації, щодо отриманих аудиторських доказів:

- системність – систематизація по об'єктах перевірки, взаємопов'язаним рахунками, передумовам;
- повнота – відображення усіх результатів виконаних аудиторських процедур, а також опис характеру, обсягу і часових рамок процедур;
- аналітичність – глибинність розкриття господарських операцій, об'єктів аудиту, що перевіряють рахунки бухгалтерського обліку;
- доречність – наявність доказів по перевірній передумові;
- достовірність – відображення достовірної інформації;
- зрозумілість – однозначність інформації та наявність необхідних пояснень і позначень;
- результативність – наявність конкретних результатів перевірки, пояснень і висновків за результатами проведених процедур;

- відповідність програмі – підтвердження, що перевірка належним чином була
- спланована, план і програма щодня виконувалися і контролювалися і в ході аудиту піддавалася корегуванню;
- зворотний зв'язок – можливість оцінювання партнером із завдання роботи команди із завдання в цілому, а також кожного аудитора окремо;
- оперативність – своєчасність формування документа в процесі виконання аудиторських процедур для цілей аналізу і прийняття рішення партнером із завдання або членом команди із завдання;
- адресність – наявність конкретних виконавців і контролюючих осіб.

Щодо форми робочого документа існує неоднозначна позиція. Деякі автори несправедливо вважають, що робочі документи повинні оформлятися в «довільній формі». Відсутність єдиної форми ускладнює процес обробки, систематизації, узагальнення, оцінки та зіставлення доказів, наступного контролю якості. Як правило, використовуються такі форми робочих документів як, таблиці, записи, бланки, протоколи, пояснення, заяви, копій документів, анкети, тести, меморандум, роздруківки; програми; контрольні листи; листування та ін.

Таким чином, слід зробити висновок, що форма робочого документа залежить від виду та характеру аудиторської процедури. Для процедур по суті прийнятною формою є таблична форма, для тестів засобів контролю – контрольні листи, анкети-опитувальники. Для усних підтверджень, опитувань – записи, протоколи, пояснення, заяви.

Спираючись на МСА 230 «Аудиторська документація», можна сформулювати вимоги до відображення в робочих документах аудитора інформації, що дозволяють ідентифікувати отримані аудиторські докази:

- характер, терміни і масштаб виконаних аудиторських процедур; вказівка на відмітні особливості певних статей або питань, які були перевірені; склад команди із завдання; терміни аудиту;
- значущих питань з керівництвом суб'єкта, особами, наділеними повноваженнями та іншими особами, включаючи характер питань, коли і з ким проводилися обговорення;
- вирішення протиріччя при виявленні інформації, яка суперечить вимогам нормативно-правових актів;
- суттєві питання і професійні судження, в тому числі питання, які призводять до виникнення значущих ризиків, результатів аудиторських процедур, які вказують на те, що фінансова звітність може бути істотно викривлена і на необхідність переглянути попередню оцінку ризиків суттєвих викривлень і дії аудитора у відповідь на такі ризики, обставини, які заподіюють аудитору значні труднощі при застосуванні аудиторських процедур;
- професійні судження, які обґрунтовують висновок аудитора і підтверджують якість судження;
- обставини, з якими зіткнувся аудитор, нові або додаткові процедури, які були виконані; аудиторські докази, які були отримані, коли і ким були внесені і перевірені відповідні зміни в аудиторську документацію;
- ідентифікація конкретних перевірених статей і питань, особи, яка відповідає за підготовку, та особи, що відповідає за огляд.

Аудиторська документація повинна передусім відбивати структуру аудиторського доказу. Тобто, справедливо відобразити в робочих документах передумову (теза), посилання на нормативно- правовий акт (аргумент), характер, обсяг і часові рамки аудиторських процедур, а також висновки аудитора (демонстрацію).

Наявність якісної аудиторської документації є гарантія якості виконання аудиту.

Список літератури

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2018 року, частина I. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu> (дата звернення: 26.02.2024).

ПРОБЛЕМИ ДОБОРУ ПІСЕННОГО РЕПЕРТУАРУ У РОБОТІ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Радецька І.А.

студентка 1 курсу педагогічного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

*Науковий керівник: Олена Прядко
кандидат педагогічних наук, доцент*

Зміст музичного навчання у сучасній українській школі визначається загальним спрямуванням національного виховання, полягає у необхідності формування світогляду, національної ідентичності, широкої освіченості особистості, її загальної культури, потреби естетичного розвитку. Особистість дитини виховується у школі усебічно, кожна навчальна дисципліна сприяє формуванню кращих особистісних рис учня. Але саме предмети мистецького спрямування найбільш ефективно реалізують завдання естетичного розвитку, формування духовних цінностей, глибоких національних переконань. Такі процеси відбуваються успішно в ході активного розвитку емоційного інтелекту дітей. Найбільш ефективно можна здійснювати вплив на емоційну сферу учнів, викликати глибокі естетичні почуття, пробуджувати сильні переживання в ході виконання творчих завдань на уроці музичного мистецтва.

Важливим елементом музично-естетичного розвитку учнів на уроці музичного мистецтва є робота над пісенним репертуаром. Добір репертуару є важливим етапом роботи, в ході якого обов'язково мають враховуватися вікові особливості розвитку учнів, можливості їх голосового апарату, рівень емоційного розвитку. Під час добору пісенного репертуару для роботи з учнями на уроці та в позаурочний час необхідно враховувати різноманітні фактори. Так, працюючи зі школярами необхідно пам'ятати, що можливості їх голосу обмежені, діапазон не великий, динаміка звуку слабка. Діти швидко втомлюються під час нерационального використання свого голосового апарату, співу в незручній теситурі, використання звуку великої гучності. Педагог має чітко дотримуватися правил охорони співацького голосу, забезпечувати усі вимоги, щодо гігієни голосу, створювати необхідні умови навчання. Дотримання принципу посиленої складності навчання є ключовим у ході роботи з учнями молодшого шкільного віку, що вимагає добору вокально-дидактичного матеріалу доступного для виконання дітьми на певному етапі співацького розвитку, формування голосового апарату. Не менш важливим є дотримання принципу поступовості та послідовності навчання. «Реалізація на практиці принципу поступовості та послідовності вокального навчання вимагає чіткого регламентування змісту та послідовності виконання навчальних завдань на занятті з постановки голосу, визначення мети кожного окремого елементу занять, аналізу доцільності, доступності та своєчасності застосування певного прийому навчання співу» [1, с. 10].

Впливаючи на свідомість дітей за допомогою музичних образів можна викликати сильні переживання, різноманітні естетичні почуття, збагачувати емоційний досвід дітей, розвивати емпатійність. Учні молодших класів не завжди можуть усвідомлювати значення окремих слів, тому текст творів має бути доступний для їх розуміння, легко засвоюватися та вивчатися на пам'ять. Діти мають бути готовими вибудовувати необхідні асоціації із подіями у власному житті, що зробить зміст пісні близьким та цікавим. Врахування інтересів дітей, їх музичних вподобань сприяє зростанню вмотивованості до виконання творчих завдань, більш відповідальному ставленню учнів до навчання, дарує відчуття свободи творчого самовияву. Вибудовування пісенного репертуару на народнопісенній основі сприяє формуванню

відчуття національної ідентичності, приналежності до українського народу, пізнанню інформації накопиченої нашими пращурами та закодованого у пісенних формах фольклору.

Отже, пісенний репертуар учнів молодших класів має бути доступним для виконання дітьми цього віку, цікавим та легким для розуміння школярів, сприяти їх естетичному, духовному, емоційному розвитку, формуванню кращих особистісних якостей. Врахування інтересів дітей в ході добору творів для виконання на уроці музичного мистецтва та в позаурочний час сприяє вмотивованості до занять, зростанню зацікавленості до виконання творчих завдань.

Список літератури:

1. Прядко О.М. Постановка голосу: Методика роботи з високими жіночими співацькими голосами : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2019. 148 с.

2. Кушка Я.С. Методика навчання співу : посібник з основ вокальної майстерності. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 288 с.

3. Юцевич Ю. Музика: словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 352 с.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЗА ВЧИНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ремез Катерина Ігорівна

адвокат, аспірант кафедри адміністративного права,
процесу, та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Протягом двох останніх років платники податків в Україні стикаються з нетиповими для іншого світу проблемами, викликаними як повномасштабним вторгненням з боку російської федерації, так і доволі повільним переходом адміністрування системи оподаткування та податкового звітування з «цивільних» на «військові» рейки.

Одним із перших законодавчих актів, що мав на меті врегулювати діяльність суб'єктів господарювання під час воєнного стану, був Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX [1] (далі – Закон № 2115-IX).

Цим Законом № 2115-IX всі фізичні та юридичні особи були звільнені від відповідальності за неподання звітності, передбаченої законами України, або за несвоєчасне її подання.

Проте, положення Закону № 2115-IX не розповсюджувалися на сферу податкових правовідносин.

У подальшому до Закону № 2115-IX вносилися зміни, що уточнювали та розширювали, або, навпаки, звужували сферу його дії, проте, незмінним залишалося те, що податкових правовідносин цей Закон № 2115-IX не стосувався, тобто цим Законом № 2115-IX були врегульовані всі процеси звітування, окрім податкових.

У той же день, 03.03.2022 було ухвалено Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» від 03.03.2022 № 2118-IX [2] (далі – Закон № 2118-IX).

Законом № 2118-IX встановлено, що платники податків звільняються від відповідальності за невиконання податкових обов'язків, але виключно за умови відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок.

Деталізація дефініції «неможливості своєчасного виконання податкового обов'язку» у Законі № 2118-IX відсутня.

Слід зазначити, що з 01.01.2021 Податковий кодекс України [3] містить чітко визначену дефініцію податкового правопорушення – це протиправне, винне (у випадках, прямо передбачених Кодексом) діяння (дія чи бездіяльність) платника податку (у тому числі осіб, прирівняних до нього), контролюючих органів та/або їх посадових (службових) осіб, інших суб'єктів у випадках, прямо передбачених Кодексом.

Отже, Закон № 2118-IX додатково закріпив умови звільнення платників податків від відповідальності за вчинення податкових правопорушень, визначивши, що платник податку звільняється від відповідальності не лише за відсутності його вини, а й за відсутності у платника податків можливості своєчасно виконати свій податковий обов'язок.

На думку автора, для розвитку механізму реалізації Закону № 2118-IX необхідно, по-перше, на законодавчому рівні конкретизувати дефініцію «неможливості виконання податкового обов'язку», не пов'язуючи таку неможливість виключно із форс-мажорними обставинами, по-друге, визначити градацію міри відповідальності за невиконання податкового обов'язку платниками податків, розташованих у різних регіонах України, враховуючи положення наказу **Міністерства з питань реінтеграції** тимчасово окупованих територій України від 22.12.2022 № 309, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України

23.12.2022 за № 1668/39004 [4] (далі – наказ № 309), яким визначений перелік територій активних бойових дій, тимчасово окупованих російською федерацією, а також територій, де бойові дії потенційно можливі.

Як зазначає Європейський суд з прав людини у рішенні по справі «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» від 25.11.1995 [5]: норму не можна вважати «законом», якщо вона не сформульована достатньо чітко, що дає особі можливість керуватися цією нормою у своїх діях.

Отже, для того, щоб добросовісні платники податків мали можливість виконувати свої податкові обов'язки, не перебуваючи при цьому під надмірним тягарем відповідальності, яка подекуди є законною, але несправедливою, закон має чітко встановити порядок і процедуру звільнення від відповідальності за податкові правопорушення, враховуючи сферу діяльності платника податків, об'єктивну можливість виконання обов'язків, важливість сфери діяльності платника податків для економіки регіону та країни в цілому, вплив інших факторів, таких як наближеність до лінії бойового зіткнення, трудова міграція, вартість паливно-мастильних матеріалів, енергоносіїв тощо.

Список літератури:

1. Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» 03.03.2022 № 2115-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20/ed20231226#Text>.

2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» 03.03.2022 № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text>.

3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

4. Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» № 309 від 22.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text>.

5. Рішення ЄСПЛ від 25.11.1999 у справі «Гешмен і Герруп проти Сполученого Королівства» (Hashman and Harrup v United Kingdom), заява № 25594/94. URL: <http://swarb.co.uk/hashman-and-harrup-vthe-united-kingdom-echr-25-nov-1999>.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ

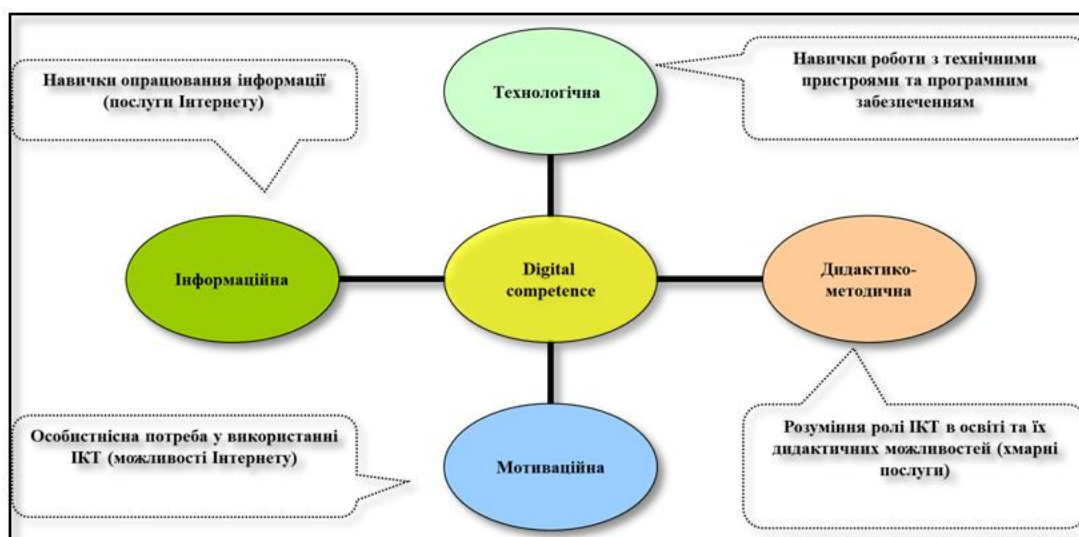
Рибій І.В.

вчитель інформатики
гімназія №1 Шепетівської міської ради Хмельницької області

У 2023-2024 більшість навчальних закладів освіти в Україні працюють у дистанційному або змішаному форматі. В умовах періодичних локдаунів і карантинів саме цифрові технології дають змогу не зупиняти навчання, а безпечно продовжувати його. Тому цифрова грамотність для вчителя стає пріоритетом. У 2021 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, що підкреслює особливу важливість цієї теми. Також існує Європейська рамка цифрової компетентності для освітян (DigCompEdu), котра визначає не тільки технічні навички, але й опис того, як цифрові технології можна використовувати для освіти та навчання.

Інформаційна компетентність – це уміння за допомогою цифрових засобів та інформаційних технологій самостійно шукати, аналізувати та добирати необхідну інформацію, зберігати її, обробляти та передавати.

Інформаційна компетентність визначається 4 компонентами.

Рисунок 1. Схема компонентів інформаційної компетентності

Інформаційна компетентність вчителя передбачає широке використання комп'ютерної техніки, технічних засобів навчання, електронних варіантів навчальних матеріалів, навчальних програм, педагогічних технологій творчого характеру.

Розглянемо основні елементи процесу формування ІК:

- уміння застосовувати інформаційні технології для демонстрації друкованих графічних, аудіо- та відеоматеріалів;
- уміння створювати презентації;
- уміння систематизувати і обробляти дані за допомогою таблиць, технологічних карт;
- уміння створювати таблиці і виявляти закономірності за допомогою комп'ютера;
- уміння застосовувати інформаційні технології для моделювання процесів і об'єктів, виконання креслень і ескізів;
- уміння використовувати комп'ютерне тестування та інтерактивні тренажери та лабораторії;

- уміння використовувати мережу Інтернет для вирішення педагогічних питань, збору інформації, участі в телеконференціях, доступу до наукових, педагогічних, методичних даних;

- уміння створювати персональні вчительські сайти, які потрібно вміти «вести» на достойному рівні.

Для підвищення рівня цифрової компетентності вчителі можуть використати Європейську рамку цифрової компетентності для освітян (DigCompEdu). Це не тільки технічні навички, але й опис того, як цифрові технології можна використовувати для освіти та навчання.

Документ описує 22 компетентності, що згруповані в шести сферах цифрової компетентності вчителів:

- Професійне залучення – використовувати цифрові технології для спілкування, співпраці та професійного розвитку.

- Цифрові ресурси – шукати, створювати та обмінюватися цифровими ресурсами.

- Викладання й навчання – управляти та організувати робочий і навчальний процес за допомогою цифрових технологій.

- Оцінювання – використовувати цифрові технології та стратегії для оцінювання учнів.

- Розширення можливостей учнів – використовувати цифрові технології для підвищення інклюзивності та активного залучення учнів до навчання.

- Сприяння цифровій компетентності учнів – дати їм можливість використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв’язання проблем.

Такі рамки цифрової компетентності важливі, тому що завдяки ним учителі чітко розуміють, які саме цифрові навички потрібно покращити. Це не абстрактна “цифрова грамотність” – ресурс деталізує компетентності, до кожної є опис знань, умінь і навичок. Використовуючи дані матеріали вчитель може самостійно вибудувати свою траєкторію розвитку.

Проте недостатньо просто щось знати, важливо використовувати ці компетентності на практиці. Міністерство цифрової трансформації України розробило багато корисних онлайн-продуктів саме для вчителів, які допоможуть отримати цифрові навички. Знайти їх можна на національному порталі з розвитку цифрової грамотності Дія. Цифрова освіта.

Спочатку рекомендую скласти національний тест на цифрову грамотність - Цифрограма для вчителів. Тест містить 63 запитання й допоможе вчителю дізнатися свій рівень цифрової грамотності, слабкі та сильні сторони.

Цифрограма для вчителів створена на основі рамки професійних компетентностей педагогічного працівника, українська адаптація якого, ще в процесі.

Запитання тесту покликані оцінити 21 професійну цифрову компетентність, що згруповані в 5 сфер:

- Учитель у цифровому суспільстві.

- Професійний розвиток.

- Використання та аналіз цифрових освітніх ресурсів.

- Навчання та оцінювання учнів із використанням цифрових технологій.

- Розвиток цифрової компетентності учнів.

Після складання тесту кожен учитель отримає електронний сертифікат, у якому буде вказуватися рівень оцінки за кожною з цих 5 сфер. Використовуючи рекомендації з результату тесту педагог зможе чітко орієнтуватись в якій сфері необхідне покращення чи розвиток.

ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Рижко Л.С.

методист

Шепетівський професійний ліцей

e-mail: ruzghko_ludmila@ukr.net

На сучасному етапі в рамках величезної кількості дискусійних майданчиків з питань освіти обговорюються питання, пов'язані з трансформацією освіти, професійними стандартами, підготовкою молодого покоління до майбутнього. Практично вже ніхто не заперечує, що освіта є ключовим фактором сталого розвитку економіки ХХІ століття будь-якої країни. Освіту розглядають як потужний інструмент створення людського капіталу, що впливає на побудову єдиного освітнього простору. Актуалізація знань, особистісне зростання, професійне визнання, поліпшення освітнього процесу – це неможливо без професійного розвитку педагога. Професійні знання педагогів та їх професійні компетентності мають сприяти підвищенню якості освіти. Таким чином, безумовно, крім предметних та методичних знань/навичок, сучасний педагог повинен мати набір ключових компетентностей.

Ми звикли, що педагог дає лише знання зі свого предмета, за відомим шаблоном, але наразі цього стає недостатньо, адже нинішнього здобувача освіти не здивуєш звичайною презентацією та відеолекцією. Йому не цікаво спілкуватися з одногрупниками, бо має віртуальних друзів в інтернеті. Він не сидить у бібліотеці, щоб знайти матеріал для реферату, адже у його розпорядженні доступ до величезного обсягу інформації, якою він може користуватися будь-коли. Внаслідок цього виникають труднощі у спілкуванні, передачі своїх думок усно і письмово, у нього відсутні навички роботи в команді. Через великий потік інформації, що швидко надходить, та її доступність, а також через невміння її аналізувати, здобувач освіти часто спотворено сприймає матеріал. Розуміючи ці проблеми, педагог має по-новому поглянути на організацію уроку та позанавчальної діяльності здобувачів освіти.

У зв'язку з цим виникають питання: «Яким має бути педагог ЗП(ПТ)О у новому світі, де переважає нестабільність, де на робочі місця людини претендують роботи зі штучним інтелектом? Якими якостями та навичками повинен володіти педагог ЗП(ПТ)О, щоб допомогти своїм здобувачам освіти бути конкурентними та затребуваними на ринку праці?». Розберемося, на які навички варто звернути особливу увагу, щоби побудувати успішну кар'єру.

Однією з найвідоміших нині класифікацій навичок людини – розподіл на hard skills і soft skills. Hard skills або тверді навички – це навички, які потрібні людині у професійній діяльності, те, чим вона практично щодня оперує у своїй роботі. Soft skills педагога або м'які/гнучкі навички – це неспеціалізовані, але важливі для кар'єри навички, які людина використовує для життя в суспільстві.

«Тверді» навички». Це конкретні, вимірні, об'єктивні навички, які можна набути в процесі навчання або з досвідом роботи. Вони відносяться до спеціальних знань та вмінь, пов'язаних з певною професією. Для професійного зростання педагога важливо розвивати такі hard навички:

- Освіта та професійна кваліфікація – це базисні hard навички для педагога. Вони включають знання предмета, методів викладання, педагогічної техніки та психології. Безперервне навчання та вивчення нових методик та матеріалів у освітній галузі можуть бути ключем до успіху.

- Педагогічна майстерність та методична компетентність – це здатність застосовувати теоретичні знання на практиці. Педагог ЗП(ПТ)О повинен володіти різними методиками навчання, вміти адаптувати їх до потреб конкретної групи чи здобувача освіти.

- Організація та планування освітнього процесу – це невід'ємна частина роботи педагога. Викладачу необхідно спланувати програму навчання, поділити її на логічні блоки, визначити послідовність вивчення матеріалу.

- Технологічна грамотність – сучасні технології відіграють важливу роль в освіті. Педагоги повинні бути знайомі з використанням комп'ютерів, інтерактивних дощок, програмного забезпечення для навчання та іншими засобами, які можуть зробити навчання більш інтерактивним та привабливим для здобувачів освіти. Вміння ефективно використовувати електронні ресурси, програми та онлайн-інструменти може значно збагатити освітній процес.

«М'які» навички. Сьогодні в науці не існує однозначного тлумачення понять, що означають непередметні, надпрофесійні компетентності спеціаліста, зокрема: «м'які навички», «ключові компетентності», «універсальні компетентності», «навички ХХІ століття», «метапредметні навички/вміння», soft skills. Наприклад, в Оксфордському словнику «м'які навички» або soft skills визначаються як особисті якості людини, які уможливають більш ефективну та гармонійну взаємодію з іншими людьми. Педагогу не обійтися без таких навичок:

- Комплексне багаторівневе вирішення педагогічних проблем. Ця компетенція передбачає самостійне визначення проблеми та всього комплексу причин і джерел, що її обумовлюють; виявлення та усунення причини виникнення ситуації, а не її наслідків; системний міждисциплінарний підхід до вирішення завдань Педагог може визначити коло завдань у межах поставленої мети і вибирати оптимальні способи їх вирішення, з діючих правових норм, наявних ресурсів і обмежень.

- Критичне мислення як професійно-орієнтований вид мислення, що сприяє продуктивності педагогічної діяльності. Згідно з професійного стандарту, педагог ЗП(ПТ)О має бути здатний здійснювати пошук, критичний аналіз та синтез інформації, застосовувати системний підхід для вирішення поставлених завдань.

- Креативність як здатність до творчого пошуку, нестандартного вирішення педагогічних завдань, що характеризується критеріями: швидкість (продуктивність) та гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність та сміливість.

- Управління людьми (що навчаються). Ця компетенція передбачає навичку створення умов розкриття творчого потенціалу та максимальних досягнень в оточуючих; поєднання наявності «бачення» вирішення ситуації та організації людей здійснення цього «бачення».

- Співпраця з іншими (колегами, керівництвом, батьками, учнями, зовнішніми партнерами). Ця компетенція передбачає вміння вибудовувати взаємодію з учасниками освітнього процесу на різних рівнях обміну інформацією; створення спільного поля діяльності щодо вирішення освітніх завдань.

- Емоційний інтелект. Передбачає наявність навичок: розпізнавання емоцій та розуміння намірів інших людей; управління власними емоціями та станами; впливу на емоції та емоційного стану оточуючих.

- Судження та прийняття рішень. Компетенція передбачає навички формування власної думки та сміливість у прийнятті самостійних рішень та їх наслідків.

- Вміння вести переговори. Це звичка комунікації з позиції переговорного процесу, спрямованого довгострокове співробітництво; переконливе донесення своєї позиції через вербальні та невербальні техніки з урахуванням специфіки та інтересів другої сторони переговорів.

- Когнітивна гнучкість. Передбачає оперативне перемикавання з однієї думки на іншу, а також обдумування кількох ідей та завдань одночасно.

- Вміння керувати собою (self-management). Компетенція передбачає багаторівневий процес самоорганізації та самореалізації особистості педагога. Управління емоціями,

управління стресом, управління власним розвитком, тайм-менеджмент, рефлексія, використання зворотного зв'язку. Все те, що зараз прийнято називати емоційним інтелектом.

- Digital skill. Розвиток навички використовувати цифрові технології безпечно, відповідально і ефективно; формування цифрової креативності педагога; сприяння цифровій трансформації в освіті [1]

Педагог повинен бути готовим до постійних змін в освітньому середовищі і прагнути розвитку своїх професійних навичок, щоб бути ефективним і успішним у своїй роботі, створювати оптимальні умови для навчання учнів та формування їх особистості.

Загальні правила розвитку soft skills:

- постійно вчитися, використовуючи нові форми навчання та розвитку, отримувати новий досвід, брати нові завдання та проекти, використовувати нові інструменти для їх вирішення;

- брати приклад із тих, у кого ці навички розвинені;

- знаходити собі таких людей, у яких можна навчитися;

- бути прикладом для здобувачів освіти, для колег і тренуватися разом з ними: вчитися гнучкості, спокою, вміння знаходити компроміси;

- займатися спортом, нетворкінгом, мати хобі: музика і малювання розвивають обидві півкулі мозку і дають поштовх всім інтелектуальним компетенціям. Спорт розвиває вольові компетенції, а командний спорт навчає працювати в команді;

- розробляти проекти – проектна діяльність дозволяє розвивати соціальні, лідерські та інтелектуальні компетенції. На кожній стадії розробки проекту тренуються різні види компетенцій: розподіл ролей (лідерство), обговорення (соціальні компетенції), дослідницька робота (інтелектуальні компетенції), презентація проекту (соціальні компетенції);

- відвідувати різні тренінги, майстер-класи, семінари, конференції;

- планувати свій час і ефективно його виконувати.

Що заважає педагогу розвивати soft skills?

1. Незнання куди, навіщо і як розвиватися, розмиті та нереалістичні плани.

2. Відсутність готовності щось змінювати (педагоги бояться змін, невизначеності, тому вони роблять лише те, що добре виходить).

3. Страх братися за нові завдання та проекти – сумніви, а раптом не вийде, а що подумають тощо.

4. Відсутність бажання шукати і знаходити час для того, щоб подумати про свої дії та їх результати.

5. Відсутність інтересу до зворотного зв'язку про успішність своїх дій.

Головна мета педагога ЗП(ПТ)О сьогодні – забезпечити будь-якій дитині той рівень розвитку, який дозволить їй бути успішним при навчанні не лише у закладі освіти, а й протягом усього життя. Тому педагогу самому потрібно змінюватися та розвивати у себе Soft (гнучкі) навички. Розвиток м'яких навичок багато в чому залежить від самої людини. Однак варто пам'ятати, що розвинуті soft skills – запорука професійного успіху у XXI столітті та основа гармонійної особистості.

Список літератури:

1. Петрова Л.П., Подліняєва О.О. Важливі навички сучасного педагога URL: https://www.researchgate.net/publication/352795570_VAZLIVI_NAVICKI_SUCASNOGO_PED_AGOGA

АНАЛІЗ ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ

Романькова О.М.

к.х.н., доцент

доцент кафедри «Облік, оподаткування та економічна безпека»

Донбаська державна машинобудівна академія

м. Краматорськ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3698-0560>

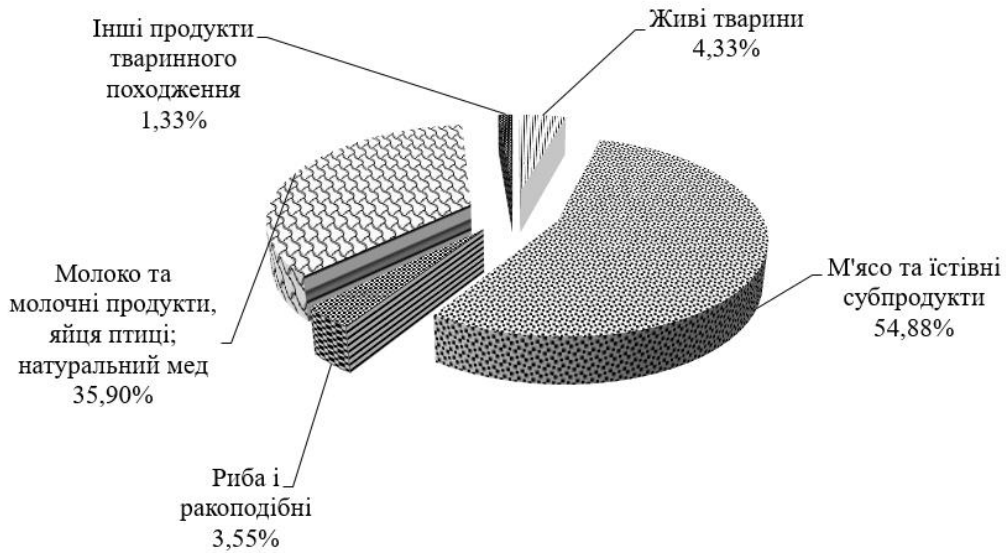
Операції з експорту українських товарів впливають на економічний розвиток країни. Експорт товарів – це продаж іноземним суб'єктам господарської діяльності з вивезенням товарів за межі митного кордону України з метою отримання доходу, ст.1 Закону №959 [1]. Під час здійснення операцій з експорту товарів суб'єкт господарювання зобов'язаний враховувати та виконувати ряд вимог, що стосуються документального оформлення операцій в сучасних умовах. Товари, що вивозяться за межі України, підлягають обов'язковому декларуванню в порядку передбаченому гл. 40 МКУ [2]. Згідно з ч.2 ст. 83 МКУ для розміщення товарів у режим експорту експортер, зокрема, повинен: подати митним органам документи на товар; сплатити встановлені митні платежі.

Відповідно до даних Державної служби статистики України [3] розглянемо та проаналізуємо динаміку експорту товарів тваринного походження та його структуру за 2020-2022 рр., рисунки 1, 2, 3 та 4.

Найбільше значення в експорті товарів тваринного походження приходить на м'ясо та їстівні субпродукти. В 2020 році вони склали 652106,9 тис.дол. США, у 2021 році - 845553,4 тис.дол. США, а в 2022 році - 623378,8 тис.дол. США. Порівнюючи значення 2022 року з 2020 роком даний показник зменшився на 28728,1 тис.дол. США, а з 2021 роком також спостерігалось зменшення на 222174,6 тис.дол. США.

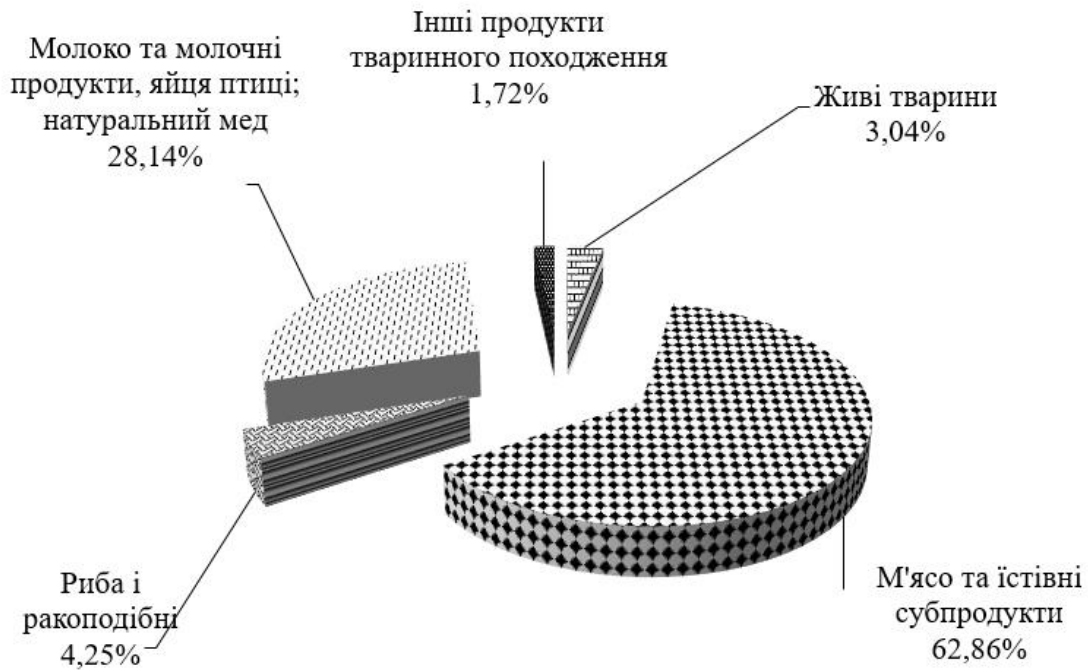

Рис. 1. Динаміка експорту товарів тваринного походження в 2020-2022 рр.

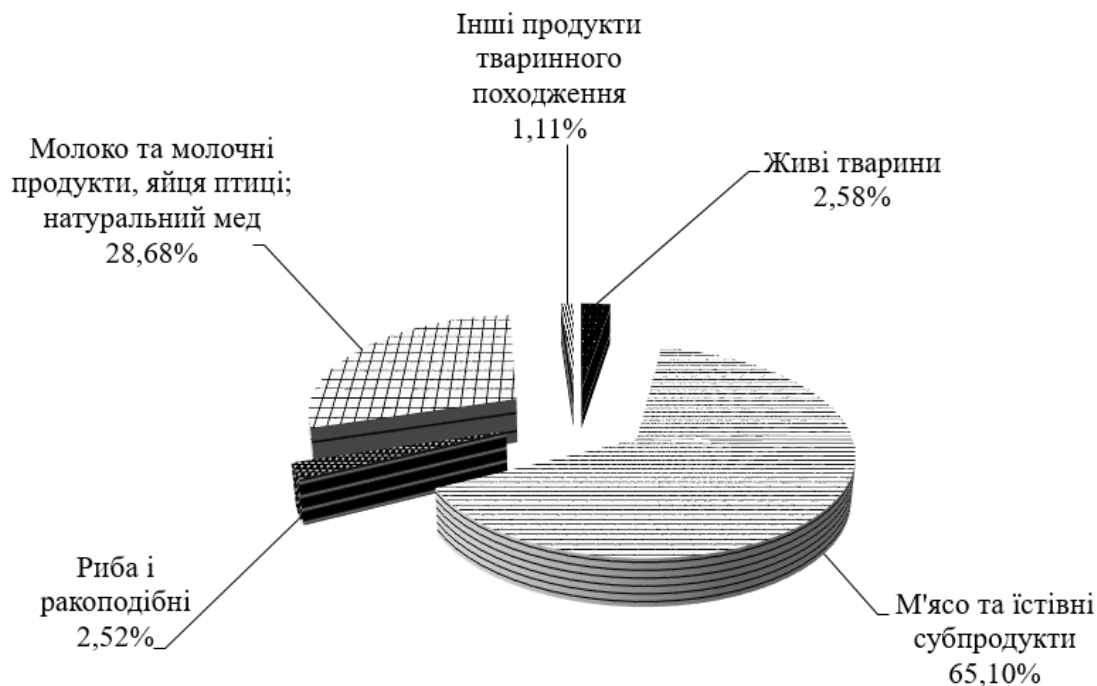

Рис. 2. Структура експорту товарів тваринного походження в 2020 році

Найменше значення в експорті приходить на інші продукти тваринного походження, а саме в 2020 році – 15805,2 тис.дол США, в 2021 році - 23094,4 тис.дол США, а в 2022 році – 10668,6 тис.дол. США.

Рис. 3. Структура експорту товарів тваринного походження в 2021 році

Рис. 4. Структура експорту товарів тваринного походження в 2022 році

В структурі експорту товарів в 2020-2022 роках найбільший відсоток приходить на м'ясо та їстівні субпродукти. У 2020 році він склав 55% від загальної кількості. У 2021 році – 63%, а у 2022 році – 65%. Найменше значення в структурі товарів займали інші продукти тваринного походження. У 2020 та 2022 роках вони займали 1%, а в 2021 році – 2%.

Негативна динаміка експорту товарів тваринного походження спостерігалась з початку 2022 року по зрівнянню з попередніми роками, вона пов'язана з дуже складною ситуацією, яка настигла нашу країну. Це заважає виготовленню різної продукції та розвитку нашої держави та, як слідство, впливає на зменшення експорту товарів до інших країн та притоку до України іноземної валюти.

Список літератури:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
2. Митний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>
3. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

КОНФОРМНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ

Рябокоть Надія Станіславівна

старший викладач кафедри психології

Північноукраїнський інститут імені Героїв Крут

Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад

«Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ID ORCID: 0000-0002-9735-0626, nadezda.ryabokon@gmail.com

Сучасне суспільство є великою сценою, на якій кожен індивід виступає у ролі учасника. У цьому контексті конформність, тобто нахил підлаштовуватися до соціальних норм і очікувань, відіграє значущу роль у формуванні поведінки та ідентичності людини. Проте, разом із загальноприйнятими нормами і цінностями, сучасне суспільство накладає і певні виклики на психологічний розвиток особистості. Даний розгляд цього питання присвячений опису конформності у сучасному суспільстві з огляду на її вплив на психологічний розвиток та можливості протистояння цим викликам.

Конформність – означає нахил індивіда підлаштовуватися до соціальних норм, очікувань та стандартів, що прийняті у конкретній групі або суспільстві. Вона може виявлятися у відповіді на реальний або уявний соціальний тиск, бажання уникнути конфліктів, отримати позитивне сприйняття від оточуючих або просто прагнення бути частиною групи.

Багато психологів займалися дослідженням конформності, і ця тема вивчалася в різних аспектах. Один з найвідоміших дослідників у цій області - Соломон Еш, який в 1950-х роках провів серію експериментів, щоб вивчити, як соціальний тиск впливає на сприйняття та поведінку людини. Його дослідження засвідчили, що багато людей готові підлаштовуватися до більшості навіть у випадках, коли вони знають, що більшість неправильно.

Іншим відомим дослідником у цій галузі є Стенлі Мілграм, який в 1960-х роках виконав серію експериментів, щоб дослідити покору авторитету та її вплив на поведінку людини. Його дослідження показали, що багато людей готові вчинити навіть морально сумнівні дії під впливом авторитету.

Крім того, інші відомі психологи, такі як Мюррей Шехтер та Музафер Шериф, Дженніфер Ліндзі, Роберт Барон і Еліс Іглі, також внесли вагомий внесок у дослідження конформності та її механізми.

Конформність має ряд функцій та значень:

Соціальна інтеграція. Вона допомагає людям почуватися частиною групи або суспільства, сприяючи зменшенню відчуття самотності та підвищенню почуття належності.

Збереження гармонії у взаєминах. Конформність може зменшити конфлікти та роздратування у взаємодії з іншими людьми, оскільки вона дозволяє уникнути ситуацій, що призводять до несуперечливості та напруги.

Прийняття ідентичності групи. Конформність може бути способом вираження відчуття приналежності до певної групи чи культури, демонструючи відповідність її цінностям та нормам.

Відтворення соціальних структур. Це допомагає зберегти стабільність та порядок у суспільстві, дотримуючись встановлених правил та очікувань.

Проте конформність також може мати негативні наслідки, такі як втрата індивідуальності, обмеження творчості та інновацій, а також сприяти підтримці неправильних або шкідливих соціальних норм.

Усвідомлене розуміння конформності допомагає людям зберегти баланс між адаптацією до соціального середовища та вираженням своєї унікальної індивідуальності.

Вплив соціального тиску.

Один із основних чинників, що визначає рівень конформності в суспільстві, - це соціальний тиск. Люди мають тенденцію підлаштовуватися до вимог свого оточення з метою уникнення конфліктів та забезпечення прийняття групою. Проте, вищий рівень соціального тиску може призводити до втрати індивідуальності та самоідентифікації.

Медіа та Інтернет.

З поширенням медіа та Інтернету конформність отримала нові розміри. Суспільні мережі та масові медіа не лише відображають соціальні норми, а й активно формують їх. Індивіди прагнуть відповідати ідеалам, які представлені у віртуальному світі, що часто призводить до відчуття невпевненості та низької самооцінки.

Стратегії протистояння та можливості розвитку.

Незважаючи на виклики, пов'язані з конформністю, існують стратегії, які допомагають індивідам зберегти свою індивідуальність та розвиватися психологічно. Серед них - критичне мислення, самосвідомість та розвиток емоційної інтелігентності. Крім того, конформність може бути використана як засіб для позитивного розвитку, наприклад, шляхом включення до соціальних груп, що сприяють особистісному зростанню та самореалізації.

Конформність у сучасному суспільстві може бути як викликом, так і можливістю для психологічного розвитку. Важливо розуміти вплив соціального тиску та медіа на формування поведінки та ідентичності, а також розвивати стратегії протистояння для збереження власної індивідуальності та самореалізації. Інтеграція конформності у позитивний розвиток особистості може стати ключем до успіху в сучасному світі.

Список літератури:

1. Bond R., Smith P. B. Culture and conformity: A meta-analysis of studies using Asch's (1952b, 1956) line judgment task. *Psychological Bulletin*, 119(1), 1996. P. 111-137.
2. Chang L., He Y. Cultural Differences in Conformity: The Effects of Social Support in China and the US. *Social Influence*, 12(3), 2017. P. 167-180.
3. Lee J. J., Gino F. Poker-faced morality: Concealing emotions leads to utilitarian decision making. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 2015. P. 49-64.
4. Schultz P. W., Nolan J. M., Cialdini R. B., Goldstein N. J., Griskevicius V. The constructive, destructive, and reconstructive power of social norms. *Psychological science*, 18(5), 2007. P. 429-434.
5. Van Bavel J. J., Pereira A. The Partisan Brain: An Identity-Based Model of Political Belief. *Trends in Cognitive Sciences*, 2018. P. 213-224.

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА НАТО (1991 – 2023 РР.): ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Саблук Сергій Андрійович

студент магістратури
Київський Університет Культури
+380663883305
sergosabl@gmail.com

Основною метою цього дослідження є комплексний аналіз багатогранних відносин між Україною та НАТО в період 1991-2023 років. Це дослідження має на меті пролити світло на виклики та можливості, які визначили ці відносини, а також перспективи їх майбутнього розвитку.

До 1991 року Україна переживала період під владою Радянського Союзу, який визначався важкими випробуваннями, пригніченням національної ідентичності та постійним бажанням отримати автономію.

Формування сучасної України було тривалим і складним процесом, сформованим різними факторами, зокрема Київською Руссю, Річчю Посполитою, Російською імперією, Радянським Союзом і розпадом Радянського Союзу.

Ранні відносини України з НАТО характеризувались співпрацею та розбудовою довіри. Україна приєдналася до програми НАТО ПЗМ у 1992 році, а у 1994 році сторони підписали Хартію про особливе партнерство.

У 1997 році було створено Комісію Україна-НАТО з метою розвитку відносин Україна-НАТО та спрямування діяльності співпраці. У 2002 році Україна та НАТО підписали нову Хартію про особливе партнерство, яка відображає прогрес, досягнутий у реформах України та її співпраці з НАТО.

На Бухарестському саміті 2008 року лідери НАТО заявили, що Україна стане членом альянсу. Однак це рішення зустріло сильний спротив з боку Росії, і НАТО не поширила на Україну План дій щодо членства (ПДЧ).

З 2014 року відносини України з НАТО були сформовані конфліктом на сході України та анексією Криму Росією. НАТО посилило підтримку України, надаючи військову допомогу та навчання. Україна також розширила співпрацю з НАТО, прийнявши стандарти НАТО для своїх військових і сил безпеки.

Становлення сучасної України та її перші відносини з НАТО були відзначені зростаючою прихильністю до співпраці та безпеки. Конфлікт на сході України та анексія Криму Росією поставили під сумнів ці відносини, але НАТО посилило свою підтримку України, а Україна розширила співпрацю з НАТО.

За останні роки Україна досягла значного прогресу у виконанні критеріїв членства в НАТО. Однак повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року дало зрозуміти, що Україні ще належить пройти довгий шлях до того, як вона буде готова приєднатися до НАТО.

Війна в Україні також показала важливість членства в НАТО для безпеки України. НАТО надала Україні важливу військову та фінансову допомогу, і члени НАТО єдині у своїй підтримці України.

Якщо Україна хоче вступити до НАТО, їй потрібно буде продовжувати впроваджувати реформи та зміцнювати свою обороноздатність. Однак також очевидно, що Україна потребує підтримки НАТО для стримування російської агресії та забезпечення своєї довгострокової безпеки.

Прагнення України приєднатися до НАТО було визначальною рисою зовнішньої політики України з моменту здобуття країною незалежності в 1991 році.

Однак у відносинах України з НАТО також були певні виклики. Однією з проблем була опозиція з боку Росії. Росія неодноразово попереджала, що членство України в НАТО буде червоною лінією, і погрожувала військовими діями, якщо Україна приєднається до альянсу.

Іншою проблемою була відсутність консенсусу серед держав-членів НАТО щодо членства України. Деякі країни-члени НАТО, такі як Німеччина та Франція, висловили занепокоєння щодо ризиків провокації Росії. Проте інші країни-члени НАТО, такі як Сполучені Штати та Польща, рішуче підтримали прагнення України вступити в НАТО.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року пришвидшило зусилля України щодо вступу до НАТО. Війна в Україні також показала важливість членства в НАТО для безпеки України. Членство в НАТО дало б Україні гарантію колективної безпеки та стримувало б подальшу російську агресію.

Перспективи членства України в НАТО хороші, але залишається ще низка викликів, які необхідно подолати. Одним із викликів є необхідність продовження впровадження реформ та зміцнення обороноздатності України. Ще одним викликом є необхідність подолання протидії з боку Росії та деяких країн-членів НАТО.

Незважаючи на ці виклики, є низка причин вважати, що Україна врешті-решт приєднається до НАТО. По-перше, Україна має сильну підтримку Сполучених Штатів та інших ключових держав-членів НАТО. По-друге, Україна продемонструвала свою відданість цінностям і принципам НАТО, мужньо борючись проти російської агресії. По-третє, членство України в НАТО відповідало б інтересам усього євроатлантичного альянсу.

Перспективи членства України в НАТО хороші, але залишається ще низка викликів, які необхідно подолати. Міжнародне співтовариство має продовжувати підтримувати зусилля України щодо вступу до НАТО та допомагати Україні досягти мети щодо безпечного та демократичного майбутнього.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Світличний А.

студент кафедри міжнародного права
Національний авіаційний університет, Київ

Значне збільшення міграційних потоків, активізація міграційних процесів в світі та внаслідок цього виникнення багатьох міграційних питань, призвело до необхідності законодавчих змін в міграційному праві країн ЄС, вдосконалення правового регулювання механізмів міграції.

Формування правових норм щодо міграційних процесів відбулося під час Другої світової війни, проблеми біженців після кінця війни не були вирішені і результатом цих процесів стало прийняття Конвенції про статус біженців в 1951 році (набула чинності в 1954 році), в якому визначено поняття «біженець».

Основними правовими актами в сфері міграційних процесів є: Загальна декларація прав людини від 1945 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 1966 року, Женевська Конвенція про біженців від 1952 року, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про права дитини та багато інших. Найбільш сучасними є: Глобальний договір щодо біженців від 2018 року та Глобальний договір щодо мігрантів від 2018 року.

Одним із значущих питань є легальна міграція та інтеграція мігрантів в країнах ЄС. На протязі останніх років міграція в ЄС мала стабільний характер, чому сприяли наступні фактори: «старіння націй» країн ЄС, демографічна криза, дефіцит робочої сили. Ці процеси негативно впливають і на економічний розвиток країн, тому виникла необхідність у легальному залученні громадян інших країн та змінах правового регулювання процесів міграції. Процеси легальної міграції регулюються наступними директивами: Директива 2009/50 про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою здійснення висококваліфікованої праці 2009 року, Директива 2011/98 про єдину процедуру звернення громадян третіх країн за дозволом на проживання та роботу на території держав-членів ЄС і про спільний набір прав працівників із третіх країн, які законно проживають в державах-членах ЄС 2011 року, Директива 2016/801 про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою проведення досліджень, навчання, підвищення кваліфікації, волонтерства, обміну учнями або освітніх проектів і роботи за програмою au pair та ін.

Реформування законодавства щодо міграційних процесів надає можливість покращити умови перебування у всіх сферах життя легальним мігрантам, сприяє залученню кваліфікованих кадрів, що значно покращує стан економіки та сприяє покращенню демографічної ситуації в країнах ЄС.

Внаслідок міграції постає і питання інтеграції мігрантів у суспільство. Тобто цей процес є двостороннім: дотримання прав мігрантів зі сторони країни, що приймає та повага до цінностей суспільства від мігранта. Інтеграція відбувається у всі сфери суспільного життя: економічну, соціальну, культурну та ін. Інтеграція як явище міграційного процесу почала розглядатися з Амстердамського договору від 1997 року в якому визначені заходи боротьби з різними видами дискримінації. Надалі були прийняті: Директива 2003/109 про надання громадянам третіх країн статусу довгострокового перебування (інтеграція громадян третіх країн, які довгостроково перебувають в державах-членах є ключовим елементом сприяння економічній та соціальній згуртованості, а мешканці довгострокового періоду повинні користуватися рівнем ставленням з громадянами держав-членів в широкому діапазоні економічних та соціальних питань) та Директива 2003/86 про возз'єднання сімей (можливість жити з родиною в іноземній державі є важливим способом сприяння інтеграції).

Також багато дискусій навколо складання інтеграційних тестів, які повинні сприяти інтеграції, а не ставати перешкодою. Згодом у 2005 році був прийнятий Спільний порядок денний інтеграції, в якому зазначено наступне: розвиток мережі національних пунктів з питань інтеграції, ефективна співпраця установ та служб, задіяних в питаннях міграції, включення питань інтеграції в основні європейські програми, збір інтеграційної статистики, обмін інформацією та ін.

План дій щодо інтеграції громадян третіх країн, прийнятий Європейською комісією у 2016 році, зазначає наступне: заходи щодо підготовки до інтеграційного процесу; освіта; заходи щодо сприяння інтеграції на ринок праці та підприємництво мігрантів; доступ до житла та охорони здоров'я; участь мігрантів у культурному житті; боротьба з дискримінацією та ін.

До правових норм ЄС, регулюючих питання нелегальної міграції відносяться наступні: Директива 2001/51 щодо відповідальності перевізників; Директива 2004/81/ЄС щодо захисту жертв торгівлі людьми, згідно якої надаються дозволи на тимчасове проживання громадянам третіх країн; Директива 2009/52/ЄС щодо заборони працевлаштування нелегальних мігрантів та ін.

Дуже болючим питанням в процесах нелегальної міграції є правові норми регулювання охорони як зовнішніх так і внутрішніх кордонів, будування стін, що стало досить актуальним на тлі останніх подій на зовнішніх кордонах ЄС. Тимчасове відновлення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах є загрозою для існування Шенгенського простору та обмежує свободу вільного руху в ЄС, що відіграє негативну роль в економіці країн ЄС.

Отже, інтенсифікація міграційних процесів призвела до необхідності вдосконалення норм правового регулювання питань як легальної так і нелегальної міграції з урахуванням вимог сьогодення. Зміни необхідні не лише на національному рівні, а й на міжнародному рівні з використанням комплексного підходу, необхідним є і розвиток міграційного законодавства. Виникла необхідність вдосконалення правового регулювання та розвитку механізмів міграційних процесів.

Негативні демографічні проблеми в ЄС стали поштовхом для розвитку інтеграційних процесів в країнах, хоча цей процес є двостороннім і його ефективність залежить також і від бажань інтегруватись самих мігрантів.

Нелегальна імміграція, як явище, має безліч негативних наслідків, які зачіпають як самих нелегалів, так і держави, в які вони незаконно іммігрують. Нелегальна міграція та питання охорони зовнішніх кордонів стали значущим викликом сьогодення для ЄС, що призвело до тимчасового часткового відновлення прикордонного контролю на внутрішніх кордонах і має негативний вплив не тільки на економіку ЄС, а й негативно впливає на існування Шенгенського простору.

Список літератури:

1. Мельничук О. І. Біженці. Енциклопедія міжнародного права : у 3 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко, В. Н. Денисов [та ін.] ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Академперіодика, 2014. Т. 1: А–Д..
2. Конвенція про статус біженців : прийнята 27 липня 1951 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
3. Resolution adopted by the General Assembly on 19 September 2016 / General Assembly. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_71_1.pdf
4. Глобальна угода щодо мігрантів / Організація Об'єднаних Націй. URL: <https://www.iom.int/global-compactmigration>
5. Глобальна угода щодо біженців / Організація Об'єднаних Націй. URL: www.unhcr.org/the-global-compact-on-refugees.html

6. The Global Compact on Refugees: how it differs from the Compact on Migration and how it will help people who are forced to flee / OCHA – Informing humanitarians worldwide 24/7. URL: <https://reliefweb.int/report/world/globalcompact-refugees-how-different-migrants-pact-and-how-will-it-help-people-forced>

7. Council Directive 2009/50/EC of 25 May 2009 on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of highly qualified employment. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:32009L0050>

8. Consolidated versions of the Treaty on European Union and the Treaty on the function of the European Union, 2007. URL: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%206655%202008%20INIT>

9. Council Directive 2003/109/EC of 25 November 2003 concerning the status of third-country nationals who are long-term residents. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32003L0109>

10. Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social committee and the Committee of the Regions - A Common Agenda for Integration - Framework for the Integration of Third-Country Nationals in the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX:52005DC0389>

11. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social committee and the Committee of the Regions action plan on the integration of third country nationals, 2016. URL: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160607/communication_action_plan_integration_third-country_nationals_en.pdf

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ

Серебрій В.А.

студент

Національний авіаційний університет, м. Київ

Сучасне суспільство руйнується від проявів міжнародної злочинності, що завдає шкоди суспільним відносинам у політичній, економічній, соціальній та духовній сферах. Незважаючи на значні зусилля, будь-яка країна світу може самотійно протистояти міжнародній злочинності, і лише спільними зусиллями та міжнародною співпрацею компетентних суб'єктів можна вирішити глобальну проблему світової спільноти.

Міжнародна співпраця у боротьбі зі злочинністю — це складна та динамічна система соціальних відносин, яка спрямована на запобігання, виявлення, розслідування, судове переслідування злочинів і правопорушників, які перетинають державні кордони. Вона ґрунтується на принципах взаємодоповнюваності, взаємної правової допомоги, екстрадиції, співпраці в розслідуванні та судовому переслідуванні, а також співпраці в судових справах[2].

До вчених сучасного періоду, які досліджують правові аспекти міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю, в тому числі функціонування міжнародних судів слід віднести передусім М.В. Буроменського, О.І. Виноградова, О.Г. Волеводза, В.М. Волженкіна, Л.Н. Галенську, В.М. Др'юміна, Н.В. Др'юміну-Волок, Т.С. Гавриша, Н.А. Зелінську, І.І. Карпеця, О.В. Касинюка, Н.М. Кіпніса, М.М. Коркунова, М.І. Костенка, С.А. Лобанова, І.І. Лукашука, В.Т. Маляренка, І.С. Марусіна, Ф.Ф. Мартенса, В.В. Мілінчука, В.П. Панова, М.І. Пашковського, В.П. Пилипенка, М.І. Смирнова, О.І. Рабцевич та інших, а також зарубіжних спеціалістів, серед яких М.Ш. Бассіоуні, Х.Д. Вабрес, М.Ш. Гальво, Д.Х.А. Дербі, Й. Динштейн та інші [4].

Ми відзначили, що важливим напрямом міжнародного співробітництва у сфері боротьби з міжнародною злочинністю є укладання міжнародних договорів, які становлять правову основу цієї діяльності. За результатами дослідження ми умовно об'єднали їх у групи: багатосторонні міжнародні договори, що регулюють права та свободи людини; багатосторонні міжнародні договори боротьби з міжнародною злочинністю; багатосторонні та двосторонні міжнародні договори про міжнародну правову допомогу та інші форми міжнародного співробітництва у кримінальному судочинстві; консульські конвенції та угоди, що регулюють окремі питання кримінального судочинства. Необхідно враховувати положення багатогалузевих міжнародних договорів, укладених міністерствами, центральними органами виконавчої влади держав з переданих їм питань та спрямованих на вдосконалення практичних механізмів реалізації міжнародного співробітництва правоохоронних органів держав.

Характеризуючи рівень міжнародного співробітництва у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, можна умовно суб'єктів співробітництва під час вирішення проблем міжнародного співробітництва поділити на дві групи: уповноважені (центральні) та компетентні органи держав; міжнародні організації.

Відмінності у правових системах держав, у структурі органів, які займаються боротьбою зі злочинністю, вимагають уточнення цих термінів відповідно до міжнародних договорів, декларацій та застережень, висловлених державами під час їх підписання та ратифікації в національному законодавстві.

Вирішення важливих завдань міжнародного співробітництва при розслідуванні злочинів здійснюється за участю міжнародних організацій на глобальному та регіональному рівнях.

У глобальному масштабі Організація Об'єднаних Націй, створена у 1945 році та об'єднує 193 держави-члени, визначає загальні стандарти, принципи, рекомендації щодо кримінального правосуддя, прав і свобод громадян, задіяних у цій сфері. Завдання міжнародного співробітництва держав випливають із статті 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй, численних структурних підрозділів, інститутів; спеціалізовані конгреси забезпечують ефективну роботу ООН у цій галузі. Генеральна Асамблея ООН є ініціатором розробки міжнародних та національних програм боротьби з найнебезпечнішими та найпоширенішими злочинами міжнародного характеру[1].

У системі ООН є низка інститутів, що сприяють вирішенню проблем боротьби зі злочинністю на міжнародному рівні: Центр міжнародного попередження злочинності; Міжрегіональний Румунський науково-дослідний інститут злочинності та правосуддя; Азіатський та далекосхідний інститут ООН щодо попередження злочинності та поведження з правопорушниками в Токіо; Гельсінський інститут із запобігання та контролю злочинності; Африканський інститут Організації Об'єднаних Націй щодо запобігання злочинності та поведженню з правопорушниками; Австралійський інститут кримінології; Канадський міжнародний центр кримінального законодавства та політики кримінального правосуддя; Міжнародний кримінальний суд; Спеціальна фінансова комісія з відмивання грошей (ФАТФ); Група старших експертів «Великої вісімки» з транснаціональної організованої злочинності, відома як Ліонська група та інші[5].

Інтерпол – міжнародна міждержавна організація, до якої входять 192 країни. До структури Інтерполу входить функціонування Національного центрального бюро (НЦБ) Інтерполу у кожній державі-члені - підрозділи, які безпосередньо забезпечують міжнародне співробітництво правоохоронних органів кожної держави в рамках Інтерполу. По суті це координатори Інтерполу на місцях. Організаційні моделі НЦБ різні, оскільки їхня структура визначається кожною державою самостійно. В Україні уповноваженим представником Інтерполу (Національного центрального бюро) є Управління Укрбюро Інтерполу в особі Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва, що є структурним підрозділом Управління Національної поліції України[3].

Міжнародне співробітництво у сфері профілактики злочинності здійснюється з метою: обміну інформацією; виявляти та перевіряти особи, записи Інтерполу та іноземної поліції; провести міжнародний розшук каналами Інтерполу, забезпечити здійснення екстрадиції особи; сприяння здійсненню процесуальних дій у рамках міжнародного співробітництва.

Наразі рішення євроінтеграційного спрямування міжнародного співробітництва у сфері боротьби зі злочинністю є пріоритетним та охоплює комплекс заходів – від законодавчих змін до вдосконалення практики його реалізації.

Важливим завданням міжнародного співробітництва у сфері боротьби з міжнародною злочинністю є розслідування відповідних злочинів, яке, своєю чергою, характеризується низкою особливостей. Серед них:

1. Регулювання міжнародним правом та дотримання принципів взаємності, суверенітету держав, які зберігають своєрідний баланс між необхідністю справедливого виконання запиту щодо правової допомоги чи інших форм міжнародного співробітництва та співробітництва в цілому;

2. Можливість відмови у виконанні запиту про міжнародне співробітництво, якщо це може завдати шкоди суверенітету чи безпеці держави чи іншим важливим інтересам або якщо запитана інформація становить державну таємницю, а також з інших підстав, передбачених міжнародними договорами чи національним законодавством;

3. Спеціальні теми виконання поставлених завдань та використовувані канали зв'язку;

1. Тривалі терміни виконання поставлених завдань;

2. Незалежність суб'єктів співробітництва один від одного;

3. Географічна віддаленість та культурно-мовні відмінності суб'єктів співробітництва, незвичність процесуального права іноземної держави[1].

4. Надійність міжнародного співробітництва обумовлена повнотою та достовірністю інформації, що надається, а також попередньою підготовкою.

Важливими є технічні та судово-медичні аспекти міжнародного співробітництва: забезпечення технічними засобами, відповідною методичною підтримкою; обмін експертними методами дослідження речових доказів; обмін технічними засобами та методами виявлення наркотичних речовин, радіоактивних матеріалів, вибухових речовин тощо.

Складним, але надзвичайно важливим є міжнародне співробітництво, яке реалізується під час тактичних операцій з метою вирішення завдань розслідування міжнародних злочинів за участю представників компетентних іноземних органів (ст. 18-28 Конвенції ООН проти транснаціональної злочинності). Організована злочинність, 2000) (Управління ООН з наркотиків та злочинності., 2000), а також у міжнародних спільних слідчих групах.

Відповідно до статті 19 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року, стосовно питань, що є предметом розслідувань, кримінального переслідування чи судового розгляду в одній або кількох державах, відповідні компетентні органи можуть створювати спільні слідчі органи (з урахуванням укладання двосторонніх чи багатосторонніх угод, згідно з якими).

Практичний досвід України з цього питання потребує відпрацювання. Проте слід зазначити успішну роботу спільних слідчих груп усередині Євросоюзу.

Отже, до цього списку слід додати ще одну важливу форму міжнародного співробітництва у боротьбі з міжнародною злочинністю – створення та функціонування спільних міжнародних слідчих груп. Діяльність міжнародних спільних слідчих груп здійснюється у формі взаємодії компетентних органів держав, їх окремих підрозділів та співробітників: слідчих, оперативних працівників, експертів, прокурорів та виконуючих поставлені завдання.

Таким чином, крім перерахованих вище завдань, наша держава-Україна має працювати над удосконаленням національного законодавства для його максимальної відповідності міжнародному праву, а також забезпечити гармонізацію українського законодавства з законодавством європейських держав.

Сучасний стан боротьби зі злочинністю, яка стає все більш інтернаціональною, демонструє необхідність ефективнішого застосування заходів міжнародного співробітництва. Нині важливим завданням є вдосконалення та підвищення ефективності практики здійснення міжнародного співробітництва, зокрема між уповноваженими органами, міжнародними організаціями. Це з низкою чинників: по-перше, це кількісне зростання міжнародної злочинності, порушує інтереси низки країн, вдосконалення засобів і методів, використовуваних злочинцями; по-друге, це обов'язок боротьби з ними, що накладається міжнародним та національним законодавством; по-третє, втрата можливості збирати докази та показову інформацію при розслідуванні міжнародних злочинів силами лише однієї держави без застосування заходів міжнародного співробітництва; по-четверте, розбіжності у законодавстві кожної держави й у практиці реалізації заходів міжнародного співробітництва вимагають формування загального, послідовного підходу до вирішення практичних завдань.

Список літератури:

1. Антонюк А. Б. Правове регулювання надання міжнародної правової допомоги: проблеми та напрями вдосконалення. Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). 2013. № 4. С. 234-239.
2. Вербенський М. Г. Транснаціональна злочинність: кримінологічна характеристика та шляхи запобігання : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Дніпропетровськ, 2012. 40 с
3. Гавриш Т. С. До питання щодо організаційно-правових форм міжнародного співробітництва у галузі правової допомоги в кримінальних справах [Електронний ресурс] .

Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2013. № 3-4. С. 252-258.

4. Зозуля Є. В. Міжнародне співробітництво органів внутрішніх справ України: історико-правове дослідження: монографія. Харків : НікаНова, 2014. 782 с.

5. Татаров О. Ю. Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій: стан та шляхи удосконалення [Електронний ресурс] Митна справа. 2014. № 2(2.1). С. 3-19

ТЕМПІ ЗРОСТАННЯ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Симонян Е.Н.

канд. с/г наук, старший науковий співробітник
Філії «Кропивницький агропромпродуктивність»
НДІ «Украгропромпродуктивність»

Нерубайська Н.І.

директорка Філії «Кропивницький агропромпродуктивність»
НДІ «Украгропромпродуктивність»

Ільїна Г.В.

директорка Філії «Полтава агропромпродуктивність»
НДІ «Украгропромпродуктивність»

Найбільш споживаними культурами у світі є цукровий тростник, кукурудза, рис та пшениця. Рис є основним продуктом харчування для 3,5 мільярдів людей, пшениця - для 2,5 мільярдів. Очікується, що до 2050 року попит на обидві культури зросте на 35% і 50% відповідно. Так само одна третина населення світу покладається на кукурудзу, як на основну їжу, а також використовує її, як корм для тварин і для виробництва біопалива. У 2021-2022 роках кукурудза була найвроджайнішою основною культурою: у всьому світі було вироблено понад 1,4 мільярда тонн. Оскільки прогнозується, що до 2050 року населення світу досягне 9,8 мільярдів, попит на продукти харчування відповідно зросте. Продовольча та сільськогосподарська організація (FAO) вважає, що щоб нагодувати населення світу, виробництво сільськогосподарської продукції має зрости на 60% від рівня 2005 року. [1,2] Для забезпечення зростаючого попиту сільськогосподарський сектор зараз звертається до передових технологій, таких як перехід від простих ручних інструментів до великої техніки, а останнім часом і до точного землеробства.

Простежити динаміку зміни вирощування кукурудзи за період з 2005 року до 2022 року в нашій країні можемо на прикладі Кіровоградської області. (табл.1)

Таблиця 1. Темпи зростання вирощування кукурудзи у Кіровоградській області

	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Площа, з якої зібрано врожай, тис.га	131,5	184,7	325,9	397,7	373,9	385,0	398,0	353,6	331,7
% до 2005	-	40	148	202	184	193	203	169	152
Валовий збір, тис.ц	5840,5	8632,0	17027,6	15682,9	22687,0	24190,8	10885,6	24837,6	17734,5
% до 2005	-	47,8	191,6	168,6	288,5	314,3	86,4	325,3	203,7
Урожайність, ц з 1 га зібраної площі	44,9	47,5	52,5	39,7	60,8	62,9	27,6	70,3	53,7
% до 2005	-	5,8	16,9	-11,6	35,4	40,1	-38,5	56,6	19,6

Джерело: Опрацьовано за даними статистичного збірника - Сільське господарство Кіровоградської області, 2022 рік.

За останні два десятиліття спостерігається стійка тенденція до зростання виробництва кукурудзи за рахунок збільшення посівних площ (у середньому у 1,5-2,5 рази). При цьому врожайність цієї культури часто залежала від погодних умов. У несприятливі роки (2017, 2020, 2022 роки) урожайність була відносно низькою. Урожайність кукурудзи була вище на бажаних 60% у 2021 році. Весь час стикаючись із несприятливими наслідками зміни клімату, доводиться шукати нові можливості для одержання стабільних урожаїв.

Одним із надзвичайно важливих способів підвищити врожайність є:

- сівба в оптимальний час,
- практикування сівозмін,
- використання високоякісного насіннєвого матеріалу,
- своєчасна боротьба зі шкідниками та хворобами,
- використання добрив (забезпечення рослин усіма необхідними поживними речовинами),
- створення оптимальної густоти посівів.

Висновки

Збільшити виробництво кукурудзи можна за допомогою стійких та екологічно чистих технологій, використання генетично удосконалених сучасних гібридів та посухостійких сортів.

Список літератури:

1. FAO. 2022. Available online: <https://www.fao.org> (accessed on 2 September 2022)
2. Sana Ijaz. 20 Most Grown Crops In The World. 10.2023 URL : https://finance.yahoo.com/news/20-most-grown-crops-world-122547272.html?guccounter=1&guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2x1LmNvbS8&guce_referrer_sig=AQAAACW14kf46ULiKrYPP9LxdGJ4BEYU5vZEAQ3HkdhKB4A4ndS0McGJ8hoa kfuRXWb7JYlQjs8wLePxpMZlvXpmHj3ADsarmK8ldT0Hr7F3IK8mNGwj2ZQriwrDSN2GNtgm yHY4Bn5wDt2J5f87HSVZvOaWbr71ciBvFAvTzj7_E6HC
3. Статистичний збірник. Сільське господарство Кіровоградської області у 2022 році. Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Кіровоградській області. 2022.

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ЕВРИСТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ

Скиба А.В.

викладач математики
Шепетівський професійний ліцей
e-mail: allaskuba11@gmail.com

Впродовж усього життя людина здобуває нові знання. Знання отримуються через досвід або освіту шляхом спостереження, дослідження чи навчання. Пізнання навколишнього світу людина здійснює за допомогою мислення.

Мислення – це процес узагальненого відображення світу, який дає можливість виділити найістотніші загальні ознаки предметів і утворити загальні поняття про ці предмети. Німецький філософ Й. Діоген підкреслював, що мислення, як художник, відображає світ, а мова служить для цього художника пензлем, яким він змальовує загальну спорідненість усіх речей.

Одним з найважливіших завдань, яке ставить перед собою учитель – це навчити здобувачів освіти мислити правильно. Під правильним мисленням треба розуміти таке мислення, яке характеризується:

- визначеністю і чіткістю;
- несуперечливістю і послідовністю;
- обґрунтованістю і доказовістю.

В даний час у всіх сферах людського життя – науці, техніці, народному господарстві – виникають питання, проблеми нестандартного характеру, вирішення яких часто неможливо здійснити за допомогою стандартних прийомів, методів, що стали вже звичними. Умови життя вимагають повного застосування своїх здібностей і психо-фізичних ресурсів для вирішення складних, нестандартних завдань.

У науці давно відомий і до цього часу вдосконалюється такий метод, як евристичний метод. Евристична діяльність є різновидом людського мислення, яка створює нову систему дій або відкриває раніше невідомі закономірності. Мислення, яке спирається на критерії вибіркового пошуку, завдяки чому з'являється можливість розв'язувати складні, невизначені, проблемні ситуації, називають евристичним.

Навчально-пізнавальна евристична діяльність здійснюється здобувачами освіти відповідно до їх індивідуальних особливостей. Здобувач освіти усвідомлено і погоджено з педагогом робить особистісний вибір основних компонентів своєї освіти: мети, змісту, засобів, форм і методів навчання, а також системи контролю і оцінки результатів. Саме тому сучасні технології навчання націлені на керування евристичною діяльністю здобувачів освіти.

Сьогодні відомо широке коло форм евристичного навчання, що спрямовують здобувача освіти до творчості, активізують його пізнавальні можливості. Одним з таких методів, який відомий уже тисячі років є метод евристичних запитань, його використовував у своїй науковій роботі древньогрецький філософ Квінтіліан. За даним методом для відшукування відомостей про яку-небудь подію чи об'єкт, необхідно поставити сім ключових запитань: Хто? Що? Навіщо? Як? Де? Чим? Коли? Відповіді на ці питання та їх поєднання породжують незвичайні ідеї та їх рішення стосовно об'єкту, що досліджується. Уміло поєднуючи запитання і міркування, що отримує у відповідь, педагог скеровує здобувачів освіти на формулювання нових для них понять, висновків та тверджень, використовує їх спостереження для отримання важливих правил та набуття знань. Важливу роль у даному процесі відіграє рівень мислення здобувача освіти і, звісно, досконале володіння учителем методикою викладання предмета.

Метод евристичних питань базується на наступних закономірностях і відповідних їм принципах:

- проблемності й оптимальності (ляхом мистецьки поставлених питань проблемність задачі знижується до оптимального рівня);
- дроблення інформації (евристичні питання дозволяють здійснити розбивку задачі на під-задачі);
- цілеспрямування (кожне нове евристичне питання формує нову стратегію - ціль діяльності).

На яких етапах уроку доцільно застосовувати описаний метод?

- 1) на етапі актуалізації знань;
- 2) на етапі мотивації;
- 3) під час розв'язування задач;
- 4) на етапі підведення підсумків уроку;
- 5) при підготовці до НМТ.

Наприклад, як система запитань допоможе підвести здобувачів освіти до прогнозу стосовно побудови не тільки уроку, а й теми. Тема «Показникова нерівність» (алгебра і початки аналізу, 10 клас).

Таблиця 1. Запитання і очікувані відповіді

Запитання	Формулювання запитання	Очікувана відповідь
Що?	<u>Що</u> таке лінійна нерівність?	Це нерівність виду $ax + b > 0$, $ax + b < 0$, $ax + b \geq 0$, $ax + b \leq 0$, де a і b – деякі відомі числа, а x – змінна, $a \neq 0$.
Хто?	<u>Хто</u> з учених вперше ввів знаки строгої нерівності?	Гарріот
Коли?	<u>Коли</u> з'явилися нестрогі знаки нерівності?	У 1734 році
Навіщо?	<u>Навіщо</u> нам потрібні ці знання?	Для розв'язування більш складніших нерівностей, для успішного складання НМТ
Де?	<u>Де</u> (у яких галузях) застосовують ці знання?	Будівництво, біологія...
Чим?	Чим відрізняються проміжки (1;2) та [1;2]?	Здобувачі освіти пояснюють вживання дужок

Метод евристичних запитань має великі спонукальні можливості. А далі можливі запитання і відповіді: «що очікуєте одержати у результаті?», «що потрібно для цього?», «чого не вистачає?», «що заважає?», «чому слід робити саме так?»

На етапі формування нового життєвого досвіду метод евристичних запитань допоможе упорядкувати вже наявну інформацію та сприятиме творчому процесу. Комплекс перелічених запитань вказує здобувачу освіти шлях до правильної відповіді, яка з'явиться не у вигляді готових формулювань, а як результат власної активної пізнавальної діяльності. Завдяки правильно побудованому ланцюжку запитань учитель формує математичну інтуїцію, критичне мислення та розширює багаж знань здобувачів освіти.

Перевага методу евристичних питань полягає в його простоті й ефективності при розв'язуванні будь-яких задач. Евристичні питання розвивають інтуїцію мислення. Недоліки цього методу полягають у тому, що він не дає особливо оригінальних ідей і рішень і, як інші евристичні методи, не гарантує абсолютного успіху у вирішенні творчих задач.

ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВВЕЗЕННЯ АВТО ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Сластьоненко О.О.

к.ю.н., доцент

доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету

Романенкова А.Ю.

студент групи ПБ-21-5

ННІ права

Державного податкового університету

Повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило введення воєнного стану, і як наслідок цього – кардинальні зміни у всіх сферах життєдіяльності країни, зокрема і в митній сфері. Однак, надзвичайно важливо аби держава в таких умовах не втрачала здатності забезпечувати захист митних інтересів та митної безпеки, продовжувала регулювання зовнішньої торгівлі, захист внутрішнього ринку та розвиток економіки [1].

Сьогодні, кожен намагається спрямовувати свою діяльність на допомогу країні у такий важкий час, створюючи своєрідний «внутрішній» захист від загарбника. Верховна Рада України прийняла закон, який спрямований на зменшення митного навантаження та підтримку бізнесу, армії та громадян. Так, 24 березня 2022 року Парламент ухвалив Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX, яким встановив нові правила розмитнення авто на період воєнного стану. Відповідно до цього Закону звільнялись від оподаткування, зокрема, митними платежами операції із ввезення фізичними особами на митну територію України таких транспортних засобів як: легкові автомобілі, кузови до них; причепа та напівпричепа; мотоцикли; транспортні засоби, призначені для перевезення 10 і більше осіб; транспортні засоби для перевезення вантажів [2]. Однак, такі дії практично призвели до масового ввезення як вживаних, так і нових автомобілів, залишивши країну без важливих фіскальних надходжень, адже імпорт без митних платежів, податку на додану вартість, акцизного податку та ввізного мита - став реальністю. На жаль, можливістю безкоштовно ввезти авто почали користуватися не лише волонтери і люди, які втратили власні авто, а й спекулянти. Відповідно, на кордоні з ЄС утворились величезні черги з автомобілів, які прямували в Україну, що істотно знизило швидкість проходження кордону гуманітарними вантажами та іншими необхідними речами для Збройних сил України.

Отож, таке зловживання проіснувало лише до 1 липня 2022 року, коли Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування» № 2325-IX від 21.06.2022 року було переглянуто та скасовано частину пільг [3]. Водночас пільгове ввезення залишилось, коли його визнано гуманітарною допомогою. Зокрема, відповідно до п. 197.11 ПКУ звільняються від оподаткування операції із ввезення на митну територію України, відповідно до пп. 213.3.9 ПКУ від оподаткування акцизним податком, відповідно до ч. 1 ст. 287 МКУ від оподаткування ввізним митом товари, визначені відповідно до Закону № 1192 як гуманітарна допомога [4]. В усіх інших випадках, чинна система розмитнення транспортних засобів передбачає оподаткування на ввезення у вигляді трьох основних податків: мита, акцизного податку та податку на додану вартість, що подекуди загострює і так бюрократизовану процедуру, яка є незрозумілою та обтяжливою для громадян.

Однак, враховуючи те, що Україна взяла курс на європейську інтеграцію та приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС, очевидно, що питання такої обтяжливої процедури вимагає негайної реорганізації. Так, проектом Закону України «Про внесення змін до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України та інших законів України щодо особливостей здійснення митного декларування легкових автомобілів засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг» № 10380 пропонується до набуття Україною статусу членства в Європейському Союзі запровадити можливість подачі електронної митної декларації засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг (через Портал Дія), що полегшить та прискорить процес митного оформлення легкових автомобілів, зробить його більш доступним та зручним для громадян, підприємств та волонтерських організацій [5]. Додатково, така модель процедури створить можливості для ліквідації маніпулювання з вартістю автомобіля, тобто корупційної складової на митниці під час визначення його митної вартості, від якої розраховуються митні збори. Відтак, ліквідуються схеми із: зазначення неіснуючих пошкоджень легкового автомобіля; зміни модифікації легкового автомобіля; підробки договорів купівлі-продажу легкового автомобіля; зміни пробігу легкового автомобіля і забезпечиться зручність та ефективність обслуговування громадян митними органами, автоматизація, прозорість та відкритість усіх митних процедур, зменшиться можливість корупції [6].

Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що у контексті введення воєнного стану в Україні та спричинених цим змін, важливим вбачається вдосконалення митного законодавства з метою ефективного захисту національних інтересів і підтримки економіки. Кількість прийнятих змін свідчить про те, що законодавець все ще знаходиться у пошуку оптимальних варіантів вирішення питань щодо спрощення розмитнення транспортних засобів, які би не зумовили виникнення зловживань. При цьому, забезпечили би умови стабільності фінансової системи, доступності, прозорості та уникнення корупції в митних процедурах, які так необхідні державі на шляху до гармонізації з європейськими стандартами.

Список літератури:

1. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України, 2012, № 44-45, № 46-47, № 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 06.02.2024).
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 06.02.2024).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо перегляду окремих пільг з оподаткування : Закон України від 21.06.2022 № 2325-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2325-20#Text> (дата звернення: 06.02.2024).
4. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 № 1192-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#n70> (дата звернення: 06.02.2024).
5. Про внесення змін до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України та інших законів України щодо особливостей здійснення митного декларування легкових автомобілів засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг : Проект Закону України від 26.12.2023 № 10380. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2133503> (дата звернення: 06.02.2024).
6. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України та інших законів України щодо особливостей здійснення митного декларування легкових автомобілів засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг» від 26.12.2023 № 10380. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2133506> (дата звернення: 06.02.2024).

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

Сніца Тетяна

ст. викл. кафедри іноземних мов, канд. пед. наук доцент
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

Кондратюк Олександра

курсантка III курсу, факультет іноземних мов
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

У сучасному світі, де глобалізація і розширення інформаційного простору набувають усе більш панівного становища, питання національної ідентичності й патріотизму подекуди дещо згасають. Така ситуація спонукає суспільство налагоджувати системне національно-патріотичне виховання, метою якого є формування у громадян почуття патріотизму, любові до Батьківщини, глибокого розуміння і поваги до її історії та культури.

Національно-патріотичне виховання – це процес формування патріотичних цінностей, національної ідентичності та почуття приналежності до власної країни. Його роль у формуванні особистості надзвичайно важлива, оскільки патріотизм і національна свідомість є основними складовими ідентичності та самооцінки особистості, що сприяє розвитку громадянського почуття і активності, розумінню важливості участі в суспільному житті і відданості державним інтересам, а також формуванню почуття гордості за свою країну, її історію, культуру і досягнення.

Україна, як і багато інших країн, надає великого значення національно-патріотичному вихованню своїх громадян. До особливостей національно-патріотичного виховання в Україні можемо віднести:

1. *Історичну свідомість.* Україна має багату історичну спадщину і тому освіта базується на вивченні та розумінні історії країни. Українська історія утверджує національну гідність і незалежність.

2. *Національну культуру.* Освіта в Україні визначається національними традиціями, звичаями, мовою та культурою. Сюди входить вивчення української мови, літератури, народної музики, народної творчості та народних промислів.

3. *Героїзм і самопожертву національних героїв.* Героїчні подвиги підтримують патріотичні цінності і показують важливість боротьби за свободу і незалежність.

4. *Духовність.* Українська Виховання духовності та моральних цінностей спрямоване на формування громадян з високими моральними якостями.

5. *Розвиток світогляду.* Освітній процес в Україні сприяє розвитку світогляду та формуванню позитивної самооцінки нації. Здобувачі вищої освіти знайомляться з українськими традиціями, цінностями та переконаннями, що допомагає сформувати ідентичність та розуміння своєї ролі в суспільстві.

6. *Патріотичні цінності.* Виховання патріотичних цінностей, таких як любов до Батьківщини, повага до державної символіки, служіння своїй країні, є важливими в українському національно-патріотичному вихованні.

Україна також активно розвиває національно-патріотичне виховання, включаючи його до освітнього процесу, проводячи національні свята, заходи та програми, спрямовані на формування патріотичних цінностей та національної свідомості у своїх громадян.

Освіта відіграє важливу роль у формуванні національно-патріотичних цінностей у підростаючого покоління. Це особливо важливо для зміцнення національної свідомості,

ідентичності та відповідальності перед своєю країною. Навчальні заклади мають низку методів, які використовуються для виховання патріотизму. До основних можна віднести:

1. *Патріотичне виховання в рамках загального виховання.* Викладання історії, мови, культури та традицій своєї країни сприяє розумінню та почуттю приналежності до власної національної спільноти. Передбачається вивчення героїв, подвигів та унікальних аспектів культури країни.

2. *Участь у національних заходах та урочистостях.* Навчальні заклади можуть організовувати спеціальні заходи, щоб студенти брали активну участь у святкуванні національних свят незалежно від етнічної приналежності чи віросповідання. Це сприяє формуванню почуття гордості студентів за свою країну.

3. *Розширення знань з всесвітньої історії.* Задля досягнення цієї мети методи навчання повинні включати вивчення та аналіз подій, які вплинули на розвиток світу і міжнародних відносин. Це допомагає студентам зрозуміти місце своєї країни у глобальному контексті та розвиває почуття патріотизму.

4. *Волонтерство та соціальна служба.* Мова йде про залучення студентів до волонтерської роботи, таких, як допомога малозабезпеченим групам або участь в очищенні природних місць, місць відпочинку, дитячих площадок і т. п., що сприяє формуванню та розвитку таких почуттів, як відповідальність та патріотизм.

5. *Формування ідентичності через національну літературу та мистецтво.* Передбачене використання творів національних письменників, художників, музикантів та інших представників культури, що сприяє усвідомленню та вихованню почуття національної ідентичності.

Завдяки цим методикам навчальні заклади можуть створити сприятливу атмосферу для формування національно-патріотичних цінностей молоді, що є одним з ключових чинників майбутнього розвитку країни.

Важливу роль у національно-патріотичному вихованні відіграють заклади освіти. У багатьох школах діють спеціальні програми та проекти, які спрямовані на виховання патріотичних цінностей. Наприклад, запроваджено додаткові уроки з історії України, різноманітні позакласні заходи, конкурси та екскурсії до музеїв та історичних пам'яток, що дає можливість глибше вивчати історію своєї країни, розуміти її значення та цінність.

Активно долучаються до національно-патріотичного виховання громадські організації. Прикладом може слугувати програма «Патріотичне виховання молоді», яка передбачає організацію таборів та туристичних походів для дітей та молоді з метою вивчення історії, культури та традицій України. Такі заходи не лише допомагають молоді ліпше зрозуміти свою країну, але й розвивають фізичні та комунікативні навички.

Державні інституції також забезпечують національно-патріотичне виховання, реалізуючи різноманітні програми й проекти. Так, наприклад, в країні діє програма «Доступна освіта», яка передбачає проведення тематичних заходів, конференцій та тренінгів з національно-патріотичного виховання як для педагогічних працівників, так і для їх вихованців. Такі заходи сприяють підвищенню рівня свідомості, усвідомленню національної ідентичності та важливості любові до Батьківщини.

Водночас слід зазначити, що робота у сфері національно-патріотичного виховання потребує подальшого розвитку та вдосконалення. Необхідно збільшити фінансування програм та проектів, залучити більше професіоналів у галузі педагогіки та історії, розширювати для відвідування та ознайомлення мережу музеїв та історичних пам'яток. Також важливо підтримувати дискусію та обмін досвідом між фахівцями, педагогами та громадськими організаціями з питань національно-патріотичного виховання.

Загалом, національно-патріотичне виховання є одним з найважливіших аспектів розвитку суспільства, оскільки сприяє формуванню громадян з високою свідомістю, готових боротися за свої права та інтереси, будувати сильну і процвітаючу країну. Заходи, які вже реалізуються в Україні, мають позитивний вплив на формування національної ідентичності

та патріотизму у населення, але їх розширення та покращення потребують подальшої уваги та зусиль.

Список літератури:

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації [для вчителів, методистів, авторів програм і підручників, науковців, викладачів, студентів закладів професійної й вищої освіти, управлінців, політиків]. Київ: Фенікс, 2022. 64 с.
2. Національна пам'ять: соціокультурний та духовний виміри. Національна та історична пам'ять: Зб. наук. праць. – Випуск 4. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2012. – 296 с.
3. Сирота М. В. (2020). Теоретичні аспекти методичної проблеми педагога «Формування національно-патріотичної свідомості та виховання патріотизму під час освітнього процесу з історії. Режим доступу: <https://www.schoollife.org.ua/281-2020/>

РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ З ВАЛОВОГО ПРИБУТКУ

Сук Петро

д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування
Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України
“Ніжинський агротехнічний інститут”, м. Ніжин, Україна

Існують витрати, що відображаються у складі фінансових результатів не у періоді їх виникнення, а в наступних періодах. Це – витрати майбутніх періодів (далі – ВМП).

ВМП – грошові витрати, що були здійснені в даному періоді, але на собівартість продукції будуть віднесені в майбутньому періоді, частинами [1].

Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності визначено, що ВМП – це витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів [2].

Згідно з Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, ВМП – це витрати, пов’язані з підготовчими до виробництва роботами в сезонних галузях промисловості; з освоєнням нових виробництв та агрегатів; сплачені авансом орендні платежі; оплата страхового поліса; оплата торгового патенту; передплата на газети, журнали, періодичні та довідкові видання тощо [3].

Для обліку ВМП використовують рахунок 39 “Витрати майбутніх періодів”. За дебетом рахунку 39 відображається накопичення витрат майбутніх періодів, а за кредитом – їх списання (розподіл) та включення до складу витрат звітного періоду [3; 4].

По періодах ВМП розподіляють за певними методами. Приміром для розподілу ВМП можна використовувати метод на основі податку з валового прибутку.

Валовий прибуток (збиток) розраховується внаслідок основної (операційної) діяльності підприємства як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) з урахуванням сум, які наведені у додаткових статтях.

Згідно з НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю.

Операційна діяльність є основна та інша.

Основна діяльність – операції, пов’язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу.

У Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) (форма № 2) валовий прибуток знаходиться у статті “Валовий прибуток” (код рядка 2090), а валовий збиток міститься у статті “Валовий збиток” (код рядка 2095) [2; 5].

Податок з валового прибутку вираховується по ставці 18% від суми валового прибутку.

Обчислення та сплата податку на прибуток підприємств здійснюється згідно з вимогами Податкового кодексу України [6], а методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати, доходи, активи і зобов’язання з податку на прибуток та її розкриття у фінансовій звітності визначає Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток” [7].

У фінансовому і податковому обліку податок з валового прибутку окремо не визначається, його можна вираховувати в господарському обліку для управлінських цілей і оперативного-технічного контролю за ходом виробничого процесу.

Щоб визначити річну суму розподілу ВМП за методом на основі податку з валового прибутку потрібно суму розподілу ВМП помножити на коефіцієнт розподілу ВМП, який обраховується діленням фактичного або планового обсягу податку з валового прибутку за окремі періоди на плановий обсяг податку з валового прибутку за увесь період.

Обчислюється валовий прибуток (збиток) за формулою:

$$\text{ВП(З)} = \text{ЧД} - \text{СРП},$$

де: ВП(З) – валовий прибуток (збиток); ЧД – чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); СРП – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Розрахунок податку з валового прибутку здійснюється за формулою:

$$\text{ПВП} = \text{ВП} \times 18\%,$$

де: ПВП – податок з валового прибутку; ВП – валовий прибуток; 18% – ставка податку на прибуток.

Прорахунок методу розподілу ВМП на основі податку з валового прибутку роблять за формулами:

$$\text{РСРВМП} = \text{СРВМП} \times \text{КРВМП},$$

де: РСРВМП – річна сума розподілу ВМП; СРВМП – сума розподілу ВМП; КРВМП – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$\text{КРВМП} = \text{ОПВП} : \text{ПОПВП},$$

де: ОПВП – плановий або фактичний обсяг податку з валового прибутку за окремі періоди; ПОПВП – плановий обсяг податку з валового прибутку за увесь період.

При обрахунку методу розподілу ВМП на основі податку з валового прибутку можна використовувати також інший варіант:

$$\text{РСРВМП} = \text{ОПВП} \times \text{КРВМП},$$

$$\text{КРВМП} = \text{СРВМП} : \text{ПОПВП}.$$

Аллокацію (англ. *allocation* – розподіл, розміщення) ВМП за методом на основі податку з валового прибутку можна здійснювати за двома способами: 1) із початкової (первісної) суми ВМП; 2) із залишкової (поточної) суми ВМП.

На прикладі методу на основі податку з валового прибутку розглянемо розподіл ВМП.

Приклад. Початкова (первісна) сума ВМП – 45000 грн, строк розподілу – 7 років. Протягом цього періоду очікується отримати 165000 грн податку з валового прибутку, у тому числі: за 1-й рік – 40000 грн, за 2-й рік – 34000 грн, за 3-й рік – 27000 грн, за 4-й рік – 23000 грн, за 5-й рік – 18000 грн, за 6-й рік – 15000 грн, за 7-й рік – 8000 грн.

Прорахуємо значення коефіцієнтів розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,2424 (40000 : 165000 = 0,2424), за 2-й рік – 0,2061 (34000 : 165000 = 0,2061), за 3-й рік – 0,1636 (27000 : 165000 = 0,1636), за 4-й рік – 0,1394 (23000 : 165000 = 0,1394), за 5-й рік – 0,1091 (18000 : 165000 = 0,1091), за 6-й рік – 0,0909 (15000 : 165000 = 0,0909), за 7-й рік – 0,0485 (8000 : 165000 = 0,0485).

Шерінг (англ. *sharing* – розподіл, поділ) ВМП за 1-м способом (від первісної (початкової) суми ВМП) методу на основі податку з валового прибутку проілюстровано в таблиці 1.

Таблиця 1. Відрахування ВМП у витрати наступних періодів за 1-м способом (від початкової (первісної) суми ВМП) методу на основі податку з валового прибутку

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок з валового прибутку, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	45000	40000	0,2424	10908
2	45000	34000	0,2061	9275
3	45000	27000	0,1636	7362
4	45000	23000	0,1394	6273
5	45000	18000	0,1091	4910

6	45000	15000	0,0909	4090
7	45000	8000	0,0485	2182
x	Разом	165000	1	45000

[авторська розробка]

З даних таблиці 1 можна зробити висновок, що використання 1-го способу (від первісної (початкової) суми ВМП) методу на основі податку з валового прибутку дає можливість за 7 років повністю розподілити ВМП.

В таблиці 2 розглянуто включення ВМП у витрати наступних періодів за 2-м способом (від залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі податку з валового прибутку.

Таблиця 2. Відрахування ВМП у витрати наступних періодів за 2-м способом (від залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі податку з валового прибутку

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Податок з валового прибутку, грн	Коефіцієнти розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	45000	40000	0,2424	10908
2	34092	34000	0,2061	7026
3	27066	27000	0,1636	4428
4	22638	23000	0,1394	3156
5	19482	18000	0,1091	2125
6	17357	15000	0,0909	1578
7	15779	8000	0,0485	15779
x	Разом	165000	1	45000

[авторська розробка]

Як видно з таблиці 2, у останньому періоді маємо значний нерозподілений залишок ВМП (15779 грн), який списується у витрати періоду. Це відбувається тому, що при застосуванні 2-го способу (від залишкової (поточної) суми ВМП) методу на основі податку з валового прибутку, кожного року ВМП розподілялись із залишкової суми.

Висновки. Дистрибуцію (англ. *distribution* – розподіл) ВМП можна здійснювати за методом на основі податку з валового прибутку.

Валовий прибуток (збиток) – це фінансовий результат, що визначається як алгебраїчна сума чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Розраховується податок з валового прибутку за ставкою 18% від суми валового прибутку.

Податок з валового прибутку може бути основою для розподілу ВМП за відповідним методом.

Обчислення методу розподілу ВМП на основі податку з валового прибутку можна робити за двома способами: 1) від первісної (початкової) суми ВМП; 2) від залишкової (балансової, поточної) суми ВМП.

Список літератури:

1. Витрати виробництва. (1 лютого 2024). – Електронний ресурс. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Витрати_виробництва.

2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджено наказом Міністерства фінансів України 28 березня 2013 р. № 433. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text>.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591), зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 грудня 2011 р. за № 1557/20295. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 7 лютого 2013 р. № 73, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 лютого 2013 р. за № 336/22868. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

6. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 “Податок на прибуток”, затверджено наказом Міністерства фінансів України 28 грудня 2000 р. № 353, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 20 січня 2001 р. за № 47/5238. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-01#Text>.

АНАЛІЗ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «ПОЧАТКОВЕ ТЕХНІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ»

Сушко Т.В.
керівник гуртка

***Анотація.** У цій статті розглянуто зміни психологічної готовності дитини віком від 4 до 10 років щодо розвитку деяких гнучких навичок (soft skills). Аналіз проведено на основі педагогічних спостережень автора статті.*

***Ключові слова:** soft skills, гнучкі навички, діти дошкільного віку, початкова школа, гурток, психологічна готовність.*

Вступ. Цікавий висновок зробили словацькі педагоги-дослідники у своїй роботі [1]: учні різних типів шкіл мають різну якість знань, різні звички до навчання та різні здібності вивчати нові теми.

Такі висновки наштовхнули автора статті на думку, що на заняттях гуртка “Початкового технічного моделювання”, який відвідують діти від 4 до 10 років, розвиток навичок soft skills та hard skills має відбуватися у рівній мірі.

Педагогічні спостереження за дітьми, які відвідують гурток, показали відмінності (особливості) розвитку одних і тих же soft skills у різних вікових категорій. Аналізом цих спостережень автор ділиться з читачами у цій статті.

Оцінка ситуації, що склалася. Актуальність.

В умовах сьогодення позашкільна освіта набуває нових сенсів. До команди початківців долучилися діти дошкільного віку. Та й тим педагогам, які до цього працювали тільки з школярами середніх класів, батьки приводять в гурток молодших. А психологічна готовність дитини до набуття нових навичок значно відрізняється з кожним роком її розвитку, що вимагає від педагога застосування інших форм та методів роботи на заняттях гуртка технічного напрямку, враховуючи сенситивний період у розвитку дитини.

Особливості розвитку soft skills у дітей 4-5 років.

Лідерство. Розвивається, коли дитина спостерігає відповідну модель поведінки. Педагог демонструє на власному прикладі – розподіляє обов’язки на занятті.

Вміння говорити та слухати. Перші заняття проводяться у навчальній кімнаті як на ігровому майданчику, діти багато безсистемно говорять. Поступово всі діти включаються в гру в школу і слухають вчителя. Далі виникає потреба самому говорити так, щоб всі слухали і перші хвилини заняття присвячуються цьому.

Вміння працювати в команді.

У цій віковій категорії працюють, як то кажуть, на рахунок раз, два, три. Інакше, у групі з 10 дітей, зорганізуватись, щоб закінчити роботу і вчасно перейти до наступного уроку не можливо. Раз – всі взяли аркуш. Два – ріжемо по лінії. Чекаємо поки всі відріжуть. При такій організації у педагога є можливість тримати увагою всю групу та допомагати, кому це потрібно. Три – закінчили роботу з ножицями.

Вміння бути гнучким і адаптуватися до різних життєвих обставин. Кожне заняття діти сідають за різні робочі місця. Деяких це змушує ще й розвернутися на 180 градусів.

Бажання навчатися, розвивати своє терпіння. Спостерігаються типові схеми поведінки дітей: “я не можу, допоможіть мені!” – і так на кожному дію. Або друга крайність – сидить дитина і тихенько робить щось по-своєму. Педагог, дітей першого типу, підбадьорює, притримує аркуш, а всі дії дитина робить сама. За другого, всі дії виконує педагог, а дитина спостерігає.

Вміння фокусуватися на головному і боротися з прокрастинацією тренується на необхідності повертатися до роботи, а так хочеться дістати іграшку з портфеля або розглядати свій годинник-телефон.

Стресостійкість та адаптивність. На жаль, цьому нас зараз тренує життя в умовах воєнного стану. По сигналу тривоги призупинити заняття, зібратися і спуститися в тимчасове укриття. Діти цього віку, в умовах укриття, можуть продовжити заняття тільки, якщо цій групі виділена окрема кімната. В нашому закладі є така можливість.

Критичне мислення розвивається зі звички бути уважними до деталей.

Емоційний інтелект. У цій віковій групі, якщо на занятті хтось з дітей починає відволікатися, обов'язково знайдеться той, хто його підтримає. Тоді педагог застосовує методи, щоб привернути увагу вихованців і продовжити заняття. Так діти засвоюють, що емоції іншої людини залежать від їх емоцій.

Тайм-менеджмент (самоорганізація). “Відкладене задоволення”. У цьому віці діти дуже швидко перемикають свою увагу на іншу діяльність, тому “відкладеного задоволення” не існує як такого – встали, побігли і залишили свою поробку на столі, вже забули про неї.

Особливості розвитку soft skills у дітей 6-7 років.

Лідерство. При необхідності переміщення групою в сховище, хтось з дітей бере на себе відповідальність за перенесення коробок з матеріалами, інструментами. Педагог заохочує дітей висловлювати свої побажання щодо вибору виробу на наступне заняття.

Вміння говорити та слухати. У цьому віці вже всі розуміють, що на початку заняття треба послухати. Але не завжди, і не у всіх, вистачає уваги дослухати пояснення до кінця, а тим паче запам'ятати порядок дій. У цій групі роблять паузи на розмови, де педагог грає активну роль, та повертає до роботи.

Вміння працювати в команді. У цій віковій групі діти допомоги просять тільки у педагога та із задоволенням відкликаються на його прохання допомогти один одному. Педагогу все частіше треба виконувати вправу “Тримай руки за спиною” – стримувати бажання самому переробити або зробити швидше.

Вміння бути гнучким і адаптуватися до різних життєвих обставин. Педагог пропонує дітям інші (нові, ще не знайомі) матеріали і інструменти для виконання вже знайомих операцій.

Бажання навчатися, розвивати своє терпіння. Діти цього віку з цікавістю, але й з страхом, знайомляться з новими інструментами та операціями з ними. І, не завжди, зразу виходить з новим впоратися – тому намагаються зробити як раніше. Педагог знову і знову дає завдання на використання нового.

Робота педагога – підтримувати зацікавленість, але не давати надто складне завдання.

Вміння фокусуватися на головному і боротися з прокрастинацією. Діти у цьому віці дуже швидко і легко відволікаються. Будь який звук привертає їх увагу і, таким чином, тренує фокусуватися на роботі.

Стресостійкість та адаптивність. Досвід воєнного стану. Діти цього віку можуть продовжити своє заняття у великому спільному приміщенні тимчасового сховища, навіть коли там знаходяться інші групи.

Критичне мислення. Педагог розвиває у дітей не лише здатність міркувати та ефективно аналізувати інформацію задаючи питання, а й вчить спостерігати і пізнавати життя. Автор статті з подивом відмічає, що майже всі діти 6-7 років не помічали руху Сонця і зміни форми Місяця.

Емоційний інтелект. В цій віковій групі діти голосно починають давати поради тій дитині, у якоїсь щось не виходить, порушуючи емоційний стан один одного. Педагогу доводиться кожного разу тримати такі ситуації під контролем, демонструючи власним прикладом вдалу поведінку.

Тайм-менеджмент (самоорганізація). “Відкладене задоволення”. В цій групі, діти на занятті виконують однакову роботу, але кожен в своєму темпі. За 10 хвилин до кінця заняття педагог попереджає про завершення роботи.

Зроблену іграшку діти обов’язково прагнуть забрати з собою, нема ніякого бажання залишити її в майстерні хоч на день. Коли педагог вмовляв, діти дуже засмучувалися, деякі починали плакати, а хтось просто ховав своє. Якщо наполягати на своєму та говорити про продовження роботи на наступному занятті, то діти втрачають цікавість і до наступного заняття про неї забувають. Тобто, на застосування тиску, діти проявляють психологічні реакції попередньої вікової категорії.

Особливості розвитку soft skills у дітей 8-9 років.

Лідерство. Педагог пропонує декілька виробів з різним рівнем складності на наступні заняття. Кожна дитина має можливість сама обрати складність своєї наступної роботи.

Вміння говорити та слухати. Під час роботи виникають розмови. Педагог може бути спостерігачем, діти обмінюються інформацією. Але майже на кожному занятті, хтось з дітей піднімає болючу для себе тему – описує ситуацію в школі або в сім’ї, і думка педагога для вихованця дуже важлива. Педагогу треба проявити майстерність, щоб задовольнити психологічні потреби дитини і виконати план заняття.

Вміння працювати в команді. Вдвох або втрьох зробити один серйозний виріб ще не вдається. Кожному хочеться мати своє, індивідуальне. Але в процесі роботи вихованці допомагають один одному, навіть без підказки педагога.

Вміння бути гнучким і адаптуватися до різних життєвих обставин. Хід планового заняття може змінити повітряна тривога. А у цій віковій групі роботи вже складніші і не всі операції можуть бути виконані в умовах сховища, тому треба швиденько зорієнтуватися і взяти з собою тільки те, що може бути використане.

Бажання навчатися, розвивати своє терпіння. На заняттях в гуртку відсутній жорсткий контроль за рівнем засвоєння навчального матеріалу. В гуртку основний критерій успішності – працює або не працює іграшка, механізм. А вона в кінці заняття завжди працює – для цього є допомога педагога. На заняттях в гуртку відбувається актуалізація знань отриманих у школі. Тому таке неформальне навчання завжди викликає позитивні емоції.

Вміння фокусуватися на головному і боротися з прокрастинацією. Більш свідомий вибір занять та вподобань відбувається у дітей цієї вікової категорії. Тому, якщо вони прийшли у майстерню, то вже точно виконують цю вправу.

Стресостійкість та адаптивність. Діти цього віку вже здатні більш широко бачити цілі поставлених задач і операцій, які виконують. Вони вже не так відволікаються і втрачають цікавість до процесу виконання, навіть коли роблять помилки. Бачать і роблять самостійну оцінку щодо точності і охайності виконаних робіт.

Критичне мислення. Діти цієї вікової категорії, тренуються на роликах з Інтернету. Є багато контенту, який приваблює цікавим кінцевим результатом, а є майстер-класи, де подано матеріал не коректно – відсутні важливі операції. Тому педагог, у цій віковій групі, дозволяє придбати дітям досвід “обпікання”: коли з “розбігу” починають робити, а далі стає не зрозуміло і не можливо зробити наступну операцію.

Наступного разу, педагог з дітьми, дивляться і аналізують всі дії висвітленні в ролику, і разом приймають рішення: чи є сенс працювати за цим прикладом, чи краще пошукати інший навчальний відеоматеріал.

Емоційний інтелект. Вихованці даної вікової категорії вже вміють контролювати свій емоційний стан. Можуть тихо висловити свої враження, або спостерігати за тим, як владнає ситуацію педагог.

Тайм-менеджмент (самоорганізація). “Відкладене задоволення”. У цьому віці діти вже здатні почати роботу на одному занятті, а закінчити на наступному. Самостійно контролюють час заняття. У цій групі вже можливо домовитись, щоб виріб залишився в майстерні, як зразок.

Висновки. Багаторічний педагогічний досвід автора статті дає підстави стверджувати що SOFT SKILLS можна і треба розвивати з самого дитинства. Але важливо враховувати сенситивний період у розвитку дитини і звертати увагу на те, що зараз відбувається з дитиною в психологічному плані, яка у нього першочергова діяльність. Психіка і здоров'я дитини погіршуються, якщо дорослі намагаються змусити її вчитися чомусь новому в невідповідний сенситивний період. Тому автор підтримує думку, що залучати дітей до змагань треба не раніше десятирічного віку. А в першій декаді життя мають бути присутніми ігри, свята, екскурсії.

Список літератури:

1. Šusteková, D., & Kontrová, L. (2022). WHAT MATTERS MORE FOR SUCCESSFUL MASTERING OF COMPUTER SCIENCES, TYPE OF SECONDARY SCHOOL OR WEEKLY ALLOCATION?. International Electronic Scientific and Practical Journal "WayScience" , 5(2), 51-74. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7608086>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВІЙНИ

Туніцька Ю.М.

к.е.н., доцент кафедри міжнародного менеджменту
Державного торговельно-економічного університету, м. Київ

Лучний І.В.

студент
Державного торговельно-економічного університету, м. Київ

Розвиток міжнародної економічної діяльності країни – це комплексний та багатогранний процес, головними завданнями якого є зростання обсягів торгівлі товарами та послугами між країнами, збільшення іноземних інвестицій, розширення міжнародного співробітництва, розвиток інноваційних технологій, підвищення кваліфікації кадрів, розвиток інфраструктури, створення сприятливого ділового клімату.

Україна відіграє важливу роль у розвитку світової економіки, зокрема постачаючи на міжнародний ринок товари агропромислового комплексу, виступаючи гарантом продовольчої безпеки країн Африки та Азії. Серед основних чинників активного розвитку міжнародної економічної діяльності держави до війни були сприятливе географічне розташування, значний потенціал аграрного сектору, природні ресурси, висококваліфікована робоча сила тощо.

Унаслідок повномасштабного вторгнення РФ міжнародна економічна діяльність України зазнала впливу значних дестабілізуючих процесів, що переросли у довгострокову регіональну економічну кризу, яка торкнулася різних країн світу. Зокрема за місяць війни обсяги експорту української продукції скоротились вдвічі, втричі збільшились обсяги імпорту.

Основними перешкодами розвитку різних форм міжнародної економічної діяльності України під час військового стану є окупація територій, знищення цивільної та енергетичної інфраструктури, руйнування виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюжків, блокування морських шляхів експорту та імпорту, падіння рівня реального заробітку населення, інфляція, масштабна внутрішня і зовнішня вимушена міграція.

Військова агресія РФ спричинила значні руйнування критично важливої для здійснення зовнішньої торгівлі транспортної інфраструктури України (мостів, доріг, морських портів, складів тощо). За перший рік війни збитки транспортної інфраструктури оцінюються у 36,2 млрд дол. Дороги державного та місцевого значення, що склали понад 25 тис. км, а також 344 мости та шляхопроводи були зруйновані або пошкоджені [1]. Довготривале блокування ворогом українських морських портів стримувало експорт продукції. У 2022 р. порівняно з 2021 р обсяги експорту морським транспортом зменшились на 55%, натомість зросли обсяги вивезення продукції за кордон залізничним і автомобільним транспортом (на 3,4 та 32,4 % відповідно) [2].

Руйнування потужностей та інфраструктури, логістичні обмеження експорту, скорочення внутрішнього споживання призвели до часткової або повної зупинки діяльності підприємств-експортерів [2]. Підвищення ризиків ведення бізнесу в Україні негативно позначилось на обсягах іноземних інвестицій. На ефективну роботу суб'єктів міжнародної економічної діяльності значною мірою впливають кадрові ризики (неможливість виходу співробітників на роботу через постійні обстріли, зміна місця проживання працівників, мобілізація тощо), податкові ризики, ризик втрати активів [3].

Однак, завдяки міжнародній фінансовій підтримці в Україні поступово відбудовуються об'єкти цивільної та критичної інфраструктури, відновлюється зовнішня

торгівля та інші форми міжнародної економічної діяльності, забезпечуються соціальні виплати та спроможність Уряду виконувати свої функції.

Список літератури:

1. Тарасовський Ю. За рік війни РФ завдала збитків інфраструктурі України майже на \$144 млрд – KSE [Електронний ресурс] / Юрій Тарасовський. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://forbes.ua/news/za-rik-viyni-rf-zavdala-zbitkiv-infrastrukturi-ukraini-mayzhe-na-144-mlrd-kse-22032023-12556>.

2. Лошенко О. В. Ризики ведення бізнесу в умовах воєнного стану та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / О. В. Лошенко, Т. О. Мурована. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/1166/1175>.

3. Погарська О. Економіка України в умовах війни [Електронний ресурс] / Ольга Погарська. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Poharska_pr_01-02.06.2023.pdf?v=4.

ТРАВМАТИЗМ СТУДЕНТІВ ЗВО ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ВАЖКОЮ АТЛЕТИКОЮ

Умеренко В.Л.

викладач кафедри фізичного виховання

ORCID ID: 0000-0002-7894-8075

Український державний університет науки і технологій, Україна

Вступ. Знизити ймовірність травматизації при проведенні занять з важкої атлетики можна за допомогою фізичної підготовки, розминки й дотриманням мер техніки безпеки при проведенні занять. Фізична підготовка важкоатлета спрямована на виховання фізичних якостей і розвиток функціональних можливостей організму, які створюють сприятливі умови для вдосконалення всіх сторін підготовки. У свою чергу, фізична підготовка підрозділяється на загальну й спеціальну, при цьому, загальна фізична підготовка припускає різносторонній розвиток фізичних якостей, функціональних можливостей і систем організму спортсмена, а спеціальна фізична підготовка характеризується рівнем розвитку фізичних здатностей, можливостей органів і функціональних систем, які безпосередньо визначають досягнення в обраному виді спорту.

Розминка представляє собою короткий відрізок часу (10-15 хвилин), впродовж якого організм підготовлюється до фізичних навантажень. Відмова від виконання розминки веде до травм, тому що до виконання вправ не готові м'язи, зв'язковий апарат і нервова система. При добре виконаній розминці розігріті м'язи можуть безпечно розтягуватися з більшою амплітудою рухів, ніж холодні. Спортсмен стає більш гнучким і може мінімізувати ушкодження, які можуть відбутися випадково. Гнучке тіло швидше реагує й амортизує незручні положення, які не виключені під час тренування. Розминка підготовляє організм до підняття великої ваги штанги, тренуванню й допомагає запобігти травмам.

Технікою безпеки при проведенні занять з важкої атлетики можна назвати таку систему заходів, що забезпечує безпечні умови проведення занять. Правила з техніки безпеки містять обов'язкові вимоги, якими повинно задовольняти приміщення, у якому проводиться заняття, всі види інвентарю й методика проведення заняття.

Дослідження виконувалось в спорткомплексі Українського державного університету науки і технологій у залі важкої атлетики.

Мета, методики, матеріали і результати досліджень.

Мета дослідження – аналіз факторів впливу на травматизм студентів закладу вищої освіти під час занять у навчальному відділенні важкої атлетики.

Результати дослідження.

Під час занять з важкої атлетики студент може отримати травми. Вони можуть трапитись як на тренуваннях, так і під час змагань. Найчастіше важкоатлети травмують нижню частину спини, плечі, груди та коліна. Причини травм можуть бути дуже різноманітні. Розглянемо найпоширеніші з них:

1. Порушення основних педагогічних вимог в організації і методиці проведення занять (особливо вимоги щодо поступового підвищення навантаження).
2. Проведення занять з несправним спортивним обладнанням, інвентарем.
3. Відсутність магnezії, каніфолі.
4. Порушення гігієнічних вимог до проведення занять.
5. Неправильна організація занять (відсутність страховки, безконтрольність).

Несправність помосту (наприклад вибоїни, тріщини в ньому) може призвести до розтягнення зв'язок гомілкового суглоба та забиття.

Внаслідок пошкодження грифу атлет може отримати розтягнення зап'ястних суглобів. Перед кожним підйомом штанги, спортсмен повинен спочатку переконатися, що гриф легко обертається і тільки потім починати вправи.

Необхідно впевнитись у справності спортивної форми, особливо взуття, на підшвах якого не повинно бути виступаючих шипів, тому що при розставленні ніг в присядці можна зачепитись за поміст. Підшва взуття повинна бути гумовою або ж натертою каніфоллю. Для попередження розширення пахових кілець спортсмену варто перед тренуванням одягати бандаж або щільні плавки.

При надмірному змащенні штанги та дисків, або несправності замків під час виконання вправи диски можуть сповзти та впасти на ногу й (або) спричинити падіння атлета.

Технічна та функціональна невідповідність студента може бути причиною різних травм, найбільш поширені з яких забиття та синці. Вони зазвичай з'являються при підйомі штанги на груди в результаті запізнення з підхопленням її в крайньому верхньому положенні при присіданні під штангу або в результаті «накидання» штанги на груди. В цих випадках штанга сильно вдаряється в груди. Часто після утримання штанги вгорі на прямих руках спортсмен невміло, без використання пом'якшення удару спротиву рук і амортизуючого присідання, опускає її на прямих руках. Наслідками цього можуть бути забиття і синці на грудях.

Під час виконання присідання під штангу способом «ножиці» іноді спортсмени недостатньо напружують м'язи та не закріплюють себе, в результаті чого задня нога під дією ваги тіла і штанги може вдаритись коліном об поміст.

Дуже небезпечним може бути випадок, коли штанга виривається з рук в результаті високої вологості, неякісної магnezії або її відсутності.

Не можна допускати занять зі штангою без замків або з незакріпленими замками, так як у випадку перекошу штанги диски злітають з грифу і можуть нанести шкоду спортсмену або тому, хто його страхує.

Дуже багато травм атлети отримують через перевтому та перетренування. Цей стан описують як об'єктивні, так і суб'єктивні ознаки. Об'єктивні: апатія, порушення координації руху, сну, синусоїдного тону, порушення діяльності нервової системи. Суб'єктивні: сонливість, поганий апетит, в'ялість, болі у м'язах, відсутність бажання тренуватись. Тренування в такому стані недоцільні й небезпечні.

Висновки. Силовий тренінг безпечний для студентів за умов дотримання вимог безпеки, регулювання навантажень та правильного виконання вправ.

Для уникнення травматизму потрібно дотримуватись таких правил:

1. Виконувати вправи у відповідному одязі (спортивній формі) та взутті (підшва не повинна ковзати по підлозі), використовувати магnezію для запобігання вислизання штанги з рук.

2. Перевіряти справність обладнання (обов'язково перевірити надійність замків).

3. Перевіряти місце проведення вправ на наявність небезпечних, гострих предметів або тих, за які можна зачепитись.

4. Суворо дотримуватись техніки виконання вправи (недотримання може призвести до вищевказаних травм).

5. Не виконувати вправи з надмірною вагою.

6. Перед виконанням вправ обов'язково робити розминку для розігріву м'язів та зв'язок.

7. Виконувати вправи під наглядом досвідченого викладача або тренера.

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Фесенко Анастасія Андріївна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту педагогіки
Дніпровської академії неперервної освіти

*Науковий керівник: Стояцька Ганна Михайлівна
канд. філософ. н., доц., доцент кафедри психології
Дніпровської академії неперервної освіти*

Одним із ключових аспектів професійної діяльності педагогів є їх стресостійкість, яка стає критично значущою в умовах сьогодення. Актуальність вивчення проблем стресостійкості, дослідження її сутності, основних характеристик та особливостей в умовах війни обумовлена необхідністю забезпечення якісної освіти та психологічної підтримки учасників освітнього процесу у надзвичайних обставинах.

Освіта в умовах війни ставить педагогів перед низкою викликів. Перш за все, це вимагає від них не лише збереження якості навчання, але й здатності адаптувати методики навчання до нових реалій. Педагоги мають пристосовувати уроки та виховний процес до тяжких умов воєнного часу, де ресурси та можливості обмежені. Різноманіття форм навчання (дистанційна, змішана, сімейна) вимагає від педагога інтенсивної самоосвіти й опанування новими технологіями та інструментами в короткий час. Часті тривоги, навчання та організація учнів в укриттях тримають педагогів у постійному напруженні. Стрес, пов'язаний із нестабільністю та загрозою, може впливати на їхню творчість та витривалість, що вочевидь робить вивчення проблеми стресостійкості ще більш актуальним.

Вітчизняна науково-педагогічна думка з цієї проблематики представлена значною кількістю наукових праць. Зокрема, різноманітні аспекти стресостійкості лежать в основі досліджень таких науковців, як Н. Антонова, І. Бондаренко, В. Гусев, Г. Єрмоєнко, Т. Жукова, Л. Павлова, Г. Романенко, Т. Руденко, В. Сидоренко, А. Степаненко, Л. Тимченко, І. Ткаченко, Л. Чебанська, О. Шевченко. Однак війна коригує напрямки досліджень, і низка науковців таких, як Л. Андрієвська, І. Артеменко, І. Бабенко, О. Гриценко, вивчають стресостійкість особистості в умовах воєнного конфлікту, а С. Васильєва, О. Григорович, Л. Данилевська, Л. Даниленко, С. Демидова, Т. Жукова, І. Зайцева, Л. Мельник, І. Ніколаєнко, С. Петренко, В. Сидоренко, Л. Тимченко досліджують психологічні аспекти та педагогічні технології розвитку стресостійкості педагогів.

Перш за все визначимо, що стресостійкість є комплексним та багатограним психологічним поняттям, що представлено здатністю особистості адаптуватися до стресових ситуацій та зберігати психічний і фізіологічний баланс у надзвичайних умовах. Це якісна характеристика, що виражається у здатності індивіда ефективно реагувати на негативні події та долати важкі обставини без значного впливу на його психічне здоров'я. Визначення стресостійкості охоплює широкий спектр аспектів, починаючи від психічної стійкості та закінчуючи фізіологічною адаптацією.

Здатність адаптуватися до нових умов і обставин виявляється у гнучкості особистості в стресовій ситуації, в умінні швидко переборювати труднощі, знаходити конструктивні рішення, у збереженні внутрішнього балансу. Фізіологічний аспект включає здатність підтримувати фізіологічну рівновагу, зокрема, рівень адреналіну та інших стресових гормонів, грає ключову роль у стійкості організму до впливу стресових факторів. Фізіологічна адаптація до стресу визначає, наскільки ефективно організм може пристосуватися до змін, що відбуваються в навколишньому середовищі [1]. Зауважимо, що складовою стресостійкості є психічна стійкість, яка виявляється у здатності позитивно

сприймати виклики та перешкоди, а також у вмінні знаходити позитивні аспекти в негативних ситуаціях.

І. Артеменко стверджує, що стресостійка особистість вміє ефективно аналізувати ситуацію, визначати можливі варіанти вирішення та обирати оптимальний шлях подолання труднощів, тобто наділена здатністю до формування конструктивних стратегій вирішення проблем [2]. Натомість О. Артеменко дотримується думки, що стресостійкість є здатністю особистості витримувати негативні впливи стресу тільки на перший погляд, але її сутність глибша і включає в себе широкий спектр аспектів, що взаємодіють у комплексний спосіб. Вона виявляється у здатності індивіда до оптимальної адаптації до труднощів та невизначеності, забезпечуючи збереження психічного здоров'я та функціонування на високому рівні під час стресових ситуацій [3].

На нашу думку, однією з ключових аспектів стресостійкості є здатність до саморегуляції та емоційного контролю. Це передбачає, що особа здатна ефективно керувати своїми емоціями, уникати їхнього негативного впливу на прийняття рішень та має виражені механізми саморегуляції під час стресових подій. Важливими є також розвинена здатність до стратегічного мислення, яка допомагає планувати та вибирати оптимальні дії в умовах невизначеності (причому швидко), адаптаційні здатності, що включають гнучкість мислення, здатність до швидкої асиміляції нової інформації та добре розвинену саморегуляцію.

Особливості стресостійкості педагогів в умовах воєнного стану представляють складний та важливий аспект психологічного здоров'я та професійної діяльності освітян, адже вони в умовах воєнного стану також стикаються зі значними викликами у плані самозахисту та збереження власного емоційного стану. Постійний страх за власну безпеку та безпеку учнів може впливати на психічне здоров'я вчителів, роблячи їх більш вразливими до стресових ситуацій та вимагаючи розвинутої стресостійкості для збереження ефективності в освітньому процесі [4].

Умови воєнного стану часто призводять до обмеженого доступу до ресурсів та можливостей для освіти, що ставить перед вчителями завдання забезпечення якісної освіти в умовах дефіциту. Це може викликати додатковий стрес та вимагати творчих підходів та гнучкості для подолання обставин та забезпечення якісного навчання.

Ще однією важливою особливістю є необхідність високого рівня емпатії та вміння розуміти та реагувати на емоційні потреби учнів. Діти та молодь, які переживають війну, можуть потребувати додаткової психологічної підтримки та розуміння. Така емоційна напруга вимагає від педагогів великої саморегуляції та вміння знаходити позитивні методи впливу на психіку дітей в умовах стресу. Також важливо враховувати велику мінливість умов навчання. Педагоги можуть стикатися з нестабільністю графіків, переїздами та перервами в освітньому процесі, що вимагає від них високої гнучкості та адаптивності до непередбачуваних ситуацій [5].

Збереження мотивації та віри в успіх в умовах воєнного стану стає ще однією важливою складовою стресостійкості педагогів. При несприятливих умовах дуже важливо зберігати позитивний настрій та переконаність у можливостях змінювати життя своїх учнів через освіту. Рівень стресостійкості педагогів є результатом впливу різноманітних факторів, які можуть визначати їхню здатність ефективно працювати та управляти емоційними викликами в навчальному середовищі. Розглянемо деякі з ключових факторів, що впливають на рівень стресостійкості педагогів [6].

На нашу думку, важливими серед низки факторів, що сприяють стресостійкості, є розумне робоче навантаження та обсяг обов'язків, які педагоги повинні виконувати та соціальна підтримка в робочому оточенні; відносини з колегами, підтримка адміністрації та можливість обміну досвідом можуть визначати, наскільки ефективно педагог може впоратися зі стресом, а наявність чіткої структури та прозорих правил може створювати умови для більш ефективного управління стресом.

Л. Денисенко переконана, що педагоги значну увагу мають приділяти власному фізичному здоров'ю. Недостатня фізична активність, поганий сон, неправильне харчування

можуть негативно впливати на загальний стан організму та зростання рівня стресостійкості. Регулярні періоди відновлення та самозагартування можуть виявитися ключовими для забезпечення ефективного вирішення стресових ситуацій[7].

У ході дослідження О. Григорович прийшов до висновку, що рівень стресостійкості у значній мірі залежить від рівня підготовки та професійної компетентності педагогів, рівня їх методологічної культури. Саме цей когнітивний фактор формує у педагогів необхідні навички для вирішення різноманітних ситуацій, дає можливість відчувати більшу впевненість у своїх можливостях та бути менше вразливими до стресу, пов'язаного з несподіванками у навчальному процесі [8].

Отже, беручи до уваги, що в умовах війни вчителі стикаються з унікальними труднощами, які вимагають від них високого рівня стресостійкості та ефективних стратегій для розвитку та підтримки свого психологічного благополуччя, визначимо такі ключові стратегії роботи педагогів над виробленням стресостійкості: розвиток емоційної інтелігентності; будівництво міцних соціальних зв'язків; колегіальна підтримка; регулярне використання методів саморегуляції та релаксації; постійний розвиток адаптаційних навичок; взаємодія з соціальною мережею та професійними спільнотами; використання професійної підтримки; розвиток інноваційного підходу до навчання; розвиток та підтримка психологічної стійкості[9]; зміцнення фізичного здоров'я; дозування праці й відпочинку; уникання перевантаження; формування професійних компетентностей та методологічної культури.

Список літератури:

1. Антонова, Н. І. Педагогічні стратегії розвитку стресостійкості вчителів ліцею. Київ: Педагогічна думка, 2012. 210 с.
2. Артеменко, І. М. Особливості стресостійкості педагогів у воєнних умовах. Київ: Освіта, 2015. 220 с.
3. Артеменко, О. І. Культурні впливи на розвиток стресостійкості вчителів. Київ: КМА, 2013. 220 с.
4. Куликова, Л. А. Взаємозв'язок стресостійкості та соціокультурного середовища. Одеса: ОНПУ, 2012. 180 с.
5. Коваленко, М. І. Соціально-медичні аспекти стресостійкості педагогів. Кривий Ріг: КНУ, 2012. 170 с.
6. Денищук І.П. Попередження емоційного вигорання та підвищення стресостійкості педагогів під час війни. Імідж сучасного педагога. 2023. № 3 (210). С. 89-95.
7. Денисенко, Л. С. Методика впровадження психологічних тренінгів для розвитку стресостійкості вчителів. Київ: Педагогічна думка, 2013. 200 с.
8. Григорович, О. М. Медико-психологічні аспекти стресостійкості педагогів ліцею. Луганськ: ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2014. 180 с.
9. Єрмоєнко, Г. О. Педагогічні аспекти розвитку стресостійкості вчителів. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 210 с.

ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Хохлова В.В.

здобувач освіти Державного університету економіки і технологій

e-mail: hohlovavioletta3@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-5767-4469>

Багашова Н.В.

к.г.н., доцент, доцент кафедри економіки та цифрового бізнесу

Державний університет економіки і технологій, м. Кривий Ріг, Україна

e-mail: bahashova_nv@kneu.dp.ua

<http://orcid.org/0000-0002-5242-1224>

У наш час Інтернет є не тільки майданчиком для спілкування та знайомства, а й місцем, де кожен може гідно заробляти. Зараз це питання особливо актуальне, оскільки пандемія коронавірусу у світі та війна в Україні змусили багатьох людей змінити рід діяльності та використовувати інформаційні технології у своїй діяльності. Тому онлайн-трейдинг стає все більш популярним. Також, це спосіб вступу в трейдинг на фондовому ринку, який передбачає використання Інтернету як засобу спілкування.

Інтернет-трейдинг стрімко розвивається не тільки в нашій країні, а й у всьому світі. Отримати доступ до фондової біржі може будь-хто, оскільки Інтернет зараз доступний у кожному куточку землі. Доступ до віртуального простору можливий через смартфони, планшети, комп'ютери та ноутбуки. Усе це призвело до збільшення кількості брокерів, які пропонують програмне забезпечення для спілкування з біржами.

Враховуючи таку доступність, інтернет-трейдинг стає новою тенденцією, яка відповідає сучасним викликам. Дана тематика викликає дослідницький інтерес, оскільки необхідно визначити перспективи розвитку сервісів Інтернет-транзакцій з урахуванням сучасних реалій.

Розвиток послуг Інтернет-трейдингу на світовому фондовому ринку досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені О. Гладкий, І. Закарян, О. Кірган, А. Кудряшов, Є. Матач, Н. Савчук, І. Ситник та інші. Вони зазначають, що кількість Інтернет-сайтів, які реалізують послуги Інтернет-транзакцій, швидко зростає в майбутньому. У той же час роль брокера, як посередника між клієнтом і системою, буде знецінена, оскільки веб-сайт побудований таким чином, що нові користувачі можуть відразу приєднатися до процесу без сторонньої допомоги [1].

Зараз інтернет-трейдинг розвивається досить стрімко. Його перевагами є: доступність, швидкість, інформативність.

Послуги з інтернет-трейдингу постійно удосконалюються і мають ряд особливостей:

1) Інтернет-трейдинг є найкращим інструментом, що дозволяє не лише отримати прибуток, а й уникнути інфляції, тому системи інтернет-трейдингу приносять значний дохід їхнім власникам.

2) Послуги з інтернет-трейдингу дозволяють оперативно розміщувати заявки купівлі-продажу акцій за допомогою торгового терміналу. Миттєво та швидко проводяться торгові операції. За допомогою спеціальних систем у режимі реального часу динамічно відстежується інвестиційний портфель.

3) Послуги з інтернет-трейдингу дозволяють отримувати повний комплекс інформації з фондів. Це сприяє прийняттю правильних та обдуманих рішень. Такі послуги є важливими під час використання ресурсів інтернет-трейдингу [2].

Послуги з інтернет-трейдингу дозволяють користувачу мати стратегію торгівлі, об'єкт інвестицій, перспективні напрямки інвестицій, контроль (лише користувач системи володіє

власним рахунком), доступність (незначна величина початкового капіталу). Зазначені чинники сприяють постійному розвитку інтернет-трейдингу і надають весь комплекс послуг.

У теперішній час послуги з надання інформації щодо інтернет-трейдингу на фондових ринках світу надають спеціалізовані електронні системи, що забезпечують оперативний доступ до фінансових ринків та доступні ціни. Вони дозволяють проводити аналітичну роботу всередині програми, що сприяє визначенню найкращих напрямів інтернет-трейдингу. З огляду на це роль брокерів знецінюється, адже користувач може сам отримувати необхідну інформацію [3].

На сьогоднішній день найпопулярнішими системами інтернет-трейдингу є наступні: MetaTrader 4, MetaTrader 5, cTrader, MetaStock.

На підставі вище викладеного, можна зробити наступні висновки:

1. Системи інтернет-трейдингу стають досить популярними і їх кількість зростає (десять років тому в Україні функціонувала лише одна система інтернет-трейдингу, зараз їх більше десятка). Дані системи вдосконалюються, їх інтерфейс стає більш зрозумілим для користувачів.

2. Користувачі починають самостійно працювати на сайтах інтернет-трейдингу завдяки простоті інтерфейсу та доступності, в основному без допомоги брокерів.

3. Завдяки активізації інтернет-трейдингу сучасні системи інтернет-трейдингу розширюють свою аудиторію за рахунок реклами, що націлена у першу чергу на молодь, яка постійно перебуває у пошуку доходів.

4. Не зважаючи на те, що у майбутньому роль брокера зменшиться, проте ще певний період його послуги будуть високо оцінюватися. Саме тому відбуватиметься навчання брокерів, яке дозволить також популяризувати послуги з інтернет-трейдингу.

Список літератури:

1. Ситник І. Сучасний стан та перспективи розвитку інтернет-трейдингу в Україні / І. Ситник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – Вип. 3. – С. 39-42.
2. Перспективи інтернет-трейдингу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com/amp/s/www.epravda.com.ua/press/2009/10/4/209972/index.amp>.
3. Кожара С.П. Перспективи розвитку послуг з інтернет-трейдингу на фондових ринках світу / The scientific heritage. – 2021. – № 74. – С. 23–25.

ПІДВИЩЕННЯ ФОТОСИНТЕЗУ У РОСЛИН ПШЕНИЦІ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПОХІДНИХ ТІЕНОПІРИМІДИНУ

Циганкова В.А.
Василенко Н.М.
Копіч В.М.
Пільо С.Г.
Попільніченко С.В.
Броварець В.С.

Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України
e-mail: vtsygankova@ukr.net

Досліджено регуляторний вплив нових синтетичних низькомолекулярних гетероциклічних сполук, похідних тієнопіримідину на вміст фотосинтетичних пігментів (хлорофілу а, хлорофілу б та каротиноїдів) в листках рослин пшениці озимої (*Triticum aestivum* L.) сорту Тайра, які, як відомо, відіграють важливу роль у фотосинтезі та продуктивності рослин [1]. Досліджені синтетичні сполуки, похідні тієнопіримідину: сполуки № 1 – 5-Феніл-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=228,274, сполуки № 2 – 5-Феніл-3-(тетрагідрофуран-2-ілметил)-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=312,393, сполуки № 3 – 3-Циклопентил-5-феніл-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=296,394, сполуки № 4 – 5-Феніл-3-піридин-3-ілметил-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=319,388, сполуки № 5 – 3-[2-(4-Метоксифеніл)-етил]-5-феніл-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=362,454, сполуки № 6 – 3-(2-Метоксиетил)-5-*p*-толіл-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=300,382, сполуки № 7 – 3-(3-Метоксипропіл)-5-*p*-толіл-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=314,409, сполуки № 8 – 6-Етил-2-меркапто-3-феніл-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=288,393, сполуки № 9 – (6-Етил-4-оксо-3-феніл-3,4-дигідротієно[2,3-*d*]піримідин-2-ілсульфаніл)оцтова кислота, MW=346,43, сполуки № 10 – 3-Бензил-5-метил-4-оксо-3,4-дигідротієно[2,3-*d*]піримідин-6-карбонова кислота, MW=300,339, сполуки № 11 – 5-Метил-4-оксо-3-піридин-4-ілметил-3,4-дигідротієно[2,3-*d*]піримідин-6-карбонова кислота, MW=301,326, сполуки № 12 – 5-(4-Хлорофеніл)-3-фуран-2-ілметил-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=342,806, сполуки № 13 – 3-Бензил-5-(4-хлорофеніл)-3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-он, MW=352,845, були застосовані у концентрації 10^{-7} М водного розчину для замочування насіння пшениці протягом 48 годин.

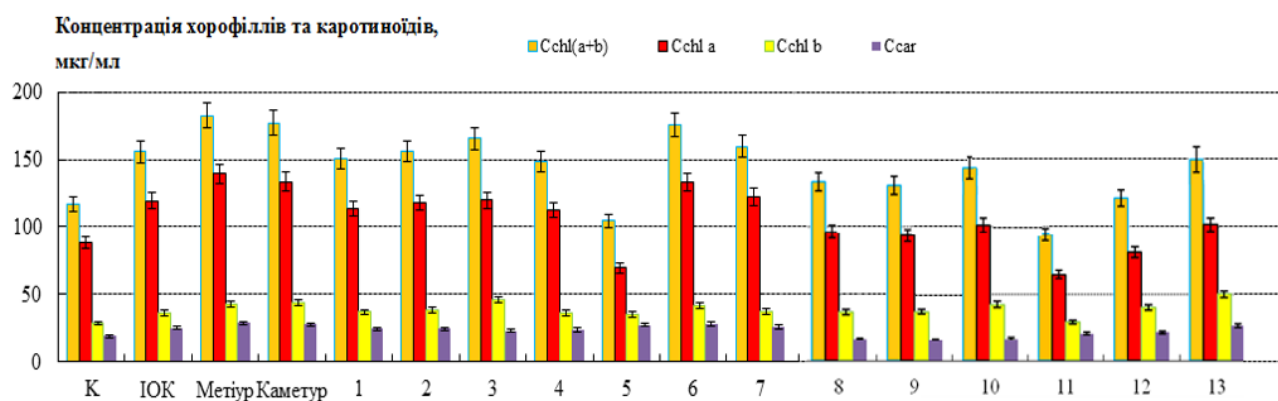
Регуляторний вплив синтетичних сполук, похідних тієнопіримідину на вміст фотосинтетичних пігментів в листках рослин пшениці порівнювали із впливом на цей показник природного гормону рослин ауксину ІОК (1*H*-індол-3-оцтова кислота) та відомими регуляторами росту рослин Метіуром (натрієва сіль 6-метил-2-меркапто-4-гідроксипіримідину) і Каметуrom (калієва сіль 6-метил-2-меркапто-4-гідроксипіримідину), створеними в Інституті біоорганічної хімії та нафтохімії ім. В.П. Кухаря НАН України [2, 3], які також були застосовані в аналогічній концентрації 10^{-7} М водного розчину для замочування насіння пшениці протягом 48 годин. Рослини вирощували у лабораторних умовах протягом 3-х тижнів. Вміст фотосинтетичних пігментів (хлорофілу а, хлорофілу б та каротиноїдів) в листках рослин пшениці визначали відповідно методу, наведеному у керівництві [4].

Проведені дослідження показали, що синтетичні сполуки, похідні тієнопіримідину, виявляють регуляторний вплив подібний ауксину ІОК та відомим регуляторам росту рослин Метіуру та Каметуру на біосинтез фотосинтетичних пігментів в листках пшениці озимої (*Triticum aestivum* L.) сорту Тайра протягом 3-х тижней (рис.1).

Серед досліджуваних сполук, похідних тієнопіримідину, найвищий регуляторний ефект за показником вмісту фотосинтетичних пігментів (мкг/мл) в листках рослин пшениці виявили синтетичні сполуки, похідні тієнопіримідину № 1–4, 6–10 та 13, під впливом яких

підвищувався вміст хлорофілу а: на 6,14–51,27 %; хлорофілу б: на 27,67–76,3 %; хлорофілів а+б: на 27,15–50,17 %, відповідно, порівняно з аналогічним показником контрольних рослин пшениці (рис. 1).

Подібний регуляторний ефект за показником вмісту фотосинтетичних пігментів (мкг/мл) в листках рослин пшениці виявили ауксин ІОК та регулятори росту рослин Метіуру та Каметуру, під впливом яких підвищувався вміст хлорофілу а: на 35,31 % – під впливом ІОК, на 57,96 % – під впливом Метіуру, на 51,41 % – під впливом Каметуру; хлорофілу б: на 27,33 % – під впливом ІОК, на 51,2 % – під впливом Метіуру, на 53,33 % – під впливом Каметуру; хлорофілів а+б: на 33,36 % – під впливом ІОК, на 56,32 % – під впливом Метіуру, на 51,87 % – під впливом Каметуру; каротиноїдів: на 31,22 % – під впливом ІОК, на 50,81 % – під впливом Метіуру, на 45,58 % – під впливом Каметуру, відповідно, порівняно з аналогічним показником контрольних рослин пшениці (рис. 1).

Рисунок 1. Вміст фотосинтетичних пігментів (хлорофілу а, хлорофілу б, хлорофілів а+б, каротиноїдів) в листках 3-тижневих рослин пшениці (*Triticum aestivum* L.) сорту Тайра, вирощених на водних розчинах ауксину ІОК, регуляторів росту рослин Метіуру та Каметуру, а також синтетичних сполук, похідних тієнопіримідину (№ 1–13), застосованих у концентрації 10^{-7} М, порівняно з контрольними рослинами (К), вирощених на дистильованій воді

Сполуки № 5, 11 та 12, похідні тієнопіримідину, виявили дещо нижчий регуляторний ефект за показником вмісту фотосинтетичних пігментів (мкг/мл) в листках рослин пшениці, під їх впливом спостерігалось підвищення лише вмісту хлорофілу б – на 4,46–42,91 %, порівняно з аналогічним показником контрольних рослин пшениці (рис. 1).

За показником вмісту каротиноїдів (мкг/мл) в листках рослин пшениці найвищий регуляторний ефект серед досліджуваних сполук, похідних тієнопіримідину, виявили сполуки № 1–7, 11 та 13, під впливом яких підвищувався вміст каротиноїдів на 11,79–46,16 %, відповідно, порівняно з аналогічним показником контрольних рослин пшениці (рис. 1).

Таким чином, проведені дослідження свідчать, що синтетичні сполуки, похідних тієнопіримідину виявляють вибірковість дії у регуляції біосинтезу фотосинтетичних пігментів в листках рослин пшениці. Серед цих сполук найвищу активність за показниками вмісту фотосинтетичних пігментів (хлорофілів а та б, а також каротиноїдів) у листках 3-тижневих рослин пшениці виявили сполуки № 1–4, 6–10 та 13, в той час як сполуки № 5, 11 та 12 виявили дещо нижчу активність.

Аналізуючи зв'язок між хімічною структурою та біологічною активністю синтетичних сполук, похідних тієнопіримідину, можливо висловити припущення, що високий регуляторний ефект сполук № 1–4, 6–10 та 13, який є подібним ауксину ІОК та регуляторам росту рослин Метіуру та Каметуру, пов'язаний з наявністю замісників в хімічних структурах сполук: сполуки № 1, що містить фенільну групу – в положенні 5 3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки № 2, яка містить фенільну групу в положенні 5, тетрагідрофуран-2-ілметильну групу – в положенні 3 3*H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки №

3, яка містить фенільну групу в положенні 5, циклопентильну – в положенні 3 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки № 4, що містить фенільну групу в положенні 5, піридин-3-ілметильну – в положенні 3 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки № 6, яка містить *p*-толільну групу в положенні 5, 2-метоксиетильну – в положенні 3 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки № 7, що містить *p*-толільну групу в положенні 5, 3-метоксипропілну – в положенні 3 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки № 8, яка містить етильну групу в положенні 6, фенільну – в положенні 3, меркапто групу – в положенні 2 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки № 9, яка містить етильну групу в положенні 6, фенільну – в положенні 3, залишок сульфанілоцтової кислоти – в положенні 2 4-оксо-3,4-дигідротієно[2,3-*d*]піримідинового кільця; сполуки № 10, що містить метильну групу в положенні 5, бензильну – в положенні 3, карбоксильну – в положенні 6 4-оксо-3,4-дигідротієно[2,3-*d*]піримідинового кільця; сполуки № 13, що містить бензильну групу в положенні 3, 4-хлорофенільну – в положенні 4 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця.

Зниження регуляторного ефекту синтетичних сполук, похідних тієнопіримідину № 5, 11 та 12, можливо пояснити наявністю замісників в хімічних структурах цих сполук: сполуки № 5, що містить фенільну групу в положенні 5, 2-(4-метоксифеніл)етильну – в положенні 3 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця; сполуки № 11, що містить метильну групу в положенні 5, піридин-4-ілметильну – в положенні 3, карбоксильну – в положенні 6 4-оксо-3,4-дигідротієно[2,3-*d*]піримідинового кільця; сполуки № 12, що містить 4-хлорофенільну групу в положенні 5, фуран-2-ілметильну – в положенні 3 *3H*-тієно[2,3-*d*]піримідин-4-онового кільця. Отримані результати свідчать, що підвищення вмісту фотосинтетичних пігментів в листках рослин пшениці пов'язано з цитокінін-подібним ефектом синтетичних сполук, похідних тієнопіримідину на підвищення синтезу та на затримку деградації хлорофілів та каротиноїдів в клітинах рослин [5].

Запропоновано практичне застосування нових синтетичних сполук, похідних тієнопіримідину № 1–4, 6–10 та 13 для підвищення фотосинтезу у рослин пшениці (*Triticum aestivum* L.) сорту Тайра.

Список літератури:

1. Lichtenthaler H. Chlorophylls and Carotenoids: Pigments of Photosynthetic Biomembranes *Methods Enzymol.*, 1987. Vol. 148. P. 331-382.
2. Циганкова В.А., Броварець В.С., Ємець А.І., Блюм Я.Б. Перспективи розробки в Україні регуляторів росту рослин на основі азолів, азинів та їх конденсованих похідних. Синтез і біоактивність функціоналізованих азотовмісних гетероциклів / за ред. А.І. Вовка. Київ: Інтерсервіс, 2021. С. 246 – 287.
3. Tsygankova V.A., Voloshchuk I.V., Pilyo S.H., Klyuchko S.V., Brovarets V.S. Enhancing Sorghum Productivity with Methyur, Kamethur, and Ivin Plant Growth Regulators. *Biology and Life Sciences Forum*. 2023. 27(1): P. 36. <https://doi.org/10.3390/IECAG2023-15222>.
4. Lichtenthaler H.K., Buschmann C. Chlorophylls and Carotenoids: Measurement and Characterization by UV-VIS Spectroscopy *Current Protocols in Food Analytical Chemistry (CPFA)*: John Wiley and Sons, New York, 2001. F4.3.1-F4.3.8.
5. Huang P., Li Z. and Guo H. New Advances in the Regulation of Leaf Senescence by Classical and Peptide Hormones. *Front. Plant Sci.* 2022. Vol. 13. P. 923136. doi: 10.3389/fpls.2022.923136.

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПРАКТИКИ

Шелякіна Алевтина

кандидат філософських наук
доцент кафедри англійської філології
та міжкультурної комунікації
КНУ імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
a.sheliakina@knu.ua
orcid.org/0000-0002-0067-8773

Торосян Оксана

кандидат філологічних наук
доцент кафедри англійської філології
та міжкультурної комунікації
КНУ імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)
torosyano@gmail.com
orcid.org/0000-0001-9160-9871

У сучасному навчальному середовищі soft skills займають впевнені позиції, їх активно інтегрують до навчальних планів та програм. Так звані м'які навички стають невід'ємною складовою професійної підготовки студентів ВНЗ та запорукою їх успішного працевлаштування і майбутнього кар'єрного росту. Soft skills вважаються універсальними й необхідними студентам всіх спеціальностей, оскільки сучасні роботодавці акцентують увагу на таких якостях та навичках майбутнього фахівця як комунікативні навички, вміння працювати у команді, лідерство, кооперація, відповідальність, етика спілкування, критичне мислення, здатність до самоосвіти, тайм-менеджмент, когнітивні навички, емоційний інтелект, чесність, стресостійкість, пунктуальність, гнучкість, креативність, емпатія тощо.

Шляхи формування і розвитку soft skills стали предметом дослідження сучасних українських науковців: О. Башкір, О. Кірдан, К. Коваль, Н. Сосновенко, І. Чухно та ін., у яких автори обґрунтували низку теоретичних підходів та методів навчання, що, на їхній погляд, доцільно застосовувати в освітньому процесі сучасних ЗВО.

У нашій короткій розвідці ми хочемо поділитися досвідом формування soft skills у студентів під час навчально-виробничої «Соціально-комунікативної» практики, яку вони мають на 4 курсі в обсязі 270 годин, 9 кредитів і яка є обов'язковим компонентом освітньої програми «Англійська філологія та переклад, дві іноземні мови/ English Studies and Translation and Two Western languages». Курс навчально-виробничої «Соціально-комунікативної» (Social and Communication Practice) практики є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» з напрямку підготовки «Філологія». Специфікою навчально-виробничої практики є те, що вона проходить за межами Навчально-наукового інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка і знайомить студентів з ринком праці, зокрема з діяльністю громадських організацій, які надають освітні, моніторингові чи соціальні послуги, інших організацій та установ державної та приватної форми власності, які потребують фахівців із навичками соціальної комунікації (Програма, 2022).

Згідно з програмою практики її основними завданнями є: а) оволодіти основними навичками роботи в колективі; б) оволодіти лідерськими навичками для реалізації поставлених завдань на робочому місці й досягнення успіху; в) оволодіти навичками соціальної комунікації із різними соціальними групами, а також у різних колективах; г) оволодіти навичками спостереження та аналізу різних соціальних груп, проведення анкетування та інтерв'ювання представників цих груп; д) оволодіти навичками узагальнення

та аналізу набутих практичних знань під час проходження навчально-виробничої практики та ін.

Оскільки soft skills є інтегральною якістю здобувача вищої освіти, що містить взаємопов'язані компетентності, які сприяють особистісному та професійному зростанню, програмою передбачено їх розвиток у здобувачів освіти: а) інтегральної, яка полягає у здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі філології в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов; б) загальних, які передбачають здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями; здатність працювати в команді та автономно; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; в) фахових, які передбачають здатність вільно, гнучко й ефективно використовувати англійську та дві західноєвропейські мови в усній та письмовій формі у різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному) для розв'язання комунікативних завдань у різних сферах життя; усвідомлення засад і технологій створення текстів різних жанрів і стилів державною та англійською та двома західноєвропейськими мовами; надання консультацій з дотримання норм літературної мови та культури мовлення; організацію ділової комунікації.

Навчально-виробнича практика відбувається в умовах моніторингу та тісної співпраці керівників практики і студентів, вона складається із семи основних етапів, до яких належать такі:

1. Установча конференція, що передбачає знайомство студентів з метою та завданнями практики та її специфікою.
2. Відвідання місця проходження практики і знайомство з роботодавцями та визначеними завданнями.
3. Укладання плану проходження практики й узгодження його з керівником.
4. Проходження практики згідно з планом, набуття досвіду роботи в колективі та соціально-комунікативних навичок.
5. Вивчення специфіки соціальної групи або регіону, представниками якого є особи, з якими працює студент, проведення анкетування та інтерв'ювання для опису мовної ситуації в соціальній групі чи регіоні, систематизація зібраного матеріалу для подальших досліджень.
6. Підготовка звіту про проходження практики.
7. Участь у підсумкових зустрічах і заходах з обговорення результатів навчально-виробничої практики, захист отриманих здобутків.

Після закінчення навчально-виробничої практики студенти бакалаврату подають науковому керівникові такі документи: 1) звіт про виконану роботу та набутий досвід; 2) індивідуальний план виробничої практики; 3) щоденник виробничої практики з описом проведеного культурно-просвітницького заходу або опитування; 4) детальний опис запропонованої методики проведення культурно-просвітницьких заходів або опитування; 5) презентацію звіту про виконану роботу у форматі науково-практичної конференції з використанням технічних засобів; 6) характеристику практиканта з місця проходження практики; 7) опрацювання зібраних даних щодо опису мовної ситуації в соціальних групах чи регіоні(заповнені анкети щодо мовної ситуації в соціальних групах; записане усне інтерв'ю (аудіозапис) та його стенограма).

Під час проміжного контролю, співбесід та усного опитування на підсумкових конференціях до 90% студентів зазначають, що здобули досвід роботи в колективі; навички роботи з інформацією; вдосконалили навички роботи з комп'ютером, зокрема, застосування сучасних інструментів комп'ютерної роботи з текстом та навички роботи із різними комп'ютерними програмами для презентації результатів роботи; здобули досвід участі в соціальних проектах; командної роботи; навички будувати формальні стосунки, управляти особистим часом; навчилися свідомо обирати власні стратегії й тактики під час спілкування.

Слід зауважити, що відгуки організацій, які приймають студентів на практику, також підтверджують зазначене вище, що свідчить про важливість та необхідність цього виду

роботи для формування м'яких навичок, оскільки студенти шляхом безпосереднього виконання своїх обов'язків на місці проходження навчально-виробничої практики, власного спостереження та консультацій з працівником, до якого вони прикріплені, набувають досвіду трудової діяльності, пов'язаної із соціальною комунікацією.

Отже, необхідність формування м'яких навичок виникла завдяки об'єктивним вимогам сучасного ринку праці, який потребує фахівців, що володіють розвиненими надпрофесійними якостями. В наукових розвідках одностайно наголошується на доцільності упровадження вищими закладами освіти політики наскрізного формування soft skills як у межах певних освітніх компонентів та наукової роботи, так і у позааудиторній роботі. Соціально-комунікативна практика є гідним прикладом такої політики. Вона сприяє формуванню компетентностей, які спрямовані на особистісний розвиток та професійне зростання студентів ВНЗ.

Список літератури:

1. Башкір О. Інтерактивні методи формування soft skills майбутніх фахівців. Наукові інновації та передові технології. 2022. №1(3). С. 216–224. URL: <https://www.academia.edu/> (дата звернення: 28.07.2023).
2. Кірдан О., Кірдан О. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2021. Вип 2(6). С. 152–160. URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/248144> (дата звернення: 12.06.2023).
3. Коваль К. Розвиток soft skills у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162–167. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/> (дата звернення: 17.07.2023).
4. Програма навчально-виробничої практики («соціально-комунікативної») для студентів 4 курсу спеціальності «Філологія», спеціалізації «германські мови і літератури (переклад включно), освітньої програми «Англійська філологія та переклад, дві іноземні мови/ English Studies and Translation and Two Western languages». URL: <https://philology.knu.ua/osvitni-prohramy/> (дата звернення: 12.06.2023).
5. Сосновенко Н., Ткачук І. Розвиток soft skills у студентів коледжів. Професійна освіта. 2019. № 3 (84). С. 16–18. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717748/1/> (дата звернення: 21.07.2023).
6. Торосян О., Шелякіна А. Формування та розвиток soft skills у студентів вищих навчальних закладів. Актуальні питання гуманітарних наук. 2023. Вип. 66. том 3. С. 272–277.
7. Чухно І. Формування soft skills як складова якісної підготовки студентів медичних ЗВО в сучасних умовах. Теорія та методика професійного розвитку педагогічних працівників як складова безперервного навчання впродовж життя в системі вищої медичної освіти, науки і практики. Том 1. 2023. С. 67–71. URL: <https://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/29304> (дата звернення: 31.07.2023).

ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Шепеленко Світлана Миколаївна

докторант кафедри економіки та менеджменту, к.пед.н.

Українська інженерно-педагогічна академія (м. Харків)

ORCID: 0009-0006-3952-2035

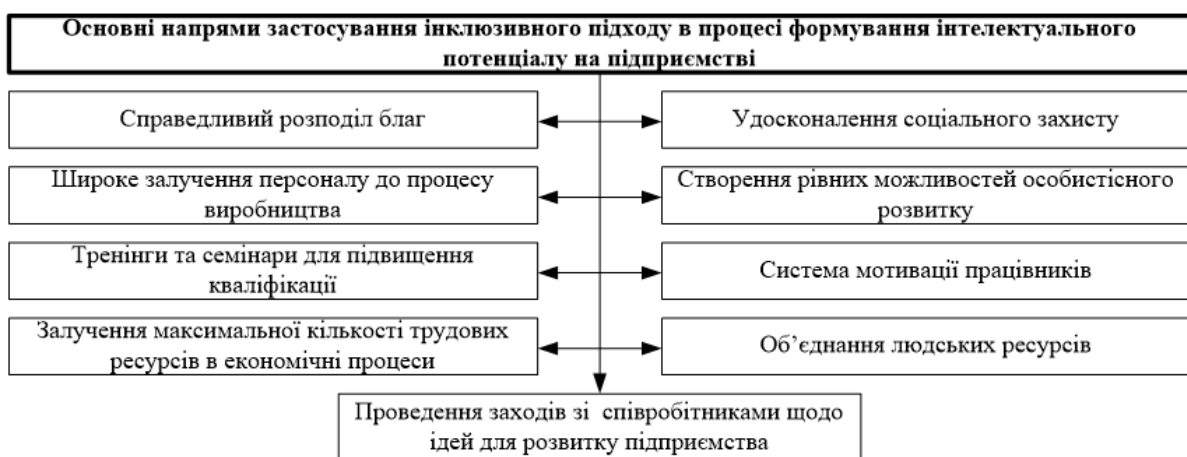
svitlana7388@qmail.com

Інтелектуальна складова підприємства, як і багато інших, має важливу роль в управлінській діяльності. Інтелектуальний потенціал підприємства – це сукупність умінь, навичок, творчих здібностей, досвіду персоналу та керівництва – так звані інтелектуальні ресурси для технологічного розвитку виробництва.

Інтелектуальний потенціал підприємства є складовою інноваційного потенціалу, а також формується за окремих фінансових вкладень. Втілення інновацій у виробництво потребує належного рівня інтелектуальної складової. Джерелом формування інтелектуального потенціалу є інтелектуальні та фінансові ресурси підприємства. Рациональне застосування фінансів у кваліфікаційно-освітніх програмах розвитку персоналу сприятиме підвищенню інтелектуального потенціалу. З цього ми розуміємо, що інтелектуальна складова підприємства тісно переплітається з економічною, що в свою чергу сприяє підвищенню конкурентних переваг, управлінських та підприємницьких навичок персоналу.

Існує безліч методів та підходів у формуванні інтелектуального потенціалу підприємства. Один з таких – інклюзивний. Інклюзія – це прагнення залучити й інтегрувати всіх людей і групи в діяльність, організації, політичні процеси та інші процеси, особливо тих, хто перебуває у несприятливих умовах. Відповідно, інклюзивний підхід у формуванні інтелектуального потенціалу підприємства спрямований на те, щоб об'єднати знання та навички персоналу в одне ціле, з метою втілення однієї глобальної ідеї у розвиток підприємства. Інклюзивний підхід сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності та інноваційності, що позитивно впливає на економічний розвиток підприємства [1-5].

Використання інклюзивного підходу у виконанні цих завдань розкриє креативний потенціал працівників підприємства, що надасть можливість абсолютно кожному висловити свою думку та ідею, які в результаті не залишаться без уваги. Саме застосування інклюзивного підходу в процесі формування інтелектуального потенціалу передбачає наступні напрями, які представлені на рис. 1.

Рис. 1. Основні напрями застосування інклюзивного підходу в процесі формування інтелектуального потенціалу на підприємстві

Процес формування інтелектуального потенціалу підприємства є одним з напрямків його економічної стратегії розвитку і передбачає створення системи ресурсів і компетенцій таким чином, щоб результат їхньої взаємодії був успішним. Основними завданнями формування інтелектуального потенціалу є: пошук та відбір кандидатів для реалізації інноваційних проєктів; збір та аналіз анкет, резюме, рекомендацій; проведення співбесід; адаптація співробітників на підприємстві до організаційної структури, системи праці, формальних і неформальних форм взаємодій; робота з кадровим резервом.

Важливими недоліками, що стримують інклюзивний розвиток інтелектуального потенціалу підприємств є:

- безсистемність та непослідовність формування соціально-економічної політики на підприємствах;
- низький рівень нормативно-правової підтримки та регулювання трудової діяльності підприємств;
- відсутність системної підтримки інклюзивного розвитку на підприємствах;
- низький рівень фінансування на створення нових робочих місць;
- відсутність умов взаємовідносин між учасниками процесу;
- відсутність капіталовкладень на інноваційний розвиток на підприємствах.

Отже, основною функцією інклюзивного підходу є процес збільшення інтеграції працівників на підприємстві через доступність до можливостей і справедливий розподіл результатів праці, які спрямовані на ефективний розвиток підприємств.

Список літератури:

1. Базиліук А., Жулин О. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. Економіка та управління на транспорті. 2015. №1 . С. 19-29.
2. Диба В. Інтелектуальний потенціал підприємства та методи його оцінки. Ринок цінних паперів України. 2013. №9-10. С. 97-101.
3. Островська Г. Управління інтелектуальним потенціалом підприємства Галицький економічний вісник. 2018. № 2. С. 88-97.
4. Чобіток В. І. Синектичний підхід до інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2020. № 1 (69). С. 145–151.
5. Чобіток В. І. Методологія наукового пізнання як основа інтелектуалізації управління холістичним розвитком підприємств. Проблеми економіки. 2020. № 1. (43). С. 234–240.

ВМІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ САМОСТІЙНО ВИЯВЛЯТИ ТА ВИРІШУВАТИ ЕЛЕМЕНТАРНІ ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ: СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА

Шишак А.М.

здобувачка третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти 3 року навчання, асистентка
кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти
ТНПУ ім. В. Гнатюка
<https://orcid.org/0000-0001-7715-9528>
andrianashyshak@tnpu.edu.ua

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти, у межах освітнього процесу необхідно сприяти формуванню в учнів початкової школи інформаційно-цифрової (інформаційно-комунікаційної) компетентності, яка передбачає «опанування основою цифрової грамотності для розвитку і спілкування, здатність безпечного та етичного використання засобів інформаційно-комунікаційної компетентності у навчанні та інших життєвих ситуаціях» [1]. В Описі рамки цифрової компетентності для громадян України конкретизовано сфери цифрової компетентності: с0 «Основи комп'ютерної грамотності», с1 «Інформаційна грамотність, уміння працювати з даними», с2 «Створення цифрового контенту», с3 «Комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві», с4 «Безпека в цифровому середовищі», с5 «Розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя». У межах с5 визначено 5 назв компетентностей, серед них – с5.к1 «Розв'язання технічних проблем», с5.к2 «Визначення потреб та їх технологічне вирішення» [2, с. 9]. Необхідність їх становлення передбачає формування у молодших школярів вміння самостійно виявляти та вирішувати елементарні технічні проблеми.

Мета дослідження полягає в тому, щоб визначити сутність і охарактеризувати вміння молодших школярів самостійно виявляти та вирішувати елементарні технічні проблеми.

Інформаційно-цифрові вміння – це «вміння опрацьовувати цифрову інформацію, зокрема й комунікувати онлайн, і добирати відповідні засоби ІКТ та алгоритми дій з ними для реалізації власного запиту» [3, с. 71]. До груп інформаційно-цифрових умінь учнів початкової школи належать такі: вміння шукати та оцінювати цифрову інформацію, вміння добирати та використовувати цифрові засоби, вміння взаємодіяти онлайн, вміння самостійно виявляти та вирішувати елементарні технічні проблеми.

Вміння самостійно виявляти та вирішувати елементарні технічні проблеми охоплює два складових уміння: вміння виявляти несправності у роботі цифрового пристрою і вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми. Розподіл визначеної групи інформаційно-цифрових умінь на два уміння зумовлено тим, що молодший школяр під час роботи з цифровим пристроєм повинен уміти побачити неточність в його роботі, визначити, чи може він її самостійно та безпечно усунути; якщо так – зробити це, якщо ні – звернутися до когось за допомогою.

Вміння виявляти несправності у роботі цифрового пристрою – це здатність здобувача початкової освіти усвідомлювати труднощі взаємодії з цифровими засобами. Молодший школяр має помітити ознаки збою у роботі комп'ютера або смартфона, зіставити їх з можливими причинами.

Учень початкової школи має навчитися аналізувати ознаки, що вказують на конкретні несправності у роботі цифрового пристрою. Наведемо кілька прикладів: сповіщення-заклик підключити зарядний пристрій сигналізує про низький заряд батареї ноутбука; те, що під час виконання маніпуляцій комп'ютерною мишею курсор не рухається, свідчить про проблеми з під'єднанням координатного пристрою; неможливість переглянути фото у соціальній мережі вказує на ймовірні відсутність чи низький рівень інтернет-з'єднання; недостатня гучність

звуку аудіофайлу зобов'язує зацентувати на тому, що звук відрегульовано на визначений рівень за допомогою спеціальних інструментів (мікшера або колонок).

Зауважуємо на тому, що вміння виявляти несправності передбачає встановлення взаємозв'язків між станом цифрового пристрою, що відображається у відповідних ознаках, та його причинами. Тож, зважаючи на це, технічні труднощі поділяються на два види: ті, причини яких молодший школяр може самостійно встановити, і ті, причини яких він здатний виявити тільки у взаємодії з дорослим. Учні початкової школи повинні вчитися виявляти причини несправностей, елементарних за своєю суттю: тих, які є найпоширенішими під час взаємодії з цифровими пристроями, а їх виникнення не завдає особливої загрози роботі диджитал-засобу; такі несправності молодший школяр потенційно міг би подолати, ґрунтуючись на власних знаннях.

Здобувач початкової освіти може двома шляхами оволодіти вмінням виявляти несправності у роботі цифрового пристрою: самостійно або під час конкретно спрямованої взаємодії з кимось (вчителем, батьками, друзями тощо). Самостійне набуття такої здатності найчастіше проявляється тоді, коли учень 6–10 років використовує програмне або апаратне забезпечення ПК, онлайн-сервіси; це інколи характеризується певними неточностями, оскільки молодший школяр може висловити хибні припущення. Оволодіння окресленою здатністю шляхом взаємодії з кимось передбачає демонстрування компетентними людьми можливих ознак несправностей спеціально або під час ситуацій, коли здобувач початкової освіти спостерігає за їх роботою з цифровими пристроями. Науковості й цілісності компетентностей молодшого школяра сприяє те, що він має наставника, який пояснює йому причини явищ та ситуацій.

Вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми – це «здатність молодших школярів усувати найпростіші неточності у роботі комп'ютера чи смартфона» [3, с. 75]. Воно передбачає набуття здобувачами початкової освіти простих способів усунення труднощів під час використання цифрових засобів. Наведемо кілька прикладів: якщо не вмикається новий комп'ютер, то необхідно використати зарядний пристрій, щоб підзарядити батарею; «завис» гаджет – слід виконати перезавантаження за допомогою відповідних кнопок; звук цифрового пристрою занадто тихий або гучний – варто відрегулювати його за допомогою мікшера на ПК; реклама перекриває текст на сторінці – можна закрити її, натиснувши на загальноприйнятну піктограму; тощо. Зважаючи на зазначене, доцільно зробити висновок: вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми передбачає виявлення взаємозв'язку між несправним станом цифрового пристрою і потенційними варіантами для його подолання.

Є два шляхи формування у молодшого школяра вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми. В одному із випадків здобувач початкової освіти оволодіває окресленими технічними вміннями під час цілеспрямованої чи нецілеспрямованої взаємодії з компетентними дорослими, зокрема педагогами та батьками. Цілеспрямованість зазначеної діяльності проявляється за умови підпорядкованості попередньо визначеній меті під час навчання – дорослий спеціально спонукає учня початкової школи виправляти несправності у роботі цифрового пристрою. Нецілеспрямованість цього процесу демонструється тоді, коли молодший школяр під час взаємодії з батьками або педагогами спостерігає за вирішенням ними технічних проблем ПК та на основі таких споглядань вчиться здійснювати аналогічне. Другий шлях формування у молодшого школяра вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми реалізується під час його самостійної роботи з цифровими пристроями: здобувач початкової освіти користується цифровими пристроями; логічно мислячи та ґрунтуючись на попередньому тематичному досвіді, усвідомлює ознаки неполадок; прогнозує та алгоритмічно здійснює шлях подолання несправного стану цифрового пристрою. Важливо розуміти, що цей варіант може бути основою для формування учнем початкової школи неправильних висновків: реалізуючи хоч і дієві, але хибні кроки для подолання технічних неполадок, можна нашкодити гаджету.

Здатність молодшого школяра самостійно визначити та вирішити зазначені технічні несправності сприяє усвідомленню ним себе як самостійного користувача ПК чи смартфона, реалізації вікової потреби 6–10-річок у самостійності, формуванню впевненості у собі як наслідку спроможності успішно знайти шлях подолання проблеми. Крім цього, варто сприяти усвідомленню учнями початкової школи того, що є неполадки, які вони не зможуть усунути самостійно; виявляючи їх, здобувач початкової освіти повинен звернутися до батьків, учителів та/або професіоналів. Важливо наголошувати, що цифрові пристрої – це зазвичай дорогі речі, які за умови неналежного користування виходять з ладу. Тому, наприклад, досліджуючи ознаки та причини несправностей у їх роботі, фізично ділити їх на складові частини недоречно для учня молодшого шкільного віку [3, с. 75].

Таким чином, вміння молодших школярів самостійно виявляти та вирішувати елементарні технічні проблеми – це група інформаційно-цифрових умінь, яка охоплює два складових уміння: вміння виявляти несправності у роботі цифрового пристрою і вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми. Вміння виявляти несправності у роботі цифрового пристрою – це здатність здобувача початкової освіти усвідомлювати труднощі взаємодії з цифровими засобами: помітити ознаки збою у роботі комп'ютера або смартфона, зіставити їх з можливими причинами. Вміння самостійно вирішувати елементарні технічні проблеми – це здатність молодших школярів на основі аналізу ознак цифрового пристрою усувати найпростіші неточності у його роботі. В освітньому процесі початкової школи ЗЗСО слід сприяти формуванню у здобувачів освіти зазначеної групи інформаційно-цифрових умінь.

Список літератури:

1. Державний стандарт початкової освіти. Київ, 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.03.2024).
2. Опис рамки цифрової компетентності для громадян України. Київ: Міністерство цифрової трансформації України, Дія. Цифрова освіта, 2021. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/3/mintsifra-oprilyudnyue-ramku-tsifrovoi-kompetentnosti-dlya-gromadyan/%D0%9E%D0%A0%20%D0%A6%D0%9A.pdf (дата звернення: 04.03.2024).
3. Чайка В., Шишак А. Інформаційно-цифрові вміння учнів початкової школи: сутність, види, змістові характеристики. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2023. № 1. С. 69-77. DOI : 10.25128/2415-3605.23.1.9

ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Шишенко Валентина Олексіївна

канд. пед. наук, доцент
доцент кафедри початкової і професійної освіти
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, Україна

Гончаренко Анастасія Валеріївна

здобувачка вищої освіти факультету початкового навчання
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, Україна

Наразі дуже актуальною постає проблема психічних та фізичних хвороб дітей у дошкільному та шкільному віці через дуже велике навантаження на дитячу психіку. Дуже впливає на загальний стан дитини Інтернет: соціальні мережі, медіа, ЗМІ; стресові ситуації, сімейні обставини, малорухомий спосіб життя, навчальне навантаження, недотримання режиму дня тощо. Тому однією з головних задач педагога є не тільки навчити дитину, а й розвантажити дитячу психіку, надати можливість відпочити якісно, що допоможе покращити навчальний процес та налагодити емоційний стан.

Дослідженням казкотерапії та її впливу на освітній процес займалися вчені, такі як О. Защірінська, М. Поваляєва, Д. Соколов, С. Черняєва та інші. Також питанням казкотерапії займалися Ю. Бойчук, Т. Грабенко, Т. Зінкевич-Євстігнєєва, О. Казачінер, Л. Любченко, М. Моліцька, А. Руденко, В. Шишенко та інші. Василь Сухомлинський наголошував, що «завдяки казці дитина має можливість пізнати світ не тільки розумом, а ще й серцем, тим самим розвиваючи моральні якості».

Казкотерапія – це здоров'язберігаюча технологія, яку використовують під час освітнього процесу, завдяки чому відбувається формування ключових компетентностей молодших школярів. Цей метод використовується для розв'язання емоційних проблем та поліпшення взаємодії з навколишнім середовищем шляхом використання казкових елементів.

Казкотерапія допомагає влаштувати процес утворення зв'язку між реальною ситуацією та казковими подіями. Наприклад, якщо ми розповімо дітям казку про дуже доброго та цікавого котика Міккі, який завжди допомагав своїм друзям, робив добро. Чи з'явиться у дитини бажання вдарити вуличного котика, який трапиться йому на шляху додому? Або, розповімо про дивовижний світ рослин. Чи буде після цього дитина ламати гілки на деревах?

Робота з казкою будується на читанні або її створенні, після чого відбувається обговорення, коли дитина може висловити власну думку, проаналізувати вчинки героїв. Розповідь казки повинна супроводжуватися ілюстраціями, задля збагачення сюжету образами.

Одним із найефективніших методів казкотерапії для дітей є надання можливості дітям створювати власні казки. Створені дітьми казки не тільки відображають їхню внутрішню дійсність і поточні проблеми, а й допомагають вирішити труднощі. Зазначалося, що створення казок позитивно впливає на психічне здоров'я: діти стають більш урівноваженими та легше долають життєві труднощі.

Отже, казкотерапія допомагає розшифрувати знання про світ та взаємовідносини в ньому, а також максимально психологічно розвантажити дитину, зменшити агресивність, розкрити внутрішній потенціал, пробудити душу, підвищити свідомість подій, отримати знання про закони життя та подолати різні кризові моменти дитинства. Тому використання методу казкотерапії є необхідною частиною навчального процесу.

СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ САПР В БУДІВНИЦТВІ

Шкриль О.О.

д.т.н., проф.

професор кафедри будівельної механіки КНУБА

Долгошей В.Б.

к.фіз.-мат.н., доц.

доцент кафедри прикладної фізики НТУ України КПІ ім. І.Сікорського

Каталоги компаній, які займаються поширенням програм для будівельного проектування, налічують сотні найменувань продуктів вітчизняних і зарубіжних виробників з усіх розділів проекту. Сучасні напрямки розробки проектувальних систем включають в себе різноманітні підходи та спеціалізовані програмні засоби, призначені для вирішення різних завдань у сфері проектування будівель і споруд. Особливості функціонування цих систем визначаються їхнім призначенням, функціональними можливостями та спрямовані на полегшення робочого процесу та підвищення ефективності роботи проектних фахівців. На сьогоднішній день можна виділити декілька основних напрямів розвитку сучасних проектувальних систем:

1) Графічні системи (наприклад, AutoCAD): Ці системи забезпечують можливість створення графічного зображення об'єктів і випуску проектної документації. Вони зазвичай мають широкий спектр функцій для створення і редагування геометричних об'єктів, а також дозволяють виробляти різні типи креслень. AutoCAD, зокрема, є однією з найпопулярніших програм у цьому напрямку

2) Графічні системи з потужним апаратом графічного діалогу (наприклад, ArchiCAD, Allplan): Ці системи дозволяють створювати графічні моделі об'єктів, які відображають їхні геометричні та видові властивості. Вони зазвичай мають розвинуті інструменти для роботи з 3D-моделями та забезпечують автоматизацію деяких аспектів проектування

3) Проблемно-орієнтовані проектувальні системи (наприклад, SCAD, LIRA): Ці системи спрямовані на розв'язання конкретних проблемних задач у сфері проектування. Вони можуть мати обмежений функціонал, проте надають глибокі можливості для вирішення конкретних завдань

4) Системи, орієнтовані на максимальне використання інтелектуальних можливостей (наприклад, MOHOMAX): Ці системи зазвичай включають в себе експертні системи, бази знань і спеціалізовані алгоритми, спрямовані на автоматизацію різних аспектів проектування.

5) Інтегровані системи на основі цифрової моделі об'єкта: Ці системи базуються на цифрових моделях об'єктів і забезпечують інтегрований підхід до проектування, що дозволяє координувати різні аспекти проектування і підтримувати їхню взаємодію.

Кожен з цих напрямків має свої переваги і обмеження, і вибір конкретної системи залежить від потреб і специфіки конкретного проекту та користувача.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Язловицька О.В.

канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології
та методики викладання іноземної мови
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Харків, Україна

Світ сьогодення стрімко рухається до цифровізації майже в усіх сферах життя, і вивчення іноземних мов не є винятком. Еволюція методів вивчення мови відображає постійні пошуки оптимізації її засвоєння, а наявність мультимедійних ресурсів, онлайн-курсів і додатків полегшила доступ до матеріалів для ефективного оволодіння цільовою мовою.

Однією з головних переваг цифровізації у вивченні іноземних мов є розширення доступу до широкого спектру ресурсів для її вивчення. Інтегруючи технології в аудиторію, викладачі можуть створити динамічне цифрове освітнє середовище, яке стимулює залучення студентів і сприяє більш захоплюючому досвіду навчання [1]. Освітнє середовище, яке має ознаку цифровізації, надає багато можливостей для взаємодії, зокрема миттєвий доступ до автентичних мовних матеріалів і ресурсів, які можуть значно покращити розуміння та майстерність учнів. Наприклад, програми для вивчення мови та онлайн-платформи дозволяють практикуватися у своєму власному темпі, отримувати миттєвий відгук і спілкуватися з носіями мови з усього світу. Оцифрування навчання мови зумовило необхідність переходу від традиційної педагогіки до більш інноваційних та інтерактивних методів навчання. У 19-му та 20-му століттях непрямі методи, такі як граматично-перекладацький підхід, вважалися революційними у сфері вивчення іноземної мови. Цей метод, що походить від вивчення класичних мов, наголошував на важливості розуміння граматичних правил і дозволяв студентам будувати речення шляхом перекладу з рідної мови – практика, яка, здавалося, сприяла розвитку логічного мислення через інтенсивні граматичні вправи. Однак із плином часу ці традиційні методи протиставили інноваційним підходам, які надають пріоритет інтерактивності та зворотному зв'язку в реальному часі. Фахівці з викладання іноземної мови тепер можуть використовувати різноманітні мультимедійні інструменти, такі як відео, подкасти та інтерактивні ігри, які не тільки задовольняють різні стилі навчання та зберігають мотивацію студентів, а також посилюють формування іншомовної компетенції наряду з дотриманням загальноосвітніх цілей традиційних методик.

Порівнюючи сучасне цифрове освітнє середовище з традиційними методами вивчення мов, стає очевидним, що інтеграція цифрових інструментів привносить трансформаційну перевагу в освітнє середовище. Цифровізація освіти, особливо у сфері вивчення мови, була предметом широкого теоретичного аналізу, що свідчить про глибокі наслідки для того, як викладаються та вивчаються іноземні мови в академічних умовах [3]. Крім того, важливість таких інструментів підкреслюється необхідністю вивчення та аналізу досвіду вищих навчальних закладів, які прийняли ці цифрові інструменти задля покращення мовної освіти, тим самим створивши прецедент, який заслуговує на поглиблене вивчення [2]. Приклади цифрових інструментів включають програми для вивчення мов, онлайн-словники, інтерактивне програмне забезпечення та віртуальні класи, кожен з яких робить унікальний внесок у створення надійного цифрового освітнього середовища. Наприклад, Interactive College of Technology пропонують студентам спеціалізовану програму вивчення англійської мови, яка розроблена не лише для того, щоб підготувати їх до академічних і професійних умов, але й для того, щоб скористатися цифровими інструментами, які вони мають у своєму

розпорядженні та надати професійний досвід вільного використання цифрових засобів, які дедалі стають необхідними у світі сьогодення [4].

Хоча цифровізація вивчення мови відкриває нові можливості для отримання знань, вона не позбавлена потенційних недоліків. Перехід від традиційних методів навчання до цифрових платформ іноді може призвести до відчуття ізоляції серед учнів. Без фізичної присутності аудиторії студенти можуть втратити природні соціальні взаємодії та культурні обміни, які покращують процес вивчення мови. Крім того, адаптація до різноманітного програмного забезпечення та онлайн-ресурсів потребує часу та терпіння, і не всі студенти можуть мати рівний доступ або знайомство з цими технологіями [Іванюк]. Залежність від цифрових інструментів може ненавмисно нехтувати розвитком певних комунікативних навичок, таких як невербальні сигнали та вимова, які краще опрацьовуються під час очного міжособистісного спілкування [2]. Вирішальною складовою постають технічні можливості всіх сторін, залучених до навчального процесу, включаючи як студентів, так і викладачів. Однією з суттєвих перешкод для успішного впровадження цифрових платформ вивчення мови є необхідність постійного та надійного підключення до Інтернету. Ця вимога може бути особливо складною в регіонах, де інфраструктура Інтернет-зв'язку недостатньо розвинена.

Таким чином, незважаючи на те, що інтеграція цифрових інструментів у мовну освіту є важливим кроком вперед, надзвичайно важливо вирішити певні виклики, щоб забезпечити всебічний досвід навчання. Хоча оцифрування може покращити доступ до ресурсів для вивчення мов і підвищити гнучкість навчальних розкладів, воно також може закріпити нерівність у вивченні мови та обмежити культурне занурення. Ефективність цифровізації у вивченні мови залежить від того, як вона використовується. Завдяки стратегічному використанню цифрових інструментів вивчення мови стає не тільки більш інтерактивним і захоплюючим, але й більш узгоджується з внутрішньою мотивацією та соціальними прагненнями учня.

Список літератури:

1. Іванюк І.В. Використання засобів цифрового освітнього середовища вчителями іноземних мов. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2020. № 2 (2). С. 1–9. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-8-1>
2. Осова О. Лінгводидактичні особливості викладання іноземних мов у кризових ситуаціях: досвід закладів вищої освіти України. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. 2023. Вип. 42. С. 62–80.
3. Язловицька О., Птушка А, Байбекова Л, Пруднікова А. Вивчення іноземної мови у рамках процесу діджиталізації освіти. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2023. № 1 (23). С. 347–355.
4. Learn English at ICT. URL: <https://www.ict.edu/programs/english-as-a-second-language-certification/> (дата звернення 26.02.2024)

ДИЗАЙН В ІНДУСТРІЇ МОДИ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Яшарова М.М.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ

Інтелектуальний капітал є одним із найважливіших конкурентних переваг практично будь-якого підприємства ХХІ століття. Високий потенціал креативних індустрій сьогодні не лише відзначається фахівцями, а й активно обговорюється у суспільстві. Сфера моди, як один із яскравих проявів креативної економіки, є найбільшим об'єктом комерціалізації, що дозволяє максимізувати прибуток окремих економічних агентів і, разом, підвищує ефективність економічного результату в масштабах країн.

Глобальний ринок індустрії моди продовжує розвиватись: з'являються нові дизайнерські проекти, формуються ринки мереж ритейлерів та постачальників, створюються локальні центри регіональної моди. Разом з цим посилюється і конкуренція, в тому числі міжнародна, що викликає нагальну необхідність збереження та нарощування компаніями своїх конкурентних переваг, багато з яких є специфічними нематеріальними активами цієї сфери діяльності. Мода – це явище, яке характеризується постійними змінами в стилі та способі життя людей, уподобаннях в одязі та аксесуарах. Термін «мода» часто використовується для опису популярних стилів, трендів та уподобань в одязі, взутті, аксесуарах, красі та інших сферах діяльності людини. Мода тісно пов'язана з культурою, соціальними змінами у суспільстві, мистецтвом та економікою, вона відображає дух часу, взаємодіючи з індивідуальними уподобаннями та колективними цінностями суспільства.

Сучасна індустрія моди заснована на постійному розвитку й активному застосуванні інноваційних технологій і новаторських ідей, що дають змогу поєднувати в одязі, взутті та аксесуарах досягнення промисловості та елементи мистецтва. При цьому велика кількість товарів на ринку неминуче призводить до конкуренції і спонукає виробників не тільки максимально скорочувати терміни просування новинок до споживача, а й приділяти особливу увагу зовнішньому вигляду (дизайну) виробу, що допомагає виділити товар конкретного виробника. Ця мета досягається творчою працею багатьох фахівців, які спочатку розробляють ідею (проект) зовнішнього вигляду (форма, колірна гама, елементи декору тощо) нового виробу, здатного привернути увагу потенційного споживача, викликати інтерес до товару, сформувані у нього думку про товар.

Відповідно до норм чинного законодавства права на зовнішній вигляд виробу захищаються за допомогою реєстрації результату творчості як промисловий зразок, який може бути створений не тільки у сфері промисловості, а й інших галузях, а й інших соціально значущих галузях суспільних відносин, зокрема в індустрії моди, що набирає обертів. Так, згідно зі щорічним звітом ВОІВ «Світові показники інтелектуальної власності» (WIPO), навіть незважаючи на те, що кількість заявок на товарні знаки та промислові зразки у світі скоротилася, новатори з усього світу 2022 року подали 3,46 мільйона патентних заявок, серед яких значне місце займають заявки, що стосуються індустрії моди [1]. У 2022 році в усьому світі було подано приблизно 1,1 мільйона заявок на промислові зразки, які містили близько 1,5 мільйона дизайнів. Тобто на 2,1% менше, порівняно з 2021 роком. Лідерами за кількістю дизайнів стали Китай, Туреччина, Німеччина та Республіка Корея, секторальний розподіл, то найпопулярнішими були: меблі та товари для дому (17,2%), текстиль і аксесуари (15,6%), інструменти й обладнання (12,4%), електроенергія та освітлення (9,1%)[2].

Правам та інтересам дизайнерів і модельєрів присвячена Директива № 98/71/ЄС Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу «Про правову охорону промислових зразків» [3], що встановлює особливий правовий режим для промислових зразків, які користуються сезонним попитом. Цим результатам творчості, що стали загальнодоступними на території ЄС, надається правова охорона без виконання будь-яких формальностей, а також без сплати мита одночасно на території всіх країн ЄС. За однієї умови – перше розкриття інформації про промисловий зразок має відбутися в межах території Європейського союзу. Такий підхід до охорони прав фахівців fashion-дизайну поза всяким сумнівом заслуговує на увагу та аналіз з боку цивілістів. Звичайно охороні документи (патенти, свідоцтва) не захищають повністю права дизайнерів від підробок та плагіату, що є найрозповсюджене порушення прав інтелектуальної власності в сфері індустрії моди. Посягання на дизайнерські ідеї, копіювання зовнішнього вигляду виробу порушує авторські права творців таких об'єктів.

Відповідно до п. 3 ст. 7 закону України «Про авторське право і суміжні права» правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору, а не поширюється на технології створення та вираження твору, на ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони у творі виражені, описані, пояснені, проілюстровані [4].

Авторське право у fashion-індустрії може охороняти ескізи одягу, викройки як твори образотворчого та ужиткового мистецтва, проте не сам одяг. Історично відомо, що у 1787 році орнаменти тканин набули охорону авторського права, одними з перших серед інших об'єктів авторського права. Така концепція домінує в США, де одяг будь-якого дизайну авторським правом не захищений. Наприклад у США, де одяг не захищається авторським правом, оскільки не вважається предметом творчості, також без спеціальної реєстрації охороняється дизайн тканин, ювелірних виробів і пряжок. У Європейському Союзі діє акт Community Design Protection Regulation з 2002 року за яким охорону можуть отримати як зареєстровані, так і не зареєстровані дизайнерські об'єкти, який охороняє дизайн одягу, галантереї та аксесуарів за замовчуванням.

У Франції відомий будинок моди Hermès в 2010 р. отримав патент на промисловий зразок в Україні на сумку, а Chanel у 2020 р. – на поясну сумку [4]. В Україні, аби захистити свої авторські права на малюнок чи ескіз виробу, дизайнеру не обов'язково їх реєструвати, варто подбати про підтвердження факту та дати їх створення. Таке копіювання об'єктів інтелектуальної власності, як дизайн, з метою в майбутньому продажу є доволі поширеною практикою не тільки в нашій країні, а й в усьому світі, що може призвести до втрати довіри клієнтів та партнерів, а також втратити прибутку творців таких творів. В той же час, реєстрація авторського права не надає виключного права на дизайн самого виробу, в такому випадку потрібно обирати реєстрацію як промисловий зразок, тому що ідея зробити ескіз нової сукні не охороняється, будь-яка особа може це зробити, а от права на малюнки нової моделі, зроблені в програмі чи на папері вами - належить тільки автору, наприклад авторка ескізів «Little black dress» Coco Chanel. У кожного фото, відео, ескізу, каталогу є автор, якому крім особистих немайнових прав належать і виключні майнові.

В 2016 році відомий дизайнер Andre Tan зареєстрував унікальний принт для тканини в стилі національних кольорів під назвою «Діамантова Україна». Тобто зареєструвати промисловий зразок відносно кропіткий процес та має свої переваги, коли якась частина дизайнерський задум потенційно здатні принести комерційний успіх маючи новизну та індивідуальний характеру. Відповідати таким вимогам, особливо в індустрії моди, може далеко не кожен виріб. Відповідно до закону України «Про охорону прав на промислові зразки» промисловий зразок може бути як зовнішній вигляд виробу, так і його окрема частина, наприклад гудзик, візерунок, ювелірні прикраси чи частина взуття, зокрема наприклад у 2011 році Christian Louboutin захищав свої права у судовому процесі проти іншого французького будинку моди Yves Saint Laurent підставою звернення до суду був випуск монохромної колекції взуття «червона підшва».

Отже, в Україні, для захисту авторських прав на малюнок чи ескіз виробу, дизайнер носить більш рекомендаційний характер щодо реєстрації у вигляді свідоцтва або патентна але це може бути важливим доказом у суді при доведенні презумпції авторства. Крім того, існують різні способи захисту авторських прав дизайнерів fashion-індустрії, і комплексний підхід до цього питання є розумним, а саме: реєстрація торгової марки, що може захистити унікальні елементи дизайну або логотипи, які ідентифікують бренд; патентування як промисловий зразок, якщо дизайн має новаторські аспекти, патент на промисловий зразок може забезпечити його захист як на частину так і в цілому виріб; реєстрація авторського права тощо. Для найефективнішого захисту можна використовувати комбінацію цих заходів, враховуючи конкретні особливості і потреби дизайну щоб в майбутньому вжити заходи для попередження можливих порушень на такі об'єкти права інтелектуальної власності. Тож, єдиного підходу до захисту своїх розробок у fashion-індустрії в Україні не існує, а тим паче світова практика в цій сфері досить різна.

Список літератури:

1. Спеціальна інформаційна система Укрпатенту. URL: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/shchorichnyi-zvit-wipo-30112023>
2. World Intellectual Property Indicators Report: Record Number of Patent Applications Filed Worldwide in 2022. https://www.wipo.int/pressroom/en/articles/2023/article_0013.html
3. Директива № 98/71/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС про правову охорону промислових зразків. № 98/71/ЄС(1998). Вилучено з https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a88/sp:wid.
4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
5. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
6. The role of IP rights in the fashion business: a US perspective. URL: https://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2018/04/article_0006.html
7. Кривецька Л., Кобринович М., Воробей В., Плющева О. Стан розвитку дизайну в Україні. Львів, 2019. 80 с. URL: http://uaculture.org/wpcontent/uploads/2020/01/232708_analitychnyjzvit_monitoryng-rozvytku-dyzajnu-v-ukrayini.pdf
8. Europe 2020. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eueconomicgovernance-monitoring-prevention-correction/europesemester/framework/europe-2020-strategy_en.
9. Томаров І. Fashion Law: копіювати не можна заборонити! Юридична газета Online. 2017. № 25(575). URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/fashion-law-kopiyuvati-ne-mozhnazaboroniti.html>.
10. Проект Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності України на період 2020–2025 роки / Експертна група: Бутнік-Сіверський О., Дорошенко О., Дубинський М., Єгоров І., Капіца Ю., Кашинцева О., Кульчицький І., Майданик Л.Р., Москаленко В., Орлюк О., Потоцький М., Скиба М., Стефанчук М., Тверезенко О., Хаустов В. та ін.; модерація і фінальна редакція проф. Орлюк О. (2019) НОІВ (Моркляник Б.), 142 с. URL: <http://nipo.org.ua/activity/stvorennya-efektivnogo-navchalnogocentru-u-sferi-intelektualnoi-vlasnosti-iv>

Content

Bekpulatov I.R., Imanova G.T., Norbutaev N.E., Khaqberdiev E.A. FORMATION OF THIN CRSi₂ FILMS BY MAGNETRON SPUTTERING	4
Dubytska O. FIRST-PERSON POINT OF VIEW NARRATION IN FAY WELDON'S <i>THE HEARTS AND LIVES OF MEN</i>	5
Gorbatyuk Ie., Terentyev O., Tyslenko O., Zubrij I. MODELING OF RELIABILITY OF FOUNDATION STRUCTURES	7
Hurinchuk S.V. SELF-STUDY ORGANISATION OF STUDENTS IN PREPARATION FOR FOREIGN LANGUAGE CLASSES AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS	9
Imanova G., Agayev T., Aliyev A. STRUCTURAL ANALYSIS OF n-ZrO₂ AND n-TiO₂ NANOPARTICLES	12
Karatieieva S.Yu., Slobodian O.M., Lavriv L.P., Golovachuk O.K. MORPHOLOGICAL PARAMETERS OF THE PROFESSIONAL FOOTBALL PLAYERS OF BUKOVYNA	13
Klymenko L.O. THE IMPORTANCE OF SOFT SKILLS BY TEACHING PHYSIOLOGY IN WARTIME CONDITION	15
Lonchuk N. SOFT SKILLS IN MEDICAL EDUCATION: FEATURES AND GLOBAL CHALLENGES	17
Myronchenko D. CYBER HYGIENE AND THE FUTURE OF INTERNATIONAL ECONOMICS	20
Pavlova O. INNOVATIVE TECHNOLOGIES FOR TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN MILITARY INSTITUTIONS	22
Reva I. BIBLICAL LIBERALISM IN THE WORK «CAIN» BY G. BYRON	24
Syrotiuk A.S. MECHANISMS OF ACCOUNTABILITY FOR VIOLATIONS OF INTERNATIONAL LAW IN ARMED CONFLICTS	26
Yudina O.V., Lupashku A.D. DEVELOPING STUDENTS' COMMUNICATION SKILLS IN PROFESSIONAL TRAINING OF SOFTWARE ENGINEERING	28
Zaptalova A. TOOLS OF ECOLOGICAL MARKETING IN BIOTECHNOLOGICAL PRODUCTION BASED ON MEDICINAL PLANT RAW MATERIALS	31
Акімочкіна Ю.І., Павлюк Т.С. НОВІ МОЖЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	33
Антіпова Р.В., Сак А.Є. АНАТОМІЧНІ ОСНОВИ ПРЯМОХОДІННЯ ЛЮДИНИ	35
Антонюк А.О., Антонюк Н.Г., Белих Т.В. ПОБУДОВА ПОЗИТИВНО ВИЗНАЧЕНИХ МАТРИЦЬ В ЗАДАЧАХ МАТЕМАТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ	37
Арпентій С.П. ТЕХНОЛОГІЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ ШВИДКОСТЕЙ ТА ВІРТУАЛЬНИХ ОПОРНИХ КАДРІВ ДЛЯ ВИСОКОЕФЕКТИВНОГО КОДУВАННЯ ВІДЕО	40
Баштовий М.Г., Борсук К.М. КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗАКЛАДІВ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	42
Баштовий М.Г., Кулик А.О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ	44
Беліменко С.В. ЛІСОГОСПОДАРСЬКЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА	46
Борисенко Н.О., Маріуца А.Е. ГЕНЕТИЧНА СТРУКТУРА СТРОКАТОГО ТОВСТОЛОБА ОКРЕМИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ ЗА ДНК МАРКЕРАМИ	49

Брацун І.Л. АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	51
Версанова Г.А. НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТО-СПРОМОЖНОСТІ ПОРТІВ	53
Геренко С.С. ГРАФІЧНІ ДИЗАЙНЕРИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОФЕСІЇ	55
Глушаниця Н.В., Редько С.О. СЛЕНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КУРСАНТІВ	57
Гуржій С.В. МЕТОДИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У СФЕРІ КІБЕРБЕЗПЕКИ	59
Гуржій О.Б., Родигін О.А. АСПЕКТИ ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО КАНАБІСУ	63
Гурін О.Г. ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТА ЇХ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ	66
Данилович А.О. НЕОБХІДНІСТЬ ПОШУКУ МЕЖІ МОРОЗОСТІЙКОСТІ ФОТОПОЛІМЕРНИХ ДЕТАЛЕЙ	69
Данилюк М.Б. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ХІРУРГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ З ПЕРФОРАЦІЄЮ ВИРАЗКИ ШЛУНКУ ТА ДВАНАДЦЯТИПАЛОЇ КИШКИ ПОХИЛОГО ТА СТАРЕЧОГО ВІКУ	70
Дігтяр Р.В. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ЕТАПІВ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ	71
Долгошей В.Б., Шкриль О.О. РЕГУЛЮВАННЯ КРИСТАЛІЧНОЇ СТРУКТУРИ НАНОКОМПОЗИТІВ НА ОСНОВІ ФЕРИТУ ВІСМУТУ ШЛЯХОМ ЗАМІЩЕННЯ В НИХ КАТІОНІВ Vi НА КАТІОНИ La	73
Дьяченко Д.О. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ТА СУМІЖНИХ ПРАВ	76
Жовнич О. ВИДИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК ДЛЯ УСПІШНОЇ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В ХХІ СТОЛІТТІ	79
Завальнюк О.І. ДОРОЖНЯ КАРТА РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ	83
Іваненко Р.О., Діордіца І.М. ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ ВИРОБНИЧИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ СИСТЕМ	85
Іващенко Т.О. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ У СУЧАСНИХ СВІТОВИХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСАХ	87
Каньовська Л.В., Андреева С.С. ВПЛИВ ІОНІЗУЮЧОГО ОПРОМІНЕННЯ НА ТКАНИНИ ПЕЧІНКИ ПРИ ЛІКУВАННІ ОНКОПАТОЛОГІЙ	89
Капсамун І.Ю. МІЖДЕРЖАВНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА (1991 - 2023 РР.): ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	92
Карпосюк Т.Г. ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ	94
Каштан І.О. ДЕРЖАВНИЙ БРЕНДІНГ УКРАЇНИ	97
Керекеша І.С. АНАЛІЗ СТАНУ КІБЕРБЕЗПЕКИ В ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	100
Кисла Т.В. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ	103
Ключник О.А. ДО ПИТАННЯ ЩОДО ПОТЕНЦІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: БІАС ТА НЕДОЛІКИ АЛГОРИТМІВ	105
Книш М.М. НАЦІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ЗАХИСТ ВІД РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ	107
Коваленко А.Ю. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	109
Ковальова А. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ ПО ДАКТИЛОСКОПІЧНИМ ОБЛІКАМ	111

Коркішко Ю.С. ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОЛІТИЧНИХ ЛІДЕРІВ ПІД ЧАС ВИБОРЧИХ КАМПАНІЙ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛОДИМИРА ЗЕЛЕНСЬКОГО): ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА ІНТЕРНЕТУ	113
Коров'янюк В.С. ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ЄС У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ	116
Кравчук О.А., Монастирський Т.А. ВИЗНАЧЕННЯ ВИМОГ ПЗ ДО ОНЛАЙН-РЕСУРСУ ЩОДО СФЕРИ КУПВЛІ-ПРОДАЖУ ОДЯГУ ЧЕРЕЗ ІНТЕРНЕТ	120
Красовська В.В., Фат'янова Т.О. STEM-ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	123
Куненко І.С. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЮСТИЦІЇ ТА ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ	125
Кучмішова Т.С., Грабовська К.А. ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	128
Лазебний В.М. ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ТРЕНД НА СВІТОВОМУ ІТ-РИНКУ	130
Левченко Ф.Г. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА АПРОБАЦІЯ ЗМІСТУ МОДЕЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ «STEM 5-9 КЛАСИ»	132
Любарська Ю.В. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЦБС ШЕВЧЕНКІВСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА ДЛЯ ДОРОСЛИХ)	134
Ляска О.О. БУДУЄМО РЕЗИЛЬЄНТНІСТЬ ТА ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	138
Макушенко А.П. СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОРТАЛІВ В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ	141
Мандра В.В., Козачук В.О. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В РЕКЛАМІ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ	143
Міхальчук М.М., Васильєв В.Є. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ВЕНТИЛЬНО-ІНДУКТОРНИХ ДВИГУНІВ	146
Мулярчик А.М., Гранкіна В.І. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	149
Натеса Д.М. ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ	151
Нікульнікова Г.В., Омельченко О.О. МОДЕЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ	155
Павлюк Т.С., Тимцьо Є.П. ЗНАЧЕННЯ БРЕНДИНГУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГКТС СФЕРИ	158
Піменов В.В. СТРАТЕГІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ МАЛОГО БІЗНЕСУ ПОБУДОВАНОГО ВИКЛЮЧНО НА ТЕХНОЛОГІЯХ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	161
Пліско Є.Ю., Рулло К.В. ПРЕВЕНТИВНА РОБОТА З ВАЖКИМИ ДІТЬМИ	164
Проскуріна Н.М., Кириченко Р.Л. КОНКРЕТИЗАЦІЯ ВИМОГ ДО АУДИТОРСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЩОДО ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ	167
Радецька І.А. ПРОБЛЕМИ ДОБОРУ ПІСЕННОГО РЕПЕРТУАРУ У РОБОТІ З УЧНЯМИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	169
Ремез К.І. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ ЗА ВЧИНЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	171
Рибій І.В. ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ	173
Рижко Л.С. ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ	175

Романькова О.М. АНАЛІЗ ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ ТВАРИННОГО ПОХОДЖЕННЯ	178
Рябоконт Н.С. КОНФОРМНІСТЬ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ	181
Саблук С.А. ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА НАТО (1991 – 2023 РР.): ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	183
Світличний А. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	185
Серебрій В.А. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У БОРОТЬБІ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ	188
Симонян Е.Н., Нерубайська Н.І., Ільїна Г.В. ТЕМПИ ЗРОСТАННЯ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ	192
Скиба А.В. АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ЕВРИСТИЧНИХ ЗАПИТАНЬ	194
Сластьоненко О.О., Романенкова А.Ю. ОСОБЛИВОСТІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВВЕЗЕННЯ АВТО ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	196
Сніца Т., Кондратюк О. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ	198
Сук П. РОЗПОДІЛ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ ЗА МЕТОДОМ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ З ВАЛОВОГО ПРИБУТКУ	201
Сушко Т.В. АНАЛІЗ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКА «ПОЧАТКОВЕ ТЕХНІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ»	205
Туніцька Ю.М., Лучний І.В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВІЙНИ	209
Умеренко В.Л. ТРАВМАТИЗМ СТУДЕНТІВ ЗВО ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ ВАЖКОЮ АТЛЕТИКОЮ	211
Фесенко А.А. СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	213
Хохлова В.В., Багашова Н.В. ІНТЕРНЕТ-ТРЕЙДИНГ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	216
Циганкова В.А., Василенко Н.М., Копіч В.М., Пільо С.Г., Попільніченко С.В., Броварець В.С. ПІДВИЩЕННЯ ФОТОСИНТЕЗУ У РОСЛИН ПШЕНИЦІ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ПОХІДНИХ ТІЄНОПІРИМІДИНУ	218
Шелякіна А., Торосян О. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ ПРАКТИКИ	221
Шепеленко С.М. ІНКЛЮЗИВНИЙ ПІДХІД В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	224
Шишак А.М. ВМІННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ САМОСТІЙНО ВИЯВЛЯТИ ТА ВИРІШУВАТИ ЕЛЕМЕНТАРНІ ТЕХНІЧНІ ПРОБЛЕМИ: СУТНІСТЬ І ХАРАКТЕРИСТИКА	226
Шищенко В.О., Гончаренко А.В. ВИКОРИСТАННЯ КАЗКОТЕРАПІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	229
Шкриль О.О., Долгошей В.Б. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ САПР В БУДІВНИЦТВІ	230
Язловицька О.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	231
Яшарова М.М. ДИЗАЙН В ІНДУСТРІЇ МОДИ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	233